VERITAS HARMONICA VTRIUSQUE TESTAMENTI ALEXANDRO 7...

Sebastião Cesar : de Menezes, Étienne Picart, ...

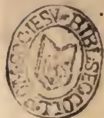

6
34 M E
5

VERITAS
HARMONICA
VTRIVSQVE TESTAMENTI.

VERITAS HARMONICA VTRIVSQVE TESTAMENTI

ALEXANDRO VII.
PONTIFICI TER MAXIMO.

D. C. Q.

AB AVTHORE
D. SEBASTIANO CÆSARE
De Meneſes Luſitano.

ROMAE, Ex Typographia Nicolai Angeli Tinaſſi, MDCLXIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

SYLLABVS

Capitum Partis Primæ Veritatis Harmonicæ.

SYLLA-

SYLLABVS

Capitum Secundæ Partis.

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiss. P. Magistro S. Palatij Apostolici.

O. Archiep. Patracen. Vicesg.

Imprimatur,
Fr. Raimundus Capisuccus Sac. Palatij Apostolici Magister Ordinis Prædicatorum.

ALEXANDER VII CHISIVS SENEN
PONTIFEX MAXIMVS·
CREATVS DIE VII APRILIS MDCLV·

Io. M. Morādi Pinx Ioseph Testana Genuē delin. et Scul. Io. Iacobi de Rubeis Formis Romæ ad Templū Pacis cum Priuil. S. Pontif.

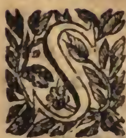

ALEXANDRVM VII

SVPREMVM RELIGIONIS ORTHODOXÆ ANTISTITEM.

Veneratur plurimùm.

SEBASTIANVS CAESAR DE MENESES.

SACRAS Manus tuas, BEATISSIME PATER, post pedum oſcula Liber, & labor hic noſter oppidò ambit; vt qui proferri ſperet in lucem, quia prodit in ſinum lucidiſſimum nominis tui; quod enim ad Authorem attinet, obſcuriſſimam rectà gradiebatur in vmbram. Argumenti nobilitas, Magnitudo patrocinij, & ipſius,

quàm Sacro Inquisitionis foro dedi, operæ fructus me potissimùm excitant, illum vt SANCTITATI VESTRÆ deuoueam officiosa, quà possum, & qua par est, animi submissione.

Argumenti nobilitas; quia totum spectat ad veritatem intaminatam Fidei; cuius Princeps norma, & Lex est SANCTITAS VESTRA. Et hac sanè arte consequar, vt nihil non recti dogmatis; & exinde plurimum habeat ponderis, & robustæ authoritatis. Iam verò proximum argumento nomen id nostrate exigere videtur à calamo: cui enim alij potiori iure consecrari posset Harmonica Veritas, nisi SANCTITATI VESTRÆ, in qua nihil non harmonicum sonat; imò & in qua omnium virtutum chorus concentum edit humano suauiorem.

Magnitudo patrocinij; quia Liber ab Authore, quem refert, paruus; à PONTIFICE, quem sibi in patronum asserit, dubio procul euadet magnus. Et quidem ab ALEXANDRO, cui sublimitas pariter, & probitas MAGNI cognomen indidit, quid non magnum præsumat spes Cæsaris? Patrocinium itaque SANCTITATIS VESTRÆ, cum excelsæ adeò naturæ sit, rei vendicatum paruæ, magnam præ alijs extemplò faciet.

Ipsius deniq; quam Sacrò Inquisitionis foro dedi, operæ fructus mearum hoc esse partium admonet:

monet:

monet; quia cùm Vniuersi Orbis Quæsitor sis dignitate primus, & dexteritate maximus (id omnes compertum habent experimento decennij, quo apud Melitam, iam tunc Pontificiæ Tiaræ proludens meritis, implicatiores Gordio nodos, Alexandro Macedone felicior dissoluebas; vt sartam tectam aduersus impugnationes perfidiæ præstares Fidem) rationi consonum est huiusmodi fructum sistere ad Aram tuam; non tamen vt verum, legitimumq; subditi donum tribuam, sed vt factum discipuli nomen exoluam.

Verum enim verò patiatur, quæso, SANCTITAS VESTRA; absq, offensione modestiæ qua nemini componi potest, quia neminem non excedit, quod audacter dixerim, hunc mihi dumtaxat superesse fructum post duos & triginta Sanctæ Inquisitionis officij continentes annos; è quibus viginti quatuor Supremæ (quod aiunt) Mensæ Quæsitorem egi in hoc Lusitaniæ Regno: Non quia non labori par merces responderit, qua Antecessores SANCTITATIS VESTRÆ me prolixè, cumulatèq; munerati sunt; sed quia me omnibus expoliauit temporis infelicitas: fortè vt nihil vulgi ludibria fierem, qui omine, vti & nomine Cæsar fueram. Hoc vnum tamen ad felicitatem satis habeo, si omissa tantisper Maiestate, quam TIBI Pontificia dignitas, & Tua præsertim virtus imposuit, eruditos ad hunc Librum

oculos

oculos flectas, & qua polles iudicij maturitate, censeas: alterum enim beneficium erit, & alterum voti summa. TE diù saluum, & incolumem necessitatibus gentium, Temporum tranquillitati, Fidei propagationi, Virtutum splendori, Omnium bono sospitet, fortunetq; Deus; tantiq; PONTIFICIS fruendi copiam pro modo desiderij mei sufficiat.

PARS PRIMA VERITATIS HARMONICAE

Vtriusq; Testamenti.

CAPVT PRIMVM.

Prophetica vtriusq; Testamenti Harmonia.

I. DIVINI tantùm studiosus honoris,& alienæ consulens saluti duo præsertim hoc in opere aperire decerno; alterum Euágelicæ legis veritatem, cuius se magistram exhibet Catholica Romana Ecclesia; alterum Iudaismi cæcitatem, quã rudi, pertinaciq; animo obnixè amat profiteturq; Synagoga; vt ad Diuinæ veritatis splendorem à Iudæorum cordibus nubilum tandem velum dissoluatur: à corde enim tãquam à fonte malorum omnium illis promanat scaturigo: *Mala autem in cordibus eorum*, Regius cecinit Vates. Et apertiùs Diuus Paulus loquens de velamine non inuenustè Mosis vultum obumbrante: quod, ait, è Mosis facie in Iudæorum corda demigrâsse: *Velamen positum est super cor eorum*,

Operis scopus.

A corde Iudęis mala proueniunt.
Psalm. 27.

Mosis velũ in corda Iudæorum migrauit. 2. Cor. 3.

rum. Si igitur Moses clementi hac nube frontis radios temperabat, quî Iudæorum cordibus Cimmerias velùm offundit tenebras? In Mose fides, in Iudæis viget infidelitas: at fidei non ita oculorum obstat perspicacitas, vt cordium obstrepit cæcitas: non ibi periculosiùs vacillat fides, vbi hebetiùs cæcutit acies: vbi tenaciùs cor obcæcatur, ibi peruicaciùs viuit infidelitas; voluntatis enim pertinaciæ cordis cęcitas munit viam: cùm verò si absit voluntas nulla sit fides; & amor faciles ad fidem aditus patefaciat, (actum enim fidei pia semper præcedit affectio) æternam reddit pertinacia cæcitatem, vtpotè quæ contumacis est cordis; & tandiu caligabit, quandiu solem Christum cor non admiserit: *Cùm autem conuersus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.* Posse Christum ante extremum orbis diem fratrem Lazarum ad vitam reuocare haud sibi persuadebat Martha: *Scio, quod resurget in nouissimo die*: at nullis diffidentiæ fluctibus iactatur illius Soror Maria. Quid, quæso, in causa fuit, ne idem incredulitatis obstringeret nodus, quas arctissima sanguinis necessitudo conjunxerat? In Christi amore negligẽtiùs languebat Martha; at æstuabat vehementiùs Maria: *Dilexit multùm*, idem orbis Assertor hunc illius asserit amorem: hoc verò suum amoris munus est, fidei fasces summittere: nullas ibi fides dubitationum patitur nubes, vbi cor maiora nutrit amoris incendia.

Fidei acriùs aduersatur cordis cæcitas, quam oculorum perspicacitas.

Nulla est fides, vbi non est voluntas.

2. Cor. 3.

Luc 7

Amor dubitare amātem non patitur.

II. Animaduerti, velum, de quo Paulus loquitur, Mosis vultui non continenter fuisse obtentum, cùm Moses illud modò fronti imponeret, modò deponeret, vt sacra constat ex pagina: *Impletisq; sermonibus posuit velamen super faciem suam; quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo auferebat, donec exiret*. Sed vbi refractaria Iudæorum corda velum hoc obtexit, illis adhuc miserrimè (vt loquitur Paulus) incumbit. Facili negotio huiusce rei causa patebit, tot licèt sub nubibus illorum lateat cæcitas. In Mose enim velum illius tantūmodò oculos velabat, quod in Iudæos transcriptum & velat, & obcæcat illorum cor: *Super cor eorum*. At quam ab oculis non difficulter arceas cæcitatem, hærentem cordi nullâ expugnes machinâ: quæ in oculis, forsan cedit

Velum nō perpetuum Moses afferebat.

Exod. 34.

Oculorum cæcitatem faciliùs euertas, quā cordis.

cedit tempori; quæ in corde, æternum dominabitur: quippè quæ animum, geminásq; illius nobiliores facultates inuadit, intellectum nimirum, et voluntatem, quibus captis sempiternâ animus capiatur obstinatione necesse est. Fidem faciant exempla veritati. Vt ferret Hebræis legem in Sinam montem Diuina se contulit maiestas. Montis vndique vertex fumeis obsessus nubibus ab oculis penè recesserat: *Totus mons fumabat, eo quòd Dominus descendisset in igne*. Egresso ab Aegypto populo promissam in tellurem honorarii pueri munere fungitur ipse Deus, ignea in columna densissimas inter noctis tenebras facem præferés: *Per noctem in columna ignis*. Quò tot pertinent ignis argumenta? ignem induit ad ferendam legem? flammam præfert ad ducendam viam? cui tot flammis diuina obarmata maiestas terrorem non inferat? Tot facibus eget cæcitas quæ tenet Hebræos, quos Deus amat illustrare. Adeo illorum infidelitatis caligo affinis tenebris est, vt totum impendere ignem vix ad illorum corda illustranda sit satis. Cùm animus gratuitò peruicax tantùm sibi sua de caligine gratuletur, vt ad illam proscribendam tot flammas admouere operam sit ludere. Hebræis excidium afferet ignis: at non feret lucem; obstinata enim corda diuinis etiam radijs fores obstruunt. *Combussit eum in circuitu, & non cognouit: & succendit eum, & non intellexit*. Diuini sunt hi questus apud Isaiam. A Romanis Israeliticus succensus est populus: nec tanto admoto igni; nec tantâ adhibita luce conualuit à cæcitate: noluit enim Fidei monitis acquiescere, ne obstinatam deponeret voluntatem.

Fert Deus legem nubibus obsessus.

Exod. 19.

Præuium facem fert populo in deserto.

Exod. 13.

Nullus ignis ad eam peruicaciam Iudæis lucem satis est.

Cap. 42.

III. Et verò morbi contumacia nō indè prouenit, quòd medicamina, quantùm ad se attinet, non præsentissimam possint opem afferre; sed quia tenax Iudæorum durities illorum viribus præfractè obluctatur. Erroris vulneri doctrinæ veritas medetur; sed cum medicamen ad assequendam salutem læsæ debeat parti adhiberi, ea enim est, quæ illo indiget; Cùmq; Iudæorum morbus corde penitus insideat. *Mala autem in cordibus eorum*. vbi cæcitas ægriùs crudescit, ibi impensiùs doctrinæ ope opitulandum est.

Iudæorum peruicaciæ dandū est, quòd non resipiscant.

Verùm iccirco morbus indies ingrauescit, quia doctrinæ pharmacum ori admissum cordi interdicitur, quo de Iudęorũ more iam olim suum apud vatem querebatur Deus:
Isai. 26. *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Non felicem sortitur effectum medicamen, quod sauciæ parti non admouetur. *Cant. 8.* *Pone me vt signaculum super cor tuum, & vt signaculum super brachium tuum*, intemeratæ animæ Diuinus in mandatis dabat Sponsus. Sed quæro, si cor, si brachium, cur non etiam caput, vel quamlibet aliam corporis partem diuino hoc munire signaculo sponsæ imperat? Amoris vulnera cordi inflicta experiebatur Amasia: *Cant. 2.* vnde etiam brachia sauciabantur: *Fulcite me floribus: stipate me malis, quia amore langueo.* Quam igitur partem languentem senserat, illi opem iubet admoueri.

Euangelica disciplina semini comparatur. IV. Et vt apertiùs constet, quàm aptè Christo respondeat vates! quàm consonè Euangelio Lex cõueniat! Euágelicę legis disciplinam idem orbis Seruator lecto componit semini ab agricola terrę commisso; quod cùm primùm hominum animis mandaretur, per communem humani generis hostem ab auscultantium corde omninò amouebatur quapropter vnà cum fide interirent: *Matth. 13.* *Venit malus, & rapit, quod seminatum est in corde eius.* Nec indignum admonitu est hunc Domini Sermonem ad Iudaicum præsertim populum fuisse conuersum: vt sacer loquitur Textus: *Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt.* Et hoc loci Isaiæ vaticinium Christus citat; in quo Prophetes asserit Euangelicam doctrinam excepturum auribus populum istum, sed nec cæcitatis, nec infidelitatis tenebras expulsurum; quia quæ audient, non intelligent: *Luc. 8.* *Auditu audietis, & non intelligetis.* Sed quod peculiari arbitror animaduersione dignum, modus est, quo mentẽ suam hac in re Dominus aperuit apud Lucam: ait enim, Iudæos Fidei defuturos, eo quòd Euangelicæ Legis verba ab eorũ corde Satan impudenter auertet; vt fidem non illis habentes infaustè hauriant inde exitium, vnde felicissimè salutem possent ducere: *Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant.*

Iudæi non habent fidẽ Christi disciplinæ, quia demõ ab illorum corde verba aufert.

Vbi

Vbi operæ pretium est expendere dixisse Seruatorem non ab ore, sed à corde Verbum à Diabolo remotum iri; cùm natum, aptumq; verbo instrumentum os sit. De Euangelico verbo, suæq; disciplinæ veritate Christus verba faciebat inpræsens, Iudæosq; alloquebatur, quos voluit admonere; parui esse ducendum, ori Euangelium mandare, si negarent cordi: Christum verbo colere, affectu Moysen: aliud in lingua promptum habere, aliud pectore clausum amplecti, non fidei, damnationis argumentum est: mendacij manifestæ sunt voces; non est fides veritate firmata. Et cùm Israelitæ vel neq; ore, neq; corde credant, vel summùm contenti verbo tenus Fidem amare, corde oderint; nunquam enim corde fidem excipiunt (quod si nonnulli, paucos enumeres) hinc immedicabilis perstat morbus, quia laboranti parti fomentum non adiungitur. Cùm reddant inutile medicamen, æternùm languebunt.

Parum Iudæis prodest Christum verbo amplecti, si corde negligant.

V. Sed vt manifestiùs suam cæcitatem intueantur Hebræi, nostræ nos Legis fundamenta perspiciamus, vndeq; illius probetur veritas perpendamus accuratiùs. Pro Euangelicæ legis veritate argumento est, imò in eo tota est; quòd sui Authorem obtineat Vnigenitum Dei Filium, Assertorem totius orbis, Christum Dominum. Cuius veritatis perspicuitas Diuinâ vtriusq; Testamenti acoluthiâ nititur. Quæ quidem Testamenta à Deo humanissimè impertita, & aperta sunt: alterum interueniente Mose in Sina monte obscuris figurarum nubibus vmbratum: & hoc illud extitit, quod Iudaico populo commissum est: alterũ omni nudatum vmbrâ, nullisq; futuri latens sub figuris, sed rem omnem dilucidè iam complectens nobis à Christo IESV Dei vnigenito & creditum, & explanatum est. Hoc Euangelicam veritatem, & gratiæ legem continet; quam vnam cùm Romana Catholica Ecclesia profitemur: huius quidem Ecclesiæ summus Romæ Antistes caput est, legitimus Petri Successor, ipsiusmet Christi Vicarius, quæ Diuino, & afflatur, & ducitur spiritu, qui sua etiam mentem nostram luce afficit, nè veri effugeret cognitio.

Expenduntur Euangelicæ legis fundamenta.

Humanus intellectus nequit naturaliter veritatem supernaturalē assequi.

VI. Non me præterit, doctū à Philosophis hominis intellectum suas intra vires imbellem adeo, eneruémq; esse ad supernaturalis veritatis, Deiq; agnitionem adipiscendam, vt sunt vespertilionis oculi ad solis lucem, splendoremq; fixo intuitu vsurpandos: at si lux fidei illi opem conferat, & confirmet, planè constat, posse in abditissima, altissimáq; Dei arcana sese penitus insinuare, vt testatur Apostolus. Imò ipsis oculis intueri, imò ipsis manibus attrectare diuina posse mysteria compertum habeo. Quin etiam à primis, certisq; naturalium rerum cognitionibus aliarum id genus rerum notitiam assequitur.

Diuina ope facillimè.

Effingūtur septem gradus ad penetranda Diuina mysteria.

Primus gradus est agnoscere Deum esse vnum.

2. esse Interminum.

VII. Ab his rerum initijs, ab his sinceris, verisq; agnitionibus septem gradus effingere non abs re mihi visum est: qui mentem nostram euehant ad contemplanda, penetrandáq; mysteria Euangelicâ lege inclusa. Primus igitur gradus sit, agnoscere Deum esse vnum, qui suæ Potentiæ numine excitauit hanc orbis molem, eamq; suæ Prouidentiæ lumine regit, ac dirigit. Secundus: nullis circumscribi terminis supremum hoc Numen, siue Naturam, siue Perfectiones, siue Attributa contempléris: Incircunscriptam esse sapientiam: nullis contineri finibus Potentiam: non definiri limite Iustitiam: nullis arctari terminis Misericordiam: non claudi metis Probitatem: nullis includi spatijs Simplicitatem: extra omnes vias spatiari Magnitudinem: horizontes Lucem nescire: plus vltra agnoscere Gloriam. Tertius: hominem in ipsius orbis exordio Diuino ab illo Protoplaste omnibus expletum numeris euasisse, omnibusq; cùm naturæ, tùm gratiæ dotibus exornatum; quas Diuini Numinis cognitio finisq; assequutio exigebat, cui hominem destinauerat, sui nimirum ipsius jucundissimæ visionis felicitati.

3. Hominē fuisse à Deo productū, omnibusq; suis expletum numeris.

4. Modum, quē Deus seruauit in effingendo homine, fuisse omnium optimum ab ipso judicatum.

VIII. Quartus: (qui se licet faciliorem præbeat, ascensum tamen offert difficiliorem) quanquàm homo in prima sui formatione potuit à Deo vberiori, quàm accepit, gratiâ donari, & perseuerantiæ dono affici; tamen modorum omnium optimum, quibus rationabilis hæc moles construi poterat (quorum nullus in ipsa hominis molitione Diui-

nam

nam Sapientiam latebat) omniſcium, ſummèq; Bonum Deum hunc judicâſſe, vt maius ſuarum perfectionum exhibéret argumentum, amans potiùs magna à malis bona deducere, quàm ita rem gerere, vt omnino mala defuiſſent, vnde defluerent bona.

IX. Quintus: quandoquidem Protóparentis ſceleris veneno totus fuit orbis infectus, à quo ſcelere, veluti à capite vniuerſa naturæ humanæ progenies noxiam hauſit labem, immenſam extitiſſe Clementiam, quâ Deus humanum erga genus eſt vſus, qui ſuo hanc in terras expeditionem commiſit Filio, vt per verba lux vitæ mundo foret, & per facta fieret virtutis prototypus; quiq; orbis reciperet in ſe crimina, quibus viuo ſui Sanguinis flumine ablutis Diuinæ Iuſtitiæ ad vnguem faceret ſatis, hac hominem ratione ſempiternis vindicans è carceribus, quibus illum addixerant ſcelera, eúmq; in æternæ felicitatis ſpem aſſerens, ad quam illum fabrefecerat.

5. Dei magnam fuiſſe clementiam in redimẽdo hominum genere.

X. Sextus: Omnem Legis, & omnem Prophetarum doctrinam vnum tantùm ſcopum collimare, hoc eſt, hujus Diuinæ beneficentiæ promiſſum humaniſſimè terris impertitum præſeferre, & hujus penitiſſimi conſilij demonſtrationi Viſiones, Figuras, Sacrificia, & Reuelationes vniuerſas deſeruire, quæ Deus, à prima rerum molitione ſuos per Vates nobis aperuit, & veteri in Teſtamento continentur.

6 Diuinas literas huic Dei clemẽtię cõmendãdę prorſus inſeruire.

XI. Septimus, ſupremúſque gradus eſt: omnem noui Teſtamenti doctrinam hoc vnum contendere, vt hominibus planum faciat, IESVM Chriſtum Dei Vnigenitum, hujuſceDei conſilij, ac Fidei Authorem, conſummatorémq; extitiſſe; vt ſui, exempli, ac fidei luce, Diuinæq; gratiæ ope, quam ſuo nobis peperit ſanguine, æternæ homines ſaluti redderentur.

7 Chriſtum Ieſum hominibus vt ſalutis parentem cõmendare, Euangelij ſcopũ eſſe.

XII. Septimum hunc, ſupremumq; gradum, qui totius Legis, ſacrorúmq; Vatum baſis eſt, ac fundamentum: qui ſacrarum literarum clauis eſt vnica, qua ſine abditiſſima illarum arcana occluſa eſſent, & obſignata: cui omnia creationis ac reparationis Deus opera deſtinauit: quem præcipuam obtinuit cauſam ſuprema Maieſtas, vt à ſe quo-

Septimus gradus totius legis fundamentum eſt.

dam-

dammodò recedens ad nos familiariùs accederet: Hic est. quo deficiente primæ rerum productionis ordo turbaretur, & obscura premeretur caligine: Hunc, inquam, septimum, supremumq; gradum, hoc est, profundissimum mysterium inclusum in Christo IESV Dei Vnigenito Ierosolymæ cruci affixo juxta diuina Prophetarum eloquia, ad hominum salutem & veram felicitatem ab ipso rerum initio veterisq; Testamenti exordio, quod Nouum posteà explanauit, reperimus; ne Noui veritatem inficietur, qui vtriusq; analogiam introspexerit. In secundo Geneseos capite, sacer inquit historiographus, supremum illum opificem, ac rerum molitorem Deum ab Adami costa, cum dulci premeretur somno, Heuam formâsse: *Cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius*. Hæc mira Heuæ constructio, ait Apostolus, Ecclesiæ formationem adumbrabat, quàm Christus in Adamo proludens in vitæ ligno mortuus suo è latere excitauit. Et iccirco diuino vaticinantiq; spiritu afflatus Moses vsus forsitan est verbo *Aedificauit* de Heuæ loquens formatione: *Aedificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem*. Non ait *formauit: ædificauit*, inquit; quod verbum domûs constructionē latinè significat; cùm enim Heuæ formatio præfiguraret Ecclesię ædificium, quod Moses in imagine, quod Paulus in re exposuit, ita amauit Deus vmbræ veritatem exprimere, vt adumbrati etiam veritatem aperiret: Heua in Adami sponsam formatur: Heua in Ecclesiæ typum Christi regiæ ædificatur.

Genes 2.

Heuæ formatio Ecclesiæ prolusit.

XIII. En habes Euangelicæ Legis fundamentum, Christum scilicet Ecclesiæ fundamenta jacientem: Nihil non vtriq; consonum Testamento. Hoc Legis fundamentum: hæc fundamenti veritas certâ adeo infallibiliq; nixa ratione, vt nullo vnquam tempore valeat corruere; & more etiam hominum si loquamur, quamuis nulla alia rationum momenta illius veritatem comprobarent, satis, superq; esset tum Euangelistarum, tum sacrorum vatum harmonia, quâ alijs alij temporibus, calamis sibi inuicem vsque eò respondentibus scripserunt, vt ad vnam candemq; veritatem

Satis ad asserendā Euangelicā veritatem Prophetarum cum Euangelistis harmonia.

atte-

atteſtandã vnanimiter omnes conſpirårint, Non poteſt non omné hæc veritas certitudinem obtinere: *Non enim doctas fabulas* (inquit primus à Chriſto Eccleſiæ Antiſtes) *ſecuti notam facimus vobis IESV Chriſti virtutem & præſentiã*, Ait itaq; Euangelij veritatem non fabulis eſſe affinem; harum enim fides penes ſomniantem authorem eſt; ſed veritatem eſſe probationum fulcris nixam. Additq; *Et habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes*. Vt ſuis igitur dictis fidem faciat, quæ olim prædixerant vates, reuocat: quaſi dixiſſet: Non eſt, cur ijs quæ de Chriſto illiuſq; lege loquimur reclametis; nihil enim à priſcis de illo Prophetarum vaticinijs abhorret: omnia vtriuſq; Teſtamenti eloquia mirùm quantùm conſentiant. Et quod nos adhuc ſuperſtites, & quod ſacri vates iam mortalitate exuti conceptis penè verbis aſſerimus, humanam etiam intra fidem omnem exuit dubitationem. Quæ cùm veriſſimè habeant, extremæ cæcitatis erit veritatis lucem meridianã illuſtriorem non intueri, aut non omnibus aſſentiri, quæ in ſacris noui teſtamenti literis Chriſto tribuimus; Veteris enim oraculis ex integro conueniunt. Quidquid in vaticinationibus prædixit Deus, vt orbis Aſſertorem agnoſceremus, id omne Chriſtus expleuit. Sacris in oraculis legimus Meſſiam Iſaaci, & Dauidis ſerie ducturum genus ab Abrahamo; ita enim futurum, fidem ſuam obſtrinxerat Deus, & Regius Pſaltes fuerat vaticinatus: *In te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Ipſe inuocabit me, Pater meus es tu*: Ex Intemerata ac Sanctiſſima Virgine, nullâ hominum operâ, ſed ſolo Diuini ſpiritûs aflatu naſciturum prædixerat Iſaias: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel*.

Petri 1.

Meſſias ab Iſaaco & Dauide naſciturus Virgine è Matre.

Gen 12. Pſalm. 131.

Iſai. 7.

XIV. Humanum Chriſti genus ab Abrahamo ductum, eâdem Iſaaci, & Dauidis ſerie Euangelica ſcribit hiſtoria; nec, vt è Virgine Maria orbis Principe, vnius Numinis virtute natus fuerit, prætermittit: *Liber generationis IESV Chriſti filij David, filij Abraham*, inquit Matthæus; *Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt IESVS*, *qui*

Matth 1.

qui vocatur Christus. Et Angelus diuina ad Virginem functus legatione apud Lucam: *Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternũ, & regni eius non erit finis*. Et vt obligatam fidem Deus solueret in Isaiæ vaticinio: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*; ratum gratumq; habuit hæsisse mysterio Virginem, quam nutantem his Angelus excepisset: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei*. Ecquis igitur diuinam hanc sacrarum literarum harmoniam videt, qui Euangelicæ veritati non oppidò subscribat? nisi qui affecto animo, obstinatoq; sit; hic enim eò tenaciùs hæret, quò apertius illarum veritatem aspicit. Duo illi discipuli Dominicæ Resurrectionis dubij eundem Christũ vera sanctarum scripturarum sensa exprimentem cominus accipiebant, cùm se illis, & viæ, & sermonis comitem adhibuit, exordiumq; à Mose sumens omnia de se vaticinia percurrit: *Incipiens à Mose, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de illo erant*. Animaduertit Euangelicus historicus, illorum oculos excæcari, & quem præsentem intuerentur, non agnoscere: *Oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent*. Itaq; ad sacrarum litterarum expositionem caligabant fidei lumina; & quæ erga nos lucis munere fungens mentes illustrat; illorum oculos nubium instar obscurabat. Sed eiusce rei causam docuit Christus. *O stulti, & tardi corde ad credendum*. Sacra illos scripta excæcabant, eo quòd contumaci corde essent. Et vbi animus obstinationi deditur, non fides habetur scriptis, ipse licèt Christus interpretem agat; nec si suis expleantur numeris; nec si Solis exponantur radijs, vel ab illo, qui suâ, & summâ veritate aperuit; vel à sacrorum Interpretum veritate, qui Dei ducti spiritu diuina arcana accuratissimè indagârunt, ac omnium oculis commisere. Sed quid mirum, veræ Hebræos explanationi non obtemperare? quibus tenax imperat voluntas.

Luc. 1.

Qui affecto est animo sacris literis eò tenaciùs obstrepit, quò apertius illarũ veritatem intuetur.

Luc. 24.

XV. Cum Christus suum per Vaticinia sermonem duxe-

xerit, eôdem nobis procedendi copiam fecit, atque ea, quæ in ipso sunt expleta, lentius expendendi. In lucem editum Bethlemico in antro diuinum Iustitiæ solem inter nostis tenebras & colimus, & adoramus; ita enim Micheas prædixerat futurum, priusquam oppidum illud perditùm irent Romani. *Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima est in principibus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel*. Colimus, inquam, & adoramus in præsepi natum, vt refert Lucas, rudi animantium sodalitio stipatum, humili adeò, miti, & amabili indole, quâ nos perhumaniùs excipiat, & amplectatur, vt agresti jacétem stramine, nimio algentem frigore, tenerrimis perfusum lacrymis nostri amoris ergo intueamur. Vocales quidem hæ lacrymæ, & quæ pondera vocis habent, quibus à nobis enixè flagitat, vt illum amanter conueniamus, nec animum auertamus ab ipso, qui nostri causâ cœlum quodammodò flocci habuit, & terram se dignam duxit. Quòd si olim Adamus illum in paradiso effugit, nimium enim timorem loquentis Dei verba ei incusserant: *Audiui vocem tuam, & timui*. Nullus modò est timori locus, nam cui timorē inijciant lacrymantis Dei voces? Si Dei verba sub hominis specie in eos Protoparentem compulere metus; neu cedant timori filij; Deum enim humanâ verè indutum naturâ, & pueruli magnitudine amabilem amplexantur.

Nascitur Christus in loco à Michęa prædicto.

Mich. 5.

XVI. Eo natus est tempore, quo regalis trabea à Iudæis siue à Tribu Iuda transcripta est ad Herodem, quod juxta Iacob oraculum Christi aduentûs signum erat: *Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat qui mittendus est*. Quo septuaginta Danielis hebdomades sunt expletæ; si eæ annorum sint, vt est sacrarum scripturarum loquendi modus, & Rabinorum numerandi ratio. *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt, vt adducatur Iustitia sempiterna*. Quo *Modicum* illud tandem peruenit, quo cum populi sui spem de seruatore orbis mittendo Deus aluerat, vt est in Agæi vaticinio. In hoc etiam tenui præsepis secessu perquirentes Reges, illiúsq; pedibus aduolutos miramur adorantes: vt præcinuit Dauidis Lyra; & prædixit Isaias. *Reges*

Eo tempore, quo à Iuda ablatum est sceptrum.

Genes. 49.

Quo, septuaginta Danielis hebdomadæ expletæ sint.

Daniel. 9.

Quo Agæi Modicum absolutū.

Agæi 2.

Adorant Christū in præsepio Reges.

Psalm 61. *Isai. 60.* *Tharsis, & insulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent.* quod nobis Euangelium Lucæ enarrat. Vbi animaduertere est, quòd cùm, stellâ duce, ab Oriente Reges profecti essent, Ierosolymam ingressos deseruerit stellæ lumen, vt innuere videtur Matthæus: quod quidem euenit, non eò quòd cælestis fax aliqua adesset Regiæ, quæ fugaret stellam; sed quia Prophetarum, sacrorumq; voluminum Christum loquentium fides micabat, quæ minorem astri lucem obscurabat, & præuiam Magis facem illustriorem accendebat.

Destituit stella Reges in Herodis aula, & quare? *Cap 2.*

XVII. Effluxerat quadraginta dierum spatium, cùm in templo (nondum suis obrutum cineribus à Romanis templum erat) puer Deus Deo sistitur: vt prædixerat Malachias: *Statim veniet ad templum suum dominator quem vos queritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis.* Ibiq; orbis Reparator est appellatus ab illo insigni, & Sacro Vate Simeone cui justitia nomen indidit: Sub quo præceptore sancita legis edidicit Gamaliel: cujus Luce Vniuersus Orbis & incenditur, & illustratur: *Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum: lumen ad reuelationem gentium.* Omnia planè refert idem Lucas.

Sistitur in tẽplo Christus. *Malac 3.* *Luc. 2.*

XVIII. Sacra etiam Matthæi narrat historia, vt Deum infantem adhuc quæsiuerit Herodes, ac fuerit insectatus: vt ille se in Aegyptum receperit regium declinans furorem: vtq; Herodes odio accensus omnes Bethlehem infantes, qui biennium non excessissent, inhumaniter jusserit occidi, ne ille æternus dierum infans suas manus effugisset. Ita enim Dauid, ita Isaias, ac Ieremias fuerant vaticinati: *Ascendet Dominus super nubem lucidam, & ingredietur Aegyptum, & commouebuntur simulachra Aegypti. Vox in Rhama audita est; ploratus & vlulatus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.*

Effugit Christus Herodis manus. *Psalm. 2.* *Isai. 19.* *Ierem. 31.*

XIX. Iam verò vbi maiorum annorum factus est; omnibus illius dignitatem apertè commendauit illud sanctimoniæ prodigium, ille inter mulierum natos maior, Domini Prodromus Ioannes Baptista, quem Deus præmisit, vt homi-

Christum hominibus ostẽdit Ioannes Baptista.

hominum animos Assertorem suum excepturos blandè cõponeret, id enim erat Malachiæ oraculum: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Et Ierosolymæ, alijsq; Palestinæ oppidis Christum audiuimus prædicantem animi libertatem captiuis; cæleste regnum pauperibus; æternam felicitatem aflictis; quod prædixerat Isaias. Innumeris doctrinam prodigijs firmant emvidimus; quæ tantùm Diuinæ potentiæ vires patrarent. Omnibus demonstrantem accepimus se esse, qui orbem in libertatem vindicaret; quem Redemptorem, ac Messiam Lex, ac Prophetæ pollicerentur: Se esse naturæ Authorem; qui omnia è nihilo produxerat, ac summæ potentiæ viribus sustinebat.

Malac. 3.

Seipsum Christus prędicatione patefacit.

XX. Et postquam se Christus effusè orbi aperuit; postquam munere ab Aeterno Parente commisso perfectè est functus: Euangelica scribit historia, supremo illo epulo, quo se, suosq; alumnos refecit, cum illos extremùm salutaret, vt se ob mortalium scelera immolans mortem subiret, Diuinum illud, ac mirabile sui corporis, & sanguinis Sacramentum panis, viniq; conditum accidentibus amantissimè instituisse; quod solatio, quod grato Ecclesiæ pignori esset: iuxta Dauidis, ac Malachiæ vaticinia: *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus escam dedit timentibus se. Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; & in omni loco sacrificatur; & offertur nomini meo oblatio.* Vbi prætermittendum non est ipsam huiusce mysterij institutionem argumento esse, Mosis legi finem impositum; priusquam enim hoc suæ potentiæ, suiq; amoris pignus, ac monumentum edidisset, Paschalem agnum comedit, vt Legis præceptum erat; hoc tamen vsus discrimine; nam agni epulum Sacramenti institutionē præcessit, cum primus huius dignitati locus deberetur: Sed nostrûm in oculis conspectuq; voluit Christus exponere, ac indicere Iudæis, agnum non esse, vbi erat Sacramentum: primum igitur ferculum agnus subeat; at alterum compleat

Eucharistiam instituit morti proximus.

Psalm 109. & 110.

Malac. 1.

Prius agnū comedit, vt extinctam Mosis legē designaret.

plcat Sacramentum: ille enim perijt, vbi hoc extitit, hoc est, interiére Mosis sacra, postquam Christi incepit sacrificium:& postquam hostia factus est Christus,nullę sunt Mosis sanctiones: consenuit Mosis lex;& sola viget Christiana. Quod si quis reclamet adhuc,vtrunq; componamus Testamentum,vbi apertè hanc intuebimur veritatem. In Legalis agni sacrificio legem tulerat Deus, vt qui ederent,baculos manibus sustinerent, vestes succingerent, ac starent,vtsi in promptu essent ad viam, vel ocyùs prætereuntium more: at quando sui corporis Sacramentum instituit,quod agnus referebat,lentus, & accumbens id egit,quod indicâsse videtur Ioannes, cùm ait: *Recubuit in Cæna super pectus Domini*: de Sacramenti conuiuio sermo est; hoc lentè adeo, sedensq; Christus sacrum fecit, quippe quod gratiæ legis erat. Legalem agnum immolabant,& edebant festinanter, stantes pedibus,ac tenentes baculos; veteris enim legis sacrificium erat. Et vtriusq; legis diuturnitatem vnius,& alterius sacrificij ratione exhibere voluit Deus. Christiana lex nullo vnquam tempore refigenda, sed æternùm permãsura est: at verò Mosis sancita vires & virtutem amissura, tandem excidêre:atque eò finijt agnus, vbi inchoatur Sacramentum.

Exod. 12.

Ioan. 21.

XXI. Quo perfecto, atq; instituta Eucharistia ad seculi vsq; consummationem, quatuor narrant Euangelistæ, insontem illum Agnum (quem præfigurauerat Legalis) suis se inimicis dedidisse, vt Crucis aris litatus humano salutem generi, & vitam vberrimè impertiret: vt lex, vt Psalmi, vt Prophetæ scripserant;in quibus præcipui sunt & Daniel, & Isaias. Daniel enim ait, expletis tandem hebdomadibus (quæ, vt supra monuimus, & effusè probant Doctores, iam effluxêre) Christum immaniter vitâ esse spoliandum: *Et post hac occidetur Christus*. Vbi licet admonere, non esse Danielis sententiam: sponte decedet Christus: at illatâ hostiliter morte afficietur; id enim significat; *Occidetur Christus*. Danieli conuenit Isaias, cum ait: *Sicut agnus ad occisionem ductus est*. Ductus quidem,imò tractus ab infensissima inimicorum multitudine, agnus tamen nul-

Se suis inimicis occidendum dedit.

Dan. 9.

Isai. 53.

nullius compertus flagitij; cujus mors non sua delet crimina, quorum est exsors, sed illorum consulit emolumento, qui necem inferunt; is nempe extitit Christi amor, vt se etiam occidentium bono suâ ipse morte impensissimè studeret. Atq; vt in perspicuo esset illum hominem Deum morti non inuitum offerri, addidit è vestigio Vates: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Vos quidem illius sanguine imbuistis manus, nec vestro interdixit sceleri; non quia non posset, sed quia noluit reluctari. Ea est vtriusq; hujus vaticinij euidentia, quæ Christum salutari ligno affixum promissum Messiam esse testantur, vt nullatenus possit ab ijs obscurari, qui excæcati adhuc Sanctiones Mosis pervicaciter amplectuntur. Sed præstat cæcitas rationi, ideóq; suâ manent obruti pertinaciâ. Sacris item ex vatibus constat, eflatâ in Cruce animâ Christum ad inferos penetrâsse. Vnde Leonis instar fortissimi suæ manubias victoriæ justorum animas, quæ ibi detinebantur, extraxit; quas secum victor, & illustrissimum triumphum agens ad superos orbes perduxit, juxta Regij vatis, & Zachariæ oracula: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuũ videre corruptionem. Tu quoq; in sanguine Testamenti tui extulisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.*

Isai. 53.

Ad inferos se penetrat.

Psalm. 15.

Zach. 9.

XXII. Elapsum triduum erat, cùm, vt sacri narrant historici, prædiuiti indutus gloriâ, omni exutus mortalitate, nullis doloris obnoxius injurijs gloriosior euasit è tumulo: quod Dauid prædixerat, & Oseas: *Exurrexi, & adhuc sum tecum: ego dormiui, & soporatus sum. Ero mors tua, ò mors: morsus tuus ero, inferne. Viuificabit nos post duos dies, & die tertio suscitabit nos.* Et quadraginta dierum spatio Ierosolymam, aliaq; palestinæ inuisit loca; quibus in locis dulcissimos cum discipulis sermones habebat, eosq; retinebat, ac confirmabat in fide, multis suæ anastaseos veritatem exhibentibus argumentis:

Elapso à morte triduo resurgit.

Psalm. 3.

Osea 13.

XXIII. Extremâ tandem Redemptionis operi manu impositâ, in Discipulorum conspectu, vt meminerunt Euangelistæ, in Oliuarum monte Ierosolymæ contermino ab omnium oculis, ab amantium lacrymis aëreos tractus supera-

Cœlum cõscendit.

perare suę tantùm incumbens potentię visus est, fortunatissimam secum ducens captiuorum multitudinem, quam in libertatem ab inferis asserüerat, crystallinosq; cęlestium sphęrarum orbes conscendens excelso Aeterni Parentis solio victor consédit; vt erat Dauidicę Lyrę oraculum: *Ascendisti in altum, cæpisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus*. Et cum igneum possét currum agere, vt Helias, nubem instruxit ad ascensum, nec inconsultò; quippe voluit obtentu nubis sese hominum oculis furari, suiq; aspectum mundo interdicere, qui iniquè adeo, ęgrèq; cum illo egerat, vt in Crucem egerit. Iccirco tantę indignum felicitatis mundum damnat nubes illius furto. *Non ad vehiculum, siue ad auxilium opportunum, sed ab oculis eorum, scilicet intuentium, vt includeretur in cælo, & excluderetur à mundo, qui eum non cognouit, sed veluti reum turpiter, & crudeliter crucifixit.* ait Simon Cassius. Et ab ipso glorię throno Diuinum emisit Spiritum, qui Discipulos Ierosolymis commorantes Diuini amoris incendio inflammaret, & Diuinę sapientię radijs edoceret; vt veluti lucernę ardentes, & lucentes vniuersum orbem peragarent, maiora dictu beneficia commendantes, quę IESV meritis hominibus contulerat Deus: hęc enim erat Ioelis vaticinatio: *Canite tuba in Sion; vlulate in monte sancto; conturbentur omnes habitatores terra.* Istas Moses felicitates est auguratus, cũ in Asser benedictione illius ascensum dixit causam, & caput Populi vtilitatis: *Ascensor cæli auxiliator tuus*.

Psalm. 67. — Lib. 14. c. 1. — Effundit in Discipulos Spiritum sanctum. — Ioel. 2. — Deut. 33.

XXIV. Omnibus his signis, quę Deus ad Messię agnitionem extulit, Diuino sibi inuicem fœdere vtrunq; conuenit Testamentum; quippe quę in Seruatore Christo expleta sunt; quin etiam vltra processère; vt sacri prædixerant vates, & Christus indixerat Iudęis. Tria in sacris signa aperta sunt, quę suum post obitum Christum hominibus authorarent. Primum: illius doctrinam vniuersum orbem penetraturam, ipsumq; Dei Vnigenitum agnitum iri. Secundum: idololatriam ab stirpe interituram; gentesq; illum Dei verè Filium culturas. Tertium: suo à Domino, & Assertore electum olim Populum defecturum (cui prę-

Tria ad sui agnitionẽ signa extulit. — 1. Ipsius doctrinã orbem completuram. — 2. Euertendũ idolorũ cultum. — 3. Iudaicũ populũ sua obruẽdum caligine.

sertim subierat mortalitatem) & suâ immersum caligine non inde euasurum. Primum præcinuit Dauid: *Adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes seruient ei.* Secundum Isaias: *Venite ascendamus ad montem Dei, & ad domum Dei Iacob. In illa die proijciet homo idola argenti sui, & simulacbra auri sui.* Tertium Oseas: *Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris vir: sed & ego expectabo te; quia dies multos sedebunt filij Israël sine Rege, & sine principe; & sine sacrificio, & sine altari; & sine Ephod, & sine templo.* Quæ omnia, dum viueret, vaticinatus est Christus; & ad vnguem, suam post mortem sunt expleta; vt capite proximè sequenti expendemus. At verò Diuina tantùm sapientia facili adeo, suauiq; harmonia vtriusq; Testamenti oracula potuit componere. Psalm. 71. Isai. 2. Os 3.

XXV. Hanc etiam expositionem sortiri valet (quæ est quorundam explanatio) Canticorum illud, quo Diuinam alloquitur Sapientiam Romana Ecclesia suo in typo: *Noua, & vetera seruaui tibi.* His nouis, veteribusq; pomis, & noua, & vetera exprimi mysteria nonnulli contendunt. Itaq; inquit Ecclesia: Diuinam Sapientiam ita vtriusq; Testamenti mysteria contulisse, vt alia alijs minimè refragarentur, imò incredibili modo consentirent; id enim vna solùm præstare posset Dei Sapientia. *Seruaui tibi.* Cant. 10.

XXVI. Perspicaciùs hoc ostenditur in Euangelica historia. Vbi Christus Scribis, ac Pharisæis ex aduerso Apostolos opponens nobis planum facit, illos humanâ tantùm disciplinâ institutos, ea demùm tenere, & negligẽter agnoscere, quæ vetus offert Testamentum; hos verò Diuinâ instructos sapientiâ, quæ est Christus, & à Diuino Spiritu edoctos, eo planè modo Nouum Veteri componere Testamento, vt inter Veteris figuras, & Noui veritatem mira quædam harmonia proueniat; hoc vno inter se discrimine, quòd in imagine Vetus Nouo proluderet, & Nouum in re Veteri responderet. Et qui vtriusq; consonantiam callet, doctus à Seruatore appellatur non hominum, sed Dei prædictus Sapientiâ; *Scriba doctus in Regno Cælorum, qui profert de thesauro suo noua, & vetera.* Iam verò cœlestem hunc Discrimen inter Scribas & Christi Discipulos. Qui Testamenti vtriusq; consonantiã tenet, sapiens dicitur

C concen-

concentum is tantùm nouit, cui Cœlestis affulserit lux. Quòd si Iudæum fugit, non causabitur lucis defectum; sed suam insimulet peruicaciam, quâ affulgentem lucem impudenter toties retundit. Præuius ille immortalis solis Lucifer ad id natus, *vt testimonium perhiberet de lumine*, inquit commendatissimus ab amore discipulus. Sed ipsius bonâ cum veniâ, aliam præ se ferre sententiam videntur verba illa, quibus ejusdem lucis munus exponit: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Si ideo vera lux est, quia se omnibus illustrem exhibet, suosq; omnibus radios impertitur, quid exteris indiget testibus? nonne suo ipsa lumine proditur? Si quot habet intuentes oculos, tot habet sui splendoris æstimatores, quid alienam adhibet commendationem? si quot vibrat radios, tot in linguas fingitur, quas sui habeat præcones, superuacaneum judicabitur alieno testimonio indicari? Ea nimirum est mortalium pudenda tenacitas, qui lumina occludant, ne fidem habeant vel rebus, quas vsurpant oculis. Veræ lucis radijs Diuinum vndiq; verbum nitescebat: *Erat lux vera, quæ illuminat*; & tamen neruis omnibus adnitente Baptistâ, vt exciperetur humaniter, à Iudæis immaniter expulsum est.

Ioann. 1.

Lux non eget externis testibus.

XXVII. Digna tamen non est obrui silentio improbatio illa, quæ tertio Oseæ capite continetur; quæ neq; omnes complectitur, neq; sempiterna est, vt scriptæ legis Interpres, Diuiniq; vates prædixerunt. Primò; quia omnes è Synagoga suam ad Ecclesiam confugientes excipit humanissimè Deus; ac se ergo illos, velut erga filios in delicijs habitos, quibusq; in amandis nemini primas detulerat, tenerrimè gestit. Et Diuina faxit Maiestas, vt plures numerentur, quos Christiana lex æternæ committat felicitati, quàm quos errorum caligo sempiternas demittat in tenebras. Secundò; quia hæc cæcitas tunc consenescet, ac eliminabitur, cùm ille Ethnicorum torrens Ecclesiæ intra limina confluet, quibus Deus suæ gloriæ sedes tribuat incolendas: quæ quidem orbe iam ad interitum properante euenient; vt vaticinatur Oseas. Tum temporis occupabit Christianæ Ecclesiæ fores ingens Israeliticæ gentis multitudo; quæ

Iudæos Deus clementer excipit. Rom. 11.

Christum.

Christum verè sui Seruatorem, Messiamq; in lege toties promissum & agnoscet, & adorabit, atq; animi salutem fortunatissimè assequetur. *Et post hæc reuertentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suum, & Dauid Regem suum; & pauebunt ad Dominum, & ad bonū eius in nouissimo dierum.* Os. 3.

XXVIII. Ergo si vni tantùm Deo futurarum rerum arcana patent; & omnia hæc, quæ de Christo agunt, nihil à Prophetarum vaticinijs abhorruere, qui illa quadringentis antea annis, quingentis alij, alij mille, multo etiam pluribus alij prædixere antea quàm euenirent; certo est certius, has vaticinationes, hæc mysteria, hanc fidem, vera omnino esse, ab ipsoq; Numine promanâsse. Hac de causa orbis Assertor, cum inter mortales ageret, eos non semel adhortabatur: *Scrutamini Scripturas; quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me: non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.* Indicabat Seruator viam, quâ ipsum quærerent studiosiùs, inuenirent faciliùs, crederent feliciùs; & via nihil erat ab ipsis sacris scriptis alienum. Ex consona enim illorum harmonia planissimè constat Christum vnigenitum Dei filium, verumq; Messiam esse.

Ioan. 5.

Sacræ literæ Christū indicant.

XXIX. Sed digna luce est ratio, quam illos Christus ad sacras literas legendas edocebat; non enim aiebat: *Legite,* sed: *Scrutamini*: Ne tantùm legite, sed intelligite; ne in literę cortice hæreatis, sed altiùs medullam enucleate; nanq; hoc exprimit: *Scrutamini*: Et sanè, quia legere tantummodò norunt, nec se se penitiùs insinuare in illarum sensa Iudæi contendunt, ibi ideo tenebras offendunt, vnde lucem possent haurire. At verò ea propter non sanum earum intellectum assequuntur, quia vaticinia à Christo alienis, lectu facilia, intellectu difficilia sunt. Hoc forsan mysterium referebat liber ille, quem Ioannes sua in Apocalypsi suspexit *scriptum intus, & foris*, ita tamen obsignatum, vt vnus Christus (cuius typum agnus ferebat) valuerit explicare; Quid igitur? non se legendum foris exhibebat liber ille? exhibebat. Quare ergo qui legebant extrinsecùs, non interiorem etiam partem recludebant? vni tantùm id

Scrutandæ sunt sacræ literæ.

A Christo alienis lectu faciles, intellectu difficiles sunt.

Apoc 5.

tùm id

tùm id Christo datum est? Vnus tantùm Christus sacrorum scriptorum nucleum euiscerat; quia sine Christo arcanum illorum sensum adipisci velle, operam est ludere: leguntur quidem deforis; sed vt omnino pateant, Christus accedat necesse est; cœlestemq; nobis lucem indulgeat, vt teneamus illorum sensum. Cum verò Iudæi hac sint indigni luce, à limine tantùm salutant, quin penitissima sacrarum literarum adyta ingrediantur. Et cum fides à sensus veritate, non à nudis characteribus vigorem hauriat, fidei vitâ manent destituti, quia animi oculis capti à veritatis agnitione longè deuiant.

Infringitur Iudæorum obiectio.

XXX. Contra hanc veritatis consonantiam proteruè insurgunt Hebræi; dicuntq; Christianæ fidei professores diuina hæc eloquia, ac vaticinia Christo attribuere; quæ sibi ipsi persuasum habent Dauidem, & Isaiam (quibus Incarnationis; ac Passionis mysteria vaticinari cura fuit) illum de se, hunc Iudaico de populo prædixisse, & scripsisse. Nullo tamen negocio hoc infringitur. Primò; quia nemini alij ingentem vaticinationum multitudinem, vt leguntur in Prophetis, & nos adduximus, præterquam Christo rerum seruatori conuenientiùs adscribent; cum omnes in vno Christo felicissimè euentum obtinuerint, vtpote quæ in illo tantùm, & nullo alio, qui nudum creaturæ fastigium non excederet, expleri possent: in illo, inquam, quem Diuinitas ad summam euehit maiestatem, plenissimè sunt absoluta; vt palam fit ex sacris literis, & legentibus patet in Euangelicis scriptoribus. Quapropter omnis alia interpretatio & rudis, & peruicàx est æstimanda. Secundò; quia licèt missa faciamus vaticinia omnia, quæ Assertoris Diuinitatem, & ortum asserunt, parenteq; illibatæ Virginitatis
Isai. 7. nasciturum, vt præmonet Isaias; & præmissurum sui Præcursorem laudatissimum Vatem Ioannem Baptistam; vt est
Malac. 3. Malachiæ oraculum, quæ quidem in solo Christo perfici poterant; si de rebus priuatis, ac minutissimis disseramus, quæ duo hi vates de cruciatibus, obitu, anastasi, prodigijsq; à Christo patratis scripsêre, apertè constabit mendacem esse Iudæorum interpretationem; cum nihil illorum Da-

uidi

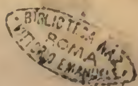
uidi aptari possit. Quòd si adhuc hastam non non abijciunt, ostendant insignes hi interpretes, quâ fuerint in Dauide ratione expleta? Vicerunt. At quando vel oculis, vel auribus vsurpauimus Dauidem pro triumphali curru, vili ac rudi quadrupede fuisse vsum, & inter inopiæ, ac mansuetudinis apparatum, inter secundas populi acclamationes ingressum fuisse Hierosolymam? vt prædixit Zaccarias: *Exulta filia Sion, iubila satis filia Hierusalem: ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & Saluator, ipse pauper, & sedens super asinum.* Quando accepimus fuisse venundatum, & triginta proditum argenteis? vt de Seruatore vaticinatur idem Zacharias. Quando immanibus adstrictum vinculis? infandis affectum contumelijs? impijs vulneratum alapis? venenatis infectum sputis? grauibus oneratum flagellis? Dauidem aspeximus? Quando in crucem actum, illiq; scelestos inter affixum, atq; illorum syllabo adscriptum? Quando accuratissimis precibus sui ipsius peremptores protegentem? Quando ardenti siti fatigato, felle & aceto opem fuisse latam? atq; per ejusmodi clamorem efflâsse animam? *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Quando accepimus confossum telo? & inter mortis horrorem nihil in illius corpus corruptioni licuisse? Quando immortalitate donatum, omni inaccessum dolori se è sepulchro excitâsse? & ad superos ingenti ornatum gloriâ euolasse? Si igitur hęc omnia sacrarum litterarum vaticinia vni Messiæ agnitioni destinabantur; si omnia in Christo, non verò in Dauide promissum euentum sortita sunt; quid Christi vaticinia ineptè Dauidi adscribũtur? Falli amant à se ipsis, quibus hæc imponit deceptio: de quibus jure dicas: *Videntes non vident, & audientes non audiunt.*

Zach. 9.
Zach 14.
Tren. 3. & 4

XXXI. Dolores, ac cruciatus, quibus orbis seruatorem affectum iri præcinuit Isaias, nullo prorsùs modo Israelitico populo deferri queunt: *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra, & liuore eius sanati sumus.* Cum apertè dicat Vates Deum omnia illa supplicia ac dolores nostris sceleribus puniendis destinata in Redemptorem ipsum cumulâsse, vt salutem ab his

Cruciatus, quos Christus pertulit adscribi nequeût Iudaico populo.
Isai 53.

serua-

seruatoris cruciatibus duceremus: *Omnes nos quasi oues errauimus; vnusquisq; in viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrorum.* Si enim Israelitica gens his afflictabatur pœnis,& in illam Deus his animaduertebat (nec Isaias se ab illius populi numero eximebat; vt ipse testatur: (*Omnes nos*) quo populus flagitijs omnibus coopertus Deum potuit officio demereri, vt diceret Vates; in ipsis populum supplicijs, & Deum, & salutem propitiasse? *Et liuore eius sanati sumus.*

XXXII. Quare si nobis planè compertum est, omnia hæc vaticinia, quæ memorauimus, Christum tantummodò expleuisse mirâ vnius,& alterius Testamenti harmoniâ, siue quæ Diuinitatem attingebant, siue quæ res omni maiores admiratione referebant, quas in ipso vidimus, & nullo alio, qui Deus non esset, expleri poterant: siue quæ de Humanitate,rebusq;ad Humanitatem attinentibus agebant, de Vita, nimirum, morteq; & ipsius Resurrectione; Certum omnino est, & in dubium minimè vocandum, sanam & veram esse Christianam Religionem, à Deo promanasse, ipsoq; maximè niti; vt Authores sunt Euangelici Historici.

Iudæi dæmones imitantur. XXXIII. Verum etiam extra dubium est Iudæorum cæcitatem non modò peruicaciæ arguendam, sed dæmoniacæ etiam improbitatis esse alligandam, vt pote quæ oracula Christo adscripta aut ad Dauidem, aut ad Iudaicum populum, quibus nullatenus consonant, vt planum fecimus, iniquè deflectat. Et hoc iniquitatis fastigium est, quæ de alio vaticinia loquuntur, alij attribuere. Nihil aliud ausus est Dæmon,cũ Christum inducere est conatus, vt se è summo templi fastigio daret præcipitem: *Mitte te deorsum.* Vaticinio vsus est in argumentum: *Scriptum est enim, quòd* Math. 4 *Angelis suis mandauit Deus de te, vt manibus tollant te.* Nihil hæc ad Christum vaticinatio, vt perspicuum reddunt interpretes, sed ad optimum quemq;vitæ integrum referebatur, quos Deus admittentibus fidelissimè Angelis & tutatur, & sustinet, ne vel pedem offendant ad lapidem. Quis Satanæ improbitatem non videt?peruertit oraculum, quod

quod ad alium, à quo alienum erat, conuertit: agebat de hominibus, adscripserat Christo: fortuito loquebatur de casu, quæsito de industria ille aptauerat. Sed sui specimen Dæmonis scilicet, latè exhibuit. Qui enim iniquum satanæ animum, ac ductum in Diuinis eloquijs sequitur explanandis, non aliter interpretatur. Præposterá expositione, quæ alij conueniunt, alij accommodat: quæ de hominibus agunt, Christo attribuit, de more dæmonis; quæ de Christo loquuntur, adscribit Dauidi, vel populo Israelitico, vt solent Iudæi, haud occultè interpretis, hoc est, satanæ mentem interpretatione indicantes. Sed cum eum nacti sint parentem, vt est Christi sententia: *Vos ex patre diabolo estis*. assentiuntur libentiùs interpretationi, ne turpiùs à cognatione dissentiant.

XXXIV. Non vulgare est doloris argumentum Iudaicum populum intueri omni expetentem voto felicissimum Assertoris aduentum, quem Deus ad mortalium salutem è Cœlo legauit in terras, suos illi per Vates præscribens tempus, quo suo orbem aduentu Seruator fortunaret; locum, quo in lucem ederetur; vitam, quam ageret; mira, quæ patraret; mortem, quam ferret; & mundi deniq; libertatem, quæ inde terris prouentret: & tot annorum millia hac expectatione transijsse populum; & deuenisse tandem Seruatorem eâdem, quâ promiserat tempestate; eâdem, quâ prædixerat ratione; ijsdem, quibus præmonuerat circunstantijs, sua manifestè exhibens sanctimoniâ, omniumq; virtutum splendore, & rebus ab ipso patratis, eundem illum esse, quem diuturnæ adeo spes collimauerant! Et cum suus illum populus ardentissimè deberet excipere, morte ipsum turpissimâ damnâsse, ac non acquieuisse, dum in crucem actum, ac si omnium in se inuidiam sceleribus conflasset, immanissimè aspexit! O insanam, ò scelestam humani intellectus caliginem! insanam, quia ingratitudinis; scelestam, quia improbitatis notam sibi inussit: ingratitudinis, dixi; vt Dei subscriberent questubus, quibus suum per Vatem populum hunc incusat, qui suum non agnouerit Redemptorem: *Filios enutriui, & exaltaui; Ipsi autem spre-*

Magno est dolori Iudæorum cæcitas.

Isaiæ 1.

spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum,& asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit. Improbitatis, dixi; vt Diuino Spiritu assentirer, qui duram eiusce populi tenacitatem arguit: *Hoc cogitauerant,& errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum.* Quo in corde ingratitudo iniquitati admiscetur,amicè in eodem infidelitas obstinationi adnectitur:infidelitas;quia deest fides, vt religioni obsequatur; obstinatio viget, quia superest cæcitas, vt rationi obtemperet. Quæ duo abundè sunt in Hebræis, cæcitas, & obstinatio; illius ergo longè à veritatis agnitione abhorrent; huius causâ non obtentas caliginis nubes penitùs dissipant.

Sap. 2.

CAPVT SECVNDVM.

Prophetica Noui Testamenti cum Gratiæ Lege Harmonia.

Primus concentus à Prophetijs editur

XXXV. QVæ signa Messię agnitioni opportuna judicauit Deus, prçmisit sacris in literis:hæc omnia Christus cõprobauit reuelationibus, quas, dũ ageret inter mortales, exposuit, vt Diuinâ inter illas, & signa prædicta à Deo concordiâ suæ legis veritas patefieret;si enim scientia prophetica,vtpote quæ supra naturam est,vnius est Dei, Deus ex vaticinijs agnosceretur.Quæcunq;à suo obitu erãt euentura, prædixit cum viueret Christus; quæ omnia illius prædictionibus æquissimè responderunt, & nos ipsissimet oculis intuemur. Vnde rectè inferre licet, Propheticam noui Testamenti Harmoniam verum Euangelicæ Legis argumentum esse, ipsamq; legem sanam, ac veram esse; nam aliàs, nec veteris Testamenti indicia explerentur in Christo, nec euentum obtinerent reuelationes, quibus suam Christus legem confirmauit; orbem enim Deus deciperet, quòd summam dedecet bonitatem; quippe sine illo nec detegi, nec perfici poterant vaticinia.

Religio rectè constituta sui veritatẽ patefacit.

XXXVI. Itaq; vt absolutissima vitæ integritas, vt probatissi-

batissima mortis innocentia, vt nitidissimus Doctrinę splendor, vt stupenda seculis omnibus prodigia, quæ Christus mortalium Seruator perpetrauit, veritatem patefaciunt, quâ priora sunt exacta vaticinia; ita oracula, quæ idem protulit, iam expleta suæ legis, priscarumq; prædictionum veritatem in nostrûm omnium oculis exponunt. Enimverò qui Christi fidem, Religionemq; toto orbe diffusam, Religionisq; res probè adeo constitutas haud oscitáter fuerit contemplatus, inficiari non poterit, Christum, à quo ita composita sunt, promissum esse Messiam. Planum, ac perspicuum vsq; eò est hoc argumētum, vt etiam muliercula illius veritatem fuerit assequuta. Cum cerneret Samaritana, quæ sententiæ, & jurgia Iudæos inter, ac Samaritanos agitarentur de loco, vbi Deum oporteret adorari, templó ne Ierosolymæ, an Samariæ monte? Messiam appellauit; Christumq, veluti Iudæorum quemlibet (Samaritanæ enim mulieri Christū adhuc licebat ignorare) est alloquuta: *Patres nostri in monte hoc adorauerunt: vos dicitis, quia Ierosolymis est locus, vbi adorare oportet. Scio, quia Messias venit; cum ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia.* Suo nos aduentu dignabitur Messias, aiebat Samaritana, imò aduenit: *Scio quia Messias venit.* (Non quod rei veritatem teneret; sed quia ea tempestate, cum iam destinatum promissis tempus adesset, in dies singulos expectabatur adfuturus.) Cumq; peruenerit, dicebat Samaritana, illum orbis Assertorem adorabimus, eo enim ordine Religionis res collocabit, ita rationi consonas, ita vaticinijs respondentes vt omnem à nobis arceat dubitationem. Per id temporis, nec solùm Ierosolymæ in templo, nec tantùm Iudęæ in mōte adorabitur Deus: despicatui erit mons; ruderibus obruetur templum, & vbiq. gentium adorabitur Numen. Ex rebus Religionem attingentibus ritè constitutis Messiæ veritatem haud ineptè æstimabat Samaritana, hocq; argumentum esse prudenter existimabat, quod Messiæ aduentum suaderet, & Christum IESVM Nazarethnum Virginis Intemeratæ filium eum esse persuaderet; vnius enim Messiæ erat Religionem, ac fidem ita componere, vt tunc Sa-

Ioan. 4.

Messiæ tēporibus vbiq; Deus colendus erat.

maritanæ ferebat ſpes, & vt modò noſter tenet adſpectus. Quidquid præcinuerant oracula, perfectum in Chriſto eſt; & quidquid prædixit Chriſtus, id omne expletum intuemur: nam ille tantùm inter templum, & montem agitatas lites alterius ruinâ, & contemptu alterius ſedauit. Non graue ſit vaticinia inſpicere, & erit facile noſtræ Religionis veritatem agnoſcere.

Chriſti oraculum de euertendo idolorum cultu.

XXXVII. Inſignis illa quidem extitit vaticinatio, quâ, toto idolorum cultui orbe dedito, quo illi Satanas dominabatur, & nullibi, niſi in exiguâ Iudææ plaga veri Dei cognitione comparatâ, idololatriæ euerſionem prædixit Seruator Chriſtus; gentes ad omnia projectas ſcelera iam obnoxias jugum fidei ſubituras Euangelij prædicatione excitas; apertè id enuncians. *Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eycietur forás: & ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* (Ioan. 12.) Cum igitur vſq; ad Chriſti obitum incubantibus idololatriæ tenebris mundus fuerit oppreſſus, vnos ſi excipiamus Hebræos, & ab illius morte fidei radijs circumquaq; diffuſis barbari idolorum cultus fuerint proſcripti, planiſſimũ fit, iſtã à Deo fidẽ nobis fuiſſe impertitam, & neſcire Deum, qui eam non agnoſcit.

Ex Ethnicis, & Iudæis conſtat Eccleſia.

XXXVIII. Ad hoc illud accedit, quod vaticinatus eſt Chriſtus, ſuam nimirum Eccleſiam ex vno, & altero populo Iſraelitico, & Ethnico conponendam, his verbis: *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor.* (Ioan. 10.) Ergo ſi veriſſimum eſt, quando temporis id Seruator aſſeruit, notum in Iudæa tantum Deum eſſe, vt ſupra monuimus, & illius poſt mortem Dei cognitionẽ ad Ethnicos totum per orbem penetràſſe; ex viuis fidelium, id eſt, vtriuſq; populi lapidibus, aſſurgente Eccleſiâ, vt ad Iordanis Ripas diuinus indicabat Baptiſta: *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* (Matth. 3.) Quis vſquam eſt, qui cum Diuina Prophetarum eloquia, & Chriſti verba omnibus expleta numeris aſpiciat, non Chriſtianã fidem nobis à Deo commiſſam agnoſcat? Quòd ſi quis adhuc eſt hujus cognitionis expers, pertinacis ignorantiæ habeatur; quia ſi maioribus Iudæorum

Christum non agnoscere improbitatis vertitur tenacitati; minoribus, qui Propheticam Harmoniam plenissimè exa-ctam vident, ignorantiæ ducetur obstinationi.

XXXIX. Secundum vaticinium illud fuit, quo Christus suæ Ecclesiæ diuturnitatem, in Diuo Petro, illiusq; successoribus his verbis prædixit. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Rem auget omni æstimatione pensare, hæc dixisse Christum, cùm viueret, inopi, imbelli, indocto piscatori; omni destituto authoritate, & qui nullo niteretur humano fulcimento; & ita hæc Christi post obitum euenisse; idem enim ipse piscator, illiusq; successores Christianæ in terris Ecclesiæ Principes ab vniuerso orbe fuere salutati; & ad suorum pedum oscula aduolutos Reges, Principes, ac Imperatores in præsens vsq; excepere; cum iam millesimus sexcentesimus septuagesimus annus euoluatur; ex quo Ecclesiæ jacta sunt fundamenta, nec leuem experta ruinā; quod non imbelle est suæ diuturnitatis argumentum. Quis, si hæc præ oculis habeat, in ea adhuc perstabit sententiâ, vt audeat asserere, non omnibus inauditum hoc esse prodigium à Numine patratum; & maius admiratione oraculum, quod Diuina tantùm sapientia potuerit aperire? Perspicuè adeo omnium oculis hoc se se fert obuium, vt facem sit Soli addere, adjungere commentarium. Quod enim apertè patet, inficiari, est tenacitatis perfidia.

Ecclesiæ diuturnitatem affirmat Christus. *Matth. 16.*

XL. Tertium vaticinium illud extitit, quo Christus Ierosolymæ vrbis, illiusq; templi excidium prædixit; quo quidem supplicio Deus animaduerteret in Iudæos, quia diem, quem Christus illis inuisendis impendit, ignorârunt, hoc est, ob Deicidium, quod in illo morte afficiendo admisere. *Videns ciuitatem fleuit super illam dicens; quia si cognouisses & tu; & quidem in hac die tua, quæ ad pacē tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndiq; & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt; & non relinquent in te lapidem super lapidem; eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.*

Ierosolymæ ruina à Christo prædicitur. *Luc. 19.*

 XLI. Quod

XLI. Quod quidem adeo præſtat,vt tametſi alia oracula non eſſent,hoc abundè eſſet ad fidei confirmationem. Si enim AEgypti tyrannus diuino Ioſephum Spiritu afflatum coluit, quia alterius ſeptennij vbertatem, & infelicitatem alterius præuidit, ac præmonuit: Si Nabuchdonoſor, cui arbitrium orbis terrarum commiſſum erat, prouolutis ad terram genibus Danielem adorauit, cæleſteſq;illi decreuit honores, quia ſomnium, quod Regi exciderat, reuocauit, & edidit; quid? non euidens ſeruatoris Diuinitatis argumentum erit, annis ante quadraginta Ieroſolymorum excidium præmonere? obſidiones,clades,Vrbis ruinam,templi euerſionem, & amiſſam Iudæorum libertatem prædicere?

Magdalena Christi pedes vngit.

XLII. Quartum oraculum fuit, quod Orbis ſeruator edidit de illa odoratiſſimi vnguenti effuſione, quâ pridie ejus mortem Diua Magdalena illius pedes tenerrimè imbuit, cum enim Diſcipulos increpantes hoc Magdalenæ amoris monumentum aſpiceret, illius egit cauſam his verbis: *Quid moleſti eſtis huic mulieri, opus enim bonum operata eſt in me: Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum; me autem non ſemper habebitis: Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam eius.* Quodnam admiratione dignius vaticinium?Cum enim hæc dixiſſet Seruator priuata in Iudææ domo, paucis illuc conuocatis, ijſq; obſcuro natis loco,hiſtoriam ab Euangeliſtis mandatam literis,& celebre,æternùmq; celebrandum egregium Magdalenæ factum intueri, noſtram à Deo fidem promanâſſe, ineluctabili argumento eſt.

Matth. 26.

Virginis Sanctiſſimæ oraculum expēditur.

Luc. 1.

XLIII. Quintum,extremùmq;vaticinium illud eſt,quod ſuo in Cantico Virgo Beatiſſima præcinuit: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Ad quod euectam faſtigium ingenti Dei gloriâ,& Chriſti vnigeniti Virginem Matrem & intuemur, & amamus; id enim filij fuit Parentis honori prolixè conſulere. Cùm enim certiſſimum ſit hæc dixiſſe lectiſſimam

mam Virginem (quæ per id temporis egens,& ignota pauperrimo nuptijs adjuncta fabro erat) in Iudææ angulo mulieri sibi cognatione annexæ, fuit Deo consilium, hujus Virginis nomen orbem sui gloriâ impleuisse,& maximâ ab omnibus veneratione affectum,non tantùm inter Christianæ fidei professores, verùm etiam inter Mauros, Turcas,ac Persas, vt illorum patet in Alcorano. Quis igitur in eam incidet dementiam, vt asserat vaticinium istud non ingens fuisse prodigium, quod gessit Deus, vt illo se Euangelij, Christianæq; Religionis Authorem comprobaret?

Virginem colũt Turcæ, Persæ, &c.

XLIV. Itaq; cùm compertum sit quatuor prima oracula à Christo fuisse prædicta, quintum verò à Sanctissima illius parente Diuino illustratâ Spiritu, & omnia ex præscripto accidisse intueamur, cum iam supra millesimum sexcentesimum annus septuagesimus agitetur; & magnæ pollicerentur vaticinationes, nempe proscriptum idolorum cultum, orbem ad Christi fidem receptum, Christianam Ecclesiam ex Iudaico,& ethnico populis constitutam,eandem in Diuo Petro, illiusq; successoribus excitatam,ac firmam, Ierosolymam vrbem orbis pulcherrimam redactam ad cineres, illius templum à Tito euersum, Iudaicum Regnum funditus excisum, Populum maximis & amore, & honore à Deo habitum ruinâ, & seruitute oppressum,& in omnes mundi plagas diffusum; Magdalenæ factum tota in Ecclesia laudatissimum, Gloriosissimam Virginem latè per orbem commendatissimam; cujus tantum judicio audaciæ inerit, vt eat inficias, Christum Dei filium esse? qui Diuinam in oraculis sapientiam exhibuerit suam. Aut quod tantæ cor cæcitatis tenebris obruetur,qui Euangelicę lucis veritatem non agnoscat? ausitq; imprudenter asserere,Romanam Catholicam Ecclesiam non à summo numine fuisse constructam? *Cum euigilasset Iacob de somno, ait: verè Dominus est in loco isto,& ego nesciebam: pauensq; quàm terribilis est,inquit,locus iste! non est hîc aliud,nisi domus Dei, & porta cæli.* Typus hic certè est, ad quem Iacob nepotes se componerent, ac conformarent, excitarenturq; à graui errorum somno, & oculos ad Christum IESVM, illiusq;

Genes. 28.

Iacob typus, cui se debent Iudæi accommodare.

Ecclesiam

Ecclesiam conuertentes propalam faterentur, ipsum promissum esse Messiam tot maiorum suorum expetitum votis, & Euangelicam legem à Christo latam Dei aulam, & Coeli ostium esse. Verùm ideo non Iacob fidem comparant, quia illum non euigilantem, sed indulgentem somno imitantur: dum somno se Iacob commisit, idem ait, se omnino latere; Deum esse, quem ita sibi familiarem experiebatur: vbi somnum expulit, patuit arcanum, quod antea illum effugerat, quia occluserat lumina; postea verò facilè agnouerat, quia decluserat oculos: Reclusis oculis haud arduum fuit veritatis lucem haurire: *Cum euigilasset Iacob de somno, ait; Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.* Enimuero iccirco Iacob nepotes non veritatis cognitionē assequuntur, quia cum tenerentur se effingere ad Iacob euigilantis solicitudinem, se componunt ad Iacob dormientis negligentiam.

Iudæorum objectio.

XLV. Obstinato adhuc animo Iudæi dicent, se fidem his Assertoris Christi vaticinijs non habere, quia Euangelicam historiam à vero alienam æstimant. At mihi, sint sanè exoculatissimi, tria tamen negare minimè valent. Primum, fuisse in terris Christum. Secundum, Euangelicam historiam literarum monumentis fuisse commissam Sanctorum Petri, & Pauli temporibus. Tertium, à Christi obitu omnia hæc oracula perfici coepta; cum illa contueamur examussim completa. Ex his manifestè depromitur, Diuino fuisse instinctum spiritu, qui illa prædixerit, illisq; inesse eam authoritatem, ac euidentiam, vt ex ipsis Christus verus Messias æstimetur, & Diuinis colatur honoribus. Sed vt illorum caliginis tenebræ ad nostrę veritatis lucem funditus pereant, hæc tria expendamus, licet pro rei magnitudine quam breuissimè. Et initium à primo facięti hæc mihi sententia est. Vel humanis nitantur rationibus, vel Diuinis fulciantur eloquijs Christum extitisse non inficiari Iudæi possunt. Si humanis fidant rationibus, totus obluctatur orbis, qui id apertè fatetur, nec vocat in dubium; ipsis vel Mauris est in confesso, solius enim Diuinitatis fastigio Christum abdicant, in quo quidem scelesti, cum à

Nequeunt Iudæi inficiari extitisse Christum.

vero,

vero, & à nobis veræ obnoxijs fidei abhorreant. At verò quod omnes fatentur ingenuè, projectè negare, in rationem delinquere est, vt si Romam esse inficiemur, qui eam non sumus adhuc intuiti, quantumlibèt enim eam non viderimus, id omnes ad vnum asserunt, & communi omnium voci obstrepere, non moris prudentium est. Hinc in Iure, nec omnes errore, vt nec improbitate teneri præsumitur, dum palam aliud non ostenditur. Ergo extitisse Christum humanos etiam intra limites, abnuere, error est adeo manifestus, vt risu omnium excipi debeat. Hujus veritatis perspicuitas Philum Iudæum inuitauit, vt de Christiana Religione librum scriberet, cum Christi nomen Alexandriæ cerneret magnopere efflorere. Iosephus etiam Iudæus vir sanè apprimè doctus, ac eruditus, planissimè asserit extitisse in mundo Christum, atq; hunc Messiam esse: *Eodem tempore*, inquit ille, *fuit IESVS vir sapiens, si tamen virum fas est dicere. Christus, id est Messias hic erat*. Itaq; apud Iudæorum doctissimos non dubium est fuisse Christum. Quare siquis illorum cæcutientibus adhuc oculis aliò à veritate deflectit, quam nobis negat, suis adhibeat fidem, & humanis etiam deuictus rationibus extitisse Christum, ac inter se degisse fateantur. Iam verò si Diuina confugiant ad oracula; nullum hîc effugium Iudæorum peruicacitatem tuebitur; imò fidem amittent, siquid dubij in hac re admiserint. Ab hac veritate stant omnia, quæ primo hujus Diuinæ Harmoniæ capite prolixè disseruimus. Sed argumentis è sacra Pagina deductis omnium oculis exponamus verum iam aduenisse Messiam Christum IESVM Iudaicæ genti à sacris vatibus promissum, & Bethlehem natum expletis tandem vaticinijs, ex Daniele enim (vt supra memorauimus) patet, Christum esse venturum, & capite immaniter damnandum: *Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*. Siue hebdomades istę annorum sint, siue mensium; aut aliquâ aliâ ratione enumerandę; mille sexcentorum annorum spatium, vel supra; elapsum est, ex quo suis sunt numeris absolutę. Tot abhinc annis mortales inter vixit Christus. Idem ex Genesi liquidò patefit, vbi Iacob

Non est prudentis omniũ iudicio aduersari.

Iosephus de Christo meminit. *Antiq. l. 18.*

Probatur venisse Messiam.

Dan. 9.

est vaticinatus, tunc proximè adfuturum Messiam, cùm Israelitici Regni fasces Iudęorum effugerent manus exteros dominos quęsituri; & millesimus sexcentesimus annus voluitur, ex quo gentilitia Hebręorum purpura expirauit, nec sua de gente regem salutârunt. Vt igitur ab omni mendacij vmbra vaticinium asseratur, tot iam effluxisse annos, ex quo se Christus orbi credidit, fateamur necesse erit.

Venisse Messiã Iudæi ipsi fatentur.

XLVI. Sed quid hunc anxiè laborem subeo? cum nostras ipse populus jam partes egerit, fatens nimirum, quod nos modò illi impensè adeo conamur patefacere. Quando Pilatus, contendentibus iniquè Iudęis, insontem Christum capitis per summum scelus erat damnâturus, vt illos ab improba hac mente deduceret, nullum nō mouit lapidem. Si Christum, inquit, in crucem agam, in Christo Iudęorum Regem cruci affigam: At illi contentiosè, & impudenter: *Non habemus*, inquiunt, *Regem nisi Cæsarem*. Bene est, arguit Diuus Augustinus; Vos, vt fatemini, omnem alium Regem nescitis pręter Cęsarem: Cęsar non vestras est, vtpote qui Romanus, & extero solo natus: Quapropter, clamante Iacob vaticinio, adfuturum propediem Messiam, cùm Iuda cum regnum in regum exterorum ditionē, jusq; concesserit, aduenisse apertè fatemini. Ea est veritatis vis, vt ab ijs etiam vel imprudenter proferatur, qui eam impudenter premere student. Itaq; in Israelitarum ore illam deprehendimus veritatem, cui ijdem obstinatè aduersantur; & vel inuiti testantur venisse Messiam, cùm illius aduentū inficiari ardentiùs satagunt.

Ioan. 19.

Christi Diuinitas panditur.

XLVII. Sublatâ omni de Christi existentiâ hæc per argumenta dubitatione, ipsa nos res hortari videtur, illius Diuinitatem inuestigare, & eâ, quâ poterimus, luce detegere; hominem enim fuisse, mors, quam est perpessus, Crux, cui affixus, Sanguis, quem effudit, planum facit; quorum profectò Diuina in se Maiestas non modò immunis, sed & incapax suę naturę legibus est. At verò aliquid in Christo eminére, quod communem hominum sortem excedat, hoc est, non tantùm hominem, sed etiam verè Deum esse ostendit, vt supra monuimus, Iosephus Iudaici

gene-

generis disertissimus, quos antiquitas commendauit. Mira Christi prodigia, & nitidissimum doctrinæ lumen ad hanc veritatem probandam suppeditant Iosepho argumentum. *Fuit*, inquit, *IESVS vir sapiens, si tamen virum fas est dicere, erat enim mirabilium operum patrator: Christus, id est, Messias hic erat.* Quid quæso illud est, *si tamen virum fas est dicere*? nisi supra hominum fastigium Christum locare; ac asserere, illum, qui tot miracula perpetrarit, non minorem Deo esse. Ex apertâ prodigiorum cognitione in latentem Christi Diuinitatis intellectũ prudentissimus Hebręus deuenit, ad quam etiam cognitionem facem præluxit sapientiæ splendor, quæ in Christo mirificè elucebat. Si igitur Iudæi Diuinitatem Christo denegant, suis refragantur authoribus illisq; mendacij labem aspergunt: at quæ insulsior ignorantia, quàm quæ mendacij notam doctioribus inurit? Sapientibus oblatrare, indoctis solenne est; à quo quidem more Iudæi non abhorrent lucis impatientes (quę illorum animis illucescere studiosè conatur) ne se tenebris expediant, quibus obruti vitam ducunt. **Indocti sapientibus oblatrant.**

XLVIII. Verum enim vero ad diuina nos eloquia conferamus, ne tanti ponderis rem fidei nostræ, ac Christianæ Religionis fundamentum humanis tantùm argumentis librare videamur. Ferax est locorum Nouum Testamentum, quibus veritati nostræ fides maxima cõcilietur. Quid aliud prę se fert illa laudatissima Diui Petri Confessio? *Tu es Christus filius Dei viui.* Quid illa Diuæ Marthæ in fratris Lazari Resurrectione? *Ego credidi, quia tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.* Beatus Thomas quid aliud expressit, cũ exclamauit? *Dominus meus, & Deus meus.* Pluribus abstineo, quia obruor multitudine. Ab ipsis tamen sua mutuari arma, vel suo, quod aiunt, gladio iugulare factu optimum credo; hoc est, Veteris Testamenti in ipsos argumentis vti. Cum enim illi apprimè credant, plus inde promanabit roboris veritati, quam iam Noui luce patefecimus, cui fidem nullatenus adiungunt. Vnisonum adeo concentum cælestis hæc vnius, & alterius Testamenti edit Harmonia. Cum vtrunq; enim eundem nactus sit Au-

Probatur Christi Diuinitas Noui Testamẽti locis.

Matth. 16.

Ioan. 11.

Ioann. 21.

thorem, hic est Deus, vtrunq; eidem veritati probandæ sibi inuicem adnectuntur.

Ostenditur Christi Diuinitas ex veteri Testamento.

XLIX. Primam seruet aciem argumentum idem, quod Christus eduxit ad Diuinitatem suam asserendam. Quem parentem adeptus est Christus? sciscitatur à Iudæis Liberator orbis: At illi, Dauidem, inquiunt; nec ineptè; si de Christo vt homo est loquerentur; quippè illum in filium Dauidi promiserat Deus; de Virgine enim Dauidis filia, hoc est, longâ illi cognatione adjunctâ nasceretur. Hæc illibata Virgo Maria extitit Christi parens, hominum Princeps: *Iurauit Dominus Dauid: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. De fructu*, ait, *ventris tui*, cum tamen Dauidem virum alloqueretur; licèt enim Christus genus suum referret ad Dauidem, non virili id erat serie, sed quia matrem obtinuit Inuiolatam Virginem, cuius è visceribus humanam duxit naturam, qui Diuinâ non erat à forma alienus? Præterquamquod satis pateat vaticinium: hæc Sancti Irenæi, Tertulliani, ac Diui Augustini interpretatio est. Et Angelus suâ ad Virginem in legatione Dei oraculum Dauidi promissum confirmauit, manifestè exhibens, ipsum Deum, qui suam olim obligauerat fidem, illam modò soluere: *Concipies, & paries filium; & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius*. Tantâ inter se societate vtrunq; fœderatur Testamentum, vt alterum transcribi in alterum videatur, rerum, quas continent, veritatem dilucidè omnibus demonstrantia.

Psalm. 131.

Luc. 1.

L. Verumtamen etsi Iudæi de Christi Humanitate rectè senserint, hoc tamen Assertor confecit argumentum, cujus nos vestigijs insistimus, vt cum Humanitate Diuinitatem etiam suadeamus. *Quomodo ergo*, supremus arguit Magister, *Dauid in spiritu vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis*? Si filij in Christo submissionem agnoscit, quid Domini fastigium veneratur? maius homine aliquid in Christo colit. Dauidis est filius, quia homo; Dauidis est Dominus, quia Deus. Tantum inest roboris argumento ad Christi Diuinitatem comprobandam, vt nullum Iudæis fecerit respondendi locum:

Psalm. 109.

Et

Et nemo poterat, inquit Matthæus, *ei respondere*, nec deinceps cujusquam animo ea inceſſit audacia, vt Chriſtum laceſſeret ad certamen: *Neq; auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare*. Sed quos vincit veritas, triumphat obſtinatio. Matth. 22.

LI. Iſaiæ vaticinium Dauidis adjungere oraculo in rem fore credo. Ait itaq; Iſaias: *Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis; cuius imperium ſuper humerum eius*. Ad literam Vati de Chriſto ſermo eſt. Quem hominem dicit, cùm ait: *Puer natus eſt*: Quem Deum nuncupat, cùm inquit: *Filius datus eſt nobis*. Et conſultò non ait Vates: *Natus eſt filius*, ſed *natus eſt puer*; de temporaneo enim ortu loquebatur; & cujus à Matre natiuitatem, vt pueri, tempora metiuntur, ejuſdem ab Aeterno Parente ortum, vt Dei filij, nulla ſecula comprehendunt. Quòd Oraculum de Chriſto ſit explanandum, indubitatum eſt: ita illud exponit Sanctus Ambroſius de obitu fratris: *In puero enim nomen ætatis, in filio plenitudo Diuinitatis*. Ita illud explicat Lyranus & literæ ſenſu, & proprio, qui quidem natus, & educatus in Iudaiſmo, Chriſtum poſtea fuit amplexus: Et Metaphraſis Chaldæa à Iudæis recepta explanat in hunc modum; *Datus eſt nobis Meſſias*. Quod probat authoritas, approbat etiam ratio: *Quid enim nouum*, argutè inquit Tertullianus, *Si non de filio Dei dicitur*? Quid ſeculis retroactis inauditum? quid admirationis dignum nobis prædiceret Vates, ſi de homine, qui Dei non eſſet filius, loqueretur? Vnde qui adhuc de Chriſti Diuinitate hæſitaret, & bellum indiceret rationi, & injuriam inferret ſacris Vatibus. Iſai. 9. S. Ambroſ.

LII. Sed rem iſtam Habacuc dilucidè adeò, vt nemo apertius, præcinuit. Varios rerum euentus, quæ Meſſiæ tempeſtate acciderent, Prophetes pergit vaticinari; & poſt multa Diuino hæc addit ſpiritu: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo IESV meo*; Nec planiùs Propheta id dicere; nec pleniùs nos Iudæorum cæcitatem conuincere poſſumus. Dominum, ac IESVM appellat, Deum fatetur, ac colit, quod nulli alij cui hoc nomen inditum ſit, vel cohæret, vel conuenit, niſi Chriſto IESV, quem Deum, Hab. 3.

ac Dominum meritiſſimâ Religione adoramus; vt ex fœderata vtriuſq; Teſtamenti harmonia longè probauimus.

Euangeliū ſcriptum Apoſtolorum temporibus.

LIII. Primum hoc eſt, quod à Iudæis, nec infringi, nec negari valet. Alterum, Euangelicam videlicet hiſtoriam Apoſtolorum temporibus fuiſſe literis conſignatam, nec ipſi negant, nec eget argumentis; ſuperuacanea enim hæc ſunt, ſi cauſæ faueant omnium voces. Vt vſui etiam non ſunt, quò ſuadere poſſimus, in Sacra Euangelij hiſtoria vaticinia de Chriſto contineri; cùm vix in illa extet pagina, vbi paſſim non offendas, hoc, vel illud fuiſſe patratum, *Vt adimpleretur, quod dictum eſt per Prophetam.* Quinetiam non rationes exigit fides vt teneat, omnia quæ Chriſtus in Euangelio prædixit de profectu Eccleſiæ ab ipſius obitu. glorioſè fuiſſe expleta, cum vel oculis pateant; at quis oculis teſtibus non adhibeat fidem? Vnum hoc ſupereſt Iudæorum perfidiam non impunem relinquere; quippe qui illud, quod eueniſſe intuentur, obſtinatè negant eueniſſe. Se Diuinum in terras Spiritum miſſurum, ſimul atq; paternum ſolium teneret, Apoſtolis Chriſtus promiſerat; quos tamen præmonitos voluit, vt muneri fidem haberent, quando illis collatum eſſet: *Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis.* Quia criminis inuidiam transferre nequit infidelitas, quæ quod acceperat in oraculis, abſolutum intuetur, & tamen manet obfirmata. Tantum eſt caliginis in Iudæis, vt recluſis negent luminibus, quod clauſis faterentur oculis; qui dudum eueniſſe aſpiciunt, quod multò ante euenturum Chriſtus prædixerat in Euangelio.

Ioan. 14.

Gabriel vigilāti Virgini apparet: dormienti Ioſepho: & cur?

LIV. Accuratâ æſtimatione perpendēdum eſt, magnum illum Cęleſtium ciuium Principem Gabrielem ſe euigilanti Virgini exhibuiſſe, cùm legati ad illam munere eſt functus de altiſſimo Dei filij Incarnationis myſterio caſtiſſimo in vtero efformando; at verò Ioſepho, qui Virginem duxerat, inter dormiendum ſe ſe obtuliſſe, vt eodem de arcano certiorem faceret: *Ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph dicens: Noli timere &c. Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt.* Virginis fides peruigiles oculos po-

Matth. 1.

ſtulabat,

ſtulabat, quos ſomno oppreſſos Ioſephus non excitat ad credendum: illic fidei prælucent oculi, quia facienda, hic luce non eget fides, quia facta credenda erant. Pulcherrimè ad rem Chryſoſtomus; *Virgo autem*, inquit ille, *indiguit quaſi primò de maximis inſtruenda*. Quaſi diceret: Ne miremini plus ad myſterij fidem Virgini, quam Ioſepho fuiſſe opus; quia Virginis fides euentum præoccupabat: *Concipies, & paries Filium*: at Ioſephi fidem euentus præceſſerat: *quod enim in ea natum eſt*. Virgo crederet, (vt credidit,) quod nullis argumentorum fulcris fulciebatur ad fidem: Ioſeph crederet (vt tandem credidit) quod multis ſe ſignis indicabat, & conijci poterat; patebant enim effectus, tametſi lateret illorum cauſa. At verò ad ventura credenda robuſtiori opus eſt fide; quæ ad præterita ſatis eſt infirmior, vel etiam exoculata. Vnde ſuam infidelitatem expurgare non vnquam valebunt Hebræi, quandoquidem nolunt fidem habere ijs rebus, quas accidiſſe non ſolum authores ſunt Euangeliſtæ, ſed multò etiam antè illorum Vates. Quinetiam hominum naturam videntur Iudæi exuere, dum peruicaci animo obluctantur rei apertiſſimæ, ſe enim hominem negat, qui Fidei myſterijs fidem denegat. Petrum ad ſupplicij ſocietatem vocare, quia in Chriſti ſocietate aſpexerant, conati ſunt olim Hebræi: at ille, vbi hanc ſibi inuidiam ſenſit impoſitam: *Non ſum*, inquit; non ſolùm obſtrictam non retinuit fidem, ſed hominis etiã amiſit naturam: *Non ſum*, deſijt eſſe, vbi fuit infidus Magiſtro. Nihili enim eſt, qui fidus non eſt. *Aſpexi terram, & ecce vacua erat, & nihil intuitus ſum, & non erat homo*. Dei vox eſt apud Ieremiam. Sed ſi innumeris hominibus tellus frequens erat, quid cauſæ eſt, vt nullum Deus in terrarum orbe aſpexerit? *Et non erat homo*. Idolorum cultui dicauerant animum, nec primis fidem hauſerant labris; quis ergo homines diceret, quos belluas prædicabant geſta? in his enim numerandus, qui rationis faſces non ſubmittit Diuinis myſterijs.

Se hominẽ negat, qui negat fidẽ.

Ioan. 18.

Ierem. 4

Oſtenditur Chriſti Diuinitas ex æquitate legis, quam docuit.

LV. Eandem Chriſti Diuinitatem, quam authoritatis momentis comprobauimus, quam rationis argumentis cõfirma-

firmauimus, docet æquitas legis, ac integritas, quam Christus orbem edocuit, & terris commisit; Euangelicam nimirum legem, quam vnicè, quam ritè & amplectimur, & colimus, qui nomen dedimus Catholicæ Romanæ Ecclesiæ.

Ethnicorũ leges mendacijs plenæ, & erroribus.

LVI. Veteres Caldæi, Aegyptij Babylonij, Persæ, Græci, Romani, alijq; Ethnici, quos Sapientia commendauit posteritati, quas leges Religionis tulere hominibus, mendacijs omnes scatebant, & erroribus. Et qui orbem edocere debuerant vnius inuisibilis, & immortalis Dei cultum, ac venerationem, monstrosâ visibilium, ac fluxarum rerum, vel etiam nullis non sceleribus obstrictarum, adoratione, turpârunt infeliciter terras. Et superstitioso isti cultui, quam dicimus idololatriam, ingemuit orbis obnoxius, dum suo caruit Assertore, tum ingenti intellectûs caligine, tum scelere voluntatis affectæ: quas dotes hæreditario veluti iure, principis sceleris pretium accepêre mortales à primis parentibus. In quo non leuiter indicârunt, has gentium leges esse, quarum Deus administrationi non adesset, non verò Dei Sanctiones, quæ populos regerent, ac ducerent: id enim discriminis intercedit inter Dei, ac gentium leges; quòd gentium sancita nulli innitantur stabili fundamento; quippe quæ longè abhorrent à veritate; Diuinæ verò leges, vel quæ Diuino jubentur spiritu, nihil non continent absolutissimum, vtpote quæ vni incumbunt rationi. Prophetam Ieremiam sibi authorem vendicat hæc sententia: *Leges populorum vana sunt*. Quod olim de legibus Ieremias, nos modò de Religione asserimus. Vna tantùm Christi religio rationi congruit nunc temporis, & nullius sceleris infecta labe recentem integritatis florem, primamq; sanctimoniæ venustatem retinet, & retinebit in posterum; Diuinam enim Potentiam sui authorem, fautricemq; assequitur. Hujuscemodi res habuit.

Dei lex nihil non cõtinet absolutissimũ.

Ierem. 9.

Mortaliũ rei miseretur Deus.

LVII. Immenso idololatriæ cataclysmo humani generis moles penè naufraga in præceps ibat: grauabat ruentis pondus infandi amoris vis, qui assiduus hæret comes mortalium pectori: vel potiùs iniquis agitata fluctibus scelus scelere, & crimen cumulabat crimine, augebaturq; in dies

propa-

propalata impietas; donec prauis cum Angelis ad malorum supremum deciderit sempiternas in tenebras. Cùm Deus ab altissimo suæ Maiestatis solio tellurem despexit suis effusè indormientem sceleribus: non aliàs suas partes fortiùs egit Clementia; subsequitur oculos tanti infortunij commiseratio, quo submersos mortales intuebatur, cumq; videret posse homines tanto à morbo conualescere, Diuinam manum admouere laborantibus, ac strenuè opitulari induxit animum: & id in consilio habuit, cùm Mosè internuncio tulit Iudaico populo scriptam legem; quæ illum ritibus informaret Religionis, quam exhiberet rerum molitori, ac administratori Deo, qui idem Dominus cùm sit, suo Iudæos dignabatur alloquio, edocens quibus vitam rationibus, ac operibus instituerent, vt æternam felicitatem in spe haberent, & adirent, conciliantibus fidem veritati insuetis orbi prodigijs, quibus patrandis vna tantùm par esset Diuina Potentia.

LVIII. Eandem Religionis disciplinam aliorum Prophetarum operâ labentibus annis populum edocuit accuratiùs, approbante doctrinam ingenti prodigiorum vi, quibus orbi admiratiõe injecit singulas in ætates; quia Noemi instar pro fabrilibus armis suo vtens verbo vnicam suæ Ecclesiæ arcam fabrefacere studuit Deus, vt communis exitij, & eluuionis ij superstites fierent, qui Diuino sermoni adjungerent fidem. Prima jecit operi fundamenta Iudaicus præsertim populus electus vnicè Deo. Post Sospitatoris aduentum illud affabrè continuatum perduxit ad summum fastigium Deus, Ethnico præcipuè populo suam operam conferente, donec tandem vnius, & alterius gentis Israeliticæ nempe, & Ethnicæ multitudine in vnum confluente moles est suis graphicè numeris absoluta (vt in Prophetica vtriusq; Testamenti Harmonia iam docuimus) cùm omnes construendæ Ecclesiæ Christianæ egregiam nauârint operam; omnes, inquam, qui se conferunt ad illius limina, & veram Crucifixi Christi fidem amanter excipiũt, siue Maurus, siue Ethnicus, siue Iudæus sit; omnes Christiana Religio patentibus portis amplectitur, cùm omnibus,

Mortales edocet Prophetarum opera

bus,

bus, & propter omnes explicauerit Christus in Cruce brachia. Omnem aliam sectam prius eiurare necesse est, hanc vnam velis, remisq; sequi; hanc profiteri verbis, hanc corde amplecti; omnis enim alia Religio, veriùs superstitio, mendax est, inanibusq; capitibus excogitata, omnino abit à vero, datura sequacibus damnationem. Et cum eæ fuerint omnes aliæ (vnâ Christi exceptâ) eluuionis fluctibus submersæ periere miserrimè cum sectatoribus. Hæc Diuina tantùm arca, cuius Deus Protofaber, cuius Magistri Prophetæ, qui suum in illa munus explicuere, ac postremò omnium Vnigenitus Dei Christus IESVS Nauarchus extitit, & Archimagister; hæc, inquam, vndarum cumulis longè eminens omni defuncta periculo in æternæ trãquillitatis portum suos nautas, suosq; vectores fortunatissimè exponit.

Chaldæi igni Numinis Religionem tribuebãt. Ægyptij animantib.s. Babylonij, & Persæ Regibus suis. Romani hominibus

LIX. Vana, superstitiosaq; fuit fuit veterum Chaldæorum disciplina, quæ diuinis honoribus colendum ignem edocuit. Aegyptiorum, quæ rebus omnibus creatis Diuinitatem abjudicabat, & infima quæq, animantia flexo ad humum genu venerabatur. Babyloniorum, & Persarum, qui reges suos, illorumq; imagines, & viliora etiam Religiosè adorabant. Græcorum, & Romanorum, qui collatis sibi beneficijs impulsi, viris ac fœminis nullis non sceleribus coopertis Diuinitatem deferebant. Mendax, aduersa rationi, nec vllo causanda nomine Mahometica secta est; quæ cum Christum magnum Dei Prophetam fateatur, Sanctimoniâ clarum, expertem criminis; & qui suâ cum Matre Sanctissima Virgine imperium Satanæ nesciuerit, & qui mira retroactis seculis inaudita patrauerit, sui tamen sectatores a rectâ declinat, & ab Euangelicæ legis veritate abducit, vt delira Mahometis somnia vel inuiti (vt fit) amplectantur.

Mahometica Secta omnium iniquissima

Hæretici abhorrent à vero.

LX. Nec alijs pingenda coloribus est disciplina illorum, qui cùm nauem, & portum in prospectu haberent, quò saluti consulerent suæ, Prophetarum doctrinam, & eorum Domini sancita excipientes, non omnia amplexi neglexere partem; vel vt suæ fidei libertati seruirent; vel vt

fluxis vtilitatibus ancillarentur, amârunt perire exclusi: vt sunt horum temporum hæretici, & fuere superioris memoriæ; qui Christum agnoscunt, & colunt, sed quâ illius fidem ratione obseruent, non habent pensi; & se Christianos jactant suùm potiùs ad arbitrium, quàm ad Christi voluntatem conformati. Sed nullius Sectę componenda delirijs presentium Iudęorum sunt dogmata: longè omnibus præeunt falsitate, præstant cæcitate; nec quid in excusationem afferant offert ratio; quia post tot seculorum decursum, quæ terrarum Seruatoris expectationi destinauerant, post ipsius aduentum, quem absoluto redemptionis munere inexhausto suæ veritatis lumine sacrauerat, illum Iudæi velut ignotum expulere; & tot postea annis elapsis, illiusq; doctrinæ radijs vniuersum orbem illustrantibus, obstinatis adhuc abnegant animis, & ad alium spes deflectunt; cùm id aduersetur vaticinationum veritati, quæ sunt absolutæ in Christo; Diuinæ Potentiæ viribus, quas perpetrata prodigia in ipsorum Iudæorum conspectu commendârunt: Legis integritati; Authoritati Ecclesiæ, Doctrinæ rationi; Martyrum testimonio; Doctorum judicio; Dictorum documentis; ac deniq; eiusdem fidei perspicuitati refragetur. Monstrosam Sectarum legumq; multitudinem duo præcipuè orbi intulere, vel obscura mentis caligo, vel effrena vitæ libertas; illa, quòd Deum ignoret, rebus creatis defert cælestes honores; hæc, quòd voluptatibus indulgeat, sibi apprimè placet de suis dogmatis: approbat Christi legem vt æquam; suis perstat in erroribus, vt voluptuosa, effrenem libertatis licentiam saluti præferens. At verò cæca Iudaicæ infidelitatis caligo non modò Euãgelicæ legi bellum indicit; sed odij ergo, quo æstuat in Legislatorem Christum IESVM, illum improbat; vt fictum speret, verum abijcit; cùm jam aduenerit, venisse negat, vt in alio, qui nunquam accedet, spem locet. O peruicacem non voluntatis modò perfidiam! sed insanum etiam mẽtis deliramentum! sperandi rudes sunt Hebræi; qui sperent, quem sperare nefas est: in certum damnationis trahuntur discrimen, quia incertâ aguntur spe. Ne arbitremini (Iudæos Christus alloquitur)

Præsentiũ Iudæorum superstitio nullius Sectę delirijs componẽda.

S[illegible] multitudinem in orbem intulit, vel stultitia, vel voluptas.

Hebræi sperare nesciunt.

Ioan. 5. loquitur) vos à me argui; Moses vos insimulat: *Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis*. Moysi apprimè credunt; & tamen, ait Seruator, à Moyse damnantur; cùm enim suam deberent Christo spem dicare, mutârunt, & tribuére alijs, quam debebant Christo. Quid igitur mirùm plectantur exitio, qui ab spe deflectunt; certa damnationis est via, quà deuiat à vero spes. Hoc Iudæorum flagitium fuit; hoc in præsens crimen est, expleto in illis vaticinio eisdem prænunciato, & multo antè tempore aperto, vt saltem id credant postquam euenit, quod multò ante fuit prædictum. Ioan. 8. *Moriemini in peccato vestro*; Minatur illis Assertor. Vbi animaduertere est dixisse Seruatorem: *in peccato vestro*; sunt enim crimina, quæ multos plerunq; sua tabe inficiant: at verò est scelus, quod Iudæos tantùm corrumpat: hoc perfidiæ peccatum est, ait Euthymius; etenim cùm verum tenerentur Messiam omni officio prosequi, aliũ, & nullo nixi fundamento expectant, qui nunquam adueniet. Vnde obliquas ducere spes, nec rectà incedentes, peculiare Iudæorum est crimen; atq; iccirco minatur illis Christus: *Moriemini in peccato vestro*: in peccato, quod vobis & speciatim, & tenacissimè inhæret, in vobis enim futuri nunquam spes perfidiæ adjungitur. Itaq; decedetis, nec ille accedet: in vos vestræ sententiam spes ferent, quippe quos illius fides, quem expectatis, non reddet sospites; spei vestræ fabula vos damnabit, quia nullam ab illius veritate, qui suo iam terras aduentu fortunauit, decerpere vtilitatem studetis.

Perfidia est tantùm Iudæorum.

CAPVT TERTIVM.

Christi prodigiorum cum Euangelica Lege Harmonia.

Secundus Consensus à Christi miraculis.

LXI. INter argumenta nobis à sacris oblata literis, quæ verum Messiam demonstrarent hominibus, mira ab illo edenda numerantur. Isai. 35. *Tunc aperientur oculi cæcorum*, inquit

inquit Isaias, *& aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Hoc in Christo indicium haud obscure expletum est ob ingentem prodigiorum vim, quæ sunt ab ipso gesta, atq; hoc obtulit Christus Baptistæ alumnis in argumentum, quo se verum Messiam esse omnibus indicaret, quem legis promissa, & Vatum oracula prænunciauerant orbi: *Renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis: Claudi ambulant; cæci vident; surdi audiunt; mortui resurgunt*. Et cùm Martha vitales ad auras reuocatum fratrem Lazarum aspexisset, Christi Diuinitatem illico venerabunda agnouit; solius enim Diuinitatis voci mortis claustra obtemperarent: *Rabbi, scimus, quia a Deo venisti Magister* (sunt Nicodemi Iudæorum principis voces) *nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*. Per eadem prodigia, quibus Prophetes illius agnitionem nobis indixit, per eadem se Christus omnibus aperuit, siquidem oraculorum veritati patratis supra naturam rebus examussim respondebat. Vnde illustrior fiebat Messiæ aduentus, cùm ederentur, quæ ab illo gerenda esse prænunciatum fuerat harmonico inter Noui Testamenti prodigia, & veteris vaticinationes concentu; vt in vtriusq; consonantia præclarè elucescat, verum habere omnia, quæ Messiam aduenisse dicunt, eumq; Christum IESVM lectissimæ Virginis filium esse, vt certè est, âpprobant. Quæ sunt à Christo patrata miracula, sunt & ab Apostolis, atq; Discipulis illius nomine edita; & continenter miris vbiq. rebus Ecclesiam exornauit. Miraculi nomen indimus ijs rebus, quæ omnem exhauriunt admirationem, & quas Deus incircunscriptæ Potentię, ac suę virtutis viribus perpetrat naturę inaccessas conatibus. Tantùm ponderis vero inest miraculo, vt vel vno commotus orbis posset resipiscere. Et cùm omnem excedant numerum, quę Christus edidit, quemadmodum authores sunt Euangelici Scriptores, & Catholica tenet Ecclesia, estq, in confesso vel etiam apud infensissimos nostrę fidei aduersarios, Iudaicę nempe, ac Mahometicę disciplinę professores, illos in Thalmud, hos in Alcorano.

Luc. 7.

Quid sit miraculũ.

Quî, quęſo, ſceleris inuidiam transferent Iudęi, qui Chriſtum Aſſertorem ſuum non conſalutare obſtinatè pergunt? Cùm enim idem Dominus, & Seruator dictis, mireq; factis ſe Redemptorem omnibus exhiberet, nulla improbandum ratione, nulloq; pacto infringendum euulgauit teſtimoniũ; neq; enim fieri queunt prodigia, quę fictę rei teſtimonio ſint; cùm Deo primo illorum conditori pręſertim tribuantur; & mendacij manifeſtus haberetur Deus, ſi in mendacij teſtem prodigium adhiberet; quod non modò execrabilis error eſt, ſed aperta etiam ignorantia: cùm ingenitum intellectui lumen planè edoceat, eâ Deum eſſe veritate; vt nec ipſe falli, nec fallere nos eualeat. Itaq; qui nec olim, nec modò volunt ad Chriſti fidem ſe adjungere, causâ omnino exciderunt; atq; iccirco illos Chriſtus acerrimè arguit & increpauit: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Et priùs: *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*.

Nequit teſtimonio eſſe rei fictę. — *Ioan. 15.*

LXII. Haud facilè numero comprehendi poſſunt, quibus orbem prodigijs vltimo vitę ſuę triennio Chriſtus impleuerit. Vitę reddidit vitâ functos: lucem captis oculis: ſpoliatis auribus auditum reſtituit; artuum vſu interdictis ſanitatem: confirmatam laborantibus valetudinem; dominantes hominum corporibus dęmones expulit; mentes omnium introſpexit: inſtabilibus maris vndis, firmo velut in ſolo, greſſum poſuit; alias in naturas alias mirabili metamorphoſi conuertit, quin vel tempus, vel naturalium cauſarum concurſus id exigeret: tumentes maris fluctus debacchantibus vndiq; ventis agitatos perdomuit: orbem minaci terræmotu concuſſit, ſolem deniq; inuito naturæ ordine intempeſtiuis tenebris obduxit. Ijſdem Apoſtoli facinoribus ſtrenuè inſtitere; & illorum ope, non obarmatis copijs vniuerſo imperantem orbi idololatriam impigrè profligârunt, terraſq; ad Chriſti Liberatoris fidem traduxere.

Innumera Chriſti prodigia.

LXIII. Sed vt noſtræ credulitatis perſpicuitas præclariùs exemplis pateſiat, ea perſtringemus, quæ Chriſtus prodigio-

Solis Eclipſis in Chriſti obitu.

digiosius gessit. Primum obtineat locum illa Solis eclipsis, quâ suum quodammodo dolorem testatus est Sol, cùm orbis Sospitator salutari ligno affixus Aeternum Parentem humano generi propitiaret, die quadam veneris (quam vocabant Parasceuen) eaq; tempestate, quâ Paschalis agnus immolabatur, Lunari orbem implente sidere, vt erat Amos vaticinium: *In illa die occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis*. Iuxta naturæ leges inspera-tis tenebris inuolui Sol poterat nullo pacto, vt à meridie, quo Christus in crucem est actus, ad tertiam vsq; horam euenit, deplorantibus communem lucem ijs orbis plagis, quas Sol illustrabat tunc temporis. Amos 8.

LXIV. Testantur hunc solis laborem Euangelij quatuor historici; quibus accedit Dionysius Areopagita ad miraculum vsq; philosophus, qui cum Apollophane, cui maximè assueuerat, cùm Heliopoli in ciuitate Aegypti cō-moraretur, non adhuc ad Christianam fidem adscriptus diligenti peruestigatione obseruauit eclipsim. Nec alius ab hac sententia Phlegon, cujus maxima inter Ethnicos authoritas. Fuisse miraculum haud difficulter ostenditur, iuxta enim naturæ præscripta nequibat Sol in plenilunio obscurari; siue id fieret celerrimo cursu subeûnte Luna, ac se ex aduerso opponente Soli, vt certè contigit; & author est Magnus Dionysius; siue detentâ sub terris Luna, qui locus in plenilunio ei proprius per id tēporis, amouit Deus è Sole lucem, damnauitq; tenebris, vt pullata veluti indutus veste Conditori suo parentaret. Non absq; miraculo hæc eclipsis, his enim signis non nisi his affinia damna portenduntur. Dionysius Areopagita meminit de Eclipsi.

LXV. Prodigium hoc tantam omnium exciuit admirationem, vt Areopagitæ ad Christum accessio illi se retulerit acceptam; cùm Athenis prædicante Paulo Deum illum, qui Athenienses latebat, cuiq; sacrauerant aram hoc lemmate: *Ignoto Deo*, eum esse Dominum, cuius in morte hunc Sol laborem subijt, cùmq; prodigij venerit in mētem, dedit manus veritati, & Crucifixi Christi fidē strenuè amplexus est, quam prædicauerat Apostolus; vt latè ostendit doctissimus Pater Cornelius à Lapide in Caput decimum-

septi-

septimum Actuum Apostolorum. Ea fuit miraculi vis, vt vel ipse populus, qui totis manibus Christum depoposcerat ad mortem, deficientem Solem, oppressúmq; tenebris orbem aspiciens facinus suum damnauerit, ac vrbem admissi sceleris pœnitentiâ tactus repetiuerit: *Et omnis turba percutientes pectora sua reuertebantur.* Quod hic prætermittere non operæ pretium duxi, illud est, quòd cùm Christus gentem hanc illustrare omni studio institerit, tenebris id munus mandauerit. Suæ adhuc Sole lucis compote tanquã pro estæ impietatis virum Christum morti destinârunt, horrentibus obducto tenebris, nullius compertum criminis agnouerunt: *Iniustè occisum dolebant*, inquit Venerabilis Beda. Præclaram suæ Diuinitatis testificationem Christus in re huiuscemodi exhibere voluit, opem à tenebris afferés cæcitati; hæc Iudæos; illæ occupauerant Solem. Lucem abstulit oculis, vt conferret cordi. Magis ad vitæ limina ardenti in astro facem prætulit, Iudæis ad mortis confinia latenti in Sole lucem indulsit; quòd enim in Magis nõ extra cæcitatis fines vagabatur; in Iudæis obstinationis limites superabat, & cordis pertinacia magnâ è luce maiora incrementa haurit: nimia enim officit radiorum vis. Quo latiùs spatiatur conspectus, eò arctiùs contrahitur fides. Itaq; in maxima perspicuitate, minima fides est. Quid igitur egit Christus? Sese Iudæis attemperauit; cæcitatem alteram medicatus est alterâ; quæ hærebat pectori, accepit ab illa opẽ quæ occupauerat oculos, ineuitabili Christi Diuinitatis argumento, non fauentibus affectæ valetudini pharmacis mederi vnius est Dei.

Luc. 23.

Iudæos tenebris Christus illustrat.

LXVI. Sin dictis refragaris; quando temporis, quæso, Christum agnouit Saulus? Damascum viam ineunti se Christus Saulo tulit obuiam, tantus fuit lucis splendor, vt oculorum lumen extinxerit: *Et subitò circumfulsit illum lux de cælo, apertisq; oculis nihil videbat.* Et illicò: *Domine, quid me vis facere?* Quem lux obcæcauit, illustrauit cæcitas, spoliauit lux oculos visu, cordi lumen cæcitas impertiuit; cùm pertinaci enim esset animo, ad nimiam lucem ingrauesceret obstinatio; at visûs defectus soluit peruicacitatem;

Saulum ad se Christus conuertit.

Act. 9.

Lucem

Lucem auertit Christus ab oculis Sauli, vt ad se cor Sauli conuerteret. Vbi enim Pauli mentem subijt, adhiberi à Christo in medicamen & præsentissimum, cæcitatem alteram alteri cæcitati, & noxijs valetudini medicinis ægro salutem tribuere, Deum esse nullatenus dubitauit, qui ita calluerit medicari: Oppositis nempe vijs optatum, ac destinatum finem attingere, vnus id Deus agere & noscit, & potest. Iccirco humanæ salutis Parens obtexit tenebris Solem, vt caliginem expelleret Iudaico è Populo, egregio suæ Diuinitatis testimonio; quæ insolito in prodigio, vel maximè eluxit: *Verè hic homo filius Dei erat*, exclamauit Centurio, Simulac solem suspexit oppressum tenebris, probe tenens non alium à Deo esse, qui vmbras in lucem verteret, & confertâ tenebrarum caligine nitidissimum fidei lumen accenderet. *Marc. 15.*

LXVII. Secundas obtineat partes eiusdem Liberatoris Christi gloriosa Anastasis iuxta Oseæ, ac Diuidis vaticinia: *Viuificabit nos post duos dies, & die tertio suscitabit nos. Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam*. Consignârunt prodigium literis quatuor Euangelij Scriptores; alijq; Apostoli sacris in Epistolis. Qui Christo a Resurrectione familiariter sunt vsi ad dies quadraginta, quibus amicè admodum illos allocutus nullis beneuolentiæ, aut amoris signis prętermissis illos Sacrę Scripturę locos pręcipuè tradidit, qui edocebant, vt cęlestes iras humano generi impendentes suo potissimùm capite exceperit: vt exacto triduo deposito mortis horrore surrexerit triumphator è tumulo; quinetiam sese dedit omnibus in conspectum, & attingi, & attrectari est passus, & cibo, & potui inter illos indulsit; modo priuatim singulis, modò discipulorum nonnullis: & semel quingentis in vnum conuocatis apparuit: ac tandem in conspectu totius multitudinis fratrum conscendit cęlestem patriam; vt etiam atq; etiam prędixerat Regius Psaltes. *Christi Resurrectio 2. prodigiū Os. 6. Psal. 13.*

LXVIII. Hoc Christi Resurrectionis miraculum ipso in corpore, in quo crucis dolores pertulerat; sed quod iam imperuium cruciatibus subtilitatis, atq; agilitatis do-

tibus

tibus prȩditum ad felicem vitam reuocauit, cōstanti adeo veritate certum, totq; fuit demonstrationibus comprobatum, vt dubio procul sit. Prȩter quatuor Euangelistas, Apostolos, ac Christi discipulos, testatur hanc veritatem infinita propemodum prodigiorum vis, quȩ ipsi Ierosolymȩ, vt testimonio suo fidem facerent, prȩclara gesserunt. Quapropter, si certissimum habet surrexisse Christum, & à Deo ad id honoris fastigium fuisse euectum, gloria, & immortalitate prolixè donatum, ac perductum ad cȩlestis imperij maiestatem, illiusq; summum creatum Principem, vt sacri Vates ediderant; non vnguem à vero abiit quidquid Assertor orbis edixit; cui maiori, quàm poterat mundus pretio stetit, suo sanguine: quemadmodum Christus ipse exposuit, & Prophetȩ prȩdixerant, nosq; supra ad nauseam vsq. docuimus. Aliàs enim supplicio esset affectus, & non exciperetur prȩmijs, vt verè contigit:

Luc. 24. *Oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.*

LXIX. Tertium prodigium illud sit, quod ansam maiorem prȩbuit Christi neci, Lazari resurrectio; quȩ eam admirationem iniecit omnium animis, vt Iudȩorum plures, qui rei interfuere, sese Christo adiunxerint. Duo hîc nobis prȩcipuè expendenda; alterum rei magnitudo, quȩ hominem quatuor ipsos dies iam humatum restitutum offert vitalibus auris: alterum veritatis, Christiq; potentiȩ comprobatio, quȩ in gratijs Aeterno Parenti ab ipso habitis non vulgariter elucescit: *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me: ego autem sciebam quia semper me audis; sed propter populum qui circumstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.* Sin aliter quid, quȩso, hoc maximum prodigiorum in illud distulit tempus, quo afflictȩ, ac perditȩ mortalium rei consuleret suum per sanguinem, nisi vt diuinitatem suam Iudȩis manifestiùs aperiret, & ad suam alliceret fidem, quorum peruicax cordis tenacitas obstruxerat aures & lumina, quominus ad tot rerum mirè gestarum (quot ad eam diem patrauerat) voces, ac lucem expergiscerent ad resipiscentiam. Tantæ enim rei est à mortis faucibus, & sepulchri tenebris tot vitā diebus functum

[Margin notes: Lazari Resurrectio. 3. prodigiū (beside LXIX); Ioan. 11. (beside "Pater gratias...")]

ctum negotio adeò facili vindicare in lucem, vt diuina solummodò potentia (quemadmodum Christi est) sat sit operi admodùm egregio.

LXX. Iam verò si callosum sceleribus hominem adumbratum in Lazaro, vt vulgò creditur, erimus contemplati, illius in Resurrectione maiores radios effundit Diuinitas, quibus se agnoscendam mentibus ingerit; ab inueterata enim vitiorum morte in Diuinæ gratiæ vitam quempiā asserere, Diuinæ tantummodò est virtutis. Tantum facessit negotij præsentem diuturno, ac inolito vitio opem afferre, vt irrito euentu adhiberetur languenti medicina, ni medicas manus admoueret Numen. Filium ad Christum duxit pater, quem distorquebat immaniter Cacodæmon. Omnem, inquit, adhibuisse conatum Apostolos, quò acerbissima dæmonis seruitute eximerent puerum, sed frustra suscepisse hoc facinus. Quantum effluxit temporis, quærit seruator, ex quo inuasit puerum hostis? A tenero, reddidit parens, insano admodum tyranno viuit obnoxius. Clementia quodammodo impotens patrem metu, filium dæmone, ac dolore leuauit oppidò Christus. *Interrogauit patrem eius, quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait ab infantia.* Mirum sanè! Puerum ab iniquo dæmonis iure ad Apostolorum vires obstinati eripere insistit Christus, & temporum rationem inquirit? Quid in rem est temporis cognitio? Nihil ad opem profectò, sed certe non parum ad mysterium. Amat omnibus fidem suadere, Deum se esse omnino negari non posse, qui puero iam inde à prima ætate laboranti potuerit medicari. Prodigio minores Apostoli, quippe qui homines; par & maior miraculo Christus, vtpote qui Deus. Eapropter Lazarum quartum iam diem funeratum ad vitam reuocat in omniū oculis, qui fidem adstrueret Diuinitati. Quod postea prodigium in Iudæa Lazarus euulgauit, vbi plures vixit annos. Inde se in Galliam contulit, ibiq; Massiliensis creatus Antistes supremo tandem occubuit fato. *Si verò Dei filij gloriam, ac titulum sibi Christus falsò vsurparet, illi minimè præsto esset Deus, cum rem vellet firmare prodi-*

Lazarus peccatoris typus.

Marc. 9.

gijs. Neq; etiam illorum faueret conatibus, qui Christi disciplinam edocti Christi Diuinitatem studebant hominibus suadere, quæ in illo, illiusq; gestis mirum quantopere elucebat.

Christi in Ierosolymã ingressus 4. prodigium.

LXXI. Quartum illud prodigium sit, quod in celeberrimo Ierosolymæ vrbis ingressu Seruator edidit, quemadmodum Zacharias prædixerat, & Isaias, quos retulit postea Diuus Matthæus: *Exulta satis filia Sion: iubila filia Ierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & Saluator, ipse pauper, & ascendens super asinam.* Quod quidem contigit paucis post diebus ab inito per Iudæos consilio occidendi Seruatoris ob prodigiorum multitudinem, quæ gerebat continenter. Itaq; celeberrimum orbis oppidum (quæ erat Ierosolyma) ingredientem aspicimus pauperem, ac nudis pedibus, & omni alia supellectile in terris destitutum, vili sedentem animante ab ingenti populi vi maximo omnium plausu, & secundis acclamationibus exceptum, & quæ ad hanc diem nulli alij sunt attributæ, quas præcinuerat Dauid: *O Domine saluum me fac: O Domine bene prosperare. Benedictus qui venit in nomine Domini*, quæ eadem verba sunt, quibus Christum Regem salutauit Populus, vt vel imprudens expleret vaticinium, & expetitum Messiam censeret esse illum, in quo Prophetarum eloquijs consonè admodum responderet euentus.

Zach. 9.

Psal. 11[illegible]

LXXII. Duo præcipuâ admiratione mentem percellunt in hoc prodigio. Primum, quæsitum ab hominibus Christum, & illustri adeo triumpho exceptum fuisse, cum tamē ita inops, ac omnium egenus incederet, vt ea, quæ ad triumphi apparatum vsui erant, sua non essent; quod mortalium moribus longè est alienum: ij enim ijs honorem habent, quos commendant vel opes, vel nobilitas. Secundum, Christo templum ingresso promptè adeo fuisse obtemperatum in negotiantium supplicio, qui templum optauerant ad id muneris, cum tot essent, quos lucri cupido alliceret, & magnam à mercimonio caperent vtilitatem: *Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo.* Supplicium enim, quod aucupantibus vtilitatem administris,

Ioan. 2.

& il-

& illius gratiâ debitam Sacris Religionem violantibus irrogatur, vnus Diuinæ potentiæ argumentum est.

LXXIII. Vtrunq; profectò fuit aduertendũ omnibus nõ vulgariter. Primũq; abũde erat, quod ad sanã fidem Iudæos traduceret. Primũ, inquã, Christũ eo affectũ honore intueri, quãdo immissa paupertati humilitas hominũ oculos potius auerteret, quã inuitaret. Pulcherrima D. Ioannis Chrysostomi admonitio est; flagitantibus enixè à Christo Iudæis, vt è Cœlo signum in suæ Diuinitatis argumentum præberet; *Rogauerunt eum, vt signum de Cœlo ostenderet eis*, abnuisse Christum illorum postulatis quoad vixit; ac tandem morti affinem perpetrasse prodigium, obducto tenebris sole, quo expirantem Conditorem lamentaretur. Id sanè miraculum fuit, inquit Chrysostomus, quod Iudæos vehementer impelleret, vt Religionem Numinis Christo tribuerent. At si hoc supererat, Christusq; quoad fuit in viuis, multò plura edidit in suæ Diuinitatis testificationem, cur hoc ad mortem distulit? Aptè Chrysostomus. *Multò mirabilius est in eo qui crucifixus erat hoc fieri, quàm ambulante super terram.* In terris Christi plausui, ac gloriæ seruiebant omnia: in Cruce omnia contemptum, ac paupertatem offerebant: blandiri Christo astrorum Principem, cui omnia famulabantur ad gloriam, non magnum profectò est: Se illi officiosum exhibere, in quem omnia conjurauerant ad despectum, omnẽ exhaurit admirationẽ. Principis splendore vti in obsequiũ, quo pauperis atq; abjecti despicatũ prosequaris, quẽ pauperẽ colis, Deum prædicas. Quod de solis obsequio necis tempore dicimus, dictum etiam volumus de populi acclamationibus in triumphi luce. Regem salutari eâ paupertate hominem, qua Christus incedebat, planum est facere, se non modò hominis, sed Dei etiam naturã sortiri.

Satis hoc prodigiũ, vt Iudæos conuerteret.

Hom. 8. in Matth.

Matth. 16.

LXXIIII. Quòd si prima prodigij pars ejusmodi veritatem patefecit; secunda etiam eandem asserit, nempe supplicium, quo in ministros templum profanantes animaduertit. Docet hac in re Diuus Hieronymus, Christum prius administris intulisse pœnam, quàm laborantibus cõtulisset salutem, qui se illi adjunxerunt eodem in templo:

Christi Diuinitas in supplicio negotiantibus in tẽplo irrogato enitescit.

Nisi autem mensas nummularioruм subuertisset, cæci, & claudi lucem pristinam, & concitum gradum non recepissent. Prodigia enim Christi Diuinitatem planissimè demonstrabant, quod tamen minimè fieret, nisi etiam in supplicio, quod sumpserat, Diuinitatis splendor enitesceret; quia in eiusmodi homines animaduersio illi tantummodò liceret, in quo humanitati adsociaretur Diuinitas. Imo cum animũ ad hoc aduerteret Origines maiorem, inquit, Christi virtutem in hoc prodigio elucere, quàm cum in vinum verterit aquam; atq; se Dei filium, & Aeterno Genitori parem manifestius exhibuisse: in conuersione enim rem alteram in alteram traduxit: at vero in templo ita scelerum magnitudinem punijt, vt damnatorũ iram soporauerit: nec inter supplicij dolorem, ac dedecus quidquam excidit in punientem indignum. Quod argumento fuit, Christum humanæ naturæ Dominum, ac conditorem esse, siquidem vt esse contulerat, ita affectibus imperabat; & cum sceleris non impunè cessisset crimen, imperata tamen faciebant: *Diuina potestas IESV, vt, cùm volebat, posset iracundiam hostium suffocare, & sedare mentium turbines. Dominus enim dissipat cogitationes gentium.* Postremò perpendere est, Christum hoc in opere expleuisse Oraculum, quod de ipso scriptum

Ioan. 2. animaduerterunt Apostoli: *Recordati sunt verò Discipuli eius, quia scriptum est: zelus domus tuæ comedit me.* Ita prædictionibus facta componebat, vt fidem vaticinijs compararet; & Prophetas Euangelistis amicè fœderabat, vt ex harmonia, quâ scribunt, veritas, quâ loquuntur haud difficulter comprehendatur.

Christi Transfiguratio. 5. prodigium.

LXXV. Aliud Transfigurationis prodigiũ sit, quo Christus præclarum exhibuit suæ gloriæ specimen; extremumq; hoc est, de quo nobis agendum hoc loci. Proditum est literis ab Euangelicis Scriptoribus orbis Liberatorem adsciuisse sibi socios Petrum, Iacobum, ac Ioannẽ; illisq, ad montis Thaboris verticem adductis se nitidissimis vndiq, indutum radijs exhibuisse:

Matth. 17. *Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix*, atq, illi: se socios adjungentes Mosen, & Eliam cum inter se habuisse sermonem,

nem, qui excessum illum referebat, quem mortalium amoris causa Ierosolymis erat subiturus, testante illius Diuinitatem hos inter sermones Aeterni Parentis voce: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*. Redeant in memoriam Hebraei suae perfidiae testes habere Mosen, & Eliam. Et Euangelij veritatem abnuere, suorum vatum testificationi fidem est abrogare.

LXXVI. In hac mirandi admodum spectaculi luce, se verè Deum esse; ac promissum toties Messiam planissimè ostendit Christus, idq; non tantùm ob Parentis vocem ita publicè enunciantem, verum etiam ob potentiam latè illic cõmendatam, cujus ope Prophetas duos in testes sibi adiũxit, alterum in viuis adhuc versantem, functum iam fato alterum, nempe, vt sibi & vitam, & mortem obtemperare fidem faceret: huiuscemodi enim jus, ac potestas vni tãtùm conuenit Deo. Vel Mosen, & Eliam adduxit; hic enim Sacrorum Vatum, Legis ille typũ gerebat: at Vates, & lex illi se praecipuè studio addixerunt, vt loquerentur acerbissimã Christi mortem, quam obfirmato ad omnem patientiã animo perferret, vt restitueret mundum in libertatem, quam per summum scelus extorserat Cacodaemon. Quocirca quibus Christum sermonibus excipiebant Elias, & Moses, exprimebant mortem illius. *Loquebantur de excessu, quem cõpleturus erat in Ierusalem*. Luc. 9. Sed licèt in Mose lex, in Elia Vates, vt Euãgelium in Christo haud absurdè delinearetur, & Deus illos conuocauerit cõ loci, vt mortalibus suaderet, Christi Euangelium musicè omnibus cohaerere, quae Lex, & Prophetae mandârant de Christo literis, oppidò tamen ex omnium oculis euanuit Moses, & Elias, vnusq; perstitit in monte Christus, quẽ tres tantummodò sacri stipabant Apostoli, quò Iudaeos nimirum edoceret Moseos, ac Eliae exẽplo perijsse legem ad Euangelij conspectum, exspirasse Mosen, & perstitisse Christum: *Leuantes autem oculos neminem viderunt nisi solum IESVM*. Mat. 17. Vnus IESVS omnium oculos occupauit; Moses legis typis se terris subduxit, quia post Christi accessum consenuere Mosis sancita, imò nunquam reuictura interiere.

Haec

Christi miracula longè alijs pręstant.

LXXVII. Hæc nonnulla sunt Christi Seruatoris prodigia; quæ longè præcellunt omnibus vel à Prophetis, vel ab alijs præclaris sanctimonia viris perpetratis tum numero, tum præstantiâ, tum etiam authoritate, quâ sunt gesta. Numero, quia numerandi rationem exhausisse videntur: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit IESVS* (inquit IESV amoris delicium Ioannes) *quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Præstantiâ, quia eâ admiratione mentem illaqueant, vt alijs sint minimè comparanda. Authoritate, quia alia ab alijs siue futurorum prædictione, siue morum integritate præcellentibus viris non sua sunt virtute, vel authoritate patrata, sed diuinâ, quam implorârunt, ope; Deus enim princeps artifex erat, cui illa miracula deberentur. Prodigia verò Assertoris Christi propriè sunt beneficia virtutis, & authoritatis, necnon Aeterni Parentis, quo cum eandem adeptus naturam vnum omnino est. Imperij, & arbitrij nutui vel minimo obtemperabant dęmones, & arcebantur: inferuiebant procellę, & cadebant. obsequebantur mortui, & reuocabantur ad vitã. Ac deniq; propriè illius virtuti ascribi debent pręclara omnia, quę Iudęam impleuerant admiratione. Iccirco Petrus, quando Christum impune calcantem vndas aspexit, *Domine*, inquit, *iube me venire ad te super aquas.* Quid Petrus non se credit vndis? quid Christi imperium, authoritatemq; expectat? Iure à Christo opē implorat Petrus, quę enim mira edit (idem de superis alijs dictum volo) non suæ sunt potestatis, Christi debentur virtuti: non propriâ nituntur authoritate, Christi dignitati incumbunt. Eapropter vndis deprimi passus est Petrum, & tunc temporis apprehensum tenuit manu; vt & Petro, & orbi compertum foret, hæc miracula perpetrare, illius tantummodo dextræ fas esse ascribi; Christi enim virtutis eadem ũm potentia erat.

Ioan. 20.

Matth. 14.

[illegible] oblatrant.

LXXVIII. Infensissima Christo capita in suę superstitionis libro (quem Talmud vocant) oblatrant impudenter. Et primum aiunt, nos, qui Christianam amplectimur fidem, illius causam acerrimè tutari; maximumq; honorem, ac di-

gnitatem

gnitatem Euangelicis Scriptoribus conciliare, quorum veritatem non sanam omnino æstimant. Secundo, licet Christus rebus mirè gestis claruerit, non ea tamen proprijs nixum viribus, authoritate ve edidisse, sed vel intimis precibus rogatum ab illo Israeliticum Deum opem in id muneris contulisse. Tribus præcipuè argumentis mendacij primi fides eleuatur, & frangitur. Primò, quia Sacri Euangelij Historiographi suæ gentis homines fuere, eodē solo nati, & noti qui humanis rebus valere jussis, omnibusq; quæcumq; erant abdicatis fortunis vnius Christi vestigijs institere, & Euangelij prædicationi egregiam per orbem nauarunt operam. Horum princeps, qui Euangelium, siue Christi gesta literarum monumentis commisere, Matthæus extitit, qui Euangelicam historiam Hebraico in Regno Hebraicis literis consignauit, & credidit propalam orbi, vbi Christus se cœlo retulit. Quæ quidem historia aliorú Apostolorum plausu accepta, atq; omnium calculis fuit comprobata, quibus Catholica subscripsit Ecclesia; & in cujus doctrinam iuere pedibus alij Euangelistæ. Vnde humano etiam de more integram fidem illis, qui Christi gesta enarrant, debent adjungere, vtpote suis, & ejusdem sanguinis vinculo adstrictis in vicem. Quæ mihi in primis causa videtur, cur Diuus Paulus vnius Dei cultum Athenieńses edocēs poetarum testimonia attulerit ad conciliandam fidem: *Sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt.* Quid? non satis, superq; erant rationum momenta, quæ id exponunt oculis? Satis quidem. Sed rationem studuit firmiorem reddere testimonio; quanquam hoc in poetis non magni sit ponderis: Attingebant nimirum poetæ propinquitate sanguinis Athenienses: illis fidem abrogare, quos vel arcta sanguinis necessitudo, vel communis patriæ amor, vel vetus educationis cōsuetudo trabalibus plusquam clauis nobis affixit, abhorret & quidem vehementer ab Atheniensibus. Quòd si id quis populus agat, Iudaicum solummodò enumerabis, qui Euangelicis non credit Scriptoribus, quos conuictus, quos educatio, quos sanguis latè commendat, ac probat; & qui prius vsurpauerant oculis, quod tradebāt scripto.

Infringitur triplici Iudæorum obiectio.

Matthæus scripsit Hebraice: & quare?

Act. 17

ſcripto. Hoc primum omnium eſt, cui falſo oblatrant Iudæi, nempe Euangeliſtarum veritati, illis fidem abnegantes, qui referunt, quæ hauſerant oculis, vt eam habeāt Rabbinis, qui docent, quæ finxerant ſomnia. Hebraicè ſcripſit Matthæus, quò faciliori negotio à Iudæis fidē impetraret; nō enim fucatos venditat dolos, qui noto loquitur idiomate. Et hæc extitit cauſa, vt placet Chryſoſtomo, cur Chriſtus de Aeterno Parente fuerit queſtus: *Heli, Heli Lamaſabathani.* *Vt videant*, inquit Chryſoſtomus, *quoniam honorat Patrem, & non eſt Deo contrarius; & ideo Hebraicam vocem emiſit, vt eis fieret cognita, & manifeſta.* Vt veritatem traderet, vſurpauit ſermonem; ita enim faciliùs noſcerent non haberi ſe odio ab illo, quem Hebraicè loquentem acciperent, dictis adjungerent fidem, quæ vernaculo tradebātur ſermone. Illud deinde Iudæorum tenacitatem refellit, quòd Euangelij diſciplinâ orbem vniuerſum ad ſanam fidē Apoſtoli traduxerint: *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* Cui quidem diſciplinæ, ſi vel hilum à vero abiret, non omnes vtiq; crederent; nunquam enim temporis contigit imposuiſſe omnibus mendacium, ſed nec legi ſubeſſe valet, quæ rationi conueniat omni ex parte. Illud deniq, ineluctabile eſt, quòd Deus prodigijs illorum ſermonem firmauerit, & illi effuſo ſtrenuè ſanguine fidem ſanxerint. At verò neq; Deus miraculis fidem probaret, ſi mendax eſſet nec ipſo ſanguine Apoſtoli Euangelij prædicationem aſperſiſſent, ſi eſſet alienū à vero; nefas enim eſſet ſui laboris præmium à Deo reſpoſcere, quem potiùs læderent, quàm allicerent, in errorem mortales inducentes.

Matth. 27

Chriſtus in Cruce vſus eſt verbis Hebraicis.

Pſal. 18.

LXXIX. Secundus Iudæorum error indoctâ illorū improbitate conuincitur. Attritæ enim iniquitatis ii fuere, qui primi in Chriſtū ſunt lati odio inexpiabili, quippe qui nullo alio obſtrictū ſcelere damnârunt capite, quàm quòd miracula perpetraret: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? expedit vt vnus moriatur homo.* Non vulgare eſt inſcitiæ argumentum fidem intueri firmatam prodigijs, nec illam vt veram æſtimare. Nam ſi veriſſimum eſt, patrandi miraculorum vnius Dei eſſe virtutem, & illa egiſſe Chriſtū faten-

Iudæi ſua ipſorū improbitate conuincūtur.

Ioan. 11.

fatentur Iudæi, Diuinâ ope imploratâ ad adstruendam veritatem, se Messiam, se verè Deum, se Hominem, se Conditorem; se Saluatorem, se deniq; omnium Dominum esse: qui prodigiis stabiliret legem, quæ orbem deciperet? Præsertim cum hæc prodigiorum creatio spectaret ad eiusdem fidei confirmationem, & hominum credulitatem. Si efficeret id Deus, se profectò Diuinitate abdicaret, fraude enim mortales caperet; & quám est à Deo procul posse falli, tam longè ab illo est posse fallere: vt enim alterum abhorret à sūma Sapiētia; ita alterū horret summa Bonitas.

LXXX. Christi Diuinitatem non ineptè Solem dixerim: cuius prodigia radiorum vicem subeunt, quę illum omnibus nudant. Vt latè, longèq; diffusus radiorum splendor communem hunc Solem terris detegit, licèt sese intendentibus indies nubibus obducatur, haud aliter Diuinus ille Sol Christus IESVS tametsi indecorâ nostrę mortalitatis nube obtectus, ijs tamen miraculorum radijs orbem impleuit, vt apertissima prębuerit suę Diuinitatis argumenta, quę nitidissimos sui radios oppositâ humanitatis nube mitigabat. Et hunc videntur sensum obtinere verba illa, quibus Ioannes affirmat, seq; suosq; condiscipulos Diuinam Christi gloriam, ac splendorem aspexisse: *Vidimus gloriam eius.* quia glorię, ac splendoris maiestas quam in Christo adorauerant Apostoli, eiusdem vita erat, & miracula, quę euidēti significatione omnes edocebant, verum, à quo patrarentur, Deum esse, vt exponit Diuus Basilius de Fidę: *Hæc gloria fuit vita, & miracula Christi.*

Christi Diuinitas Soli similis.

Ioan. 1.

CAPVT QVARTVM.

Ecclesiæ Authoritatis cum Doctrina Catholica Harmonia.

LXXXI. TErtium vtriusq; Testamenti concentum edit Catholicæ Ecclesiæ Authoritas: *Dominabitur à mari vsq; ad mare: & à flumine vsq; ad terminos orbis*

Cōcētus ab Ecclesię authoritate.

Psal. 72.

bis terrarum. In eodem Psalmo de Christo agens Dauid inquit: *Adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes seruiẽt ei*. His mirè consonat vaticinijs, quod Christus in nouo Testamento prædixit: *Nunc iudicium est mundi; nunc princeps huius mundi eycietur foràs; & egò si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me*. Et quidem satis ad rerum omnium fidem, quas nobis Euangelium tradit, cælestis hæc esset harmonia. Si enim Christi Ecclesiam ad oculos reuocauerimus, Ecclesiasticæ Hierarchiæ venustatem intuebimur; quæ Summum Romanum Antistitem caput obtinet Christi in terris Vicarium, cui Ecclesiastici imperij molem imposuit: Quod imperium tot Principes, hoc est Purpurati terrarum Senatores tuentur impigrè, & mature consulũt. Intuebimur Catholicam Ecclesiam orbem vniuersum amplectentem; quam regere, quam venustare, quam suo firmare præsidio vbique gentium Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, ac Sacerdotes omni pede, quod aiunt, consistunt, nullo vsquam prætermisso loco, qui Ecclesiç Solis non illustretur radijs, & ardeat ignibus. Mirabimur deinde ab hoc Ecclesiç capite (quod fons est perennis, & pellucidus) omnem spiritalem potestatem, ac jus, quibus Ecclesia fungitur, affluenter promanare. Quò enim hæc accuratiùs perspexerimus, eò manifestiùs deprehendemus tum illorum cæcitatem, qui hostili animo Christum insectantur, tum veritatem eorum, quæ religioso cultu profitemur, vt latè in nostra Hierarchia Ecclesiastica docuimus. Cum suam ad fidem Cornelium Centurionem traducere conaretur Deus, eum ad Diui Petri domum allegauit. Id negotij Cornelius militibus mandauit suis, qui cum ad limina accessissent, *Interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium?* Fidem itaq. amplexurus Petri, illiusq; successorum, qui Christi vice sunt, omni studio perquirere debet; hi enim illustrissimæ Phari munus subeunt, ad cujus lucem hac in expeditione suos cursus dirigere æquum est.

Ioan. 12.

Act. 10.

Septem Sacramenta septẽ Planetæ sunt Ecclesiastico in Cęlo.

LXXXII. Aliàs me doceant aduersarij, qua in Religione necessaria, ac præsentia remedia reperiantur, quæ vel vlceribus, vel affectâ animi valetudine laborantibus adhibeantur?

tur? Nullibi profectò, nullibi, nisi in vna Christi Ecclesia. Vbi nobis veluti testamento legauit septem, eaq; salubria Sacramenta, quæ nobis ægrotantibus opem afferunt præsentissimam; & imitantur egregiè in hoc Ecclesiæ Cęlo cęlestes illos Planetas, qui numerum eundem complent: vt enim his sublunarium rerum creatio, ac conseruatio orbis debetur secundùm Deum, ita illis se magnopere obstrictā fatetur Ecclesia, quippequæ ab illjs virtutem omnem, vitā, ac vigorem haurit. Hæc etiam referebantur ab illis septem oculis, quos oculatior Aquila occiso in Agno suspexit. *Vidi agnum stantem tanquam occisum habentem oculos septē, qui sunt septem Spiritus Dei missi in omnem terram.* Nempe vt septem oculi septem spiritus erant, qui ab interempto Agno efflabantur, vt terras omnes summis cumularent beneficijs, septem ita Sacramenta ab interfecti Christi Diuino latere orta sunt, vt effusis mortales obruerent beneficijs. Expressa in oculis Agni occisi. *Apoc. 5.*

LXXXIII. Vniuersalium Ecclesiæ Synodorum absolutissimam rationem perpendamus, in quibus inde à primis initijs dubia quæq; & ardua, vt sese dabant, inter innumerabiles propemodùm incredibilis sapientiæ, & eximiæ sanctimoniæ viros maturo admodùm consilio agitata sunt, & vocata ad trutinam, vt certum aliquid statueretur; & decerneretur, quid esset sequendum. Sancita tamen præcedebant adspersa jejunia lacrymis, & associatæ precationibus eleemosynæ, multisq; antea sacris propitiabant Numē, vt tot rerum circumuentis caligine, & obstrictis difficillimis nodis impertiret lucem, quâ sese expedirent feliciter. Synodi Ecclesiasticæ.

LXXXIIII. Hinc juuet oculos conuertere ad eximiam Religionū pulchritudinem, in quibus se promptissimâ animi alacritate tum viri, tum fœminæ Deo penitus deuouēt. Quod gratiùs dari potest oculis spectaculum, quàm hæc in terris cœlestium copiarū tabernacula? Hoc illud est, quod nobis, monente Salomone, Diuinus Spiritus imperabat ingenti defixis stupore excipere: *Quid videbis in sunamite, nisi choros castrorum?* Et quod magnam Angelis admirationem incutiebat: *Terribilis vt castrorum acies ordinata.* Vbi terrarum illibatus virginitatis flos, nisi Sacris his cętibus Religiosorum hominū cętus. *Cant. 6.*

bus retinetur? Vbi ſanior vitæ integritas? vbi mortalia corda maiori Diuini amoris incendio exardeſcunt? Vbi adſtrictiori nodo continentibus precibus Deo deduntur? Vbi clariùs Diuinæ Sapientiæ Radij illuceſcunt? Nuſquam, certè nuſquam. Hæc profectò ſunt Dei Tentoria, ac Tabernacula, quæ Dauidis oculis occurrebant, cùm cecinit: *Quā*
Pſal. 86. *pulchra tabernacula tua Iacob, & tētoria tua Iſrael!* Noſtrorum Anachoritarum inſtitutioni quæ poteſt viuendi ratio æquè componi? Nonne humanam conditionem præteruehitur, & Angelicam attingit gradu proximo? Chriſtus ſolummodò, & Angeli amârunt erêmi ſolitudinem. Bethlemicam primùm ad vrbem, cum deſertum antrum delegit ad cunas. Ieroſolymis deinde, vbi quadraginta ipſos dies ieiunos traduxit in ſolitudine. In horto Gethſemani, cùm à ſuis abſtractus totus vacauit orationi; vt omnibus compertum ſit, in erêmo, ac receſſu ætatem agere, id tantùm Angelos præſtare poſſe. Eccleſiæ verò Doctorum abſoluta perfectio vbinam gentium ſibi parem reperiet?

Fūctiones, ac dignitates ciuiles Eccleſiam exornant.

LXXXV. Si dignitatum functionumq; ciuilium ordinē accuratè perſpexerimus, mirabimur lucem, quâ Imperatoria fulget maieſtas, & tot, tamq; potentiſſimi Reges, ac Principes, quot eam comitantur, ac ſuſtinent, tot tantiſq; Regnis, ac prouincijs exornatis numero adeo ingenti Principum, ac Ducum, Marchionum, ac Comitum, Baronum, ac Dynaſtarum, quibus Eccleſia ciuiliter etiam & venuſtior redditur, & firmior: *Sunt & in Eccleſiæ Sanctæ firmamento à Domino creata duo luminaria magna Sacerdotum, & Regū: Rex, & Epiſcopus: Princeps, & Clericus. Dies ſpiritualia, Nox ſignificat temporalia. Itaq; luminare maius Sacerdotum, vt præſit diei, id eſt, ſpiritualibus: luminare minus Regum, vt præſit nocti; id eſt, ſecularibus.* Et ad huiuſmodi ſenſum
Geneſ. 1. Doctores aliquot exponunt illa verba Geneſeos: *Feciq; Deus duo luminaria magna.*

Academiæ nō vulgaria Eccleſiæ ornamentum.

LXXXVI. Ingentem Academiarum vim ad mentem reducamus, quæ Catholicam Eccleſiam circumquaq; diffuſę, ac extructæ amplectuntur, Diuinæ, & humanæ ſapientiæ opibus mirificè nobiles, & auctæ. Vbi ſaluberrimæ aluntur

ur arbores, quæ vbi fuerint educatæ, in latiſſimos Eccle-
ſiæ hortos tranſcribuntur voluptate maximâ afficiẽtes cùm
pulchritudine, tum fructu, quotquot ſunt eiuſdẽ ſoli acco-
læ. Has planè exprimebat illa Dauidis turris, cui Salo-
mon compoſuit illibatæ animæ collum. *Sicut turris Dauid* Cant. 4.
collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. Quidquid
enim in arce præſtant propugnacula, id Eccleſiæ conferũt
Academiæ, illarumq; Doctores: illa vrbem tutantur armis,
ac tegunt: hæ fidem ſartam, ac tectam calamis tuentur, &
ſeruant. Quas ideo Theodoretus appellauit. *Turres quaſ-* In cap 4.
dam immotas ambitum conſeruantes fidei. Cant.

LXXXVII. Pergant nunc obfirmatę mentis Hebræi tot Synagoga
tantaſq; Catholicæ Eccleſiæ perfectiones Synagogæ con- iacet in ſor
ferre ſuæ, poſtquam à Deo contempta, atq; repudiata eſt dibus.
ob necem Vnigenito ſuo per ſummam impietatem illatam,
& quod ſui prædixerant Vates, occurret protinus menti: *Iu-*
dicate matrem veſtram, quoniam ipſa non vxor mea, & ego Os. 2.
non vir eius. Plange quaſi Virgo accincta ſacco ſuper virum Ioel. 1.
pubertatis ſuæ. Atq; ita vidua, ſuccinctaq; cilicio iacet in
ſordibus Synagoga, vt fuerat vâticinatus Oſeas: *Dies mul-* Os. 3.
tos ſedebunt filij Iſrael ſine Rege, & ſine Principe; & ſine ſa-
crificio, & ſine altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim: &
poſthæc reuertentur filij Iſrael, & quærent Deum ſuum, & Da-
uid Regem ſuum. Hoc eſt, vbi tandem agnouerint falsâ ſe
omnino niti ſpe (quâ etiamnum Meſſię aduentum expectãt)
reſipiſcent, & Dauidem Regem ſuum diligenti ſtudio per-
quirent, id eſt, adorabunt tandem aliquando Chriſtũ Da-
uidis filium quà hominem, ſed *& Deum ſuum*; nam verè &
Homo, & Deus Chriſtus eſt, quantumuis enim pertinaci
animo illi modò Diuinitatem Iudæi inuideant, elucebit
aliquando dies, ſera licèt, quę ſuâ deceptos ſpe ad illum
impellat confugere.

LXXXVIII. Sed vt huius Iudęorũ conſilij veritas liqui-
diùs pateſiat; & vt poſt Aſſertoris mortẽ authoritatem omnẽ
amiſerint tum ciuilem, tum ſpiritualem, ſuęq; fecerint exi-
ſtimationis iacturam; quid humana ſit authoritas, aut in
quo locanda ſit, non oſcitanter inquirere operę pretium
duco;

duco; nempe vt ad ipsius Synagogę cultores causam deferamus,& an sibi reliquum authoritatis aliquid factum fuerit, ferant sententiam.

Authoritas dupliciter dissecatur.

LXXXIX. Hanc concipi dupliciter posse asserimus, aut vt purè ciuilem, aut ad naturæ ordinem, rationemq; compositam. Ciuilem illam dicimus, quæ ferro, & igni explicatisq; copijs paratur,& retinetur; quam parauit,ac retinuit Iulius Cæsar, qui patrij imperij fastigium sibi arrogauit: quam parauit, ac retinuit Alexander, alijq; innumeri, qui ad orbis arbitrium sibi vi armorum comparandum insatiabili studio incubuere; quam etiam parat, ac retinet fœda Mahometis superstitio. Alterà ad naturæ ordinem, rationemq; composita, prudentiâ conciliatur,& probitate. Probitate destituta prudentia degenerat in malitiam, & vt timori est; ita habetur odio. Prudentiâ orbata Probitas deflectit non semel in errorem, & habetur despicatui. Absolutam probitatem, cui se comitem adjũgat spiritalis prudentia, sanctimoniam appellamus,illiq; Principem locum, ac decus tribuimus. Et quod fit in singulis, vsu venit etiam in cętibus, Regnis, Legibus,& obnoxijs Religioni familijs.

Iudæi vtraq; olim authoritate floruere.

XC. Quibus ita verissimè constitutis Iudaicum quondam populum vnâ, & alterâ authoritate apprimè floruisse adstruimus; quippe qui rerum opificem Deum, & Dominum, & Moderatorem adeptus fuerit, qui suam illi legem tulit, eamq; firmauit, ac sustinuit rebus mirè admodùm gestis; vel cum in Aegypto populus commoraretur; vel cum ab ea egressus promissam tellurem ingrederetur. Sanâ hac lege ad summum Sanctimoniæ gradum euecti permulti sũt Hebraicæ gentis viri, quorum Deus corda ad exactam animi integritatem interno motu inuitabat; & abdicato voluptatum, humanarumq;rerum lenocinio ætatem agitabãt Diuino tantùm dediti amori, in quo summum est sanctimoniæ fastigium; quãquam enim sæpe ac sæpius à Deo deficerent,sese etiam atq; etiam ad illum recipiebant, & damnabant pœnitentiâ admissa facinora: quibus veterem rursus amicitiæ gradum restituebat; ac tenerrimo parentis affectu adstrictiori nodo amplexabatur. Sacri degebant Prophetæ,

phetæ, quibus futurarum rerum arcana patefacere datum est negotium. Diuinis etiam præceptoribus (quo munere fungebantur sæpius Vates) non pauca florebant gymnasia, quibus literæ cum humanæ, tum Diuinæ in primis edifcebantur. Spiritualem hanc potestatem ciuilis ingens virtus, ac robur associabat; longo enim annorum interuallo omni refertum opulẽtiâ sibi regnum peperere Israelitæ; & strenua quà consilij, quà dextræ vi multos vectigales sibi populos habuere.

XCI. Verùm extremo affecto supplicio humanæ salutis parente recedens à Deo populus ob pessimum ab orbe condito facinus, nec fauente, vt quondam, Numine, Regnum, dignitatem, robur, potentiam, ac decus omni ex parte amisere, vbiq; omnium ludibrio, & contemptui opportuni, vt nobis in propatulo est iam inde ab anno millesimo sexcentesimo sexagesimo, maioribus indies ruinis depressi non ciuili modò authoritate, sed etiam spirituali exauthorati, & templi, & sacrorum expertes, & Prophetâ, & miraculis destituti, nec vllâ cælesti ope erecti, à qua solatij aliquid capiant tot in laboribus; & sacris pro Vatibus, quos olim obtinebant præceptores, in alios incidunt vsq; eò imperitos, vt sacras ipsas literas nefandis in Deum blasphemijs, & rationi, naturaliq; Philosophiæ aduersantibus sententijs inficiant. Vtriusq; fecere jacturam ob Deicidiũ.

XCII. Si igitur Ecclesia Synagogæ adeò præstat authoritate, quid adhuc spe deluditur Synagoga? *Transeamus hinc*: edidit vox illa Angelorum, quæ Ierosolymæ in templo audita est, vt meminit Iosephus Iudęus antiquitate author locuples. Non vltra hic immoremur; iam enim Synagogam deseruit Deus: nulli nobis sit curę hic populus, qui nullam gerit de Deo curam. Cum verò illico pereat, quidquid Cœlum non fouet, interijt funditus Synagoga, vbi diuino destituta pręsidio fuit. Quis ergo mortalium vsquam est, qui naufragio miserrimè facto non anxiè studeat è naui exscendere, quò è communi periculo euolet? Quæ animantium imprudentior sua in calamitate, ac discrimine torpet, ac friget, quin omnẽ adhibeat conatum, vt, si

vt, si queat, subterfugiat impendens periculum? Hirundines, Ciconiæ, aliæq; volucres infensa sibi tempora præsentiunt,& norunt ab illorum iniurijs præcauere; populus verò meus (per Vatem queritur Diuina vox) obfirmatus adeo, cæcusq; est, vt neq; me agnoscat, nec mihi velit obtemperare, quò declinet impendentem sibi ruinam. *O Israel quã magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius!* Catholica Ecclesia domus Dei est, in qua fidei nostræ veritas præclarè enitescit. Si lucem ambis, Christum amplectere; longè enim, ac latè patet illius domus; omnium capax excludet neminem, imò bene amplo excipiet loco; illi enim abundè locorum est, quin etiam non lucem modò, dignitatem etiam assequêris, illam animo, hanc corpori.

Baruc. 3.

Christo nato decus enascitur populo Iudaico.

XCIII. Auspicatissimâ die illâ, quæ Christum primis vagientem cunabulis donauit terris, sese pastoribus, qui Iudaicæ gentis typum ferebant, cœlestis aulicus tulit obuiam: aitq; Lucas illos diffusis circumquaq; radijs induisse: *Et claritas Dei circumfulsit illos.* At verò quando Christum per summum scelus vitâ Iudæi exuerunt, atq; è Synagoga eijcere iuxta illud Diui Pauli: *Extra portam passus est* tenebris obducta sunt omnia: nihil non oppressum caligine: *Tenebræ factæ sunt.* In Diuini Solis ortu totus Diuinâ è luce fulget populus: in eiusdem occasu totus obtegitur tenebris. Quæ tanti causa discriminis? Ea scilicet, quia in lucem editus Christus se propiorem populo retulit; vitâ verò functũ illum à se populus repulit: iccirco in ortu plena omnia splendoris: hâc de causa in obitu nihil lucis internitebat. Cum Christo enim decus populo nascebatur, verum quia Solem non nouit suum, splendoris fecit iacturam. Huius Ego consilij Iudaico populo author essem, si in pristinã dignitatem amet restitui, nempe vt sese ad Christum recipiat, quem negauit. Eò enim collimâsse, vt est Origenis sententia, Euangelicus videtur Scriptor, cum meminit post trium horarum tenebras rursus Solis radios Iudæis affulsisse: *Si vsq; ad horam nonam tenebræ factæ sunt super Iudæam, manifestum est, quoniam iterum eis lumen refulsit; quia cum plenitudo gentium intrauerit; tunc omnis Israel saluus fiet.*

Luc 2.

Heb. 13.

Matth. 25.

Christo emortuo illi splendor interijt.

Orig. tr. 35.

Elu-

Elucebunt iterum, vbi illis illuxerit Christus; & veterem gloriam recuperabunt, simul ac veritatem agnouerint: assequentur deinde ad animi salutem interiorem lucem: ad ciuilem verò gloriam exteriorem dignitatem: *Ad gloriam plebis tuæ Israel*, cecinit laudatissimus ille Cycnus Simeon. Luc. 2.

CAPVT QVINTVM.

Mundi conuersionis cum sacris oraculis Harmonia.

XCIV. PRædictiones quatuor sese nobis sacris in literis ferunt obuiam, quæ omnium oculis cõcentum istum mirificè commendant. Primam Isaiæ debemus, qui Deũ offert Messiam his alloquentẽ: *Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & faces Israel conuertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremum terræ*. Secundam Oseæ: *Et erit: in loco vbi dicetur eis, Filij Dei viuentis*. Tertiam Zachariæ: *Disperdam nomina idolorum de terra*. Quartam deniq; Malachiæ: *A bortu solis vsq; ad occasum magnum est nomen meũ in gẽtibus*. Quibus quidem vaticinijs mirum in modum cõsensere quatuor Euangelistæ in sacra Euangelij narratione; easq; ad vnguem expletas intuemur in opere seculis omnibus stupendo, quod Christus egit, cum orbem à Dæmonũ stipendijs, sub quibus per idololatriam merebatur ad suam traduxit fidem; & veram erga Deum religionem, ac venerationem edocuit hanc prouinciam duodecim Apostolis committens.

Quartus concentus ex mundi conuersione. Isai 49. Os 1. Zach. 13. Malac. 1.

XCV. Primo itaq; Isaiæ vaticinio Sanctissimi viri Simeonis oraculum exactè respondet apud Lucam: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum: Lumen ad reuelationem gentium*. Vbi quod ait Isaias: *Dedi te in lucem gentium*, aptè conuenit verbis Simeonis: *Lumen ad reuelationem gentium*. Secundum Oseæ oraculum nec vnguem abit à Christi vaticinio apud Matthæum:

Simeon Isaiæ consonat: Luc. 2. Matth. 8.

thæum: *Dico autem vobis, quòd multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum; fily autem regni eycientur in tenebras exteriores*. Tertiò Zachariæ eloquio côueniunt eiusdem Christi præcepta apud eundê Matthæû: *Euntes docete omnes gentes baptisantes eos in nomine Patris, & Fily, & Spiritus sancti* Quartę Malachię prædictioni examussim cohæret illud Diui Pauli: *Vt in nomine Iesu omne genuflectatur cælestiû, terrestrium, & infernorum*. Et hoc in causa fuit, vt triplici scriptus linguâ Regius Cruci titulus præfigeretur, Hebraicâ, videlicet, Græcâ, ac Latinâ, quæ erant terrarum principes. Quò palam Iudæis Christus faceret, omnium sermonibus vsurpandum, & vbiq; terrarum latè suum commendandum nomen, ipsumq; totius orbis Regem, ac Dominum salutandum, vltro orbe ipso in crucifixi ditionem concedente, ac illi diuinos honores, Regniq; insigne sponte deferente. Itaq, vbi, quod intuemur in præsens, ita planè consentit ijs rebus, quas antea scriptas accepimus: vbi Euangelici historiographi consonè admodum concinunt sacris Vatibus, vt viâ eâdem omnes adigant ad veritatem eandem (vno enim eodemq; spiritu afflabantur) obfirmatâ adhuc mente veritati fidei obstrepere, obstinatio est ægrotantis voluntatis, quantumuis ea, quibus habetur fides, difficillima Fidei videantur. Imò ibi præclariùs diuina elucescit maiestas, vbi supra humanum captum diuina potentia operatur. *Alta est profunditas, quæ inueniet eam*; inquit Ecclesiastes. Robustiùs nostræ Fidei argumentum illud est, quòd ea assequamur fide, quæ natiuum intellectûs lumen longè effugiunt. Si enim, quæ à fide docemur, caperet ratio, aut Deus id subiret discriminis, vt alius, quàm quem crederemus, esset, cum insito à natura lumine eum complecteremur: aut non iccirco illi adiungeremus fidem, quod ipse dixisset, sed quia illius comprehensionem ingenitâ mentis luce adipisceremur. At vero cuicuimodi id esset, in magnum Diuina authoritas traheretur discrimen.

Matt. 28. 19. — *Ad Phil. 2.* — Cur Crucis titulus triplici lingua fuerit scriptus. — Ibi Deus suam exhibet maiestatem, vbi humanum captû superat. — *Eccl. 7.*

Psal. 8. XCVI. *Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem.*

A bal-

A balbutientibus adhuc puerulis (cecinit Regia Dauidis Lyra Deum alloquens) absolutam ita laudem duxisti, vt omnem superet inuidiam. At quo pacto absolutam dicit Regius Psaltes, si tenelli adhuc pueri ea, quæ enunciant, non percipiũt, nec quę eloquũtur satis norũt? Cuius rei ea mihi videtur causa, quia in pueris simplex & recta laudandi ratio erat, qui enim vocem adhuc effingere non agnoscerent, locutos tamen, dubio procul est, locâsse Deum verba, quæ ederent, illorum linguis. Itaq; nullus improbitati fiebat locus, vt illorum præconia deceptioni verteret, vel adulationi. Quapropter longiùs, & tutiùs judicauerim, ea quæ non assequimur, credere, quàm ea, quæ credimus, assequi.

Quam laudem infans profert, ea tota, ea absoluta est existimanda.

XCVII. *Domine, si tu sustulisti eum dicito mihi: & ego eum tollam. Dicit ei IESVS, Maria.* Magistrum illico Maria agnouit. Videt, & cultorem horti existimat: *Existimans, quia hortolanus esset.* Audit, & Magistrum adorat. In Dei enim schola plus discitur aure, ac fide, quàm oculis, aut examine. In terris non felices sunt oculi Diuinitatis indagatores; fortunatiùs id negotij creditur fidei, atq; auribus: *Vadam, & videbo visionem hanc magnam*, sibi ipsi calcar admouebat Moses, cumq; in proximo esset, vt voti fieret compos *Abscondit Moyses faciẽ suã*. Si videndi studio efferebatur, quid sibi conspectu interdicit? Nempe Diuina arcana, quæ ab ardenti rubo referebantur, tunc videntur illustriùs, cùm humiliter creduntur. Reclusa lumina Diuina visui patefacerent: at clausi oculi exornarunt Fidei viam. Et omnia quidem Diuina commodius excipiuntur cæcis oculis, quàm ijs apprimè intentis comparantur. Candidis Fidem vestibus adornare nostri est moris, nempe vt doceamus, vt illis magnum creatur periculum, vt sordescãt, si assidua jactatione versẽtur, ita Fidei mysteria in idem discrimen adduci, si nimia peruestigatione indagentur.

Ioan. 20.

Exod. 3.

XCVIII. Tria sunt, in quibus Fides videtur laborare (ait illud illustrissimum Christianæ Ecclesiæ lumen) quæ tamen sunt gesta. Primum est Christi Anastasis suo ipso in corpore: illiusq; nunquam exhaustæ admirandus in cœlestem pa-

Tria sunt ad credendum difficillima.

triam aſcenſus. Secundum, habita ab orbe Fides rei omniũ ad credendum difficillimæ. Tertium deniq; illud eſt, quod homines noui, obſcuroq; loco nati, imbelles, & oppidò pauci, quiq; literas planè non nouerant, rem ita incredibilem eâ contentione vniuerſo Orbi perſuaſerint, in eamq; ſententiam vel peritiſſimos traxerint. Harum rerum primæ fidem illi abnuunt adjungere, quibuſcum nobis res eſt. Secundam intuentur, quamuis illis oculi doleant, & inuiti aſpiciant. Et ſi indignam fide tertiam judicant, vnde credunt effluxiſſe primam?

XCIX. Supra fidem æſtimat Eccleſiæ lumen ea, quæ ſupra memorauimus, Chriſti videlicet Reſurrectionem, habitam illi ab orbe fidem, perſuaſamq; ab Apoſtolis, quos nemo ad id muneris idoneos judicaret. Et quidem meritò. Quid enim ingenito rationi lumini abſurdius, quàm mortalibus ſuadere Deum rerum molitorem, ac omnium Dominum ſibi humanam induiſſe naturam, ac Cruci affixũ oppetijſſe mortem, Surrexiſſe, ac tandem virtuti innoxiam ſuæ petijſſe cœlum? Quæ profectò Dei Hominis myſteria ſi ſupra humanum captum, intra fidem ſunt. Vna Fides immenſi hujus pelagi vada ſuperſtiti volatu ſuperat.

Chriſti Reſurrectio illius diuinitatem demonſtrat. Ioſ.1.

C. Enimuerò Chriſti Diuinitatem mirandum in modũ commendat illius Reſurrectio. Expleuit tandem mortalitatem Moſes; ſuis Deus manibus illius curat funus, cõditq; tumulo: atq; ſe Ioſue offerens ait: *Moyſes ſeruus meus mortuus eſt*. Superuacanea æſtimabitur fortaſſe admonitio. Si enim Ioſue in Moſis locum ſuffectus maximum de illius morte dolorem cepit, quid de illa indiget admoneri? Nouerat Deus illius populi ingenium, quo ſemper idololatriæ pronus cœleſtes honores rebus à Deo alijs deferebat. Cum igitur Moſen non ſuo in cõſpectu ſublatum fato crederet, illi religionem Numinis haud dubiè deſtinaret. Ne ergo id ſceleris populus admitteret, ſuam Deus auctoritatem interpoſuit: *Ad deſtruendum errorem dicentium Moyſen non eſſe defunctum, quoniam nullum mortis ſignum relictum eſt in terra*, ait Dionyſius Carthuſianus. Moſen profectò Deum colerent, ſi vel ſuſpicarentur immortalem.

Vnde

Vnde diuinitatem Christo iure adjudicabimus, qui surrexit è tumulo immortalis.

CI. Hoc, alumno Timotheo in mandatis dabat Apostolus: *Memor esto Dominum IESVM Christum resurrexisse à mortuis.* Quasi diceret: Hic princeps mihi est sermonum scopus, quippe qui basis est, ac fundamentum, quibus vera, quę prædico, sustinentur: & vt in omnium animis maximum rei honorem conciliem, cruciatuum immanitatem modestè fero, quibus me cumulat tyrannis: *Quasi fundamentum*, commentatur Richardus Victorinus, *in quo omnes articuli fidei innituntur.* Vnde mysteriorum omnium compendium Resurrectionem non immeritò dixit Apostolus. *Si corde credideris*, scribit ad Romanos, & *ore confessus fueris, quòd Deus suscitauit eum à mortuis, saluus eris.* Non equidem oblitus Paulus, quo debeāt animo alia fidei mysteria excipi, Christi Resurrectionem omnium fecit epitomen. Sunt certè alia humanæ inaccessa menti: verùm Resurrectionis mysterium omnia illa adstricto velut nodo comprehendit

1. Ad Tim. 2. Christi Resurrectio nostræ fidei basis est.

Rich. in die Pasch.

Ad Rom. 10

CII. Sed non minorem exciuit admirationem, rem ita incredibilem eâ vi, ac virtute hominum animis insedisse, vt in acerrimam huius veritatis defensionem non fortunas modò, honoresq; despicatui haberent, verùm etiam animarum quodammodò prodigi illatis à tortoribus cruciatibus eas profuderint; idq; actum esse non à centum, vel mille, sed ab infinito propemodum numero cùm virorum, tum fœminarum, cùm puerorum, tùm virginum; Remq; istam non tantum edoctos fuisse imperitos, sed sūmos etiā Philosophos; nec in vna orbis plaga, vel priuato in Regno, sed quà vniuersa terrarum moles extenditur; nec decem, aut viginti annorum intercapedine, sed anno iam supra millesimo: imo nostra etiamnum memoria mortalibus suadetur hæc veritas.

Christiana Religio hominum animos altè insedit.

CIII. Verumenimuero quod his omnibus prodigijs lōgè præstat, illud est, quòd rē humano captui admodū repugnantē inijsēt, persuasisset, & duxissēt ad metā viri duodecim inopes, abjecti, & illorū plures piscatoriā arte victitantes;

Apostoli duces, ac inopes orbē vniuersum ad fidem traduxerunt.

tes; & qui nullius artis beneficio aliter parauerint victum, literarum rudes, expertes armorum, ciuili authoritate nudati, ac deniq; ejus generis, quam omnes odio insectantur; atq; ita instructos se dedisse certamini, quo orbem vniuersum Christi ditioni subijcerent. Auget admirationem, quod ad id negotij diuiderentur, & singuli singulas obtinerent Prouincias: quòd res ita incredibiles hominibus etiam doctissimis, ac sapientissimis suasissent; & egregiam adeo fidem vi ita ingenti excitassent. Quòd si ejuscemodi opus non Deo tribuitur authori; quæ nam sunt illius opera æstimanda? Et facinus admiratione maius, quod Vniuersi creationẽ, ac molitionem longè superat, à quo promanasse æquum erit judicare?

CIV. Quapropter earum, quas diximus, rerum, totâ illarum fidei reclamante naturâ, secundam, & tertiam expletam, absolutamq; videmus, quas tamen vna tantùm poterat operari Diuina potentia: & primâ quidem fuere difficiliores. Certa igitur, nec vocanda ad litem prima est, cui secunda, & tertia omnino incumbunt: Si enim Christus nõ est ad resurrectionis gloriam euectus, quo pacto fide, animisq; exceptum id in vniuersa Ecclesia intuemur? eâq; insedisse constantiâ, vt effusus testatur Martyrum sanguis. Et si huic Resurrectionis mysterio tota habet fidem Ecclesia, vt vel ipsis patet oculis, à quo euulgatum, persuasumq; est mortalibus, nisi à Christi discipulis extremâ inopiâ circumuentis? Itaq; habeant omnes persuasissimum, eâ certitudine Christi Resurrectionem æstimandam, quâ illam vniuersa accipit Ecclesia: deinde illius prædicationem tam certè esse à Christi discipulis hominibus authoratam, quã compertum omnino est, eundem Seruatorem subacto mortis imperio victorem se cœlo retulisse.

Nullius Philosophorũ vnũ esse Deum populis potuit persuadere.

CV. Verùm vt illustriùs introspiciatur prodigij magnitudo, quod Deus in conuersione mortalium perpetrauit, è re erit principes illius circumstantias accuratè expendere. Primùm omnium præmonere est visum, magnorum Philosophorum nullum, quos Orbis admiratus vsquam est, vt Pythagoras, Socrates, Plato, Aristoteles, Cicero, Sene-

ca,

ca, Epictetus, alijq; fuere, in eam populos, quibuscum egit, sententiam adducere potuisse, vt valere iusso idolorum cultu, se ad sanam vnius Dei Religionem contulissent creatarum nimirum rerum conditoris, ac moderatoris. Vnde concipi quidem potest, quantum rej habuerit, quam in se prouinciam receperunt, feliciq; exitu coronarunt extrema in paupertate Piscatores; qui duodecim numero non excedētes, nec literarum studijs vnquam versati, nullius potestatis, authoritatisue, breui tamen veri Dei agnitione, Religioneq; terras latè compleruut; & barbaros idolorum cultus, quibus in ea vsq; tempora inseruierant, ab illis penitus proscripserunt.

CVI. Nunc tandem ad circunstantias. Quas studiosiùs peruestigare oportet in hoc conuersionis facinore, vt illius aliquid mente assequamur. Sex omnino indicamus. Prima, quæ res fuerint prædicatæ? Secunda, quibus? Tertia, qui eas prædicauerint? Quarta, qui huiusmodi prædicationi repugnauerint? Quinta, quo pacto repugnauerint? Sexta, quis inde prouentus dimanauerit?

Expēduntur sex conuersionis circūstantiæ.

CVII. Quod prædicatum est, quàm maximè arduum, ac difficile erat intellectui, vt fidem adjungeret; voluntati verò nihil acerbius, molestiusue, vt amplecteretur. Intellectui enim offerebatur vt crederet, suis ipsis in corporibus reuicturos homines post fata, vt Diuinum subirent judiciū addicendi felicitati, vel flammæ sempiternis. Deū deinde naturâ Vnum, Personis Trinum esse, quamlibet Personam Deum, Vnum tamen omnes. Præterea Deum ipsum orbis authorem humanam sibi induisse naturam, vt homines vindicijs secundum libertatem datis ex Cacodæmonis seruitute in perpetuam felicitatem assereret: & in Crucem fuisse actum sceleftos inter expiraturum; ac tandem ligno affixum lethalibus exhaustum doloribus edidisse animū. Docebantur deinde mortales, hominem illum, quem ita didicerant expirantem, illum Deum esse, qui Cęli, terræq; molem effinxerat, & quidquid deniq; latissimo orbis ambitu circunscribitur. Ad hæc, Cęlos ab ipso in Crucem acto, efflantiq; animam continenti motu agitari; resq; omnes

Prima, quod prædicatū est, maximè arduum erat humano intellectui.

creatas

creatas & esse, & ali. Iam verò voluntati apponebatur, omnibus se voluptatum illecebris abdicaturam, & nullo ducturam pretio res humanas: acerbissimâ viuendi methodo insistendum: & ne inconcessæ libidini inseruiretur, nulli vel vitæ parcendum discrimini.

Intellectũ subigit fidesque victoria gloriosissima est.

CVIII. Tantæ Res molis erat, tãtumq; facessebat negotij, vt omnibus hominum viribus maior esset: Diuinam id exigebat virtutem. Quem illum crederet, quæsiuit à Petro Christus: At ille: *Ego dico, quia tu es Christus filius Dei viui. Beatus es Simon*, reddidit è vestigio Christus, *quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus cęlestis, qui in Cęlis est.* Et quare non id Petro natura præstitit? Animaduertit Paulus capi per fidem intellectum: *Captiuantes intellectum in obsequium fidei*: at tam sui potens intellectus est, vt nullæ humanæ vires subigere illum eualeant: subibit voluntas humani affectûs seruitutem: at vnius tantùm Diuinæ potentiæ viribus obtemperabit intellectus. Non naturæ id potestatis est; *Quia caro, & sanguis non reuelauit tibi*. Cœlestis beneficium est virtutis: *Sed Pater meus, qui in Cœlis est. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Si Abrahami obedientiæ munus hoc extitit, quid Paulus fidei tribuit? Si ad credendum promptitudinem, cur etiam ad obtemperandum alacritatem non commendat? Quia voluntatem subijcere, eæ sunt obedientię partes: at subigere intellectum, id fidei est munus: maioribusq; ferri laudibus meruit Abrahamus, cùm intellectum submisit, quàm cùm perdomuit voluntatem. In nece inferendâ Isaaco, tenerrimo patris amori, obluctantis voluntatis affectum superauit Abrahamus: in adjungenda per id temporis fide Diuinis promissis de futura ab Isaaco progenie, reclamantis intellectûs argumenta profligauit: Commendabilior hæc Abrahami victoria, in qua naturalem intellectus propensionem coercuit, quàm illa, in qua effusam voluntatis libertatem continuit in officio.

Matth. 16.
Gen. 15.
Ad Gal. 3.
Abrahami fides commendatur.

Trinitatis mysterium aliis longe præstat.

CIX. Singula fidei mysteria humani intellectus captũ longè superant. Sed mirùm quantum excedit Trinitatis arcanum: quod nequimus vel leui indicio peruestigare, nedum

nedum assequi. *Feceruntq; similiter malefici incantationibus suis, vt adducerent Cyniphes, & non potuerunt.* Exod. 8. Si Pharaonis Sapientes magicis artibus accincti cætera imitati sūt prodigia, quid tertium frustra suscipiunt, nec exequi valent? ideo scilicet, quia exprimebat hoc tertium Trinitatis mysterium: *Hoc manifeste indicatur, humanum ingenium, atq; sapientiam in tertio signo, siue in contuitu Trinitatis deficere.* Commentatur acutissimus Augustinus. Si verò tot, tamq; præstantes vbiq; gentium intellectus fidei obsequio ingenuè deuictos aspicimus, quid vltra superest, nisi verum esse omnino fateri, hac in fide elucere, eluxisseq; Diuinam potentiam, quæ tot rerum, quæ prædicabantur, nodos explicuit. Sed iam calamum inuitant ij, quibus hæc prædicata sunt.

CX. Qui hæc inaudita, & difficillima accipiebant, Ethnici erant, qui idololatriæ dediti, & prauis imbuti moribus colebant Deos, qui odio, inuidiæ, auaritiæ, luxuriæ, ac deniq; omni vitiorum generi impensè seruierant; & cum ea fuerint Numina, quæ colebant, non magnę rej erit ex Deorum moribus adorantium scelera æstimare. Ad hæc, persuasissimum habebant, nihil vltra mortem esse, quod sperarent, timerent vè. Nulli enim, vt credebant, curæ Dijs erāt humanæ res, quas eodem, quo vitam, claudi termino arbitrabantur. Atq; iccirco suæ non obstrepere voluntati, imò voluptatibus omnibus indulgere, eam ducebant felicitatem. Secunda circumstantia: Quibus prædicatū est?

CXI. Eò orbis deuenerat, cum promulgatum ab Apostolis Euangelium est, eòq; scelerum ventum erat, vt inexhaustâ illorum eluuione vniuersus orbis submergeretur, quod Sacer Vates prædixerat; *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Quòd vero ea inesset vis, ac virtus Christianæ Religioni, vt suis addictas sceleribus voluntates abduceret; pectoráq; quò liberiori, eò obstinatiori consuetudine vitijs obnoxia abdicaret, & ab effrana vitæ libertate, quam agitabant, ad arctam, quam docet Christiana fides, methodum traduceret auersâ ab humanis rebus mente, Quo loco res mortalium erāt, cum Euangeliū prædicatū fuit. Os. 4.

mente, ad Christumq; conuersâ, maius id est humanæ potentiæ viribus: Diuinâ eget virtute adhibendâ. Ea de causa Anima illa, de qua Salomon, enixè efflagitabat: *Trahe me post te*. Quid trahi postulat, nec ipsa pergit procedere? *Cordis vinculo trahitur*, ait alibi Augustinus: quādo enim ad Deum ducimur, quod primum viam init, cor est: At vbi cor Deo jungitur, sejungatur à terra necesse est, quas ad recta cogitationes intendit, a prauis longissimè auertit. Rectè igitur ab ipso trahi, gratuletur Anima Numini, cui totum hoc debet beneficium, non sibi. Quod enim cor à mundi illecebris desciscit, vt totum Deo studeat, quod nefas spernit, vt æquum amplectatur, quod deniq; lenocinantibus voluptatibus salutem dicit, vt cruciantibus doloribus incubet, non humani cordis studium id est, alij verti debet is conatus. Non tantæ se solum committit viæ, Diuinis trahitur viribus. Cum igitur tot corda, totq; mentes vnius Christianæ fidei ope ad Deum feliciter receptas intueamur, quis, si non imperitus omnino rerum æstimator, ibit inficias Diuinam hanc esse fidem? Dei esse mysteria, non hominum deliramenta? hæc enim mortalium corda non a noxijs vitæ sceleribus ad saniorem frugem traducunt. Non plurimum laboris Hęua impedit in inueniendo Adamo, quem interdicti pomi veneno inficeret, quocum illam Serpens fefellerat. *Comedit, deditq; viro suo*. At pluris stetit Samaritanæ virum suum ad Christum adducere: Se ad vrbem è rure contulit: *Voca virum tuum, & veni*. Quæ tanti discriminis causa? Adamum Heua inuitabat ad mortem: Virum, Samaritanam alliceret ad vitam, Lethifero illa pomo, hæc viuo gratiæ flumine: nullo igitur studio quæsitus Adam aduolauit ad malum, quod offerebat malum; at Samaritanæ Vir nullis non precibus fatigatus trahitur ad bonum, quo inuitabatur à conjuge. Non vltra moremur eos, quibus Diuina hæc arcana commissa sunt.

Cant. 1.

Tertia circumstantia. Qui hæc prædicauerint?

CXII. Qui hæc prædicauerint, fortasse quæris? Duodecim fuere eâ paupertate viri, vt ad victum necessaria etiam deessent, nudis incederent pedibus, & quorum plures piscatoriam artem censum haberent, rudes adeo, & imperiti,

vt literas nec à primo limine salutauerint, ejus nationis homines, in quam odio inexpiabili gentes cæteræ arderent: nec Ethnicorum quispiam Hebraici sermonis consuetudinem nactus fuerat. Qui quidem in omnes terras diffusi non armorum strepitu, ac vi, sed Dei verbo Diuinæ ditioni orbem vniuersum submisere: cum omnibus alijs expugnationibus aut vi, aut dolo initium factum fuerit: vt certe cótigit Mahometis dogmatis execrabilibus, quæ armis innituntur, & tyrannidi. Suæ Diuinitatis argumentum Baptistæ alumnis patefacere studuit Assertor orbis: & meminit tantum prodigiorum, quæ patrabat: *Cæci vident: Claudi ambulant: Leprosi mundantur: Surdi audiunt: Mortui resurgunt: Pauperes euangelisantur*. Et Euangelium promulgare Pauperem, prodigio dandum est? eiq; prodigio, vt cęteris coronam addat? Maximè, ait Doctor Maximus: *Pauperes euangelizantur, quod præmissis minus non est*. Prædicandi, docendiq; prouinciam inire Pauperem, atq; indoctũ inter magna maximum est prodigium, quæ sunt à Christo edita.

CXIII. Qui istiusmodi prædicationi, disciplinæq; obnixè ibant obuiam, Romani ij erant Imperatores, penès quos humanarum rerum arbitrium erat; alijq; Reges, ac orbis Principes tum ij, quibus in continenti imperium, tum illi, quibus in insulis obtigerat: ac deniq; Magistratus omnes, & quidquid gentiũ vbiq; erat, recenti obstabant Religioni. Sed impensius omnibus Iudæi, quippe qui populares suos esse agnoscebant, qui huiusmodi disciplinam disseminabant, illorumq; legem dabant pessum. Quibus Euangelio obsistebant viribus tot fuere cruciatuum genera, quot potuit inuenire effera barbarorum tyrannis ad afficiendos eos, qui illud aut promulgabant, aut profitebantur. Fuere cruciatus, fortunarum publicatio, verbera, fames, sitis, lacerata ferreis manibus corpora: illatæ neces cruce, gladio, aut igni: iniqua laborantibus fame à canibus, leonibus, vrsis, tigribus, ac lupis immaniter laniari: & alia penè innumera, quibus inueniendis præfractum barbarorum ingenium lassatum est, minimè tamen fracta tolerantium mar-

Euangelio obstabant Imperatores, Reges, &c.

tyrum patientia: vt in illorũ vita, ac gestis videre planè est.

Infima mũdi elegit Deus, vt confundat, & superet sũma.

CXIV. Palam fecit Diuina potentia se hujus operis authorem esse. Fragili innixum baculo legauit olim Deus Mosen, vt Iudaicum populum ab Aegyptiaca seruitute vindicaret in libertatem: legauit, inquam, ad Pharaonem hostem egregiè strenuum, fortissimisq; cinctum copijs. Non id muneris mandauit Mosi, cum Principem ageret in Aegypto, sed cum oues ageret in syluis; cuiq; tam parum eloquentiæ inerat, vt ipse est de se testatus. *Non sum eloquens.* Et cum Aaron vberrimâ floreret eloquentiâ, vt Dei est testimonium: *Scio, quòd Aaron frater tuus eloquens sit*, non hanc prouinciam Aaroni imposuit, sed commisit negotium Mosi: *Mittam te ad Pharaonem*. Opportunam rei nostræ rationem offert Theodoretus: *Istud enim potentiam Diuinã magis illustrabat*. Non explicatis vndiq; copijs hoc negotij erat transigendum, sed sermonibus vltrò, citròq; habitis absoluenda res erat. Non igitur ad triumphandum Pharaonem, prædiuitem verborum supellectilem, quæ Aaronẽ commendabat, sed pauperrimam sermonis tenuitatem, quâ laborabat Moses, eligere placuit summo Numini. Nempe vt fidem faceret, huiusce modi victorias non luxurianti verborum copiæ, sed adnitenti Dei potentiæ debere tribui. Periniqua Pharaonis mens, obstinatumq; Aegyptiaci Magistratus consilium conuictum ab homine non eloquentiæ modò experte: *Non sum eloquens*, sed vacillantis, balbutientisq; etiam linguæ: *Tardioris linguæ ego sum*, planissimè monstrat, ac probat, non Mosi, sed Deo victoriam esse adscribendam. Qui Pharaonis improbitatem vincit haudquaquam Moses est. Cœleste est Numen, quod Aegypti deuincit iniurias: Vt neq; ab Apostolis extremâ laborantibus inopiâ, & omni destitutis eloquentiâ partæ victoriæ, quibus victorijs orbis vniuersi errores profligârunt, illum à fœdissimis idololatriæ tenebris ad fulgentissimos fidei radios asserentes, non illorum virtuti sunt ducendæ: Crucifixi IESV sunt gratulandæ potentiæ, qui Apostolis vtens vt legatis suæ Diuinis (Deus enim ipse est) peperit viribus, quas illis indulsit ad victoriam, non eloquio Apostolorũ,

Christi

Christi sanguini danda est palma: qui vt suæ potentiæ præberet speciem, egit de mundo triumphum, ducentibus copias non præstantissimis, aut paratissimis à militiæ viris, sed qui hanc inepte prouinciam sustinere humanis mentibus viderentur: in rationis jus, ac ditionem concedente potentia, nec rationis virtutem potestatis robore infringente.

CXV. Qui fuerit ab hac prædicatione prouentus iam res exigit æstimare. Proscripti sunt barbari idolorum cultus: excepta, maximoq; habita est honore vera fides, ac Religio, quam Christus IESVS vere Deus, & homo Virgine Principe nostra, illiusq; Parente natus orbem edocuit. Inter tres mirandas maximè vniones, quas Bernardus Sanctissimus à Diuina tantummodò potentia patrari posse affirmat, hanc etiam enumerat: nempe *Deus, & Homo: Mater, & Virgo: Fides, & cor humanum.* Aestimante nec iniuria integerrimo isto viro, præstantem adeo rem esse humanam inter rationem, ac Fidem fœderatam concordiam, vt duobus alijs prodigijs egregijs admodùm nequaquam impar esse videatur. E duobus prodigijs alterum illud est, Deum sibi humanam naturam arctiori, quam potest, vinculo copulâsse: alterum, fuisse Virginem effectam Parentem illibato virginitatis flore, quem retinuit, ac retinet Virgo Sanctissima, in qua Matris felicitas intemerato Virginis flori (quæ est Dei potentia) innoxiè pariter, ac mire annexa est. Vnde nonnulli eximiæ sanctimoniæ viri mentis opus hoc laudibus ferre conantes, id tandem asserunt, se ancipiti mente distractos omnino hærere, remq; in medio relinquere: Vtrum maius nimirum prodigium fuerit Deum mortalium ductum amore acerbissimam Crucem subiisse, an credidisse mortales Deum esse, qui Cruci suffixus immanibus haustus doloribus efflauit animam?

Vnio inter fidem ac humanum cor maximè mirabilis.

Ser. 3. in Vig. Nat. Dom

CXVI. Vt Dei Vnigeniti Incarnationis mysterio haberet Iosephus fidem, satis ipsi fuit insomnis vidisse Angelum, à quo factum accepit: *Quod enim in ea natum est de Spiritu Sancto est.* At verò vt sibi persuaderet Centurio, Christum Cruci affixum Deum esse, vocem extulit in Cruce Christus, & intentum clamorem emisit: *Videns, quia sic clamans expirasset.*

Ioseph fidem habet Incarnationis mysterio in somnis monit°.

Matth. 1.

Marc. 15.

rasset. Vniuersitatis moles ordine soluta suo obturbata est: Sol tenebris obrutus insperatis assuetam terris lucem denegauit: Lapides ingenti veluti dolore tacti in frusta passim dissilierunt: tumuli viscera reclusei ũt vt redderet mortuorum corpora: Templi Velum, nequid foret inaccessum dolori, concisum repentè est. Quæ omnia eodem temporis momento patrata prodigia extorserũt â Centurione fidem, cæterisq; qui simul intererant spectaculo. *Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes IESVM viso terramotu, & his, quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Verè filius Dei erat iste*. Itaq; visus in somnis Angelus ad Incarnationis fidem Iosephum duxit facillimè: Verùm ad Crucifixi Diuinitatem credendam tot Centurionem prodigia, quot refert Euãgelicus scriptor, Nosq; memorauimus, ægrè traxerunt: eam offert hæc veritas fidei difficultatem, quam sola prodigia labefactent. Huiusce forsitan rei causam innuit Matthæus, cum ait: *Et timuerunt valde*. Certum plane est Diuinitatis argumentum, hominem supplicio Crucis affectum tantos de se timores incussisse. Cum Christus gloriose reuixit è tumulo, illius etiam custodes correpti sunt timore non exiguo: *Exterriti sunt custodes*. Timori quidem, at non fidei obtemperarunt. Extimuisse Resurgentem Sepulchri custodes dicuntur: at illius Diuinitati habuisse fidem, perspectum minimè, aut compertum habemus, quod euenit aliter in Crucis custodibus. Non enim magnum est inter illustrem Resurrectionis gloriã timori mortalibus esse: at apertissimum est Diuinitatis indicium, indecoras inter Crucis iniurias tantum timoris hominem inijcere: quo quidem timore vt tunc in Caluariæ monte, ita voluentibus postea annis se orbi vniuerso Deum exhibuit: occupante mortalium animos per Apostolicam prædicationem ingenti erga Crucifixum timore, ac Religione. Is sanè fructus vocari minime patitur in dubium Diuinam hanc esse Fidem, quinetiam manifestè suadet Deum esse illius authorem Crucifixum scilicet Christum.

Sepulchri custodes cur tanto perfusi timore non fidẽ habuere Christo?

CXVII. Nec leuioris aliud momenti erat, quod mortalibus Apostoli suaserunt, vitæ nempe, morumq; mutationẽ

Apostoli docuere

(qui-

(quibus antea moribus vitam agebant) ita pristinam viuendi consuetudinem permutantes, vt in Spiritum Corpus, in Cœlum Terrã, in Angelos verterint Homines: quemadmodum palam fit in Martyrum multitudine infinita propemodum, qui sub idem tempus in omnibus terrarum plagis præsenti animi virtute affecti sunt cruciatibus: neq; enim tot, tantorumq; dolorum ingentem vim, stupente torquentium immanitate, perpessi essent, nisi animos faceret Fides firmissima; tutissima Spes; ardentissima Charitas; Fortitudo inuicta; insuperabilis Tolerantia; ac deniq; Virtutum omniũ cætus, quæ acerrimo prælio vsui essent absolutissimæ; cum præsertim sibi vicissim virtutes hæreant, aliaq; absq; aliarum cõsortio diu vix perstet. Quod verò hæc omnia, mortaliũq; rerum contemptum Apostolorum suasu mortales fuerint amplexi, nõ quidem præstari potuit, quin ferret suppetias Diuina virtus, corda enim quoquouersum flectere, ac versare, vnius est Diuinæ potẽtiæ. Mosi summam in Pharaonem potentiam legauerat olim Deus: *Ecce ego constitui te Deum Pharaonis*. Sed sibi retinuit Deus ipse, ac Dominus, quo imperio Pharaonis cor moueret, ac flecteret; id enim tum temporis illius erat Prouidentiæ cõsilijs opportunius: *Sed ego indurabo cor eius, & educam populum Israel de terra Aegypti per iudicia maxima*. Si Mosi summa in Pharaonẽ potestas est; si Dei vices nancifcitur legatus cur abhorrent hæ partes ab eius munere? Cur Regij cordis habenas sibi tractãdas reliquit Numen? Eò scilicet, quòd mouere corda ad Diuinæ Prouidẽtiæ præscripta, maius est, quam quod possit Mosis iure comprehendi: Diuinam postulat manum: implebit Moses tellurem prodigijs; seruiet, vel Cœlum illius arbitrio; sed mortalium versare corda prodigium est, quod solius Dei virgæ obtemperabit; quippe quod solius Dei potentiâ valet effici. Si vero tot iam corda nõ obdurata modò (quod Pharaonis erat) sed ferrea etiam in ceræ lenitatem, ac mollitiem flexa per Apostolicam prædicationem intuemur, quid dicendum tandem nobis est? imò quid à nobis dici æquum, fasq; est? Id nimirum dicimus, nõ hæc Apostolorum viribus præcipuè tribuenda, sed Di-

uinæ

mortales [illegible] viuendi consuetudines.

Exod. 7.

Mosi in Pharaonis cor imperiũ non accepit.

uitæ ducendæ potentiæ, quæ hisce in rebus præcipuum decus tulit. Non ita ab Apostolis delinita sunt corda: tractauit Deus mentes, ac flexit. Vnus enim Deus eam iis mentibus vim potuit addere, vt fortunarũ, sanguinis, ac vitæ prodigæ omnia pependerint flocci, quò homini Crucifixo tribuerent Numinis Religionem; & quò ardentius amplecterentur virtutem, lenocinantem vitæ licentiam pro nihilo habuerint.

Incusatur Iudæorum obstinatio. CXVIII. Quis igitur vsquam est intellectu ita obtuso, & obcæcato, qui manifestis adeo strenuisq; à veritate radijs non illustretur? non cedat? non agnoscat? Diuinam fuisse virtutem, quæ stupendas sęculis omnibus permutationes, ac cordium conuersiones est operata (vt sunt orbis vniuersi, imperijq; Romani) vnamq, tantummodò Christianam Religionem veram esse? *Isai. 2.* *Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob* (admonuit Isaias Prophetes) *& docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius*. Ecce nobis præmõstrauit viam, quam edocti sumus à Christi Discipulis, vt nos ad Domini montem conferremus, Christum nempe IESVM illius vnigenitum; & ad Domũ Dei Iacob, illius nimirum Ecclesiam: Apostolorum enim disciplina Prophetarum veritas extitit, quam cęlestis vtriusq; Testamenti concentus latè probat. Quapropter obliquis vijs decedere, & rectis insistere opus omnino est: à Synagogæ ritibus desciscere; & ad Ecclesiæ fores longè, lateq; patentes sese conferre: Iudaicam superstitionem abijcere, & ex animo Christianam fidẽ amplecti, quæ vna saluti modò & est, & esse potest; vt à Christi fide, ac disciplina ediscimus, quã nobis vtroq, Testamẽto, Vatum videlicet vaticinijs, & Euãgelistarum scriptis firmatam reliquit, quò in nobis mirè consona esset fides, vbi vnum & alterum Testamentum sibi inuicem consonè adeo cohærebant.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

Iudaici populi reiectionis cum Euangelica Lege Harmonia.

CXIX. SExtum Harmoniæ cęlestis vtriusq; Testamē- ti concentum edit Iudaici populi rejectio, & improbatio; hoc enim ob illatam Christo IESV mortem in illum Deus supplicio animaduertit; vt ita multorum Vatum prędictionibus, Euangelicisq; scriptis responderet euē- tus: *Non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum: & voca nomen eius: Non populus meus; & ego non ero vester Deus.* Hæc Oseas. Ioannes, quæ illis Christus edixerit Ierosolymis, suo nos edocet in Euangelio: *Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis: oues meæ vocem meam audiunt; & ego cognosco eas, & sequuntur me.* Et apud Matthæum Israeliticæ genti reprobationem minās dixit Assertor; amouendum ab illis cęleste Regnum; atq; ethnicis concedendū; illi enim suis se sceleribus indignos illo effecerant: hi verò diuinam gratiam officiosè demerē- tes adirent hæreditatem, quâ Iudaicum populum exhæredabat: *Ideo dicò vobis*, ait Seruator, *quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti* Quod ijsdem penè verbis prę- dixerat Isaias in vineæ parabola de Hebraica gente loquēs. Quod Assertoris verbis similitudinem eādem referentibus apud Matthæum mirè admodum consonat: vterq; enim conceptis propemodum verbis mentem explicat, & sentē- tiam: consulatur vterq; qui non modò sibi in attestanda veritate consentiunt; sed neq; dicendi modo discrepant, phrasim amicè fœderantes, vt puriorem reddant concentum.

Concentus ex Iudæorū improbatione.

Os. 1.

Ioan. 10.

Matth. 21.

CXX. Ante Christi Liberatoris, ac Vindicis necem effloruit Iudaicus populus eâ nominis celebritate, vt omnibus longè præstiterit. Cuius rei in causa erat Dei veri agnitio, quam ipse tantùm assequebatur: Religionis, Diuiniq; cultūs absoluta perfectio, qui in illo mirificè vigebat ob Diuinam consuetudinem, qua vtebantur: Illustrissimum il-

Iudæi ante Christi mortē maximè floruerunt.

lud templum, quod maximum orbis prodigium omnium gentium rapuit admirationem: Nobilis ejusdem Regni antiquitas, quod par antiquissimis erat, & à Iosue temporibus millesimum quingentesimum annum expleuerat: Ierosolymæ Vrbis magnitudo, quæ Orbis celeberrima fuit: Illustria literarum studia, quæ maiorem in modum populum exornabant: Egregij, & famæ amabiles Duces, quos armis prestantissimos tellus illa ediderat. Sed postquam sceleratas manus Sospitatori Christo intulerũt, eam res subiere vicissitudinem, vt Princeps illius Regni Ciuitas interierit ab stirpe, Templum suis obrutum cineribus solum oppleuerit: & maior gentis vis extremo multata supplicio pęnas dederit; atq; ea, quæ superstes fuit, toto dispersa orbe tantam fecerit honoris, & existimationis jacturam, vt barbaras etiam inter nationes fæx hominum æstimetur, ac sordes. Hac tanta rerum vice populum obruente, cui Deus impensè adeo fauerat, planissimè indicatur, ingenti aliqua ratione commoueri Deum, vt erga hunc populum tanto se gerat discrimine.

Quæ damna sciunt, à Deicidio effluunt.

CXXI. Quæ fuerint hujusce populi scelera grauiora, & quibus ob illa supplicijs sint affecti, tum priusquam mortẽ Christo inferrent, tum postquam pessimum hoc facinus admisere, lentiùs contemplari res exigit. Vnde dilucidè patebit, graues has pœnas, grauemq; quam populus hic sustinet, Dei iustissimam iram, non aliunde quàm à Deicidio effluere potuisse. Ad quod non abs re erit animaduertere, quòd, cũ idololatria sceleribus omnibus pręstet improbitate, à Babilonica seruitute non rursus hoc crimine sese Populus implicuerit: vt nos sacra docent volumina, & testatur Iosephus. Imò ne leui saltem vmbrâ, quæ idololatriã suboleret, mentem inficeret; non semel exitij, ac ruinæ subijt periculum.

Mors Prophætis illata summũ est scelus.

CXXII. Quod etiam scelus maiora inter possumus enumerare, mors est sacris Vatibus, Virisq; sanctissimis per summum scelus irrogata. Quod quidem criminis genus Ierosolymæ Reges admisisse, compertum satis habemus, antequam in Babylonicam ditionem, seruitutemq; concederet

oppulus;

Populus; Manassem præcipuè, cujus imperio Isaias Prophetes ipsius socer serrâ est dissectus. Componens Galatinus Iudaici populi scelera, antequam Babylonicà seruitute premeretur, ejusdem gentis criminibus, postquam in libertatem est vindicata, euersum fuisse templum demonstrat tria præsertim ob flagitia, quæ sub illud temporis populo dominabantur; sed quæ postea non extitere. Fuere hæc Idololatria; Luxuria, sed quam natura ipsa damnat,& execratur; Prophetarum, sanctissimorumq; hominum sanguinis effusio. Et postquam relictâ Babiloniâ patriam repetijt Populus, Prophetam vllum, præter Baptistam, ab ipso occisum nos planè latet: Baptistæ tamen mortis inuidia conferri nequit in populum, cum Sacræ testentur literæ, maximum illi honorem habuisse omnes: Sed totũ hoc scelus in Herodem conflandum, quem increpauerat Baptista ob infandum incestum, in quo cum fratris coniuge degebat. Itaq; quod ad Prophetarum necem attinet, neq; ex Sacris voluminibus, neq; ex Iosephi prophanis, qui suæ nationis res studiosiùs literis consignauit, constat, Vatem quẽpiam ab ipsis interfectum annis ante quadringentis, quàm Christus orbem assereret.

CXXIII. Quæcumq; alia scelera leuiora sunt æstimãda, quàm duo illa, quorum altero debitam Numini Religionem idolis tribuit Populus; altero eo vsq; Deum contempsit, vt illius Vates scelerátè occiderit. Vbi vero duo hæc imperant, maiora, maioraq; crimina vigent. A duobus enim his generibus veluti à manantibus cõtinenter fontibus effluunt quæq; alia bene largè. Et ita huius populi peccata, quæ suæ memoria peccauerat, describente Ezechiele, ad summum improbitatis cumulum videtur peruenisse. Ex quo sacris literis affinius est æstimandum, Christi Liberatoris temporibus non effusè adeo habenas sceleribus populum immisisse, vt ante Babylonicam captiuitatem effecerat, quorum temporum æqualis erat Ezechiel. Nanq; Christi memoriâ duo illa, quibus grauiùs læditur Numen; idololatria nempè, & mors Prophetis illata, à Iudaico Populo exulabant.

Iudaicus populus sceleratior ante Babylonicā seruitutem.

CXXIV. Cum igitur certum omnino sit, Israeliticā gétem, priusquam Babylonicum iugum experta esset, grauiora facinora perpetrasse, quàm deinceps in nostra vsque tépora admisit: illiq; ob prima flagitia, quæ tantum improbitatis obtinebant, septuaginta annorum seruitutem à Deo fuisse irrogatam; cuius tamen labores, suos per Prophetas leuare assiduè studebat, qui libertatis promissis etiam atq; etiam iteratis, præscriptum vbi tempus effluxisset, languentes plebis animos erigebant. At verò à Christi Seruatoris morte, eos Deus damnauit exilio, quod iam inde ab anno sexcētesimo supra millesimum miserrimè patiuntur, & grauia admodum supplicia ab illis sumpsit, quæ omnium oculis passim occurrunt: E duobus ergo alterum affirmandum est: vel Deum immeritò has pœnas exigere (quod manifestæ habetur blasphemiæ) vel scelus aliquod admisisse Iudæos, quo Dei in se iras acriùs incitarent, quàm cæteris; hoc autem flagitium non aliud esse valet, quàm Dei Vnigeniti, & Orbis Assertoris mors, qui cum Deo ipso vnum, & idem est.

Varia Iudeorū effugia.

CXXV. Author est Galatinus Iudæos hocce argumento egregiè pressos cæcutientibus ad illustrem oculis lucem, obcæcatisq; per vitia animis, ad varia se conferre effugia, quibus indies sua se caligine peruicaciùs inuoluerent. Hi enim inquiunt, se propter culta olim idola seuerè adeo pęnas dare. Illi vero, se commissum in venditum Iosephum scelus luere hisce supplicijs. Quidam, in se acerbè adeo animaduerti ob pessima facinora, quæ in Romanorum ditionem accepti patrauerant. Iosephus, Iacobi Minoris Sāctissimi Viri neci iram hanc Dei vltricem tribuit, quam tamen postmodum nimiam iudicans, vt hominis sancti mortem vlcisceretur, in absonam deflectit sententiam; ait enim Deum his in Iudaicum populū supplicijs sæuire, eo quòd factiosos homines progenuerint, qui Titi obsidionis tempestate vexârunt omnimodè regnum.

Vera, cur puniantur, causa.

CXXVI. In hæc, & eiusmodi alia deliramenta à recta, & regia via declinantes (quæ est Christus IESVS) Hebræi inciderunt. Sed quam vsurpamus oculis veritatem, nos

planè

planè docet, respondere supplicium crimini, & vt pessimum post omnium seculorum memoriam scelus fuit, nec sceleratius aliud patrari poterit, ita modum omnem supplicium excedere. Quinetiam suadet hæc eadem veritas, implacabili odio in gentem hanc exarsisse Numen, eamq; à se longiùs, quàm nationes cæteras repulisse, quòd sua in duritie, ac perfidia obfirmata merito officio noluerit Seruatorem excipere. Quod fortasse in causa fuit, vt templi velũ, simul atq; occubuit Christus, scinderetur: *Et velum templi scissum est*. Referebat enim Israeliticum populum in varias orbis plagas diffusum abdicato honore; nec iam fauente Numinis patrocinio, quo illum clementer olim protegebat. Hilarij sanctissimi mens est: *Ideo velum templi scinditur, quia exinde populus est diuisus in partes; & veli honor cum custodia Angeli protegentis aufertur.* Non est tamen adnimauersione indignum, duplex fuisse in templo Velum: alterum intimam, arcanamq; partem tegebat: extrinsecam, patentemq; alterum. Admonitionem debemus Origeni. Et quod diuisum, partitumq; est, interiori superstite, exterius fuit. Quòd quidem opem nõ contemnendam nostræ affert sententiæ, nimirum gentem hanc dispersioni, dedecoriq; damnatam, atq; antiquo Dei patrocinio destitutam animas ipsas trahere, propter mentis, quã amant, peruicacitatem. Non tanto apponendum damno est, quòd dissectum fuerit velum exterius, quanto, quod non rumpatur interius, hoc est, quo obcæcata illorum corda obteguntur: & quandiu hoc velum non dissecabitur, supplicium non amouebitur. Eapropter diuino permissu illud permansit, integrumq; etiamnum perseuerat, vt vbiq; gentium Iudaicum omnes populum ludos faciant, & suspenso, quod aiunt, naso irrideant; eoq, odio habeantur à Deo, quod nulla vnquam nationum est experta. Quod ex rationum momentis, quas infra scribimus, illustrius sanè fiet.

Matth. 27.

Velũ scissum, dispersum populum significat.

Duplex in templo velum erat.

Orig. tr. 35. in Matth.

CXXVII. Primòdum omnium: quia postquam illos Numen ingentibus perterrefecit minis, supplicijs nempe ac cladibus ipsis infligendis, quas se aucturum indies, ac

septies

Leuit. 26. ſepties geminaturum edixerat, ni ſe reciperent meliorem in frugem, hæc tandem ait: *Ego incedam aduerſus vos in furore contrario, & corripiam vos ſeptem plagis propter peccata veſtra, ita vt comedatis carnes filiorum veſtrorum, & filiarum veſtrarum. Diſperdamq; terram veſtram, & ſtupebunt ſuper ea inimici veſtri, cum habitatores illius fuerint: Vos autem diſpergam in gentes, & euaginabo poſt vos gladiũ, eritq; terra veſtra deſerta, & ciuitates veſtræ dirutæ.* Quæ omnia cum Iudaico populo eueniſſe neminem fugiat, infandum aliquod ſcelus in Deum patraſſe, certum omnino eſt: cuius ſceleris cauſâ diuinas impensè iras irritauit in ſeſe. Hoc verò crimen non aliud æſtimandum eſt, quàm Dei Filio ſceleratas manus intuliſſe: vt poſtmodùm in lucem dabimus.

CXXVIII. Deinde quia diuini moris erat, populum hunc in maximas redactum anguſtias, ſi anteactæ vitæ ſcelera ſalutari deteſtatione damnaſſet, & ad Deum ſummiſsè confugeret, peramanter excipere, & priſtinam vindicare in libertatem. Quod ſuperioribus egiſſe temporibus nullâ prætermiſsâ conferendi beneficij occaſione conſtabit apertè ex ſacris literis; quod non modo ſuo de more faciebat Deus, & quòd illius ingenium ſit miſereri mortaliũ; ſed ex officio, & fœderis iure, quo ſe obſtrinxerat ſuppetias populo venire, quoties illius opem imploraret. Moſe internuncio poſt indicta ob idolorum cultum ſupplicia, hæc eſt allocutus Deus. *Cumq; quæſieris ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum; ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ: non demittet te, nec omnino delebit; neq; obliuiſcetur pacti, in quo iurauit patribus tuis.* Quod promiſſum alijs Sacræ Scripturæ locis firmatum reperimus. Qua de cauſa ſi Fidem ſuã obſtrinxit Deus, ad Iudaico populo opem ferendam, vbi redactus ad incitas Diuinam implorauerit fidem; cum iam annus ſexcenteſimus ſupra milleſimum euoluatur, ex quo laborioſiſſimo damnatus exilio vitam trahit, quam olim legem à Deo acceperat obſeruans religiosè, implorans, infimiſq; precibus auxilium rogans à Numine; quid cauſæ eſt, ne precantibus aurem admo-

Diuini erat moris laboranti populo opitulari ; quod modo nõ præſtat.

Deut. 4.

ueat, totq; iactatos laboribus tandem aliquando absoluat, cum fidem datam fallere nunquam soleat, nec illius verbis mendacium subesse queat? Dubio procul est, aucto in dies supplicio per tot annorum seriem continuato, & desperatâ magis, ac magis spe desertos fuisse à Numine, neq; id flecti illorum precibus, imò nō illos suâ dignari cognitione, quippe quos impensè odit incredulitatis ergo.

CXXIX. Tertiò: quia facientibus imperata magna se Deus beneficia collaturum pollicetur: quibus pollicitis ferax est sacra Pagina, præsertim in Deuteronomio: atqui pro his magnis admodum beneficijs, quibus ibi ad obseruandam legem alliciuntur: *Faciam te excelsiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam suam; vt sis populus Sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est*, acerbissima supplicia illis à Deo inflicta intuemur, illosq, omniū ludibrio, ac contemptui expositos, suorum hostium superbiæ, imperio, ac voluntati obnoxios; & quotquot in Leuitico numerantur affectos maledictis, ac pœnis, quæ Deus legem negligentibus suam minitatur. Planum quidem est improbari omnino à Deo, ac repelli ob execrabile scelus, quo in orbis Assertorem ad mortem vsq; iniquissimis animis sæuierunt. Vel potiùs se ipsos eandem ob culpā amouere longiùs à Deo; suis enim sceleribus in sese damnationis sententiam ferunt mortales. *Venite benedicti Patris mei. Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Iustos, ac sanæ vitæ homines ab Aeterno parente benedictos extremo voluentiū seculorum die appellabit Supremus vniuersitatis Iudex, ac destinatæ illis gloriæ potituros; iniustos verò, ac propalatæ improbitatis maledictis oneratos dicet; sed à quo affecti, tacebit; neq; ipsis sempiternum ignem paratum, sed Cacodæmoni, illiusq; sequacibus Angelis adstruet. Quid ita? vt mercedem merentibus tribuere, ita sumere pœnas de scelestis, æquum est iustitiæ munus. Si igitur Aeternus Parens mercede probos, cur prauos non dicitur supplicijs afficere. *Benedictionis quidem ministrator est Pater: maledictionis autem vnusquisq; sibi est author, qui male-*

Sua facientibus imperata magna Deus beneficia pollicetur.

Deut, 26.

Salutem à Deo, Damnationem à se ipsis accipiunt homines.

Orig in Cat. D. T.

maledictione digna est operatus, ait pulchrè Origenes. Itaq; se ipsos improbi damnant, cum exequuntur damnanda: non longa est à scelere ad supplicium via: damnoso lucro pœnas sibi comparant à culpis.

Iis Deus præsentius adest, qui illius causa laboribus iactantur.

CXXX. Quartò: quia illis profectò (quæ illius clementia est) præsto est Deus vberioribus beneficijs, qui in illius gratiā obfirmato ad omnē patiētiam animo exercētur laboribus, & multorū iactantur inuidia. Magna in Sacris literis memorandi est copia illorū, qui in extremis periculis Diuinā sunt opem familiariter experti. Et licet priuatim nonnunquam secus obtigisset, improbitate, Dei permissu, innocentiæ dominante ob arcana sapientiæ suæ consilia, haud quaquam tamen credibile est, Diuinam id permittere Prouidentiam de Regnis, magnisq; hominum cœtibus, idq; longo temporis decursu. Cuius rei exemplū suis in primordijs Christiana nobis offert Religio. Quapropter cùm innumerus penè sit Iudæorum numerus, & millesimus sexcentesimus sexagesimus annus euoluatur; ex quo illos fœda laborum, & dedecorum tempestas incessit, nec adhuc posuit; palam quidem fit, ingratos Deo esse huiusmodi labores, qui laborantibus opitulari non insistit, nec extrema omnia experientes amat eripere; neq; illos Diuinam obseruare legem æstimandum, sed potiùs abire omnino à vero, vt captos oculis. Itaq; ingrauescentem cæcitatem grauius consequitur supplicium.

CXXXI. Quinto: quia legem per Mosen tulit Deus, vt capite multaretur Prophetes, qui futura prædiceret, simulq; populum edoceret peregrini Numinis religionem. Ea de causa, si Dei Filius (vt obstinatè, & impudenter aiunt Iudæi) æstimandus Christus non est; & illius morti titulum hunc, *coli nempe vt Dei Filium*, Iudæorum Antistites prætulerunt, non vulgarem profectò gratiam à Deo inirent, imò maxima post id obsequij non sperare modò, sed suo quasi iure exigere à Deo possent beneficia; qui enim Diuinum honorem impensè amant, tuenturq., effusæ liberalitatis mercede à Deo oppidò accipiuntur. Curæ habuit Phinees Dei honorē: vitam ademit scelerato Deus, ad Sacer-

cer-

cerdotij dignitatem euexit Phineen. Vſus aduerſus Deum eſt officio ſimili Matathias; illius per filios reſtitutum Regnum ad ſummam potentiam perduxit, illiſq; inſigne, ac ejus adminiſtrationem impertiuit. Quibus igitur Iudaicũ Populum, Iudaicoſq; Pontifices exciperet beneficijs, qui vitâ hominem ſpoliarunt diuinos ſibi honores falsò, vt ipſi credunt, arrogantem, Deumq; ab omnibus amantem judicari? Si vero obuium cujuſq; oculis eſt, non multò poſt quàm immiſericorditer Seruatorem priuârunt hac luce, illorum Regnum, Vrbes, ac Templũ funditus fuiſſe diruta, in ipſoſq; flagello grauiori animaduerſum, quod nullo vnquam tempore in regnum vllum deſæuijt, planiſſimum eſt, admiſiſſe Iudæos ſcelus poſt natos homines peſſimũ; quod Diuinam ad hanc diem iram alit; quod Synagogam euertit penitus: quod Diuinam opem, ac ſtudium traduxit aliò. Omnia nos docet vtrumq; Teſtamentum, Nouum videlicèt, & Vetus: Omnia tum Euangelici Scriptores, tum ſacri Vates.

CXXXII. Ducamus initium ab Euangelico hiſtoriographo. Cum ſermonem haberet Chriſtus de vineæ ſimilitudine apud Matthæum, quæ gerebat Synagogæ typum, Miſiſſe ſe, ait, ſeruos ſuos, modò hos, modò illos: additq; quoſdam à Iudæis occiſos, obrutos lapidibus alios. Exprimunt hi ſerui antiquos Vates, quos ingratiſſimus Populus interfecit tum lapidibus, vt Ieremiam, tum etiam linguis, vt Moſen, & Aaronem, quemadmodũ exponit Rabbanus. *Primi ſerui qui miſſi ſunt, ipſe legifer Moyſes, & Aaron intelligitur.* cum enim illorum famam ſiniſtris ſermonibus Populus lacerauerit, ſatis id fuit, vt vita functi crederentur: & tamen ad Synagogæ ſcelera connixit Deus; ac tandem *Miſit filium ſuum*, quem Iudæi *eijcientes eum extra vineam occiderunt* hic maximopere Deus excandeſcens *Malos malè perdet*. Itaq; non Synagogam, quam referebat vinea, demolitus eſt, dum ſeruos è medio ſuſtulit, ſed cùm filium egit in Crucem; quod enim patrârunt flagitium, vbi Dei Filium immeritiſſima morte affecerunt, id Diuinum cõcitauit furorem, quò funditus Synagogam dirueret.

Synagoga ſimilis fuit vineæ. Matth. 21.

rueret. Euangelistæ mirè consonat Danielis vaticinium; quod ait, expletis duabus supra sexaginta hebdomadibus, accessurum tandem Christum, immaniterq; tollendum è vita: *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus.* Atq; hujusce criminis causa excessurum populum peculiari Dei patrocinio, & Synagogæ Rempublicam ad extremam perniciem venturam. *Et non erit eius populus, populus qui eum negaturus est.* Pergant modò Hebræi, & qua hujus veritatis vim infringere valeant ratione, maturè perspiciant. Sed, credo, lauabunt laterem. Quod longiùs igitur est, deponant tandem aliquando cæcitatem suam, quandoquidem expletam veritatem, & consona Testaméta intuentur, & flagellum, quo egregiè adeo vapulant, iratum meritò Numen deponet. Si ob illatam Christo necem puniuntur, suum verè Messiam Christum salutent, ejus morte salutem assequentur, cum illorum etiam amoris trabalibus plusquã clauis se Cruci amârit affigi. Mortem ipsi sua immanitate Christo, vitam Christus sua ipsis peperit clementia.

Dan. 9.

CXXXIII. Et quæ Diuini consilij ratio fuit, vt populum, quem sibi tenerrimo amore, ac delectu adoptauerat Deus, in eam caliginem, & incredulitatem permiserit immergi, postquam illum maximis beneficijs cumulauerat? Eò scilicet, quia cum illius Sapientia, ac Potentia ambitu contineatur nullo, maxima emolumenta decerpere nouit summis ex malis. Ex Adami scelere ad illius salutem expediuit Filium in terras. Ex Pharaonis obstinatione magnam suo nomini gloriam, ingentem populo suo existimationem demessuit. Quem modò populum ita obfirmari, & obcęcari permittit, vt magna inde commoda decerpat. Primũ omnium humani generis salus, ac recuperatio numeratur, quod sua Assertor morte vindicauit: vt iam inde ab æternitate præscriptum erat. Si enim ad inexhaustam Seruatoris lucem Iudæi non cæcutirent, & excæcarentur, sed illum agnoscerent, & colerent, fieri minimè poterat, vt eum capite damnarent, quemadmodum ait Apostolus; & ita fieret Orbis suæ orbus libertatis.

Cur Iudæos in tanta immergi caliginem Deus permiserit?

Secun-

CXXXIV. Secundum illud extitit, nempe gentis Ethnicæ ad sanam Christi fidem traductio,& idololatriæ vbiq; locorum euersio, quæ omnes inuaserat terræ plagas. Iudæi enim obcæcati, & obnixè Apostolicæ prædicationi obsistentes præbuere ansam,quò illis ediceretur,hoc Redemptionis arcanum Israelitico prçsertim populo Duino jussu euulgari, quippe cui à Deo,suisq; Vatibus promissum prçcipuè est; & primum in hoc Dei beneficio locum obtinebat. Verum cum sua se tenacitate illius redderet indignũ, ethnicæ genti esse conferendum. Quod quidem idem illud est, quod ad Romanos scripsit Apostolus: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Dico ergo; Nunquid sic offenderunt, vt caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est gentibus, vt illos æmulentur. Quod si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ gentium; quanto magis plenitudo eorum.* Ethnicorũ conuersio. Rom. 11.

CXXXV. Tertium fuit, quod Ethnicos in fide stabiliuit, ac æternos reddidit, affecti enim pœna, ac per orbem dispersi suam ob perfidiam Iudæi sacra volumina,& oracula, quæ incorrupta adhuc adseruabant, Ethnicis attulere, vt tam fideli, strenuoq; testimonio illos in Fide, Christianaq; Religione firmarent. Si enim omnis Iudaicus Populus ad Christi fidem adjungeretur, possent Ethnici Christianis asserere, quam edocebant disciplinam suum fuisse inuentum, quod vt nequirent adstruere, & altius constabilirentur in fide, Iudæorum peccatum, illorumq; in orbem diuisionem permisit Numinis prouidentia; *Disperge illos in virtute tua* (Aeternum Parentem allocutus est Christus) *& depone eos protector meus Domine: delictũ oris eorum, sermonem labiorum ipsorum, & comprehendantur in superbia sua; & de execratione, & mendacio annunciabuntur in consummatione; in ira consummationis; & non erunt: & scient, quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.* Ex quo Populi hujus supplicium præclara est Diuinæ veritatis testificatio, quæ Messiæ aduentui fidem adstruit, & nos edocet aduenisse, eumq; esse Chrĩstum Crucifixum; cùm Iudæos Sacras literas acceperunt Ethnici à Iudçis

tot ob id sceleris percussos plagis aspiciamus, miro inter Euangelicam veritatem, & legis oracula intercedente fœdere.

CAPVT SEPTIMVM.

Christianæ disciplinæ cum Prophetica Harmonia concentus.

Concentus ex Christiana disciplina.

CXXXVI. EVangelicæ disciplinæ sublimitas, ac perfectio se a Deo duxisse initium planissimè demonstrat, & nostræ integritatē legis cœlesti concentu patefacit. Eam iam olim prænunciauerat Regius Vates: *In veritate tua edoce me.* & Isaias: *Docebit nos vias suas.* Quam Christus humanæ salutis Parens exposuit in Euangelica historia: *Doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me. Si quis sermonem meum seruauerit non gustabit mortem in æternum.* & Diuus Paulus id affirmat liquidò, cum veterem legem, illiusq; disciplinam ad vmbræ caliginem deprimit nō vero ad gratiæ legis imaginem euehit: *Vmbram enim habens Lex futurorū, non ipsam imaginem rerū.* Id verò interuenit discriminis vmbram inter, ac imaginem; quòd hæc à re, quam exprimit, loco debeat omnino dirimi; illa verò sequaci hæreat tenacitate corpori, à quo creatur. Prophetarū id doctrinæ, si Euangelicæ disciplinę cōferatur, vsu venit; quod enim in Mosis sanctionibus nō vmbræ exuebat caliginem: modò in Christi disciplina lucem induit perspicuitatis; adumbrantibus graphícè antiquæ legis vmbris splendorem Christianæ veritatis. Enim verò qui Isaiæ Vaticinia legerit accuratè, non è priscis Vatibus aliquem, sed ex Euangelicis scriptoribus quendam sibi ipse videbitur legere. Ijs enim coloribus lata à Christo gratiæ legis instituta depingit, vt transacta potiùs memorare, quàm futura prædicere videatur. Eam ob rem Euangelicus audit Vates. Vnde qui animus ægro erit affectu vacuus, ex Christi doctrina haud difficultèr assequetur Deum, Seruatorem verumq;

Psal. 24. *Isai. 2.* *Ioan. 7.* *ad Heb. 10.*

verumq; Messiam esse, quin prædictionibus, prodigijs, aut præstantibus eiusdem Religionis rebus ad Fidem egeat adhibendam. Omnes aliæ quotquot sunt, Orbis superstitiones, si quæ docent vera, innumeris deturpant mendacijs. Euangelij verò disciplina, ita sublimè, ita castè, ita verè omnibus traditur, vt nemo illam mendacij, aut defectûs iure arguerit. Illa quidem est, quæ præstantiorem de Deo opinionem concipit, Diuinamq; naturam, atq; illius attributa digniori afficit æstimatione; quæ certâ omnino reuelatione Deum naturâ Vnum, Personis Trinũ tenaciter credit, ac profitetur, Aeternum nimirum Parentem, Filium, ac Spiritum sanctum, qui magnitudine pares, æternitate æquæui sibi sunt, vni, & eidem naturæ indissolubili nodo adstricti: Quæ Christiana inquàm Religio, de cælestium ciuium creatione sublimius iudicat, & verius, vt probi Dei beneficio æternę fuerint felicitatis compotes facti, vt praui sempiternis se tenebris addixerint suo scelere: de prima hominis molitione, vt primi se criminis alligauerit: vt omnẽ humani generis molem hac in posteros transfusa labe turpauerit. Illa, illa est, quę fatetur, ac credit, Aeternum Parentem mortalium damnatione tactum in terras filium legasse, qui sibi mortalitatem indueret, ac Diuinæ Sapientiæ radijs incubantes mortalium animis tenebras discuteret; qui piacularis velut hostia in Crucis patibulo cęsus humana scelera expiaret, ac diuinæ iustitiæ nostro omnium nomine faceret ad vnguem satis; nullus enim mortalium soluendo erat. Christiana Religio saniũ de Deo iudicat.

CXXXVII. Illa est, quæ incorruptius, ac dignius iudicat de animorum immortalitate, de corporum resurrectione; de mercede cælesti in patria bonis destinata: de supplicio malis æternùm impẽdenti. Christi deniq; disciplina est, quæ sola nunc temporis luce emicat, quia sola errorem nescit, Iccirco cum in Thabore deuiaret à vero Petrus: *Nesciens quid diceret*, nubes radijs vndiq; cincta perstrinxit aciem luce, & voce aures: quò edoceret, inquit Chrisostomus; *Quia non terrere volebat, sed docere, nubes apparuit lucida*. Erat autem huiusmodi vox: *Hic est filius meus dile-* Christiana Religio errorem nescit: Luc. 9.

ctus

lectus, ipsum audite, ac si diceret, admonet Sanctus Remigius, *recedant vmbræ legales, & typi Prophetarum, & solum coruscum lumen Euangelij sequamini*. Neminem alium accipiatis de reliquò : ab vno tantùm Christo ediscite ; vni Euangelio dediti, Mosaicæ memoriā legis deponite, quia quidquid aliud est à Christi lege, inscitia tenebris obruitur. Vna Christiana Religio veritatis lumine circunfunditur : quidquid edixerit, certum omnino credendum est : damnandū erroris quidquid ei aduersatur. Eapropter desistite à legalibus vmbris: Euangelica luce insistite : Sinę fumū spernite: *Mons fumabat*: Thaboris radios amplectimini, ad id enim hortabatur Seruator. *Dum lucem habetis, credite in lucem*. quod Eusebius Emissenus exponit de fide, Fidei

Ioan. 12. misterijs habenda *Lucem habemus, si currimus, si gressum Fi-*

Homil. ad Monach. *dei promouemus*. Quid ? si placeat illius præcepta expendere. Id vnum collimat sanctionum illius disciplina : vt nullo habeātur pretio res humanæ, vt effręnis corporis cupiditatibus, ac libidinibus eatur impigré obuiam : vt erga Deum ac Proximum ardētissimo teneamur amore, cò vsq; vt ducat Christi cultor feliciùs mori millies, quàm Deum lædere vel leuissimè.

Christi cō silia sublimiorem sā ctimoniam amplectū tur.

CXXXVIII. Si præcepta ad id euehuntur sanctimoniæ fastigium, sublimiorem consilia gradum obtinent, quæ id Christianis præcipuè suadent nempe vt quò se liberiùs Deo dedant, apud quem fortunas omnes, quas in spe habent deponunt, suas effuse pauperibus erogent diuitias, quibus vacui vni Deo enixè studeant feruida precationum assiduitate, atq; illibata castimonia sese ad cælestium Aulicorum morem componentes : vt suis etiam faueant inimicis, illorumq; vtilitatibus impensè consulant, diuinamq; opem illis à Deo impetrent precibus acuratissimis, & amore respondeant odio. Ita enim non quicquam erunt ab Aeterno Parēte degeneres filij, qui solem suum iubet bonis ac malis pariter illucescere, & iustos, ac iniustos cælestibus irrigat pluuijs.

Mosis sanctiones & præcepta

CXXXIX. Vna tantùm Christi lex, ea potest præcepta, & consilia suis iniungere professoribus. De Mosis san-

ctio-

ctionibus ea tẽpestate,qua probabantur loquebatur Deus, cum ait apud Ezechielem: *Ergo & ego dedi eis præcepta nõ bona. non bona* dicit præcepta, non eò quod prauitate vel minimâ deformarentur, scelestum enim quid imperare, Deo est alienum: sed quòd absoluta non essent omni ex parte, nec diù inposterũ vim seruatura. Id enim innuit, cũ addidit *& iudicia, in quibus non viuent.* Vel quia ipsa interitura, vel quia nõ illis cõparatura vitam; sempiternã loquor, non mortalem. Hac igitur de causa cum supplicia minaretur Numen ea negligentibus; vt videre est in capite vndeuigesimo Numerorum, nunquam tamen æternæ vitæ felicitatem promisit religiosè illa obseruantibus: quæ quidem legis præcepta non affabrè expolita ad vltimam perducturum metam venisse se asserit Christus. *Non veni soluere legem, sed adimplere.* quod quidem præstitit, dum eam exposuit saniùs, & perdocuit integriùs, ad eam obseruandam sempiternis muneribus alliciens mortales, Euangelicis insuper consilijs accedentibus, quo fastigio caruit veterum lex, vt aptè monuit Theophilatus, & Euthymius.

quo pacto non bona à D.o dicantur,

Ezech. 20.

Matth. 5.

CXL. Vt illustri sanctimonia eminet Christiana Religio; ita sibi obtemperantes ad omnem sanctitatem effingit: idem enim nobis de Religione iudicium, quod de cæteris artibus mortalium vsui opportunis. Eum præstantiorem medicum appellamus, præsentioremq; medicinam eam dicimus, quibus ex sententia respondet euentus. Cũ vero Religioso officio Deum prosequi, homines ad auream morum temperiem redigere, sit munus omne, ac Religionis scopus: inde est illam esse præstantiorem iudicandam, quæ intentius valeat implere has partes. In quo planè nulli primas cesserit Christiana Religio; imò cæteras longè relinquit præstantia; Eximiæ enim sanctimoniæ viros in lucem semper edidit, & nutriuit, atq; id Catholica discrepat Ecclesia à Noemi Arca, quæ illam graphicè exprimebat: Animantium enim genus omne Arca excepit, quas tamen suis quamq; sordibus assuetas dimisit. Qui vero in Christianæ Ecclesiæ limina sese conferunt, omnium scelerum labe depositâ, euadunt, modò velint, ornatissimi. Quod enim in

Christi Religio sanctos reddit mortales.

cata-

cataclyſmo prꝰſtare nequiuerit Noemi Arca, egregiè nūc temporis præſtat Chriſti Religio, cum prodigè mortalibus offerens fructum, quem aliæ vel negant, vel nequeunt. Hoc forſitan indicatum eſt Petro, cum laborantem fame vocauit ad cęnam Deus: appoſuit ferculum grandi è cælo mappa demiſſum, quod animantium genus omne condi erat: iubetur occidere, quò placaret latrantem ſtomachum: exterritus nouo epulo Petrus facere imperata negauit his verbis: *Abſit, Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum*: increpauit contumaciam Deus: *Quod Deus purificauit, tu, commune nè dixeris.* Typus erat Eccleſiæ hæc mappa, vbi planè abſtergitur, quidquid vnquam ſordium animo eſt inolitum.

Apponitur Petro Animantium epulum, quo illum negat ſe vſurum.

CXLI. An poteſt vberior optari prouentus, quam Apoſtolos, Chriſtiq; diſcipulos intueri, qui Orbis vniuerſi ambitum ſuo luſtrarunt curſu, & ſuæ doctrinæ radijs illuſtrarunt. Qui, vt tanta eum fortunarent felicitate, minimo duxerunt pretio vitam ſuam, quin inde vtilitatem aliam aucuparentur! rei fidem egregiè adſtruit ſcriptorū ſublimitas, quæ poſteris mandarunt Apoſtoli; qui cum literas, vel extremis digitis non attigiſſent, ea ineſt illorum ſcriptis vis ac profunditas, vt mentem omnem capiat quæ non capta vitio illorum rimatur arcana.

Apoſtoli Orbem luſtrarunt, & illuſtrarūt.

CXLII. Quos non miramur progreſſus in Regularium Confeſſorum, ac Anachoritarum viuendi rationē. Qui humanæ vitæ conſuetudinem prætervecti, cæleſtium ciuium conuictu aſſiduè fruebantur. Quid de Doctorum vita? quā omnem ei præcipuè ſtudio impendere, vt hæreſes accerrimè peſſumdarent, & puram Euangelij doctrinam mortalibus propinarent. Quid de Martyrum tolerantia? qui barbarorum immanitatem laceſſebant, & omnibus maiores doloribus, in diuini honoris gratiam, in ſuæ fidei teſtimonium, ipſius vitæ prodigi lucro apponebant morte affici. Quò fructus hic feliciſſimus manifeſtius agnoſcatur, in rem erit, mente reſpicere prima Chriſtianæ Eccleſiæ tempora, cum recens etiamnùm eſſet Chriſti Sanguis; & quo loco mortalium res eſſent, quando egreſſi Ieroſolymis Apoſtoli victri-

Quos prouentus demeſſuerit Chriſti Fides in varijs Eccleſiæ ordinibus.

victricia Euangelij signa vniuersum per Orbem circumtulere, ac deniq; ad quam fortunam Orbem breui euexerint, non parum iuuabit meditari.

Qualis erat mundus cum Christi Lex promulgata est. *Isai. 27. & 30*

CXLIII. Primodum omnium eos sibi mundus colores induerat, quibus cum Isaias adumbrat: qui homines sub illud tẽpus degentes Draconibus, Serpentibus, Lupis, Vrsis, ac Regulis omnino assimiles componit, solas, ac inuias terras dicit; quippe superstitioso idolorum cultui homines impensè vacantes (quod malum velut tabes Orbem inuaserat) effusè adeò per idololatriã sceleribus laxarant habenas, vt pretio ducerentur, & laudi, quę nefanda, & improba essent damno futura, & pudori.

Mundum vitijs omnibus circumuentũ expiauit Christi Fides.

CXLIV. Tot igitur infecta vitijs humani generis mole, ea fuit Assertoris Christi prædicationi vis, vt è Lupis Oues, è Leonibus Agnos, Colũbas è Serpentibus, felices pomorũ vbertate foliorum calathis perpulchra è rusticis & infelicibus arbores reddiderit, expleto eiusdem Isaiæ Vaticinio, quo in locum affluentem delicijs mutandam solitudinem prædixerat. Quod factum Euangelij promulgatione. Deserta enim, feris opportuna domus, sanctissimos Monachos excepere; Religiosorum hominum cætus se continenti officio Deo dicarunt, vbi velut amœnum virtutibus topiariũ gratissimo intuentium oculos conspectu mirificè delectat. Sed quæ pulchriùs virtutes internitent, sibiq; omnium animos præcipuâ admiratione deuinciunt, illibatus est Virginitatis flos, & religiosa munditia castimoniæ, quas vna tantummodo Christi Ecclesia adepta est, locupletem sanè suæ veritatis testificationem. Has quodammodo exornat, ac distinguit suis etiam gemmis paupertas; quam reddit pretiosiorem mortalium rerum contemptus. Libentiùs hic flagrat cælestium amor: incenditur acriùs precationum ardor: carnis voluptatibus animosiùs refragatur; maiorum præceptis obtemperatur alacriùs.

Soluitur objectio.

CXLV. Sed fortè quis dicat? multi inter priscos numerantur Philosophi, qui vitæ integritatem adspirârunt, continentisq; vitæ speciem præsetulerunt: qui flocci penderunt diuitias, amârunt q; paupertatem: qui fræna volupta-

tibus iniecere,illasq; rationi summittere sūma ope studuerunt. Nobis ita obstrepēti facilè reddimus. Nō ea dicenda est virtus, quæ sibi non extremā metā destinat Deum; illiusq; gloriā non præcipuū sibi præfigit Scopū: *Quid prodest bene viuere, cui non datur beatè viuere*, inquit Diuus Augustinus. Deinde qui Philosophi rectam institere viam, oppidò pauci numerantur. Et vulgo de illis fertur non probe vitam instituisse, & alienos esse à moribus, quos edocebat ratio, ac Philosophia, quam profitebantur. Et nactos Dei cognitionem non debitos illi tribuisse honores, sed ab immortali Numine defecisse ad Idola, illius Religionem ac cultum hominibus morti obnoxijs, auibus, animantibusq; nullis non sordibus infectis impudenter adscripsisse.

CXLVI. Præterea planissimum est, Ethnicos Philosophos effugisse, quantum opis, quantumq; auxilij cœlum Christi cultoribus impendat, vt ad summum perfectionis gradum quàm facillimè euehantur. Præcipuam opem ferunt Fides fideli sororum satellitio stipata Spei, scilicet, & Charitatis: Sacramenta: Preces; ac assidua diuini sermonis meditatio.

Fides princeps est lapis, qui Christianā molem sustinet.

CXLVII. Fides princeps est lapis, qui omnē Christianæ perfectionis molem à primis sustinet fundamētis. Nemo vnquam exutus Fide diuinam inijt gratiam: illa charitate, diuinoq; amore accensa, cælestis felicitatis animata spe, quotquot diuinam beneuolentiam sunt demeriti, composuit, & exornauit. Illius interuentu, quidquid prodigiorum edidere in lucem eximiæ sanctitudinis Viri, patratum est. In illius gratiam suas permulti animas immanissimis cruciatibus, ipsiq; morti hilari admodum fronte deuouerunt, & qui elapsi barbarorum manibus, in se ipsos tyranni vicem gerunt, dum sibi nulliùs gratiam delicti faciunt, sed acerbissimum voluptatibus bellum indicunt. Quod innuit fortasse Seruator, cum suos nobis seruos strictè præcinctos offert: *sint lumbi vestri præcincti*. Lucernasq; præ manibus ferentes: *& lucernæ ardentes in manibus vestris*. Multorū iudicio Fidei typum gerunt hæ luces. Quia Fidei lumen enitebat, idcirco acerbe adeò in se consulebant sancti:

Luc. 12.

Fides artè viuere homines cogit.

eluceba t Fides; ideo sese redigebant ad incitas: si enim Fidei splendor occideret, caderet studium arctè viuendi. Quis enim voluptatis impetum diu sustinuit, quem Fides vel breui deficeret? Faciunt animos Fidei diuinę gratię auxilia: quæ inter.

CXLVIII. Spiritualium medicaminum vice sunt, omniumq; præsentissima Sacramenta, quæ diuinus ille medicus Christus Iesus vlceribus, & ægris animorum valetudinibus clementer adhibet. Quæ nobis præcipuam opem afferunt post lustrales Baptismatis aquas, Pœnitentiæ, sacræq; Eucharistiæ ea sunt. Per pœnitentiam animus sceleribus lethaliter oppressus feliciter reuiuiscit. Ritu quodã admodum singulari agi cum elephantiacis, imperauerat olim Deus: *Habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum, ac sordidum se clamabit*. Quibus ritè peractis, perget, *ostendeturq; Sacerdoti*: Quid aliud certè hoc est, nisi expressus vitæ, salutisq, typus, quæ confessionis interuentu animo indulgenter conceditur, atq; vt olim elephantia laborare nõ æstimabatur ille, quem Sacerdos hoc morbo affectum non ediceret, qui languentis vestem dilacerans, lethalia vlcera nudabat; ita modo Deus, ni prius nostrorum scelerum lepram detegamus Sacerdoti, salutem abnuit impertiri: *Non apparebat lepra tua antequam venires ad Sacerdotem, sed quoniam venisti ad Sacerdotem dissuit Sacerdos vestimenta tua, & quod tectum videbatur, & sanum, esse ostendit leprosum: omnia peccata tua, & lepram tuam posuit ante oculos tuos*. Et vitalis communicatione panis eiusdẽ animi vitam seruat liberator Christus. Dignus animaduersũ ordo fuit, quem retinuit Moses, cum Patriarcharum mores, ac gesta mandauit scripto posteritati; memorat enim illorum vitam ac mortem; vbi vero ad Melchisedech Noemi filium ventum est, vitæ gesta enarrat, premit mortis discrimina. Si diem obijsse suum alios refert, cur Melchisedech è vita excessisse tacet? Prudenter Moses: nam Melchisedech panem, ac vinum Sanctissimæ Eucharistiæ typum Deo obtulit: *Melchisedech Rex Salẽ proferens panem & vinum*. Nodum explicui. Eo feli-

Sacramenta spiritualium medicaminum vice sunt.

Leui. 13

Eucharistia vitam seruat.

Gen. 14.

licitatis cæteros inter Patriarchas deuenit Melchisedech: vt huius Sacramenti typum manibus attigerit: Ne igitur audeat Mosis calamus vel leuiter illius mortem attingere. Dei enim Eucharistica sub nube tecti imago audaces dissipat mortis vmbras. Sacramentorum præsidio opem adiungunt suam virtutes. Quarum princeps, à qua maiorem animum ducimus, Precatio assidua ad Deum est.

Oratio speciatim nobis à Seruatore cōmendata.

CXLIX. Quam de meliore nota virtutem Sanctissimus nobis Assertor commendauit, quò communis hostis oppugnationibus longe superiores essemus, Oratio memoratur: ab illa spiritualia bona promanant: ab illa diuinæ gratiæ flumina in nos defluunt: ab illa omnis eflorescit sanctimonia: bonum nullum, nullaq; virtus oratione destituta diu potest in animo retineri. Illa est, quæ nos eleganter exornat, vt Sacramenta sanctè excipere valeamus, illi deniq; virtutes cæteræ hærent assiduè. In mandatis habuit à Deo Iudaicus Populus, vt eos tantum pisces ad cibum eligeret, qui pinnati, squamigeriq; essent. *Quæ habent pinnulas & squamas comedite*, Cæteris vero iussit abstinere, *Quia immunda sunt*. Rem enodemus: à piscibus homines, orationem à pinnulis; ab squamis virtutes, quibus sese mortales loricatim communiunt, planissimum est designari; quid igitur his omnibus edocere nos amat Deus? vt qui sanam vitæ integritatem, & auream morum temperiem adspirat, præcipuoq; in honore Diuinæ mensæ haberi studet, totum se deuoueat orandi studio: *Quicunq; ergo inter homines pinnulis orationis sese ad sublimia attollunt, & squamis velut quadam lorica ex virtutibus contexta mentem suam muniunt, verè mundi esse iudicantur.*

Deut. 14.

Diuini Verbi meditatio nobis haud contemnendo præsidio est.

CL. Quod vltimo præsidio est Christianis ad vitæ sanctimoniam assequendam, assidua est diuini verbi meditatio, à qua vehementer abhorruere Ethnici Philosophi, vtpotè quos sacrorum scriptorum lux defecit, quę nobis mirè fauet. Diuinæ doctrinæ contemplatio, & meditatio nos rectam docet viam, quæ ad æternam salutem ferat. Quid vtilitatis laboranti affert, sub manum habere medicamina, quæ tamen vel haurire, vel sibi respuat adhibere? eodem

vsq;

viq, languebit morbo. Haud secus vsuvenit Christianæ Fidei cultori, qui diuinos sermones non secum volutat assiduè, accuratèq; meditatur, tametsi etiam, atq; etiam eos verbo tenus enunciet. Quid compendij creat mysterijs Fidei accuratim credere, si ab illis alienum est cor? Et quî potest illorum amore affici, si ad illa cogitationes non intendit? quid tandem lucri demetitur, dum Fidei veritati omnino obtemperet intellectus, si vitæ mendacijs, ac lenocinijs fœdè inseruierit voluntas? Legem iusserat in Leuitico Deus, ne sibi, quæ non remanderent animantia, sacrarentur. Sed quid ad sacra hoc animantium genus? admonere nimirum Iudæos studebat Numen hac lege. Si vellent rectam Fidei instare viam, ad mētem sæpius illius mysteria reuocarent, & continenti cogitatione veluti ruminarent: dein si nollent in posterum Fide nutare, meditarentur seduli ea, quæ fatebantur. Hâc enim incedere, rectâ esset pergere.

Animantia, quæ remanderent, cur sibi immolari iusserit Deus?

CLI. In huius concentûs coronam id primùm adstruimus, Diuinam scilicet, adeoq; cælestem Christianam esse disciplinam, vt iure optimo de ea valeat affirmari, vel solo indito à natura lumine, si summa Dei bonitas, ac perfectio legem esset quampiam mortalibus latura, hanc ab illa fuisse iniungendam. Cum enim Deus suaptè natura summê sanctus sit, eam legem imponeret, quæ illum graphicè exprimeret, quæ in omnibus vitio iret obuiam, & acerrimè staret à virtute: quæ à prauo penitùs abhorreret; & tenaciter recto insisteret. Hæc profecto Christi est Fides, quæ nos à sordibus vitiorum seiungit, & ad Diuinam voluntatem conformat: egregium sanè, quod Diuinam probet, argumentum! vt enim Iudæis ait Seruator, nulla compendiosior via est ad agnoscendam legem, quam legem obseruare: *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina vtrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar?* Quî enim Christianā Religionē attentè, cogitatèq; perpenderit, non potest non diuinā eam fateri, siquidem in Diuini honoris, ac gloriæ gratiā ad vnguem conuenit rationi. Quod quidem ita perspectum, planèq; cognitum habetur, vt mens om-

Si ferenda fuit hominibus à Deo lex, Christiana id sibi meritò arrogat.

Ioan. 7.

omnibus perturbationibus vacua veram illam, latamq; à Deo excipiat. Et sanè cum infensissimus quidam christiano nomini, nullo prorsus modo huius veritatis fidem posset eleuare, in eam deflexit viam, quo suis stoliditatibus fidem adstrueret, vt assereret, Deum, cum homines Christianæ Religioni impares, nec tanto suffecturos oneri, tum legis sublimitate, tum imbecillitate mortalium intueretur, abrogâsse primam, & Mahometicã suffecisse. Lippis nempe, & affectis oculis eò lux iniucũdior, molestiorq; quò est illustrior. Quâ quidem firmis, beneq; valentibus nihil vel gratiùs, vel pulchriùs. Qui vitiorum lenocinio deliniti arctis velut compedibus tenentur, deturbent ex animi oculis vitiorum nubes, quibus miserrimè obtegitur; tum temporis Christi Fides ipso septies Sole pulchrior, gratiorq; ipsis radiabit; Rationis enim lux est, quæ ab ingenito mentis lumine, nec vnguem discrepat. In cuius agnitionem, vt deueniret Iudaicus populus, suus illum Vates præmonuit:

Isai 30. *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum, in die, qua alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit.* Seruatoris enim accessu eluxit castiùs veritas, & veritatis lux eò contentiores modò radios iaculatur, quò acrius intenduntur Euangelij splendores.

Deus suam de iure gloriam nobis impertiret ob obseruãtiam Euãgelicæ legis, si illa vera no esset.

CLII. Secundum deinde quod asserimus, illud est, Deũ scilicet Euangelica lege (vt vera non esset) obstringi; vt suam ab illo gloriam nostro quasi iure exigeremus. Tripliciter id ostenditur. Primo ob eximiam legis probitatẽ, ac perfectionem: qui enim vitam instituit ijs legibus, quas æquas esse existimat, rationis pręscripta amplectitur; at huiusmodi hominem nefas est damnationis supplicio addici. Cùm igitur in Christi lege nihil non rectum, imò rectissimũ eluceat, inde est, illam amplectentem, sanam amplecti rationem, & hilum à iure non deflectere. Itaq; nullatenus damnabitur: sed in cælesti Patria vernanti æternùm corona excipietur. Secundo, ob expletas reuelationes, ac Vaticinia, quibus Fidem suam mortales Christus perdocuit. In deceptionem enim Orbem Deus traheret, si ea in Chri-

sto

ſto ſineret expleri; nec illius hic Filius vnigenitus eſſet. Tertio, quia prudenter ſeſe in dolum induceret homo, qui legis integritatem, vitam, ac Chriſti mira contemplans Chriſtianam Religionem profiteretur: *Hæc eſt via ambulate in ea*: adhortabatur Iſaias, *& non declinetis ad dexteram, nec ad ſiniſtram*. Cæteræ enim viæ ad mortem ducunt: ergo, qui ſe viæ à morte adeò alienæ committeret, meritò ſe illi vita ferret obuiam: ſiquidem qui culpæ interitum vitat, gratiæ vitam offendet ſuo merito. *Iſai 30.*

CLIII. Hic certè fructus eſt, qui Euangelicæ legi, qui nulli alij debetur, æterna videlicet felicitas, æternæq; vitę commoda. Nulli alij deberi hæc, dixi; quia veterem legem obſeruantes, terreſtrem, fluxamq; mercedem habebāt in promiſſis, vt doctè admonuit Auguſtinus, & Bernardus; nam licet veteres Patriarchæ adepti ſalutem fuerint, non eis collatum beneficium Legis virtute, ſed Chriſti nomine: iam enim per id tempus proludebat Euangelio Lex, quod modò per omnes Orbis plagas diſſeminatum eſt. Hoc forſitan collimauit Iacob, cum ſuo de obitu loqueretur: *Deſcendam lugens in infernum*. Et Ezechias: *Vadam ad portas Inferi*. Ad portas Inferi? & quare non cæleſtes etiam patebunt fores? ideo ſcilicet quia Iacob hæc edixit, non adhuc ſcripto traditâ lege; Ezechias quidem, accepta iam lege, vterq; tamen priuſquam Chriſtus ſuo Orbem aductu ſoſpitauerit, ſuâq; frænauerit lege: at vero ante Chriſti aduentum, ante Chriſti legem, id eſt, ſine Chriſto, & ſine Chriſti lege, nullus ad aſcenſum gradus: prona ad deſcenſum procliuitas; hoc eſt, nulla patet ad Cœlum via: facilis fit ad Auernum deſcenſus, vel ad damnatorum gregem, vt plurimi; vel ad Abrahami ſinum (quem etiam Infernum appellabant) vt Sanctiſſimi illi Patres, qui ante Chriſti aduentum ſanctimoniâ floruere, vt Iacob, vt Ezechias. Cæterum vbi illuxit Orbi Euangelium, clauſæ in ea vſq; tempora cœli fores reſeratæ tandem ſunt: *Appropinquauit Regnum Cælorum*, aiebat Chriſtus, cum prædicandi Prouinciam inijt, quod præmonuerat Baptiſta, gratiæ legis prodromus. Aggreſſum antea Cœlum viam eſt: viæ metam

Æterna felicitas Euāgelicæ legi debetur.

l. 4 contra Fauſt.

Serm. 3. in cant.

Gen. 37.

Matth. 3.

tan-

tandem nunc tenuit vt pulchrè adnimaduertit Sanctissimus Petrus Chrysologus: profectum ante Christi accessum, post Christi aduentum deuenit; Priusquam enim Christus aduenirer, proficisci quidem Cœlum poterat, appropinquare nequiuerat, quia nullus è terris Cœlum occupabat, priusquam è Cœlo terras Christus teneret.

CAPVT OCTAVVM.

Martyrij cum Euangelica veritate Harmonia.

Concentus ex Martyrio.

CLIV. SI Diuino quodam inter se concentu Vetus & nouum Testamentum fœderantur in Christi illiusq; Ecclesiæ Fidem: Si ex hoc concentûs fœdere dictorum fidem haurimus, veram nimirum esse Christi Fidem, & Christum Iesum Dei Filium tot expetitum votis tot expectatum annis, & quo tot iam seculis fruimur, Messiam esse: non minorem profectò concentum edit Testamentum vtrunq, si Illustrissimos Martyres spectemus, qui mutis quidē, sed efficacissimis sui Sanguinis vocibus certissimam nostrę Fidei veritatem firmârunt. Sed nullibi suauiùs, concinniùsq; blanditur auribus hæc harmonia, quàm Matthæum inter & Ieremiam. Pergit memorare Matthęus, vt Herodes immani feritate Rex, Dei infantis odio exardescens, extremo supplicio desæuierit in tenellos adhuc pueros, quos insons ætatula nullius consortes criminis indicabat. Qui vti præstantissimi Martyres (hos enim colit Ecclesia) testato suo Sanguine sui nostriq; Assertoris Fidem conscripserunt, quam fateri verbis præ ipsa teneritudine nequibant: additq; expletum fuisse hîc Ieremiæ Vaticinium: *Tunc adimpletum est, quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus, & vlulatus multus. Rachel plorans Filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Iam tum indulgebat dolori Rachel, cum nullo adhuc martyres afficerentur cruciatu. Priusquam

Matth. c. 2.

Ierem. 31.

in Christi amorem mortem subirent apud Matthæum, iam apud Ieremiam interfectos lamentabatur Rachel, vt compertum omnibus fiat, quod antea temporibus antiquæ legis, Prophetæ ad Christi Martyres sermones suos intenderint. Quam amico deinde concentu Martyrium inter, ac Vaticinationem conueniat; quàm deniq; musicè consonet Martyrum Fides sacrorū Vatum Harmoniæ. Quodq; non contemnendum dictù existimo, illud est: quod Scriptor vterq; Euangelicus, nimirum & Propheticus non illos Liæ filios, sed charissima Rachelis pignora nuncupauerit, cum illi non Rachelem, sed Liam nacti parentem fuerint: vt de Rachele edocuit Hieronymus: *Natus est Beniamim, in cuius tribu non est Bethlehem*. Quid ergo Liæ filij Racheli adscribuntur? adumbrabat illa Iudaicam Synagogam: hæc Christianam Ecclesiam exprimebat; Iure itaq; Christi Martyribus suis velut alumnis non se iactabit Synagoga, cuius typum gerebat Lia: tribuetur Ecclesiæ hæc felicitas, quam præ se graphicè ferebat Rachel: Tanta enim Martyrum vis: *Occidit omnes pueros*. Tam acerrima Martyrum fortitudo, quibus si minus suppetunt vires ad vitam, superest ad Martyrium vita; aliena profecto est à præsentium Iudæorum Synagoga, fruitur felicissimè Christi Ecclesia. Non Liæ, Racheli debebatur hic partus. In nulla enim Religione (Christi excepta) par eminet virtus. Non in illis quidem qui sub Synagoga, vt infelicis Liæ filij mortem oppetunt ob tenacem errorū peruicacitatem: sed in his, qui sub Romana Ecclesia, vt venustissimę Rachelis pignora mortem occumbunt ob Fidei veritatem propugnandam.

CLV. Illis itaq; Martyris nomen indimus, qui sanguinem, ac vitam Christianæ Fidei veritati posthabuere; quin ad tantum facinus quiduis aliud impelleret. Hanc post Christum palmam sibi Apostoli, ac discipuli auidè in primis arripuère: quorum vestigijs institit infinitus propemodum numerus illorum, qui relictis dæmonum stipendijs, Christo vbiq; gentium nomen dedere, qui cùm in Deorum superstitionem præcipuam pugnam capesserent (quos Di- *Quibus indendum est Martyris nomen.*

O uinis

uinis vbiq; honoribus colebant Principes) necnõ Mosaycæ legi,(quòd ad legalia præcepta attinet,)accerrimũ bellum inferrent, quæ Iudæi hæreditario veluti iure acceperãt à maioribus iam inde à primis temporibus. Vtriq; ad recentem Euangelij promulgationem euertendam summo studio incubuêre: ijs in illius professores cruciatibus desæuientes, quos potuit crudelitatis ingenium reperire: vt ita nascentem Religionem aut euellerent, aut opprimerẽt.

Christiani eò copiosiùs augebãtur, quò torquebantur vehemẽtiùs.

CLVI. Cum vero tormentis,morteq;innumeros affecissent; quò plures extremum supplicium experiebantur, eò in maius augebatur illorum numerus: Christianorũ enim sanguis seminis induit conditionem: Eò vberiores fructus reddit,quò crudelius experitur tyranni ferrum. Cuius sententiæ antiquus in primis Tertullianus author est. *Plures efficimur, quoties metimur: semen est sanguis Christianorum.* Iam verò in mentem reducere, per otiumq; contemplari tenerrimo flore Pueros, ac Virgines; & exactâ ætate Senes insuperabili firmitudine, ac virtute cruciamẽta sustinuisse acerbissima, & longo ad mortem vsq; tempore, neu fidem aut desererent,aut proderent. Quis, quæso, facinus apprimè egregium conficeret; nisi veniret subsidio Diuina virtus? præcipuè cum non semel euenisset, vt ipsimet carnifices, mortis causam expendentes, intuentesq;impauidum vultum, quo dolores omnes Martyres contemnebant, dãnatâ Deorum superstitione,seChristo strenuè adiungebant, & mirâ se auiditate Martyrio deuouebant, ac amplectebantur amicè: & temporis momento Martyrij laureâ redimiti eminebant,qui in Christi cultores paulo ante egerãt carnifices. Quod quidem sui ipsius documento Christus edocuit: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.*

Tertul. in Apolog.

Ioan. 12.

Martyrum ingens vis.

CLVII. Ingens fuit illorum vis: quorũ Principes nulla non exculti disciplina, & egregij apprimè Philosophi: Terrestrium omnes felicitatum in primis contemnentes: Diuini amoris flammis vehementer æstuantes, in cuius nimirum honorem extrema omnia experiri, vitâq; ipsâ spoliari

[illegible] strenuè contendebant; vbi nam igitur ita locuples continet Religionis testimonium? minime multos Iudæorũ suæ ipsorũ ineptiæ enumerabunt: Qui, quid credant, agant ve imprudentes, tetrâ offusi caligine trahuntur ad mortem, ipsam verbis superstitionem pernegantes, quam pectore condunt peruicaciter, in ipsam perfidiam perfidi, & in infidelitate infidi. Mahometici verò dogmatis sectatores, cum toti volutentur corporis voluptatibus; superstitionis suæ veritatem, ac disciplinam, nõ ad rationis trutinam vocare patiuntur: sed armis viq; barbaram Alcorani fœditatem student, quam maximè possunt, protegere. Quod vero reliquum inficit Idololatria, infringere rationibus superuacuum duco, quid enim opis in istis est, vbi lucis nihil in internitêt?

CLVIII. Vna itaq; Christiana Religio illustrissimâ Sanctorum Martyrum testificatione maiorem in modum elucet: in illa tantùm Martyris dignitas eminet, ac efflorescit. Sed obstrepet fortasse quispiam? Iudæorũ quamplurimi, & nonnulli hæreticorum, vt sectas tutarentur suas, non mortis horruere supplicia: quin etiam mortalium plurimi minimè cedunt discrimini, modò honori consulant suo: Vel alias habeant fluxæ vtilitatis rationem. Non tanti igitur ponderis res est, Fidei vitã posthabere; vt delubet quot in Christianam Religionem confici valent argumenta. Refellunt vulgo Theologi, & quidem strenuè huiusmodi epicheremа. Qui enim subeunt vitæ periculum, vt suos retineant errores, vel vt rem suam vtilius possint agere, superciliosam mortis faciem aspernantur, aliquid nimirum est externum, & humanum, quod sensus impellat non mediocriter, cumq; ad hominem componẽdum caro, & sanguis amicè conspirârint, ea quæ sensus blandiùs titillant, acrius flectunt quoquo versum. Quod vero vtilitatis voluptas soporet mortis dolorem, non magnum vtiq; æstimandum. Sed egregium in primis ducendum est facinus, mortẽ amplecti, ne Fidem deseras, id enim amittere vitam est in eius rei gratiam, quæ nullatenus blanditur oculis, & longè est sensibus aliena. Christiana itaq; Religio tantummodo *Soluitur obiectio.*

sui cultores suauissimè cogit sensibilibus vitæ lenocinijs, Fidei arcana sensum effugientia præhabere: & ea, quæ nũquam oculis occurrêre, indulgenter amare, posthabitis ijs, quæ sua ad se illecebra oculos pertrahunt.

Christi Martyres nullo præter amorẽ, pretio capiuntur.

CLIX. Dei Thronũ circũambientes Seraphim vidit olim Isaias Vates, quorum alæ eam multorum pietati, ac ingenio dicendi segetem suppeditârunt, vt contendisse mysterijs pennæ viderentur. Superioribus, inferioribusq; alis in se contractis, vultum obtegebant, & pedes: medijs crebro volatu extensis Crucifixi simulachrum præ se admodũ ferebant ad viuum: quemadmodũ acutè dixit Diuus Germanus Constantinopolitanus Antistes: *Contractis quidem alis superioribus & inferioribus, expansis autem vtrinque medijs, & in formam crucis volantes sine intermissione, victoriæ laudes, & præmia decantant*. Vltra progrediendi ansam mihi præbuit Germani expositio. Quid causę nimirum fuerit, cur non alas modò contrahant, sed vultus etiam obnubilent, *duabus velabant faciem*, quando totos se componebant, vt velut victimæ Martyrij aris destinatæ Christi è Cruce pedentis imaginem exprimerent? quid quęso, tunc cautiùs obducunt oculos, cum pati ardentiùs ęstuant? quid conspectui obtendunt diligentiùs pennas, cum pœnas amant vehementiùs? sacrabant in speciem vitam Summi hi Angelorum apices. Vt commendent igitur huius sacrificij pretium, conspectum impediunt alarum obiectu. Si detineret oculos obsequij merces, litâsse viderentur mercedi, non amori: premant igitur oculos pennis, & iure augebunt patientiæ pretium. Cæterum Christi Sanguinis potentiæ debent Martyres hoc beneficium, qui suis in militibus mira admodũ patrat. Si enim in Christi obsequiũ strenuè sanguinem fundunt; in id Christus animos facit suo Sanguine. De Christi Martyribus sermonem texit Prophetes Aquila, quos ait triumphasse de Dæmone. *Propter Sanguinem agni. Et non dilexerunt animas suas vsq; ad mortem*. Antiquior illis, ac charior Fides, qui vitâ sinxerunt Fidem. Sed Christi Sanguini adscribitur victoriæ laus? Cur vero non donabitur Laureâ Martyrum Sanguis, quem

Orat. de Cruce.

Isai. 6.

Christi Sãguis animos addit Martyribus.

Apoc. 12.

quem ipsi ab hoste effusum sacrarunt Christo? difficillimũ nempe est, ita castè ob Fidem mortem subire, vt nulla alia ratio hanc mentẽ adulteret, licet itaq; sanguis noster erumpat, Christi Sanguini palma debetur. Quippe incorrupta adeo victoria nostras longè vires excedit. Vnius tantùm Diuinæ virtutis erit assequi triumphum apprimè nobilem. Verùm quidem est nostrarum esse partium tolerantiam: sed Martyrij victoria præstantissimo Christi Sanguini est adscribenda. Cum vero hic vnam solùm adsperserit Christianam Religionem: Hæc tantum Illustrium verè Martyrum gloriam adipiscitur, ijs enim solummodo Liberatoris Sanguis operam confert, qui ad illam propugnandam vitam nihili ducunt suam.

CLX. Verum vt manifestiùs pateſiat prodigij huius magnitudo (quæ omni est commendatione superior) operæ erit pretium paulo altius differere, quã præstans sit Martyrij facinus; ac perscrutari singula, quæ ad concentum hunc adeò suauem edendum vnisonè conspirarunt. *Quàm præstãs sit Martyrij facinus expenditur.*

CLXI. Duo præcipuè Aeterna Numinis Mens collimat (idq; potissimùm in ijs, quæ molitur in Orbis reparatione) alterũ, sui nominis gloriã, mortalium vtilitatem, alterũ. Diuinæ student gloriæ, augentq; homines, cum suas assiduè preces intendunt ad Deum, Hymnosq; Psalmos, & illius laudes continenti oratione prosequuntur, cum sacris, continentiæ, viuendiq; innocentiæ dant operam, acerbissimumq; corpori, illiusq; voluptatibus, & affectibus bellum indicunt; cum alijs præsto sunt deterrimo loco deprehensis; ac deniq; cum in Diuini honoris gratiam, & ad Catholicæ Fidei veritatem propugnãdam haud in magno ponunt discrimine spoliari vita. Hos sibi præscripsit fines, nec plus vltra valet obtinere perfectæ charitatis, & amoris ardor. Hoc maximum est præstantissimumq; facinorum, quæ ad augendam Aeterni Numinis gloriam mortalium quispiam potest edere. Et eò præclarius æstimabitur facinus, quò acerbiores fuerint cruciatus, quòq; indolis tenerioris, sed firmioris, constantiorisq; mentis, qui illos perpessi strenuè fuerint, æqua etiam lege penditur operis meritum, augescunt *Suã Deus gloriam, & nostrã vtilitat em sẽper intendit.*

cunt enim, (vt loquuntur Theologi) ad charitatem, Diuinumq; amorẽ meriti gradus, ad cuius pondera gloriæ momenta librantur. Alterum, mortalium videlicet vtilitas, nullibi sublimiùs eminet, quàm in ijs, quæ à Deo in illorũ salutem gesta sunt, quæq; permulti eximiæ sanctimoniæ viri perpetrant eadem de causa. Tantæ habuit curæ immortale illud Numen mortalium commoda, vt illorum naturã amabilissimo modo adstrinxerit sibi, & dolores exceperit peramantèr, donec Crucis litatus aris illorum scelera expiauerit suo Sanguine. Sunt profectò mortales nõnulli ita Diuinis moribus affines, qui prototypon in sese transferebant, ne vel vnguem abeant ab exemplo, alienæ salutis compendio vitæ suæ impendio consulentes.

Martyriũ Dei gloriæ & hominũ commodo mirè inseruit.

CLXII. Duo itaq; hæc Diuinæ Prouidentię consilia absoluta graphicè admirabimur in mirabili admodũ, suauissimoq; concentu, quem reddit cælestis Christianæ disciplinæ harmonia, eo quòd prima illius fundamenta resperserit Martyrum Sanguis. Quod quidèm, quàm verum habeat, planè suadet, quod actum inter Petrum, & Christum est, cum hic illum Principem suæ Ecclesiæ lapidem instituit. Martyrium, inquit, humanis te rebus eximet, & in mei Nominis gloriam actus in patibulum Crucis fundes Sanguinem: *Pasce oues meas*; ac oppidò: *Sequere me: cum senueris, alius te cinget.* Additq; protinus Ioannes, Christum his verbis innuisse Petro, velle se illius Sanguine non mediocrem suo nomini gloriam conciliare: *Significans, qua morte clarificaturus esset eum*: quid? quando Petrum extruendæ Ecclesiæ præficit, Martyrij dolorem prædicit? illius Fidei cõmittit, mandatq; oues, cum subeundam mortem prænuntiat? quid ni? omnia hæc commoda demetit Christus ab effusso Martyrum Sanguine, suæ consulit laudi, nostræ studet vtilitati: auget sui nominis gloriam: decerpit suarum ouium emolumenta. Imo eadem Christi Ecclesia, quæ iam inde à primis fundamentis ipsius sanguine est excitata, eodẽ firmissimè constabilitur. Iccirco Petrus Martyr prædicitur, cum in primum Ecclesiæ lapidem adoptatur à Christo: quasi esset sententia Seruatoris: Non est cur

Petri

Petri interitus, meos ita cultores pungat, ac si in Petri vita, Ecclesiæ diuturnitas verteretur, vel quod lapide icto daturum sese in ruinam sit ædificium. Contra est, ac credunt: in lapidis tolerantiam operis firmitudo incumbit. Christi Martyrum Sanguis operosam Christianæ Religionis molē sustinet, Athlas veluti indefessus: compos itaq; voti vtriusq; suæ nimirum gloriæ, ac nostræ salutis euadit Numen in cócentu, quem edit suauissimum Martyrum Sanguini Christiana disciplina mirè conformis, vt Petri Sanguine victum Agni, & constantiam reperit Ecclesia. Legis gratiæ Martyres prosequitur Isaias his verbis: *Semen Sanctum erit id quod steterit in ea*. Affecit huiusmodi paraphrasi Theodocion: *Semen Sanctum columna fundationis eius*. Quæ videtur non obscurè pugnare Vaticinio. Si enim semen Martyrum Sanguis, qui columnæ vicem obtinebit? Vtrumq; præstant Martyres felicissimè. Præstant sibi, vberes enim fructus velut ex feracissimo semine colligunt; præstant Ecclesiæ, quam adamantinæ velut columnæ constantem reddunt, & æmulam æternitati. Verum enim vero, vt hęc omnibus perspecta satis, compertaq; planè fiant, rem omnem in sex præcipue partes dissecabimus. Prima dabit illorum numerum, qui ne Christianam fidem proderēt, sese cruciatibus dedere: Secunda refert personas, quæ eos pertulere. Tertia enumerabit tormenta, ac cruciatus, quibus sæuitum est à Tyrannis. Quarta commendabit animum, ac virtutem, qua excepta sunt. Quinta mirabitur illustria admodū prodigia, quæ Deus in Martyrum perpessionibus edidit. Sexta deniq, acu, quod aiunt, attinget huius operis scopū, qui id vnum impensiùs laborabat, nefarios, scilicet, inanū Deorum cultus labefactare penitùs: veri Dei agnitionem, ac Christianam fidem longe, lateq; disseminare, quà sese per immensa spatia Orbis extenditur.

Isai. 6.

Expenduntur in Martyrio sex.
Numerus.
Personæ.
Cruciatus.
Animus, ac virtus.
Prodigia
Martyrij scopus.

CLXIII. Prima itaq; pars Martyrum numerum comprehendit; qui magnus adeo est, vt subductis rationibus illorum, qui primis tercentum annis Martyrij palmam sunt assecuti, in diem quemq; quinq, incidant Martyrum millia: ita calculum subducit Hieronymus: *Nullus dies est per annum,*

Expenditur Martyrum numerus.

S. Hieron.

cunt enim, (vt loquuntur Theologi) ad charitatem, Diuinumq; amorē meriti gradus, ad cuius pondera gloriæ momenta librantur. Alterum, mortalium videlicet vtilitas, nullibi sublimiùs eminet, quam in ijs, quæ à Deo in illorū salutem gesta sunt, quæq; permulti eximiæ sanctimoniæ viri perpetrant eadem de causa. Tantæ habuit curæ immortale illud Numen mortalium commoda, vt illorum naturā amabilissimo modo adstrinxerit sibi, & dolores exceperit peramantèr, donec Crucis litatus aris illorum scelera expiauerit suo Sanguine. Sunt profectò mortales nōnulli ita Diuinis moribus affines, qui prototypon in sese transcribant, ne vel vnguem abeant ab exemplo, alienæ salutis compendio vitæ suæ impendio consulentes.

Martyriū Dei gloriæ & hominū commodo mirè inseruit.

CLXII. Duo itaq; hæc Diuinæ Prouidentiç consilia absoluta graphicè admirabimur in mirabili admodū, suauissimoq; concentu, quem reddit cælestis Christianæ disciplinæ harmonia, eo quòd prima illius fundamenta resperserit Martyrum Sanguis. Quod quidèm, quām verum habeat, planè suadet, quod actum inter Petrum, & Christum est, cum hic illum Principem suæ Ecclesiæ lapidem instituit. Martyrium, inquit, humanis te rebus eximet, & in mei Nominis gloriam actus in patibulum Crucis fundes Sanguinem: *Pasce oues meas*; ac oppidò: *Sequere me*: *cum senueris, alius te cinget*. Additq; protinus Ioannes, Christum his verbis innuisse Petro, velle se illius Sanguine non mediocrem suo nomini gloriam conciliare: *Significans, qua morte clarificaturus esset eum*: quid? quando Petrum exstruendæ Ecclesiæ præficit, Martyrij dolorem prædicit? illius Fidei cōmittit, mandatq; oues, cùm subeundam mortem prænuntiat? quid ni? omnia hæc commoda demetit Christus ab effusso Martyrum Sanguine, suæ cōsulit laudi, nostræ studet vtilitati: auget sui nominis gloriam: decerpit suarum ouium emolumenta. Imo eadem Christi Ecclesia, quæ iam inde à primis fundamentis ipsius sanguine est excitata, eodē firmissimè constabilitur. Iccirco Petrus Martyr prædicitur, cùm in primum Ecclesiæ lapidem adoptatur à Christo: quasi esset sententia Seruatoris: Non est cur

Petri

Petri interitus, meos ita cultores pungat, ac si in Petri vita, Ecclesiæ diuturnitas verteretur, vel quod lapide icto daturum sese in ruinam sit ædificium. Contra est, ac credunt: in lapidis tolerantiam operis firmitudo incumbit. Christi Martyrum Sanguis operosam Christianæ Religionis molẽ sustinet, Athlas veluti indefessus: compos itaq; voti vtriusq; suæ nimirum gloriæ, ac nostræ salutis euadit Numen in cõcentu, quem edit suauissimum Martyrum Sanguini Christiana disciplina mirè conformis, vt Petri Sanguine victum Agni, & constantiam reperit Ecclesia. Legis gratiæ Martyres prosequitur Isaias his verbis: *Semen Sanctum erit id quod steterit in ea*. Affecit huiusmodi paraphrasi Theodocion: *Semen Sanctum columna fundationis eius*. Quæ videtur non obscurè pugnare Vaticinio. Si enim semen Martyrum Sanguis, qui columnæ vicem obtinebit? Vtrumq; præstant Martyres felicissimè. Præstant sibi, vberes enim fructus velut ex feracissimo semine colligunt; præstant Ecclesiæ, quam adamantinæ velut columnæ constantem reddunt, & æmulam æternitati. Verum enim vero, vt hęc omnibus perspecta satis, compertaq; planè fiant; rem omnem in sex præcipuè partes dissecabimus. Prima dabit illorum numerum, qui ne Christianam fidem proderẽt, sese cruciatibus dedere. Secunda refert personas, quæ eos pertulere. Tertia enumerabit tormenta, ac cruciatus, quibus sæuitum est à Tyrannis. Quarta commendabit animum, ac virtutem, qua excepta sunt. Quinta mirabitur illustria admodũ prodigia, quæ Deus in Martyrum perpessionibus edidit. Sexta deniq, acu, quod aiunt, attinget huius operis scopũ, qui id vnum impensiùs laborabat, nefarios, scilicet, inanũ Deorum cultus labefactare penitùs: veri Dei agnitionem, ac Christianam fidem longe, lateq; disseminare, quà sese per immensa spatia Orbis extenditur.

Isai. 6.

Expenduntur in Martyrio sex. Numerus. Personæ. Cruciatus. Animus, ac virtus. Prodigia. Martyrij scopus.

CLXIII. Prima itaq; pars Martyrum numerum comprehendit; qui magnus adeo est, vt subductis rationibus illorum, qui primis tercentum annis Martyrij palmam sunt assecuti; in diem quemq; quinq, incidant Martyrum millia; ita calculum subducit Hieronymus: *Nullus dies est per annum*,

Expenditur Martyrum numerus.

S. Hieron.

epist. ad Heliod. & Cromat. *num, qui infra numerum quinq; millium Martyrum reperiri possit adscriptus*. Et cum diebus tercentum sexaginta sex annus voluatur, vicies centena millia fere complent Martyres, qui annis proximè dictis ad cœlestem felicitatem per omnem cruciatuum immanitatem euolârunt; acerbissimè enim per hęc tempora sęuierunt Tyranni in Christianos; cuius rationis veritas,& maior numero numerus omnem exuit dubitationem, eâ enim persecutionis tempestas immanitate desæuijt, vt post homines natos nulli irarum æstus sic efferbuerint. Illuxit enim dies,quo triginta Martyrum millia crudelitatis iactata turbine Cœlestem Patriā appulêre: quin etiam non semel totæ ipsæ ciuitates igne, ferroq; vastatæ extremam sunt ruinam expertæ; per omnes ordines, ætatesq; Tyranni crudelitate, ac licentiâ vagante. Et Genebrardus suā memoriâ triginta millia Martyrum in dies singulos adscribebat: quemadmodum adstruit in explanatione Psalmi septuagesimi octaui. Pater Granatus Vir egregie doctus, calculum accuratè subducens fere cēties decies centena millia Martyrum enumerat; id est (vt vulgus loquitur) decem milliones, & nongenta quinquaginta millia. Sed quid frustra operam collocamus in supputandis Martyrum rationibus, cum nullo posse numero comprehendi infinitam illorum vim disertis affirmet verbis

Apocal. 7. oculatissimus Prophetes: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat*. Quæ de Martyribus accipienda tradit Diuus Gregorius. *De his qui in certamine*

D. Gregor. Hom. 17 in Ezech. *Martyrij antiquum hostem vicerant, & in patria gaudebant, scriptum est*.

Personæ, quæ Martyrium subiere.

CLXIV. Secunda pars Personarum genus amplectitur quæ tormenta strenuè tolerarunt; in quem ordinem redigi debent ætates, ac dignitates personarum;alij enim exactâ iam ætate erant; ineuntis,alij,adolescentiæ flore: Teneris etiamnùm annis, tum pueri, tum puellæ. Quidam nobilissimo loco nati, & præstantissimarum dignitatum honore functi. Illi omnibus affluentes diuitijs, ingens denique Episcoporum vis, & in sapientiæ studijs magni nominis Viri, qui non eâ animi constantiâ sese cruciatibus dedidis-

didiſſent, niſi re prius multùm, diùq; apud ſe cogitata. Sed illud maiori eſt excipiendum admiratione, quod attriti pudoris, & proiectæ audaciæ homines, vt plerunq; milites ſunt, hanc etiam lauream adſpirârint, & obtinuerint, totis ſæpè cohortibus id certaminis ineuntibus, vt Thebæorum obtigit legioni, qui ſub Duce Mauritio merebātur. Vt obtigit decem millibus, qui Imperatoris Adriani temporibus noua triumphandi ratione vicerūt; cum occubuère: Vt denique obtigit infinitæ propemodum multitudini, qui tenuiori numero multis terrarum plagis emerunt Martyrij palmam ſuo ſanguine, quibus plenæ ſunt hiſtoriæ; & humanam tollet fidē, qui rei abnuerit apertiſſimæ; & quod caput eſt, Eccleſiaſticæ traditioni aduerſaretur.

CLXV. Cum igitur tanta ſit Martyrum vis, ijq; Viri eſſent è prima nobilitate, dignitateq; multi, quem fallit, Diuinam hic illuxiſſe virtutem, quæ illos ſuauiſſimè impellebat, vt liberi, libenteſq; rem maximè horribilem, hoc eſt, mortem hoſtiliter ac immaniter illatā impauido vultu exciperent. Si enim exiguo Martyres clauderentur numero (quemadmodum minimè multi numerantur hæretici, quos obſtinata hæreſum peruicacitas infeliciter trahit ad mortem) non magna vtiq; nos caperet admiratio. Verum cùm ea ſit illorum multitudo, vt ſupputandi rationem exhauriat; cùm ea illorum permulti fuerint teneritudine; cū conquiſitiſſima, & maximè crudelia fuerint cruciamenta, Equis præſentiſſimam Dei opem, & aſſiduam æterni Numinis præſentiam non hic agnoſcit, ac veneratur?

CLXVI. Tertia pars dabit in conſpectum inauditā cruciatuum immanitatem, continentem illorum iterationem, quibus alijs ſuper alios repetitis in Chriſtianos Barbari inuecti ſunt. Sed quæ verborum vis, quod ingenij flumen, quæ ſcribendi copia, eos poterit vel leui calamo enarrare, conſulantur earum rerum Scriptores; & diligenti memoria repetantur, qui cruciatus noſtris etiam temporibus Chriſtianæ Religionis cultoribus immaniſſimè irrogētur. Quod ſi quis attentà mentis acie rem perpenderit, patebit liquidò, id eſſe prodigiorum maximum, quæ à Chriſti Incarna- *Cruciatuū immanitas.*

P tione,

tione,ac Perpeſſione egerit Diuina Potentia;quodq; illius gloriam commendet impenſiùs, quam tota Cæli, Terræq; moles; & quod Chriſti ſanguinis vim, ac virtutem enixiùs Orbi demonſtret; Cuius interuentu ea eſt indulta Martyribus conſtantia; vt ipſos etiam cæleſtes Aulicos non vulgari admiratione defigere ſatq;ſuperq;ſit. Neminem quippe fugit, nihil omnino eſſe, quod maiorem timorem mortalibus faciat, quam malorum omnium extremum, mors: ita, vt, priuſquam Crucis aris litatus nobis ad ſalutem ſui ſanguinis ſemita Chriſtus aperuerit viam, Petrus, quem ad Apoſtolicum faſtigium euexerat, & ſuas in curas adoptauerat ſuæ præficiendum Eccleſiæ, mulierculæ ad vocē territus Fidem abiurauerit, ne periculum mortis adiret, quem ſtupor inſolitus non corripiet, cùm Martyrum tot millia millium aſpiciat, qui tāta animi alacritate haud dubitauerint vitam ponere in ipſius Fidei gratiam, & ingruētes cruciatuum imbres toleranter admodum perpeti; idq; non vnius horæ, aut diei ſpatio;ſed multos etiam ſępè dies, atq; hebdomadas? qui deinde omnes hominum vires re tāta inferiores eſſe non agnoſcit, & ſolum Dei ſpiritum, ac potentiam tanto parem eſſe operi potuiſſe; hūc non modo defecit fides, ſed cæcutit omnino mentis oculis, quos obtentum obſtinationis velum obnixe tenet. *Velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.*

Mors maximo hominibus eſt timori.

CLXVII. Quarta pars maiorē etiam in modum auget ductam de Martyrum fortitudine admirationem. Ea eſt Martyrum voluntas, atq;fortitudo, quibus ſe ſe obiecère tormentis,quæ cum viſu horribilia, nedum paſſu, eſſent, non animum Chriſti milites ſubmisère Tyrannis, licet illorum cōſpectum ſubijſſent, quin generoſa ſæpius orationis libertate ſæuitiam illis exprobabant,& damnabant ſcelera,inaniaq;illorum Numina inſectabantur conuitijs, Cacodæmones ſempiternis flammis addictos non immerito nuncupantes. Vnde animaduertendum in primis cenſeo, maxima etiam excipiendum admiratione, ſi præſentem ita animum Martyres præſtitiſſent, in veritatis propugnationem, quæ natiuo lumine comparatur,videlicet, Deum eſſe

Martyrum animus.

vnum,

vnum, rerumq; vniuersitatem è nihilo condidisse, atq; eam suæ prouidentiæ consilijs administrare. Verum quòd eos amauerint cruciatus, quòd nihili vitam fecerint, ne à Fide desciscerent, quæ humani intellectus lumen suas intra vires pectati longè fugit, videlicet Deum illum Cæli, Terræq, opificem, lateq; Dominum, sibi mortalitatem advexisse, & in Cruce actum geminos inter propalatæ improbitatis homines oppetijsse mortem in Mortalium salutem, omnem id mentem haud dubiè superat, planèq; docet tantæ Fidei, tãtæq; Fortitudini affuisse indulgẽtèr Numinis patrocinium.

CLXVIII. Quinta pars beneficia enumerabit, ac solatia, quibus Athletas suos Numen aspergebat, quæ quidèm tot, tantaq, erant, vt illis animos facerent, quo alia subinde, aliaq; tormenta leni patientia tollerarent: modo enim extinguebat flammarum incendium, quod Luciæ sanctissimæ contigit: modò vim ignibus adimebat; quò seruauit Polycarpum: Aliorum vlceribus medebatur in carcere: quemadmodùm expertæ sunt Margarita, & Agatha: interdùm se se ad ergastula conferebat aliorum inuisendi gratia, quo beneficio demeruit Catharinam: interdùm legabat cælestes ciues, qui suauissimis concentibus aliorũ labores leuarent, quo arctius sibi deuinxit Petrum, ac Paulum, huiusq; sociũ Silam. Altius alios firmabat in Fide patratis per ipsos prodigijs, vt firmauit Laurentium, qui coniectus in vincula impertiebat oculos lumine captis: alios eo afficiebat solatio, vt permulti ipsorũ virtute, ac miris pellecti, relictis simulachris vni Deo nomina profiterentur, & eiusdem Martyrij palmæ consortes, in cælestem Patriam conuolabant, quemadmodùm litteris proditum est de quinquaginta illis magni nominis Philosophis, qui Catharinæ inuictissimæ disciplina instructi Idolis nuntium remisère, seq; adiunxerunt Christo, cuius sauciati amore pertulère strenuissimè cruciatus. Dies me deficiet, si velim, quòtquòt sunt huiusmodi documenta, in medium afferre. Martyrum prodigia.

CLXIX. Sexta denique pars, quæ præsentem in prælijs Dei opem complèctitur, finis est, ac meta, quam est assequuta expeditio illa, quæ in id operam omnem conferebat, Martyrũ Scopus.

vt videlicet Christianæ Religioni victoriam compararet; vt Christi gloriam, ac nominis commendationem mortalibus suaderet, vt ab inanium Deorum cultu, ac superstitione abduceret; cùm enim pertinaci studio Cacodæmō insisteret Regum, ac Imperatorum interuentu nascentē Christi Religionem, recentem veluti flammam Christianorum sanguine restinguere, & suam efficere, quam maximè longam; delusit rei exitus illius consilia, qui Christianam disciplinam non modò non potuit è medio tollere, sed quò grauioribus vrgebat supplicijs, eò illa felicius promulgabatur in Orbem, donec hostis castris exùtus assertori cessit desperatâ victoriâ; & Idolorum cultus amandatus è terris nullo deinde pretio habitus est. Tunc enim felicius victoriā auspicatur Fides, cum fæda persecutionis tempestas sæuire acriùs insistit. *Hæc est Victoria, quæ vincit Mundū Fides nostra*, ait Ioannes. Rem lenta premo manu; & quidem aliquo nouitatis aucupio. Præstanti animo milites, & ab armis paratissimi pugnam capessunt, hostem fundunt, ac vincunt; non vero Victoria: qui igitur vincere victoria dicitur a Ioanne! Quando Fides de victoria comparanda curat non impigrè, ipsa vincit victoria, Triumphumq; agit. Certa adeo victoriæ certamē init Fides, vt eadem ipsa, quæ congreditur, victrix sit, & victoria. Expediuit Gedeon in prælium milites manus obarmatos tubis, & inclusas lagenis lampades præ se ferentes. *Dedit tubas in manibus eorū, lagenasq; vacuas, ac lāpadeś in medio lagenarum*. Pingebatur his coloribus emblema Fidei, quam ferebat lux illa testaceis occlusa vasibus: est enim Fides, argumentum rerum non apparentium. Communit igitur Fide suos milites Gedeon. Sed in hoc profecto mihi hæret aqua Quid festiuo tubarum sono plaudunt victoriæ, & præpropero voto sibi de triūpho blādiūtur? illud profecto est. Vbi ferit prælium Fides, nō Victoria fallet spem. Si manus altera Fidei offert typum, altera fert tubam ad plausus triumphi; expugnabit illicò, quo cum pugnabit.

Fides fælicius vincit, cum oppugnatur vehementius.

Iudic. 7.

Christiana Religio illustrior è laboribus euasit.

CLXX. Quis igitur tanta erit offusus caligine, qui diuinam Potentiam, ac præsentem Numen in duobus hisce ope-

operibus apprimè claris non agnoſcat, ac colat? Quia ſi rem, vt ſunt naturæ leges, contemplemur, quo pacto tercentum ipſis annis acerbis adeò perſecutionibus par potuit eſſe Eccleſia, quibus illam funditùs euertere ſtudebāt Tyranni neruis omnibus? Sed quam inania hominum sūt conſilia, vbi Diuinis aduerſantur. Ab ipſis laboribus hauſit animum Chriſtiana Religio: & inanis Deorum cultus omninò intercidit. Et nobiliſſima illa Romana Vrbs, quæ Idolorū ſuperſtitionis caput fuerat, creata eſt Catholicæ Eccleſiæ caput. Dein Romani Imperatores, qui periniquo animo ad Chriſti fidem penitùs abolendam coniurauerāt, ſponte ſua, nullaq; ſubacti vi pauperrimo piſcatori Chriſti Liberatoris Vicario Imperij faſces ſubmisère, & procubuerunt genua. In qua quidèm aduerſus ſummum Antiſtitem Fide iam à milleſimo tercenteſimo ſeptuageſimo anno cōſtanter permanent. Quis ergo erit captus adeò mentis lumine, qui Diuinā virtutem tantæ rei authorem nòn adoret.

CLXXI. Illuſtri in acclamatione, qua cæleſtes aulici Dei Agnum Chriſtum IESVM excipiebant, illi velut Leoni Victoriam adſcribebant, ſed Victoriæ plauſus vti Agno canebant, cuius ante ſolium, ac pedes maieſtatis inſignia victoriæ pretium perſoluebant; & religioſè adorabant, ita planè docet Ioannes in Apocalypſi. Victoriam vt leo peperit: *Vicit Leo de Tribu Iuda*. Vt agnus colitur, & adoratur: *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram Agno*. Si debetur victoria Leonis virtuti, quid Agni imbecillitati tribuitur honos? Nonne aptius coronæ nato ad imperiū leoni, quam agno ad humilitatem ſuapte natura prono conuenirent? exprimebat Agnus humanitatis Chriſti humilitatem: adumbrabat Leo eiuſdem diuinitatis magnitudinem. Quid? ſuperat Dei magnitudo, colitur hominis humilitas? quid ni? hocce enim argumēto partam à Diuinitate victoriam manifeſtè exibuit: vt ſcilicet Regum diademata Agni imbecillitati ſacrarentur: *Mittebant coronas ſuas ante Tronum, & in medio Troni Agnum ſtantem tanquam occiſum*. Si maieſtatem ambiret veneratio, humanū aliquid intercedere videretur; cum verò ſolam adoret humilitatem, cæle-

Chriſtus vincebat vt leo, triumphabat vt agnus.

le-

ſeſte aliquid, ac diuinum apertiſſimè monſtrat. Abijcit Princeps Maieſtatis inſigne. Triumphum agit humili natus loco. Agni humilitas ſuperbos Regū apices terit pedibus. Siue ſe ipſo, vt in Cælo intuitus eſt Ioānes; ſiue Petri, eiuſq; ſucceſſorum interuētu, ad quorum pedes accedentes aſſiduè Imperatores Romæ videmus! Ita nimirum ſub pedibus Diademata videt, qui retia ſarcire vix nouerat. Ita Vrbem Orbis caput deuicit, & in Chriſti Fidem āccepit non alio armorum ſtrepitu, quàm quem efficiebat illius humilitas, vitæ integritas, ac morum ſuauitas. Ita omnia diuinæ ditioni adiunxit, qui Romæ cruci iniuriosè ſuffixus diem obiuit. O rem poſt hominem memoriam inauditam! planum quidèm eſt Petri viribus maiorem fuiſſe Victoriam: adiudicanda eſt palma Leoni Iuda. hoc eſt, non eſt imbecillitatis humanæ gloriosè adeò vincere: Diuinæ eſt Potentiæ beneficium. *Vicit Leo* Iccirco Piſcatoris nouitas Triūphum olim peperit: & ad hāc diem illuſtriſſimè triumphat Chriſtiana Religio, ſed & in poſterum triumphabit, quippè cuius Imperium fortiſſimus Iuda Leo æternum obtinebit, cui gratulamur Fidei palmam, ſuum enim eſt, quidquid Chriſtiani vincunt. Quæ ſi cui à vero abeſſe videantur, is, quæſo, reputet; quo Mundi ſæculo, aut qua terrarum plaga, natione vè accepta vel oculis, vel auribus res eſt, quæ hanc, qua de agimus, vel leuiter ſaltem adumbret? quæ vnquam Religio Viros peperit noſtratibus ſimiles, qui vitam abſolutā adeò inſtituiſſent? qui ſimiles cruciatus perferrent, in Veritatis propugnationem, quā mortalibus tradebant? Concentus hic ſanè eſt, cui noſtræ Fidei veritas fideli poteſt officio reſpondere; cui cæleſtis vnius, & alterius Teſtamenti Harmonia ad plenum valet concinere, vt probè docuimus iam inde à Capitis initio.

CAPVT NONVM.

Doctrinæ ex Rabbinorum sapientissimis depromptæ cum Christi Veritate Harmonia.

CLXXII. HAEc olim Deus in mādatis Mosi dedit. *Congrega ad me populum, vt audias sermones meos, & discant timere me omni tempore, quo viuūt in terra, doceantq; filios suos.* Et Christus generis humani Assertor Ierosolymis Iudæos est adhortatus his verbis: *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternàm habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.* In duabus præcipuè rebus sibi inuicem consentiūt hæc loca. Prima Diuinam voluntatem demonstrat, qua Mosen Iudæis magistrum imposuit Deus, & parentes admonuit, vt filios edocerent: altera testimonium Mosis, ipsiusque discipulorum, quàm Christi veritati consonet, patefacit. *Si enim crederetis Moysi* (ait Seruator) *crederetis forsitan, & mihi.* Ex quo planè intelligitur non mediocrem vigorem haurire Euangelicam veritatem à Iudæorum Præceptoribus, qui primâ apud illos laude floruerunt, tùm qui Christum præcessère, tùm qui post illius aduentum extiterunt, ob suauem in primis concentum, quem vnà cum Euangelica veritate edunt: ob honorem deinde, quem illis Iudæi habuere, & habent in præsens. In maius illorum dedecus, in vberiorem Christianæ disciplinæ commendationem nobiliora aliquot testimonia in id loci describemus præcipuè ex libro de Catholicæ veritatis Arcanis, quē edidit Petrus Galatinus, qui ab Hæbreorū disciplina se ad Christi fidem salubriter traduxit: hæbreis in litteris apprimè quidem doctus. Suis ipsorum

Concētus, ex Rabbinorum disciplina.

Deut. 4.

Ioan. 5.

Galatinus.

Nullus veritatis testis locupletior, quā hostis. rum testimonijs Iudæorum perfidiam conuincere insistam; nullus enim locupletior Veritatis testis, quam qui hostili eam animo priùs fuit insecutus; vt enim probata hocce modo veritas omnem excludit exceptionem, ita vehemẽtiùs impellit, quò illius Mysterijs faciliùs fides habeatur. Quādo humanæ salutis Parens Bethlemico in tugurio natus est terris, astri lumine Ethnicos Reges, ac fictiliũ Deorum cultui deditos duxit, qui in Bethlemico recessu ad illius pedes prouoluerentur, & diuinos honores tribuerent:

Matth. 2. *Ecce Magi ab Oriente venerunt.* Cur eiusdem soli, ac generis hominibus, quos adoptauerat suos ad ortus non iniunxit hanc legem! eò scilicet, quia ea sunt potiora Fidei testimonia, quæ dixerint infideles: refelli nequit, quam veritatem testatur infidelitas: *Primùm adoratione Christi dignati sunt, quod ex inimicis testimonia longè præstantiora, fideq; digniora essent*, ait opportunè Basilius.

Paraphrasis Chaldaica. CLXXIII. Ducat igitur aciem Paraphrasis Chaldaicæ authoritas, cui tanta apud Hæbreos dignitas est, vt (quẽadmodum ait Paulus Burgensis, qui abiurata Iudaica superstitione Christi fidem amplexus Episcopatus infulis donatus, eo munere est perfectè functus) credant scriptam annis ante quingentis, quam Christus suam per mortem humanæ saluti consuleret; atq; ea tempestate, qua Babylonicæ seruitutis iugo premebantur: credant, inquàm, scriptã tribus à Prophetis, Aggæo, videlicet, Zacharia, & Malachia: atq; eo, quem diximus, honore habent, suisq; religiosè imperant, vt eadem, quæ sacris litteris, illi fides adhibeatur. Tametsi ea plerisq; sententia arrideat, quæ editam docet à Rabbino Ionatha, annis ante Christum quinquaginta. Hæc itaq; Paraphrasis, quam tenet Catholica Ecclesia, & quæ apud illam maximum obtinet authoritatis locum; ad Christi liberatoris diuinitatem asserẽdam plurima passim offert testimonia (de quibus suo loco) atq; etiam verũ Messiam Christum esse disertissimis verbis adstruit in Iaco-

Gen. 49. bi vaticinij explanatione: *Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat qui mittendus est*; apertè illa: *donec veniat Messias*.

CLXXIV.

CLXXIV. Illum deindè Isaiæ locum donans explicatione, *Antequam parturiret, peperit, & antequam veniret partus eius, peperit masculum*, ita, inquit, Priusquam redigatur ad incitas assequetur salutem, & antequam acerbissimi pariendi dolores illā afficiant, sese Orbi Rex Messias aperiet, hoc est, priusquam arctissima obsidione Titus Vespasianus Ierosolymam cingeret, iam tum Sospitatorem obtinuerat: & antequàm extrema illam ruinâ Romani obruerent, iam in lucem ediderat Messiam. Isai. 66.

CLXXV. Caput secundum, & tertium supra quinquagesimum Isaiæ explanans, quæ duo capita apud Isaiā perpetuātur, illa de Messia ad vnguē exponit: quem, ait, acerbissima subiturum supplicia, atq; adeò mortem ipsam, vt mortalium deleret scelera, vtq; sua illis morte a Deo vitā impetraret, vt planum est in Sospitatore Christo. Postremò Zachariæ vaticinationem explicans, vbi Prophetes Dei nomine hæc prædicit: *Aspicient ad me, quem confixerunt*, vt est in ea, quam Vulgatam appellant: Paraphrasis Chaldaica legit: *aspicient ad me, quem configent*. Vt Christo Cruci affixo planè euenit, atq; alia huiusmodi de Fidei Catholicæ veritate exhibet testimonia.

CLXXVI. Secundas partes deferimus duorum, & septuaginta Interpretum editioni: cui etiam maxima fides apud Hæbreos. Cuius sententias citant, illisq; fidem adstruunt, suis præclaris apprimè libris Philo, & Iosephus. Quæ quidem ante Christum circiter tercētū edita fuit annis, ac iussu Ptolomæi Philadelphi, qui cùm sacras literas Hebraicè scriptas, Græca donatas explanatione studeret mirificè adipisci, septuaginta duos præceptores, ex vnaquaque Tribu senos in vnum conuocauit, qui cæteros longè præstantia reliquissent, atq; editionem, quam à septuaginta vulgo dicimus, descripsit studiosè ex his, in quæ omnes musicè conspirârunt Siuè omnes in idem loci conuenirent, vt Translationem conferrēt quod non omninò à vero alienum videtur. Siue singuli in suum quisq; Conclaue inclusi (vt exitus rem probauit) in easdem sententias vnanimi consensu, conceptisq; verbis cōuenère: quod Septuaginta Interpretū Editio.

nonnullis, ijſq; maiorum gentium authoribus placuit. Hæcce igitur Editio, quam amplectitur Catholica Eccleſia, eſtq; apud eandem authoritate vel maxima, ob plurima, quæ ad Redemptionem noſtram attinebant arcana ab ipſa explicata, Diuino afflata Numine haud immeritò creditur.

CLXXVII. Hanc liquidò veritatem demonſtrat Pſalmus vigeſimus primus; qui totus de Chriſto ad litterã agit, nec vllo prorſus modo Dauidi aptari valet. Hoc vnũ multa interlicet animaduertere: *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Quaſi id diceret, ſuffigendum Cruci Orbis Aſſertorem, vt ingemiſcente rerum naturâ Chriſto haud dubiè cecidit. Et licet immutatum aliquid, correctumq; hoc loci fuerit a Iudæis, totum verſatur dubiũ circa Hæbreũ Textum, non verò circa ſeptuaginta Paraphraſin. Hæc enim ad hanc diem retinuit, vt Catholica Eccleſia modò etiam approbat, *foderunt*, vel igitur Textus hebraicè diceret, *foderunt*, vt rationi affiniùs videtur, ſiquidem ſeptuaginta ad eum modum tranſcripſerunt, qui incorrupti teſtes, & primæ authoritatis ſunt; vel aliter efferatur hic Textus; vt ſibi perſuadent Recentiores nonnulli. Editio ſeptuaginta annis ante tercentum ſcripta ſemper retinuit verbum illud: *Foderunt*. Vnde manifeſtè patet, affuiſſe operi Dei Numen.

Pſal. 21

CLXXVIII. Non mediocre robur huic veritati affert ille Dauidis verſus, qui, vt ſeptuaginta transferũt, eſt huiuſmodi; *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerũt me aceto*: Quæ quidèm prædixit Dauid, ſed quæ profectò non eſt expertus; nam Chriſtum manebant hi labores. Ita verum vero firmatur. Nec alienum illud quod eſt in Pſalmo vigeſimo primo. *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. Multis alijs ſuperſedeo, quæ Dauidi nullo pacto, Chriſto prorſùs conueniunt.

Pſal. 68. Pſal. 21.

CLXXIX. Tertium ſeruet locũ authoritas magni Rabbini Hachados, qui Iudæos inter ætatem egit ea tempeſtate, qua tractabant Imperij habenas Antiochi, anno antè Chriſtum ſeſquicenteſimo. Eum hic honoris gradum apud eos obtinuit, vt antonomaſticos dicerent Magiſtrum noſtrum ſanctum, & vulgo audiret Rabbinos Hachados nullã

Rabbi Hacãdos.

lĳ habita nominis ratione. Qui grandem nobis locorum segetem non inuitus suppeditaret, quibus Christum nostræ salutis authorem, verum esse Messiam apertè admodum monstraremus, si effuso calamo testimonia describeremus ab illius libro, quem Mysteriorum Indicem inscripsit. Vbi maturè adeò nostræ libertatis arcana explicat, & exponit, vt Euangelico potiùs, quàm Prophetico munere fungi videatur. Potiora ex fide referemus, quæ nostræ nos edocēt legis veritatem, illumq; Dei spiritu instinctum, & antè Christum vixisse fidem faciunt, ex quo minimè est concedendum, hominem tanta nostræ Redemptionis mysteriorū luce afflatum, sempiternis oppressum tenebris interijsse, & sibi Iudaicæ incredulitatis iussisse notā. Nec Balaam exēplum nostri argumenti vires eneruat. Quem enim fugit, quantum inter vtrumq; discriminis intersit: alter robusta improbitate, nobili alter Sanctimonia non ignotus, cum Magister Sanctus vulgò appellaretur.

CLXXX. Ergo cum hic litteras daret ad Antoninum Romæ Vrbis consulem, & septimæ redderet interrogationi responsum, illum enim Consul interrogauerat, de illius Dauidis oraculi intellectu: *Vitem de Aegipto transferens*. Quæ esset vitis, quærebat Consul; Messiam esse reddidit ille. Non acquieuit dictis Antoninus. Quî nascentis Messiæ lucem primam mirabitur Aegyptus, si fælicitatem hāc suo Micheas vaticinio Bethlehem prædixerat. Fateor, rescripsit Rabbinus Haccchados, neque hanc fælicitatem Bethlemicæ Vrbi inuideo, fateor, sua hic cunabula primò Messiam locaturum, sed transferendum de Aegypto vitem, ait Dauíd; quia edito in lucem Messia, ijs inuidiæ stimulis concitabitur Herodes (is obtinebit tunc temporis Ierosolymæ ditionem) vt Pertinaci quærat studio, quo eum è medio tollat: sed diuino imperio sese conferet in Aegyptum, vbi aliquantulum temporis commorabitur; ac tandē Dei iussu repetet Ierosolymam: idcirco, ait Psaltes Regius: *vitem de Aegypto transferes*.

Dedit ad Antoninu Imperatorē litteras.

Psal 79.

CLXXXI. Eodem, quem diximus, libro hæc Idem disserit. Quòd Messias humanam amicè naturam adsociabit

Diuinæ,illi inditum eſt nomen Emmanuel: cuius eſt notio, *Nobiſcũ Deus* ſcilicet noſtra indutus mortalitate: quẽadmodum teſtatur Iobus: ***In carne mea videbo Deum:*** deinde quòd Deus ſit, mirabilis conſiliarius nuncupatur. Mirum ſanè, ac diuinum conſilium eſt commentus, vt Adami ſcelere obnoxios damnationi animos à dæmonum ſeruitute eriperet, quam nullatenus valerent diſcutere, niſi Rex idẽ Meſſias tantum ſibi onus imponeret, & acerbiſſimos cruciatus eandem ob cauſam pertuliſſet. Ea propter dicitur Vir. Quòd omnis fortitudinis fons ſit, appellatur Deus fortis. Quòd nullo temporum ambitu contineatur, audit Sempiternus Pater. Quòd ſuis temporibus felici omnia pace perfruantur, vocatur Princeps pacis. Quòd impigrè properabit, vt opima ab Inferis ſpolia, nempe animos ibi detentos eripiat, expeditus Spoliator, & feſtinus Prædator nuncupabitur. Quòd illos in libertatem aſſerat, & ſempiternam fælicitatem: illius nomen erit: IESVS, cuius notio, Saluator eſt. Ex quibus planiſſime perſpicitur, Rabbinum Hacchados diuino afflatum Numine Redemptionis Myſterij cognitionem ante Chriſti aduentum nactum fuiſſe: ſiquidẽ Iſaiæ de Chriſto vaticinationes dilucidè admodum enucleat.

CLXXXII. Idem eodem libro teſtatur reperiſſe ſeſe in libro Rabbi Simeonis Rabbi Ioai filij, qui multo ante Chriſtum communem hanc hauſit lucem ea quæ ſequuntur verba. Cum hæc auditione Oſeas accepiſſet, in lacrimas cæpit effũdi, quas intermiſcebat his dictis. Væ illis! Væ illis ad omnem proiectis impietatem ſceleratiſſimis Iſraelis homicidis! quibus vt peccatorum gratiam Deus faciat, ſuũmet vnigenitum ſanctitudinis ſummæ, atq; laudatiſſimum humana indutum natura ad mortales legabit. Væ illis, qui ſuis dediti vitijs, ac ſceleribus deſciſcent a Meſſia, & deſpicatui habebunt ipſius diſciplinam: qua illis imperabit, vt ſeſe aquis abluant, quibus id munus eſt, inolitas labes delere. Ipſi tamen diuinis minime inſiſtent viis, nec Dei voluntati morem gerent: ſed ira ardentes, ac inuidia mortem illi irrogabunt. Tum temporis illius animus corporis exu-

tus

tus vinculis ad Inferos descendet, vbi tres dies commorabitur, & Veterum, ac Sanctorum Patrũ beatissimos animos Victor eripiet, vt Geneseos lib. 46. proditum est: *Descendam tecum in Aegyptum, & adducam te inde reuertentem.* Illos deinde summus Deus, ac Dominus secum in æternam felicitatem perducet, illosq; lætitijs omnibus circumfluentes suâ ipsius gloriâ donabit: quemadmodum vaticinatus fuerat Oseas: *Viuificabit nos post duos dies: in die tertio suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius.* Genes. 46. Oseæ 6.

CLXXXIII. Idē: Tribus elapsis diebus Messiæ animus suũ victor repetet corpus, & è lapide illo, quo fuerat cõditum, gloriosè exurget: ita enim futurũ, traditum est litteris: *Ecce locus est apud me, stabis super petram, cumq; transierit gloria mea, ponam te in foramine petræ:* addit deinde. Parto Resurrectionis triumpho suis assuescet Messias familiariùs agetq; cum illis perquàm amicè: illius disciplinam quadraginta ipsos dies accipient, in illorum scilicet quadraginta dierum monumentum, quibus in Eremo suum ipse animum macerauit, priusquam illi mortem inimici sui irrogarent: his quidem diebus euolutis, cæleste Regnum conscendet, vbi illum Deus extructo ad dexteram solio excipiet: *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* Exodi 33. Psal. 109.

CLXXXIV. Idem Hacchados: elapsis diebus decem ab illius in Cælum conscensione, qui explent à Resurrectione quinquaginta, Spiritum suum legabit Deus, qui præstantes Sanctimonia Viros Numine compleat suo, vt tanto nixi præsidio contineantur in Fide, quibus oppidò id mandabit negotij, vt sese in Orbem omnem expediant, & diuinæ legis instituta mortales omnes edoceãt Id enim iã pridèm prædixerat Ezechiel: *Dabo spiritum meum in medio vestri.* Hos quidèm dies quinquaginta exprimebant totidem illi dies, quibus Israeliticus populus Pascalem agnũ immolauit, cùm Aegyptiacæ seruitutis iugum Diuino munere excussit. In quo dierum spatio summum Numen in illos Diuinum Spiritum effudit, sanamque illis legem iussit, quo illos in fidei officio constantiùs retineret: *Iam nũc* Ezech. 36.

veniam

veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquē-
Exodi 19. *tem ad te, & credat tibi in perpetuum.*

CLXXXIV. Secundæ Consulis interrogationi super il-
Thren. 3. lis Threnorum verbis: *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis meæ.* Reddidit eodē in libro ad hūc modū. Hic Deus ipse est summè Sanctus, qui ait: Ad inferos ipsos exscendendi cōsilium cepi, vt inde Iustorum animos in libertatem assererem, quos Parens meus, qui Cælum obtinet, ac moderatur, Adami sceleris lacessitus iniuria, in Virga indignationis suæ in terra hæc loca detrusit. Hæc, & quam plurima alia Doctoris huius illustrissimi loca adducit Galatinus, quibus vel vt nobilis cælaturæ emblematis pretiosam hanc supellectilem distinguemus, in Christi IESV sponsæ sanctissimæ, hoc est, Catholicæ Ecclesiæ gloriam, ac splendorem, quorū profectò quilibet abūde esset, vt Iudaico populo lucem afferret, si tantæ lucis capaces oculos obtineret.

CLXXXV. Quartum occupent locū Talmudistici Doctores, qui cæteros cum antiquitate, tùm etiam sapientia præstitère, cum ante, tum post natum humanæ salutis Authorem: ex illorum enim disciplina suus ille codex (quē Thalmud appellant) compositus, compactusq; est; Glossas ac sacræ Scripturæ explanationes liber hic cōtinet. Doctorum omnium extremus, sed cum paucis authoritate
Quo habeatur honore Talmud. Rabbi Hay enumeratur, qui millesimo ab Orbe Redempto anno Babylone vitam duxit. Tanta apud suos dignitate liber hic fuit, vt comparatum esset Hæbreos inter, lege inuiolabili, eā haberent fidem rebus omnibus, quæ in Talmudicis explanationibus de sacrarum litterarum intellectu reperiebantur, vt nemini ab illis vel vnguem abire liceret, eodemq; loco colerēnt, quo sacram Paginam. Hi ergo Talmudistici Doctores, tertium, & quinquagesimum Isaiæ caput exponentes (quod quidem caput, ad litteram (quod aiunt) de Christi Assertoris doloribus, & de comparata mortalibus ipsius interposita morte æterna felicitate omnino agit) mirificè omnes Chaldaicæ Paraphrasi cōsensere, Christo nimirum Isaiæ Vaticinium adscribēdum. Expli-

plicant deinde eiusdem Vatis caput secundum, & quinquagesimum, cuius finis initium facit rei, qua dè agitur capite quinquagesimo tertio, de Messia nempe, de quo ibi: *Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde.* Hunc planè Messiam esse, Chaldaica Paraphrasis exponit, additq; illum maximopere euchendum, magnificandum, ac extollendum. Vbi Thalmudistæ sublimiùs Abrahamo euchendum, Mose gloriosiùs magnificandum, Angelis Dei præceptis obtemperãtibus feliciùs extollendum esse docent. Pergunt deinde, prosequunturq; explanationem capitis quinquagesimi tertij; quod totum Messiæ adscribunt, & in eandem omnes sententiam euntes pedibus Paraphrasi Chaldaicæ subscribunt; traduntq; vẽturum Assertorem Orbis, vt cruciatibus, vt contumelijs, vt morte afficeretur, quò sua Fidei cultores ad magnos honoris gradus perduceret. *Isai. 52.*

CLXXXVI. Hæc igitur res illa est, quæ Isaiæ mentẽ ingenti admirationis stupore rapiebat, cùm enim dixisset, Messiam ad eum dignitatis gradum efferendum, vt cælestes ipsi ciues, longe illi essent concessuri, adiũxit oppidò: *Quis credidit auditui nostro? & brachium Domini, cui reuelatum est?* atq; exorditur è vestigio acerbissimos Christi Domini dolores, & iniurias: quasi diceret: Quæ robusta adeo fides erit quæ disiunctissimas res, ac sibi quodammodo inuicem aduersantes vno credulitatis nodo amicè iungat! Quis sibi imperabit, vt credat, supremum omnium Dominum, ad tantæ gloriæ felicitatem, ad tanti honoris fastigium euectum, vt omnium coràm illo rerum creatarum multitudo syderibus ad Solis conspectum non omninò dissimilis sit, quæ sui splendoris iacturam penitus faciunt: Quis, inquàm sibi imperabit. vt credat, tantum hunc Dominum agendũ in Crucem, latronis affectum supplicio latrones inter. Ergo cùm planissimum sit Doctores Talmudistas caput secundum, & tertium supra quinquagesimum Isaiæ de Messia adamùssim exponere, cumq; intueantur Iudæi, expleta in Christo fuisse omnia hæc arcana, & Isaiæ admirationes; planumq; fecisse Assertorem se totius gloriæ Dominum, *Miratur vehementer Isaias Verbi Incarnationem.* *Isai. 53.*

vitæq; Authorem esse, cui res omnes creatæ alacriter obtẽperant, quousq; tandem non illum Iudæi agnoscent, Fidéq; non adiungent?

Iosephus scripsit de rebus Iudaicis.

CLXXXVII. Quinto: Magna est Iosephi authoritas, qui Iudæorum res posteritati scriptis suis commendauit; eamq; obtinuit dignitatem, vt in illustrium Virorum syllabū adscriptus fuerit, Romanusq; Senatus cæteros inter honores, quibus illum non mediocriter honestauit, ipsius statuam collocari in Capitolio decreuêrit. Hic igitur cum animum ad scribendum appulerit anno à Christi liberatoris morte quinquagesimo, hoc illi testimoniùm dedit: Sub illud temporis mortales inter degebat IESVS, Vir plane sapiens (si Virum æstimare eum fas est) magna enim prôdigia perpetrabat, illorumq; salubri disciplina instituebat, qui libenti animo amplectuntur veritatem; plurimosq; reperit, cùm Iudæorum, tùm Ethnicorum, qui illius vestigijs acerrimè insisterent. Christus quidèm hic erat, qui cum a gentis nostræ Dynastris vocaretur in iudicium, tandem actus in crucem est, quòd quidèm non ab illius amore eos deterruit, qui illius disciplinæ iam inde ab initio nomen dederant: tertio enim à fæda hac tempestate die, sese illis obtulit absterso horrore supplicij gratissima vitæ aura vndiq; circunfusum; quemadmodum hæc, multaq; alia de illo prædixerant Sacri Vates. Et in hæc vsq; tempora Christianorū disciplina, quibus ab ipso nomen, & permanet, & in dies procedit.

CLXXXVIII. Author Idem verissimis alijs præconijs Baptistam Assertoris Prodromum, ac Iacobum minorem fratrem (vt loquitur Sacra Pagina) & Christi Domini Apostolum affecit: Cum verò orationem deflecteret ad victorias, quibus Vespasianus Imperator, Titusq; ipsius filius Orientem peragrarunt, quando Iudæam Romano Imperio adiunxerunt, vt Vespasiano palpum obtruderet, illum esse, impudentissime exposuit, quem omnes Prophetarum vaticinationes prædicabant; cui postea Tacitus, ac Suetonius subscripsere: Nec vllo potuit culpam hanc nomine prætexere. Ethnico enim Principi, cuius imperium non decimum

mum egressum est annum, ea adscripsit, quæ, vt erat Sacerdotio initiatus, & legis non ignarus, callebat optimè prænuntiata esse de Principe, qui à Dauide genus duceret, & sempiterno imperio frueretur. Atq; sceleratiùs peccauit, quòd id egerit, postquam testatus literis fuerat, Christum Orbis Reparatorem Messiam esse, qui post Crucis supplicium surrexerat immortalis è tumulo, vt erant de illo Vaticinia; quòd quidem nulli vnquam Prophetæ contigit. Verùm vbi ambitio, & aucupandæ hominum gratiæ studium dominatur, haud facilè animos vero, æquoq; paret.

CLXXXIX. Sexto: Rabbi Moses Hadarsan veterum Talmudistarum æqualis illud Isaiæ oraculum explanans: *Priusquam parturiret, peperit*, ita inquit. Priusquam ederetur in lucem, qui extremæ seruitutis iugum Israeli imposuit, ortus est Redemptor. Scilicet, exponit, antequam Ierosolymam euerteret Titus ab stirpe, natum fuisse Orbis Sospitatorem. Deinde in illa verba Regij Psaltis: *Et viuet adhuc in finem, & non videbit mortem*, ait de Rege Messia scriptum vaticinium hoc; qui quidèm mortem oppetet, vt Patres in libertatem restituat, æternam postmodum vitam assequetur, & non aspiciet Inferos. Exponit etiam in hunc modum verba illa Regij Vatis: *Ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.* Hoc haud dubiè de nostro dictum Messia: nàm mortem & vitam, momentū idem temporis continget ex sua nimirum voluntatis præscripto vt eam alijs impertiatur, & sibi accipiat. Rabbi Moses. Isai. 66. Psal. 20.

CLXXXX. Septimo: Rabbi Iohanam expedit verba illa: *quare faciem tuam auertis? obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ.* Triennium, ac dimidiatum annum oliuarum in monte commorata est Diuinitas, compellans mortales his verbis: *Quærite Deum, dum inueniri potest*, quas illi voces auribus minimè accipere instituerit, expletum etiam est illud Isaiæ: *Inuentus sum à non quærentibus me, & palam apparui ijs, qui me non interrogabant*: Nec multò infra addit. Ait Deus Sanctus, & benedictus: Vos quæsiui sedulò; Vos me tamē non quæsiuistis, me modò diligenter inquiritis, sed incassum preces funditis. Tūc Rabbi Iohanan. Isai. 55. Isai. 65.

illi: An nè in perpetuum nostris, Domine, precibus, aures obstrues? Illicò Misericordia, & Pax reddidère. Non vtiq; Nam ad tempus vsq;, & tempora, & dimidium temporis, hoc est vsq; ad Antichristi mortem, hoc fiet. Tum enim temporis, quidquid Israelitici populi reliquum fuerit, ad sui Liberatoris fidem reuocabitur.

Rabbi Samuel. CLXXXXI. Octauo: Rabbi Samuel Leuita; ad illa verba Dauidis: *Misit verbum suum, & sanauit eos, & eripuit*
Psal. 106. *eos de interitionibus eorum.* Verbum Dei ipsius est legatus,
Rabbi Saul. maximo venientem excipiemus honore. Quid! inquit Rabbi Saul. Nonnè Sacri iam Vates ad nos venere, quos morte affecimus, illorumq; sanguinem profudimus? Qui igitur Verbum benignè accipiemus, illiusq; amplectemur Fidem? tunc ei Rabbi Samuel. Medebitur illorum plagis, & vindicabit à laboribus; quæ prodigia in causa erunt, vt illi, & Fidem, & honorem habeamus. Dic precor, inquit Rabbi Saul, cur non ait Psalmographus: *sanauit nos*; sed *sanauit eos*? Ideo scilicet meo quidèm iudicio, reddidit ille, quia non omnes, sed nonnullos tantùm salutem comparaturos Prophetes Regius vidit. Rem acu attigisti, excepit Rabbi Saul. Cum enim Dei Verbū in terras ad salutem omnium venerit, non ab omnibus profectò exceptus, sed à priuatis, & infimæ sortis hominibus, tardo, vt credebant omnes, ingenio, piscatoribus, quiq; versabantur in mari, de quibus scriptum eodem loci; *Ascendentes mare in naui-*
Psal. 105. *bus facientes operationem in aquis multis.*

Rabbi Iohay. CLXXXXII. Nono: Rabbi Iohay, qui Iudæos inter multos ante Christum annos effloruit: hæc ait: Idcircò panis facierum nuncupatus, quia, vt inquit Rabbi Iudas, cùm
Rabbi Iudas. sacrificabitur, panis substantia traducetur in substantiam corporis Messiæ, quod è Cælo in terras descendet; Ipseq; sacrificium erit, quod nec videri poterit, nec attrectari. Magistri inquiunt, eam ob rem facierum panem fuisse appellatū, quia duplicem substantiā sacrificiū idem continebit.

Rabbi Cahana. CLXXXXIII. Decimo: Rabbi Cahana, qui multis ante Christum temporibus vitam egit, illa Geneseos verba
Gen 49. explicans: *Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius la-*

ete candidiores: hæc differit. In facro, quod ex pane litabitur, licèt panis lac candore præeat, illius tamen substātia, in substantiam corporis Messiæ transmutabitur. In ipsoq; sacrificio erit Messiæ sanguinis substantia, quæ vinum rubore æquabit: in vini deinde sacro Messiæ caro, & sanguis simul adiungentur; eademq; omnino in pane erunt. Nequit enim disiungi Messiæ corpus; idq; ratio videtur exigere. Nam si Caro à sanguine (Christi intelligit iam gloriæ dotibus induti) diuisa esset, ad inuicem distingueretur caro à sanguine, Cui tamen refragatur illud, quod in Exodo proditum est: *Substantiam non confringet ex eo*. Argumento rursum illud sit, quod caro viduata sanguine, vel sanguis orbatus carne res quidem sunt vitæ expertes: Messiæ verò Corpus suam post anastasim, vt potè quod immortali donatum gloria, immortali fruetur vita. Vnde dictum illud creditur: Dauid Israel Rex æternum viuit.

CLXXXIV. Vndecimo: In libro illo, qui Midras Echa inscribitur, & Ieremiæ Threnodiæ explanationem continet, leguntur huiusmodi verba. Retulit Rabbi Samuel Nahman filius: Deus summè Bonus, & gloriosus cælestes ad se ciues, qui illius obsequio præsto erant, vocauit ad sese, illisq; dixit: Rex mortalis, & humanus quid agit, cum mærore afficitur? Tunc illi: Pullatam vestem Regij luctus signum imponit foribus. Ego, idem, inquit Deus, nunc quoq; præsto: vt scribit Isaias: *induam Cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum*. Quæsiuit rursus: quid agit Rex terrestris, cum sese lachrymis dedit? Funalia, inquiunt, extinguit. Eundem Ego morem obseruabo: quēadmodum vaticinatur Ioel: *Sol, & Luna obscurati sunt, & stellæ absconderunt splendorem suum. & Deus de Sion rugiet; & de Ierusalem dabit vocē suam*. Interrogauit deinde, quid mortalis Rex efficit; cū se vndique impetitū doloribus aspicit? At illi, nudis, inquiunt, incedit pedibus: Non abibo, ait, ab hac consuetudine: vt est Nahum oraculum; *Deus in turbine, & in tempestate via eius, & nubes puluis pedum eius*. Quid, tandèm, Rex agit, cum mærorem maximum cepit? Sedet, inquiunt, & silet. Inseruietur à me eiusmodi

Rabbi Samuel.

Isai. 50.

Ioel. 3.

Nah. 1.

di etiam mori. Quemadmodum est in Ieremiæ Nænia: *Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se, ponet in puluere os suum, si fortè sit spes: Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs*. Hactenus Rabbi Samuel, qui Vnigeniti Dei Incarnationem, ac Perpessionem disertissimis verbis explicuit. Adiungit Glossa, quoties ad extremorum versuum enucleationem deueniebat, non posse Rabbinum Samuelem à lachrymis temperare.

Thren. 3.

Rabbi Moses. *Genes. 4.*

CLXXXXV. Decimo secundo: Rabbi Moses Hadarsan ad verba illa Geneseos: *Melchisedech Rex Salen protulit panem, & vinum*, hoc est, inquit, quod scripserat Psalmographus: *Iurauit Dominus, & non pænitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Verùm quis nàm hic? Messias Rex sanctissimus, & Orbis liberator est: quemadmodum prædixit Zacharias: *Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator*. Quod deinde latet arcanum, vt asserat, panem, ac vinum protulisse? vt nimirùm subscriberet Vati Regio: & *erit placenta tritici in terra* (placebat olim Rabbinis hæc lectio), idq; innuit, cum ait: erat Sacerdos Dei Altissimi.

Zach. 9.

Rabbi Moses Ægyptius.

CLXXXXVI. Decimo tertio. Rabbi Moses Aegyptius & magno ab Hebræis honore habitus, vt Author est Paulus Burgensis, & Galatinus, illustre præconium Christo Orbis Assertori imprudens tulit. IESVS Nazarethnus, inquit, Messias est æstimatus, quem Iudicij Domus (hoc est Consilium Sembadrin) damnauit capite. Et alibi, fuisse in causa, ait, cùr Israeliticus populus extremo fuerit mulctatus excidio. Sed addit impiè: se Seruatorem nullatenus esse Christum, hacce in re fecisse palam: cum sacri Vates prædixissent; Messiam Salutem, non excidium Hebraicæ genti allaturum. In quo quidèm obfirmata illum animi caligo decepit. Fatetur quidèm ob illatam IESV necem extremo supplicio animaduersum fuisse in populum, sed in hoc, inquit, non se se Israelis Regem exhibuit. Quod profectò contra est, ac dicit. Si enim in re aliqua, in hoc vel maximè se Messiam esse fidem fecit. Namq; excidium illis irrogauit Numen, qui inexpiabili adeò inuecti sunt in

eum

eum odio, quod nec effuso per summam immanitatem illius sanguine extinxerunt, cùm tamen salutem impertiuerit tùm Iudæis, tùm Etnicis, qui illius Fidem sunt amplexati. Hi enim Iudæorum, & Israelitarum nomine merito afficiendi, vt Apostolus explanauit, & hi quidèm sunt, quos in salutem, libertatemq; restituere enixè instituit.

CLXXXXVII. Decimo quarto: Rabbi Salamon Gallus egregie adeò in sacrarum litterarum explanatione versatus, vt inter Ecclesiasticorum Doctorum expositiones illius etiam intermisceantur. Hic igitur expediens verba illa Isaiæ: *Vrbs fortitudinis nostræ*. Vrbs, inquit, virtutis nostræ, nobis profectò erit IESVS, hoc est, Saluator, siuè salus. Et postmodum *Ciuitatem sublimem humiliabit*, hoc est Romam, & Italiam. Illam ad terram deprimet, & conteret pes pedum pauperis, Regis n mirum Messiæ de quo videl cet scripsit Zacharias: *Ecce Rex tuus veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam*. Si hac igitur ducti explanatione in spe Iudæi habent, Messiam Romam Vrbem ditioni suæ submissurum, quid tandèm illorum oculos obnubilat, nè pauperrimum illum Piscatorem Christi Vicarium, quē sibi in Ecclesiæ suæ caput Assertor idem in terris sudecit, Vrbi Romæ imperantem videant iam indè ab anno millessimo tercentesimo sexagesimo. Si deindè Israelis pauperum præceptis Romæ obtemperaturo iri sperant, qua etiam núm inuoluuntur caligine, nè Petrum, ac Paulum, verè Israelitas, & sui gētis homines, tanta humanarum rerum paupertate, vt nihil omninò suum in Orbe ducerent, eximio ab omnibus Romæ honore cultos intueantur, postquàm Christianam ibi Religionem ab ipsis disseminatam sanguine suo irrigarunt. Dicet fortasse quispiam. Quí credi potest, quòd hic Rabbinus non se se ad Christum adiunxerit, illiusq fidem coluerit si IESVM seruatorem agnouit, & est confessus? Primùm quidèm respondeo, Galatinum Hebraicis in litteris iàm indè à prima ætate versatum, & fidè maxima authorem huiusce sententiæ esse. Sed quòd mihi affiniùs vero videtur, Rabbinum hunc vulgari sensu IESV

no-

Rabbi Salamō Gallus.

Isai. 26

Zach. 9

nomen vſurpaſſe, dùm ſcilicèt ſua notione Saluatorem, aut ſalutem deſignat. Et licèt Chriſtum Orbis Liberatorem, Meſſiam nuncupare, non illi fuiſſet conſilium, id tamen præſtitit vel imprudens: vt iàm olim Balaam, & Caiphæ Diuino Conſilio acciderat.

Rabbi Moſes Gerundeſenſis. CLXXXXVIII Decimo quinto. Rabbi Moſes Gerundeſenſis, qui doctiſſimis Hebræorum Doctoribus primas nullatenus cedit; hæc ait. Id præcipuè Rex Meſſias in animum inducet ſuum, Iſraelem nimirùm accuratiſſimis præcibus protegere, diuinamq; clementiam propitiare, Ieiunos dies traducet, & ſe ſe abijciet in illorum vtilitatem, vt eſt in Iſaia: *vulneratus eſt propter iniquitates, &* Iſai. 53. *attritus eſt propter ſcelera noſtra.*

Hachados CLXXXXIX: Claudat deniq; agmē Rabbinus Hachados, qui eo in libro, quem inſcripſit Secretorum Reuelatorem, ab Antonino Romæ Vrbis Conſule interrogatus, quo appellanda nomine Orbis Seruatoris Parens erat, ſibi ab Elia in ſpelunca duplici detectum fuiſſe reſpondit: de quo, inquit, me interrogas, quod ſcilicet nomen Prophetiſſæ indetur. MARIA, quidèm audiet. Iccircò cecinit Iſai. 9. Iſaias; *Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt Principatus ſuper humerum eius.* Quibus in verbis haud obſcurè monſtratur, Meſſiam à Deo eſſe generandum; Imperij ſui fines, tanquàm Vniuerſitatis Orbis Dominum prolaturum, & MARIA Dominâ naſciturū.

Reſpōdet Hachados quartæ Antonini interrogationi. CC. Quartæ Conſulis interrogationi de Virga illa, quâ Moſes tot ediderat prodigia, hæc poſt multa, Rabbinus. Tibi modò patebit cauſa, cūr in Iſraeliticum populum ſerpentibus Deus animaduertens Vati edixerit: *Fac* Num. 21. *ſerpentem aneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet.* Hæc enim verborum ſētentia: Qui venenato ſerpentis, hoc eſt, peccati morſu fuerit ſauciatus, ſi oculos ad ſerpentem arbori affixum verterit, ſempiternam vitam comparabit. Et quòd huiuſmodi arbor à vitæ arbore ſecta fuerit, Orbi conciliauit vitam illius fructus. Hæc rurſus arbor longum temporis ſpatium humi delitescet, cunctis ignota mortalibus, quouſq; ſcilicèt Helena

præstantis sanctimoniæ Regina, Imperium Orbis obtinebit; qua quidem tempestate difficillimo loco Israelis res erit, maximasq; redacta ad angustias, ab illo enim exigetur arboris huius ratio; cùm tamen illum omninò fugiat, vbi nam lateat. Donec tandem ex Diuino Consilio eodem in solo reperietur quædam illarum arborum, de quibus Isaias: *Et dabit impios pro sepultura*. Et istiusmodi rē patrabit Numen, vt patefaciat, quam magna prodigia sua sint, & quā admiratione excipienda ipsius miracula. Eodem in libro, quia Messias, inquit, salutem mortalibus afferet, IEsuah appellabitur, cæterū nationes, quæ ad ipsius Fidem se se adiungent, illum IESVM dicent. Et hanc ob rem Geneseos in libro expressum fuisse hoc nomen intelliges: *Non recedet Sceptrum de Iuda*. Hebraicè Iauo Silo Velo. Si enim Principes harum dictionum literas conflaueris, IESV, effingent eædem omninò literæ: quia suauissimum hoc Nomen Hebraicè scribitur his tantummodo literis, I.S.V. Isai. 53. Gen. 49.

CCI. Quam igitur causā afferre Iudæi valent, ne Christum, vt verum Orbis Assertorem impensè colant, ac venerentur; siquidèm suæ ipsorum Editiones, tùm Chaldaica, quam illi pari religione, ac sacram Paginam amplectuntur, tum septuaginta Interpretum sanguinis necessitudine ipsis coniunctorum, quibus Diuinæ Sapientiæ lumen affulsit luculēter, tot ante Liberatoris aduentum annis toties q; prædixère verè ipsum Messiam esse; Et nefas sit spem ad alium transcribere. Quin etiam obfirmata illorum durities non ab ijs modò ea dignitate Editionibus insimulatur: verum etiam arguitur ab amplissimis tot Virorum testimonijs, quorū quidam antè, alij verò post Christum natum effloruère: quorū authoritas omni exceptione maior: quorum explanationes, & æquum est, & debent amplecti, idq; præcipuè, cùm omnia examussim videāt absoluta, quæ sui ipsorum Præceptores tanto antè tempore enucleârant. Aliquantula purgari posse ratione videbātur, si rebus admodum difficilibus, vt certè sunt, Deum hominem factum: Deum in Crucis patibulo occisum: fidem non haberent, si

Excusari nequit infidelitas, quæ non credit ijs, quæ iam euenerunt. Ioan. 14.

hæc antè euentum ab ipsis exigeretur. Sed hæc obstinatè denegare postquàm euenère multoq; antè prædicta, fugit me planè, quî poterunt criminis inuidiam eleuare: Suæ necis dedecora, & suæ anastaseos gloriam prænunciauit Seruator discipulis, aitq; : *Et nunc dixi vobis priusquàm fiat; vt cum factum fuerit, credatis.* Et qua de causa non illis imperabit, vt credant, priusquàm sortiantur euentum, quæ credenda obtulerat? Quia res erant egregiè arduæ, nimirùm Hominem Deum proditum à suo ipsius discipulo, & Crucis affectum supplicio animam editurum: tertiò deindè à nece die gloriosè reuicturum è tumulo: & cælestes orbes penetraturum, vt haud dubiè contigit: Iccircò, inquam, non antea, sed postea fidem imposuit; quia forsitàn ante euentum haberet infidelitas quid causaretur; à quo quidèm longè abesset, si facta credere cogerentur. Siquidèm vsurpare oculis, quæcunq; futura prædixerat Christus, certissimo esset argumento, Christum Diuino afflatum spiritu fuisse locutum; cum profectò mendacium subesse minime posset, vbi expletum iam esset Vaticinium; Cuius quidèm mendacij nequaquam poterat compertus haberi Christus; Vt neq; Rabbini illi, de quibus hactenus nobis actum est: cùm omnium oculis iam sit obuiùm, quod ipsi venturum prænuntiauerant. *Illud itaq;* (ait aptissimè Augustinus) *dicit quo viso fuerant credituri, quod ipse esset Christus filius Dei, qui hoc potuit facere, & prædicere, antequam faceret.*

Qui suæ mentis errori obfirmatè hæret, immedicabile cæcitatis vulnus sibi infligit.

CCII. Et etiam nùm priscâ animi peruicacitate languere gentem hanc! maiorem obstinatæ mentis insaniæ, quàm sano tot Doctorum iuditio fidem habere? Planè immedicabile cæcitatis suæ vulnus patefaciunt; qui mentis suæ delirium veritatem æstimant. Et tot, tamq; locupletiũ testium veritatem ludibrio vertunt. Cædebant cum Christo sermones discipuli, qui se se Emmaus conferebant, quin ipsum, quem alloquebantur, agnoscerent, & deiecti iam spe, in qua Christi Resurrectionem habebant, verum, inquiunt habere, sibi dixisse fœminas, quæ ad Christi tumulum multò manè properauerant, se se cælestes Au-

licos

licos obtulisse, qui eas de Christi Resurrectione fecerint certiores, & omnibus lætitijs hoc nuntio circunfluentes demisisse, ipsos verò fæminis nullo prorsùs modo credidisse. Imò adiungit Lucas: *Visa sunt antè illos sicut deliramenta verba ista*. Fæminarum itaq; testimonium Angelorũ authoritate velut chirographo subscriptum anilem stultitiam æstimabant: & inanem mentis suæ cogitationem, quæ omninò à Resurrectionis veritate abhorrebat, eam sanam credebant, & integram. Sed quo id pacto? grauiori manu rem premamus. *Oculi autem eorum tenebantur*, ait idem Lucas: Alieni erant homines ij ab huius Mysterij Fide, at verò qui Fidei sunt luce capti, suæ mentis amentiæ, tanquam vero, obnixè hærent; & sana veri facies cælesti firmata testimonio tanquàm insanæ mentis delirium repudiatur. Verùm id ipsum est laborantis caligine animi valetudo: *oculi autem eorum tenebantur*: Vera scilicèt delirij loco, & deliria in veri speciem colere: quæ vera Cælũ edocet, mentientis deceptionem sensus ducere, & illudẽtis sensus amentiam in veritatem delapsam è Cælo adoptare. Luc. 24.

CCIII. Verùm enim verò palam omnibus facit Synagoga summum, ac difficile illud tempus, eaq; supplicia, quæ ex Oseæ Vaticinio impendebant, iàm illi planè irrogata, & desertam à Deo esse, quia Christo IESV sponso Osea 3.
verè suo infida extitit, & affectam intellectus obcæcatione, & voluntatis duritie; quo nihil opis tam graui morbo reliquum fieret. Perspectum deindè est, omnibusque obuium, omnẽ Synagogæ gloriam ad Catholicam Religionem fuisse transcriptam; huic enim quidquid honoris, quidquid laudis vsquàm est, debitum iure omni est æstimandũ ob Fidem videlicèt quam castissimè obseruat Christo IESV, quem efflictim deperit, vt Sponsum. *Tu gloria Ierusalem: Tu lætitia Israel: Tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eòquod Castitatem amaueris; & post virum tuum alterum nescieris: Ideò manus Domini confortabit te; & eris benedicta in æternum*. Meritum sanè Christianæ Ecclesiæ elogium, quo illâ Synagogâ felicius valet commendari. Iudit. 15.

S CA-

CAPVT DECIMVM.

Cum Euangelica Harmonia Sibyllinus concentus.

Consensus ex Sibyllis.

CCIV. VErum quidèm est vnum,& alterum testamentum sibi inuicèm musicè admodum concinere: sed si hunc inter se concentum suauissimè edũt, non absonus planè est,quem etiam admiscent Sibyllarum testimonia, quæ diuino instincta Numine Christi aduentum, sacraq;illius arcana Ethnicos inter prædixerunt;quẽadmodùm Iudæos inter, Prophetæ,cælesti quadã inter horum oracula, & illarum vaticinationes habita harmonia, quæ omnia ad numerum consonant rebus ijs, quas Nouũ Testamentum de Christo refert. Ita omnes mirè consentiunt, quia vno, eodemq;spiritu afflabantur omnes. Si enim Isaias de ortu Vnigeniti Dei nostra mortalitate induti sermonem habens, nascentem illum florem nuncupauit: *Egredietur virga de radice Iessè, & flos de radice eius ascendet*:Et Matthæus iccircò ait in Ciuitate Nazareth fuisse educatum (est autem Nazareth venustum floribus solum) vt Vatum oraculis respondisset euentus: *quoniã Nazaræus vocabitur*: Vt Nazarethnus scilicèt diceretur,quod idem est, ac florum venustate commendabilis, multis antè annis, vt meminit Lactantius Firmianus,eadem de causa prænuntiauerat Sibylla: Florebit flos purus; ad Christum sermonem intenderat. Idem prorsus quod prædixerant Vates, & allusit Euangelista. Eam ineunt societatem,ac fœdus cum cælesti sacrarum litterarum concẽtu Sibyllina oracula; vt permulti vehementer commoti suaui admodum necessitudine, rectam Fidem amplecterentur, prudentes quidèm rerum æstimatores, fieri enim minimè posse crediderant,falsitatis aliquid subesse Fidei, quam vnisono consensu,ac concentu Personæ inter se longè aliæ præ-

Isai. 11.

Math, 2.

Lib. 4. de vera Sapient.

præcinebant; Et quæ licèt vario generis discrimine secernerentur, vno tamen veritatis nodo ligabantur arctissimè.

CCV. Ex quo quidèm planissimè cognosci valet sacris gratissimè voluminibus Sibyllarum eloquia cōcinere quæ Incarnationis, & necis Assertoris Christi arcana tàm certa cognitione assequutæ, ita graphicè, & subtilitèr illius res gestas, ac prodigia literis consignarunt, vt illarū oracula de Liberatoris vita, ac morte historicè potiùs, quàm propheticè disserere videantur. Fidem rei faciunt ipsarū carmina; quæ in Sanctorum Patrum Bibliotheca descripta sunt. Non me quidèm fallit, non eâdem, quâ Canonici libri, authoritate excipi; In illorum enim syllabum non illa adscripsit Ecclesia, sed proiectæ habebitur peruicacitatis, qui illorum veritatem in dubitationem adduxerit; Sibyllarum enim oracula in testes Ecclesia affert, Dauidis vaticinijs ea componens, vt vtraq;sibi amicè conciliet: *teste Dauid cum Sybilla*. Nec quisquam amplissima dignitate, & sanctimonia Patrum de illarum veritate hæsit; hæsit autem? Imò illorum quàmplurimi, quò Euangelicam Legem firmius stabiliant, Sibyllinis oraculis id præstare insistunt. Et quanuis de illarum numero in alias alij sententias abeant, tamèn communis omnium opinio fert fuisse decem, atq;omnes illibatum Virginitatis florem ad extremum vsq;spiritum retinuisse, & in eius virtutis pretium (quàm strenuè Deum demeretur hæc virtus) Prophetico spiritu à Numine fuisse afflatas: Cognominatæ sunt Sibyllæ græco nomine, cuius est latina notio: Dei consilium, vt habet Hieronymus. Meminére de Sibyllis Plato, Aristoteles, Heraclitus, Cicero, & Virgilius: qui omnes antè Christum floruere. Post Christum Iustinus Martyr, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Eusebius, Baronius, & plures alij, qui citant Augustinum, & Hieronymum.

CCVI. Ergo in firmiorem verissimi testimonij comprobationem eam apud Ethnicos fuisse adeptas authoritatē Sibyllas edico, ob ingentem rerum vim, quas antè euentum prædicebant, vt haud dubiè, dixerit Heraclitus, in-

Sibyllæ de Christo apertissimè prædixerūt

Sibyllarū oraculorū authoritas.

Lib. contra Iouin.

Lactant. to. 1. l. 3 ca. 5.

M[illegible] apud Ethnicos fuere authoritate.

terris appatuisse Sibyllas, cum tamèn non solo sed Cælo fuissent educatæ. Cautumq; erat seuerissimâ inter Romanos lege, ne quis illarum carmina retineret apud se se: quæ Romano tantùm in Capitolio adseruabantur, quem locum eximia religione colebant: Vnde Sibyllina oracula tanquàm Sacrum aliquid, ac Diuinum venerabātur. Nec eo seruata cultu moris erat legere, n si summo Reipublicæ tempore, & cum de rebus difficillimis consultò opus erat, an scilicèt, Sibyllinis in libris huiusmodi euentus reperirent. Et quindecim aderant Viri, cùm illos legere in rem fore credebant. De quibus Tacitus: Anno ab Vrbe condita septingentesimo trigesimo sexto sanxit Augustus, quo intra diem ad Prætorem Vrbanum ferrentur, neq; habere priuatim liceret.

Sibylla Cumæa.

CCVII. Cæteras inter Sibyllas duæ in Italia' duxerūt vitam, quarum altera Cumea vulgò dicitur, ab oppido nimirùm Cumis, quas incoluit, non longè à Neapoli interuallo. Cùm in huius carmina (quæ seruabantur in Senatu) incidisset Virgilius, quartam Eclogam ex illis descripsit, quemadmodùm in illius initio planum est, & Salonino Asinij Pollionis filio (erat autem Virgilius Pollioni arcta familiaritate deuinctus) Genethliacum cecinit, & quæ in Sibyllæ carminibus præclara reperit, ad institutum suum cæcè quidèm accommodauit. Vixit, & vita est functus Virgilius Augusti Cæsaris temporibus, quem testamento suo præfecit; Christus verò humanæ libertatis vindex, mortem subijt anno duodeuigesimo Tiberij Cesaris Imperij, hic enim in Augusti locum suffectus est. Vndè aperta, testataq; est veritas huius Sibyllæ prædictionum, cæterarumq; quæ illi consentiunt.

CCVIII. Hæc præsertim sua in Ecloga ex Sibyllinis oraculis Mantuanus Vates enumerat, Nouam faciem inducere Orbem nobili admodùm pueri ortu: iam se se terris Virginem restituere: & nouam è Cælo progeniem descendere: proscribendum ab Orbe scelus, & diuinos mortalibus mores ab illo afferendos; & pacis fœdere quiescētium terrarum habenas, virtutibus patrijs tractaturum.

Quæ

Quæ omnia mirum in modum Isaiæ vaticinationibus concinunt, quod in felicissimo Seruatoris aduentu factum credimus; & de quo Euangelicā narrationem Sacri Historiographi contexunt. Quòd quidèm eam magno Constantino admirationem iniecit, vt postquàm repudiata Idolorum superstitione se se ad Christum adiunxit, accuratè secum versans, vt Deus Redemptionis arcanum, tot ante annorum spatiū Virgini illi aperuerit firmioribus Fidei nodis adstringeretur. In oratione itaq; quam habuit ad Sanctorū cætum, *Sibillam*, inquit, *ego beatam puto quam Seruator ad diuinandum de sua in nos prouidentia delegit*. Literis prodidit Genebrardus Secūdarium Decij præfectum, Vetianum pictorem, & Marcellinum oratorijs disciplinis excultum, hac ipsa cogitatione vehementer impulsos misisse Idolis nuntium, & Christo dedisse nomina. *Isai. 11.*

CCIX. Illud etiam non prætermittendum censeo, quod inquit Tullius: *Sibyllam sepositam, & reconditam habeamus, vt id quod proditum est a maioribus in iussu Senatus nè legantur quidèm libri: valeantq; ad deponendas magis quam ad suscipiendas Religiones*. Quem locum ita exponit Galaza. Legerat Tullius in Sibyllarum carminibus, inanē, ac falsam esse Ethnicorum Religionem, ac penitùs intercidendam; Christianamq; disciplinam hominibus impertitum iri, quæ illos æternum sospitaret; Cùm igitur Ciceronem minimè falleret barbaram omninò esse Deorū superstitionem, profuturam, dixit, illorum cognitionem ad deponendas, quas colebant, Religiones. Cumq; illū rursùs fugeret, quæ futura esset Religio Christi aduentu mortalibus impertienda, ad nouas, inquit, suscipiendas valituram: quod quidèm rectè est interpretatus. *Lib. 2. de diuinat.*

CCX. Ea inerat iam tùm temporis Sibyllarum oraculis vis, & authoritas, vt illis in Ethnicos Paulus vteretur, & cogeret manus dare; Christianisq; sacris initiari enixè persuaderet, id consilij insistens, quo (vt Author est Clemens Alexandrinus) in orationis argumentum Aræ titulum Athenis sumpserat, & Poetarum carmina, quæ ad institutum suum ex vsu fore credebat. *Hystaspen sumite, & legite* *Paulus vtebatur Sibyllarum oraculis.* *Clem. Alex lib. 6 stromat.*

legite, aiebat Apostolus, *& inuenietis Dei filium multò clariùs, & apertiùs esse scriptum*. Ea propter vehementius in dies æstuante in Christianos Romanorum Imperatorũ furore Sibyllinis carminibus vti, capitali supplicio sunt deterriti, quemadmodùm traditur à Iustino Martyre, quo, scilicèt, metu perculsi ab illis legendis libris abstinerent, quorum cognitione maximam sibi dimeterent vtilitatem: ac prorsus Cacodæmonis seruituti obnoxij, immane possent iugum excutere. Sed frustra ad id operam contulere; non enim hos modò libros omni expediti timore euoluimus, verùm omnium etiam oculis legendos exponimus. Quòd verò Sibyllinis libris, sit Christianis interdictum, fidem planè faciunt Valeriani Imperatoris literæ ad Senatũ hac de re missæ. Quas adducit Flauius Vopiscus in eiusdem Imperatoris vita: literarum autem exemplum infrà scriptum est. *Miror vos Patres sancti, tandiù de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse; perinde quasi in Christianorũ Ecclesia, & non in templo omnium Deorum tractaretis*. Et ob assiduum studium, quo Sibyllinos libros veteres Christiani versabant, tùm lectione, & conuictu; tùm colloquio, & prædicatione, Sibyllistæ sũt cognominati, vt aduersùs Celsum meminit Origenes.

Sibyllarũ scribendi genus dissimile Prophetico.

CCXI. Verùm enim verò, inquiri fortasse potest, quid causæ fuerit, cur dicendi genere tam dissimili sacri vsi sint Vates, & Sibyllæ? Illi enim obscuris sermonibus oracula occulebant sua; hæ aperta orationis fronte Diuina consilia detegebant. Cùm verò vtrosq; (vti credimus) Diuinũ afflauerit Numen, eandem dicendi methodum instare, fuisse videtur opportuniùs. Quòd autèm reconditis, nec sumptis de medio sermonibus Prophetæ fuerint vsi, illud in primis suadet, quòd cùm politissima Doctorum ingenia, ab ipsius nascentis Ecclesiæ exordio illis explicandis vehementer insudent, non omninò valeant arcanos illorum sensus eruere; Imò longis se à Prophetica mente interuallis sentiunt alienos. At contra, ita se se obuias Sibyllarum sententiæ ferunt, vt face non egeant, quò illustrentur. Cumq; id mecum ipse attentè reputauerim, hæc mihi in

pri-

primis responsio rem conficere visa est. Id præcipuum fuit Numini Consilium, Orbem nimirum dæmonum seruitute, oppressum, Vnigeniti sui nece ditioni suæ adiungere: quòd quidèm princeps extitit prædictionum scopus, quem ex destinato collimabant: Ex vsu igitur fuit, ne Sospitatoris aduentus apertè admodum Iudæis patesceret, è quibus mortalitatē sibi indueret, & quibus cū familiari ageret cōsuetudine; nè, inquàm, illum Orbis Messiam, ac Seruatorem legatum agnoscerent; qui enim si id fieret, consilij compos euaderet, aut mortis illi supplicium irrogaretur, quam Deus vnicum salutis humanæ remedium destinauerat? Hoc planè illud est, quod ad Corinthios Apostolus: *Si enim cognouissent, nunquàm Dominum Gloriæ crucifixissent.*

CCXII. Hæc meo quidèm iudicio causa eā in Prophetico sermone obscuritatem creauit: Sibyllæ verò cùm Ethnicos inter scripserint, & auulsis à Iudæa plagis, habuére aliud in Consilio, quid enim causæ erat, vt ijs ænigmatum inuolucris sermonem obducerent. Apertè igitur de Christi mysterijs sunt loquutæ; quo videlicèt Ethnicis planæ fierent, quæ de primo Dei aduentu ad salutem mortalium; de secundo verò ad exigendam ab ipsis vitæ rationem, cælesti afflata numine prædixissent; vt ita faciliori momento ad Christi fidem concedęrent, & ad æternam felicitatem cooptarentur, cùm illis nuda veritatis facie Euangelici Oratores suadérent, quæ è Sibyllarum Oraculis dilucidè etiam hauserant. Placuit nempè Numinis prouidentiæ, vt vt geminatis ad eandem Fidem demōstrandam testimonijs vterq; Populus tùm Iudaicus, tùm Ethnicus eam, & libentiùs amplecteretur, & retineret fideliùs.

CCXIII. Operæ duxi pretium, obuium orationi nostræ dubium decidere quò illa firmiùs stabiliatur. Est autem dubium huiusmodi. Quandòquidèm afflictis mortalium rebus, opem aduentu suo afferre amauit Deus, satis ad mortalium salutem fuisse videtur, modò illum agnoscerēt, & religiosè colerent; quòd immortali, diuinæq; naturæ, mortalem, humanamq; ad eandem Hypostasin adiungeret: *Deciditur dubiū, cur Deus mortem voluerit subire?*

quod

quòd se hominem factum terris ostenderet: quòd mortales inter mortalium colloquio, conuictu, ac victu vteretur. Ita enim declinaretur sceleratum egregiè malũ, quod fuit Assertoris mors, tot antea Vatum oraculis prænunciata, tot Sibyllarum prædicta carminibus, & ab Euangelicis Historiographis circũstãtijs omnibus enarrata. Quin etiam pessimum post sæculorum omnium memoriam deuitaretur crimen, sceleratas, nimirùm, manus homini amabilissimo, & humanissimo Deo nequaquam mortales inferrent: Facinus quidèm Christo Assertori laboriosissimum ob ingentem dolorum vim, quos pertulit; Mortali verò generi perniciosissimum propter ingratitudinis notã, quam sibi apud Deum inussit.

Deus, vt hominẽ asfereret, rerũ ordinẽ nõ inuenit.

CCXIV. Id omninò certum, verissimumq; in primis adstruimus, omnium optimam rationum, quibus poterat saluti mortalium consuli, sua tantum ductum probitate elegisse Deum, sui nempè Vnigeniti necem. Nec magnũ facessit negotium, quod nobis dubium aduersatur. Deus enim miro humanæ libertatis facinore, quam mortalitate indutus, & immisericorditèr morte affectus hominibus peperit, naturæ ordinem nec euertit, nec inuertit: Imò conseruato rerum tenore suo quanquè fungi munere ratum, gratumq, habuit. Siquidèm res prorsùs mirabiles ad tutum, fastigiumq; perducere, suo omnibus contentis in officio, maxima in laude est ponendum, nè quidquam operanti honestiùs, aut spectanti iucundiùs potest contingere. In duarum Victoriarum memoriam redeo, de quibus in sacra Pagina: alteram ab Amorrhæo tulit Iosue; alteram Sisaræ praripuit Barac: Cũq; benè magnã vtriq; operam contulisset Cælum, Iosue Solem, & Lunam subsidiarum veluti militem expediens; Barac armatas stellarum acies opportuno auxilio mittens; illa quasi silentio inuoluitur, hæc omnium plausu commendatur. Quid, precor, illustriùs Barac præstitit, vt præ illius Victoria non tam splendeat Iosue Triumphus? Nempè quam victoriam Iosue reportauit, Solem, ac Lunam à cursu retinuit suo, & compositam musicè Vniuersitatis methodum intempestiua:

ua mora turbauit: *steteruntq; Sol, & Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis.* Quem verò triumphum egit Barac, nihil à munere deflexit suo; continenti Stellæ cursu suam quæque stationem obseruantes processere: *De Cælo dimicatum est contra eos. Stellæ manentes in ordine, & cursu suo contra Sisaram pugnauerunt.* Illa verò Victoria omnium est commendanda præconijs, quæ nullam rebus vicissitudinem inducit: *dicitur Stellæ manentes in ordine, & cursu suo*, commentatur Abulensis, *ad differentiam factæ sub Iosue: nam tunc de Cælo pugnatum est: non tamen fuerũt Stellæ in ordine, & cursu suo; sed tunc astra licèt pugnabãt, mouebantur.* Idcircò cùm Deus Orbem vendicare in libertatem, & Cacodæmonem illi nullo iure dominantem expellere conaretur, integrum humanæ naturæ, quam sibi adnexuit, ordinem reliquit; quin meliorem in locum traduxit, illustrem suæ disciplinæ facem hominibus præferens, seq, quem toties receperat Deus, Messiam edocens Dei ipsius Vnigenitum: Idq; infinita propemodum prodigiorum vi manifestè comprobans, quæ quidem prodigia edere, vni tantum fas esset Deo, & ad suam gratiã, beneuolentiamq; eos alliciens, qui eam amicè admodum oblatam auidè arripere insisterent. Cùm enim rationis compos, suiq; arbitrij homo sit, illum conseruatis naturæ legibus sospitem voluit præstare Numen, si ad id voluntate, & meritis non molli brachio niteretur; non verò vi, aut iniectis animo catenis ad salutem trahere mortales, fuit vnquam Deo consilium. At verò vt Diuinæ id menti constanter sedit, nulla potuit ratio opportuniùs inuestigari, quæ efficaciùs hominibus commendaret, aut in illis excitaret ardentiùs Diuini amoris incendium, quàm Deum in illorum gratiam hominem factum, Crucis subeuntem aras, quò illorum scelera piacularis hostia expiaret, & ad æternam felicitatem viam muniret, ac limina patefaceret, omnia in mortalium vtilitatem intueri.

Iosue 10.

Iudic 5.

CCXV Quin etiam magnum erat hæc ipsius mors incitamentum Martyribus ad patientiam, qua acerbissimos cruciatus æquissimo animo pertulere. Confessoribus ad cx-

Christi mors Martyribus stu[...] ad[...]monet, et sanctis hominibus in[...]cita[...].

cælestem illam viuendi rationem, quā institere qui omnes aspiciētes in Authorem Fidei, & consummatorem IESVM felicissimo exitu conatus saluberrimos coronarunt: quod quidèm non perleui adeò negotio præstarent; si tanto essent destituti archetypo. Quod non fefellit Augustinum, cùm dixit: *Parum erat hortari Martyres verbo, nisi firmaret exemplo*. Quodq; non mediocriter Iobum typice tantùm alebat, vt immensum illud laborum pondus modestissimè toleraret. De quo ita in sacra Pagina: *Testa saniem radebat Iob*. Quid! an linteum, quo vlcera abstergeret, Iobo defuisse credendum est? Quid tegula vtitur ad id muneris, quæ vnà cùm sanie carnis frusta haud dubiè proscinderet? Non hæc quidem paupertatis industria, sed præcinentis animi consilium: In omnem leuandi doloris occasionem excubabat Iobus, vlceribusq; solatium aliquod sedulò indagabat, nullum verò præsentiùs sibi ipse subijciebat quàm illorum tabem testa percurrere. Quæ quidèm, vt placet Diuo Gregorio, è creta compacta, & cocta igni Christi Assertoris Humanitatis typum gerebat: Quam mortalitatis argilla, & diuini amoris ardor acerbissimos cruciatus, ipsamq;mortem subire impulit. Hæc itaq;tegula vice speculi, vel imaginis Iobo erat qua Christum suomet depictum sanguine dolentem intimis sensibus, qualem sustinuerat signum, intuebatur fortissimus Athleta. Ergo illam tenebat manu, & dolorem vlcerum solabatur, ita suos ad Christum labores, vel potiùs Christum suos ad cruciatus referebat:Demulcebat testâ illâ Christi typo hyantia sanie vlcera, atq;in tenerrima effusùs verba, Imaginem illam, tanquam archetypum alloquebatur in hunc modum: Tu, Domine, suauissimum mihi exemplar: Tu vnicum laboribus meis præsidium, ac leuamen: à tuis mei doloribus torquere me blandè ediscunt: amænissimum est ad tui conspectum dolere, si sæuire auderent dolores, quos tibi totos addixisti. Nescit rigescere adamas, quem sanguis agnilis intinxit. Quid enim mecum agi inclementer existimem, qui nullum fecerim peccandi modum, si te actum in Crucem video, quē

Diui-

Diuinitas labe omni præſtat alienum? Quid tantillo ſanguine ſcelerum meorum ſordes abluere non effuſe gaudeam, cùm te largo cruoris flumine manantem teneam, vt crimina aliena abſtergeres? Quos igitur olim Chriſti tantum dolorum typus affectus in Iobo excitabat, eos obtinuit, modòq; obtinet in Martyribus eorum dolorum veritas: Cruciatuum enim, quos Seruator ſubijt, conſpectus, mirum quos animos Martyribus faciat, vt abalienatis ab omnis doloris sẽſu animis in mortem ipſam ſtrenue ruant. Quòd vt nobis liquidiùs conſtet, & vt rem propriori oratione proſequamur, ponamus factum, Chriſtum ſibi mortalitatem induiſſe, & hominibus diuinitatem ſuam ea fuiſſe ratione teſtatum, vt omnes illum vere Deum æſtimarent: Illos deindè edocuiſſe æternos ſceleratis cruciatus imminere, probis verò felicitatem ſempiternam. Et nullatenus id laboraſſe, vt nimirùm ſuo Orbi exemplo, nè latam inſtaret viam, voluptatibuſq, inſeruiret, ſuaſiſſet; Imò illum obtinentem antiquum, veteribus obtemperantem moribus reliquiſſe; eo ſcilicèt pacto, vt qui paupertate eſſent circumuenti, & duriſſimo egeſtatis telo perculſi, eundem ſemper voluerent lapidem, & eâdem quærendi victus ſolicitudine vrgerẽtur; qui verò pæcunioſi, & fortunis omnibus eſſent affluentes, id tantum curarent, quà ſcilicèt ratione opes augerent ſuas, & vitæ huius illecebris illectarentur, Qui in laborum tolerantia alijs poſſent documento eſſe, & humanæ felicitatis contemptu alios edocerent, quàm paruo ducenda pretio. Quid, precor, vtriq; agerent, pauperes ſcilicèt, & diuites? Id in primis mihi habeo perſuaſiſſimum; Diuites ſuis ſe opibus nullatenus abdicaturos, qui Chriſtum illis ſtudentem aſpicerent: Pauperes ſua ipſorum paupertate animis deſponſuros, qui Dei Filium, cùm poſſet diuitias, vel paupertatem amplecti, hanc negligentem, illis blandientem cernerent. Si igitur Parens humanæ ſalutis, primo ſuo aduentu, homines, vt docuimus, gratiæ ſuæ opibus cumulaturus erat, non verò fluxis, inanibuſq; diuitijs, non aliter rectiùs fieri, aut potuit, aut debuit, cùm eò humana natura deuenerit pro-

elum ad scelera ingenio, quā Christi exemplo erigi oportebat: Vndè hoc ipsum, quod factum à Deo cernimus, quiuis faciendum haud difficulter existimauerit.

CCXVI Paucis, te, modò, Lector. Si qui olim mortales ætatem in Hispania agitabant, fortassè acciperent, Deum in Iudæa cælestem viam edocere mortales, illisq; diuinam doctrinam impertire, quo animorum saluti post fata consulerent,& suorum deindè corporum post vniuersā hominū resurrectionē; Sed nullis homines diuitijs afficere, nec laboribus,aut vitæ illorum molestijs mederi neque illos à morte vindicare; Se tamen id genus rerum immunem seruare, & magnos opum cumulos congerere, nil nobis, præter vnam paupertatem reliquum faciendo, nobis contemptum suadére,sibi verò honorem aucupari, Deniq;cùm viam alteram verbo mōstraret; ipsum aliam opere insisteret. Quis, quæsò, cuius hæc ad aures peruenirent, Patriam,Fortunas, Dignitatem, aut suam viuendi rationem, Coniugem,& liberos repudiaret, vt ad Dei cognitionem,& animi sui salutem incumberet? Oppidò haud dubiè pauci huiusmodi consilium caperent, quidam enim id ludibrio ducerent, & risu exciperent vt actum est à magni nominis Philosophis, qui Apostolum de Resurrectione facientem verba acceperant. Nam quòd Deus fuerit homo factus, & quòd Princeps rerum opifex humanā sibi naturam copulauerit, stultum mortalium pluribus visum est, mente Doctoris gentium: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidèm scandalum; gentibus autem stultitiam: ipsis verò à Deo vocatis Iudæis, & Græcis Christum Dei virtutem, atq;sapientiam.* Alij voluptatibus suis immersi, alij implicati laboribus (trahit enim sua quemq;cura) sibi nullum dicerent superesse tempus,quo præceptionibus hisce audiendis darent operam, seq;prudentiùs operibus, quam verbis credere: quandoquidem sempiternam poterant beatitudinem adspirare, quin laborum vi animam agerent, quin humanas res, & superbos illorum fastus despicatui haberent; quin macie, ac fame luridi, deformatiq,efficerentur, quin deniq; iniurias sibi illa-

Corint 1.

illatas non ad satietatem vlciscerentur. Etenim ipse Dei Filius sibi prælucebat exemplo. Verum enim vero cùm ipse Dei Vnigenitus, non tantùm mortalitatem subierit, verum etiam disciplinæ suæ prædicationi optima vitæ documenta adiunxerit; cùm fame laborauerit, cùm æquissimè illatas sibi contumelias pertulerit; cùm mundani honoris fastigium contempserit, cùm infimam paupertatis conditionem adamauerit, cùm dolores, ac mortem ipsam fuerit perpessus; ac deniquè cùm sermone nihil, quod non firmauerit exemplo, edocuerit; nemo quidèm scelere erit alienus, qui illius vestigia insequi non enixè studeat. Ex quo non obscurè elucet, nullam fuisse rationem, quæ opportuniorem ad generis humani libertatem operam contulisset, quam quæ Numini placuit, mortem nimirùm oppetere, quo nostram imbecillitatem exēplo fulciret suo.

CAPVT DECIMVMPRIMVM.

Rationis cùm Euangelica veritate Harmonia.

CCXVII LEx tua veritas: Dauidis sunt ad Deum verba, Lex, inquit, lux, & via vitæ. Lucis vicè fungitur Christi Lex, quia Diuinæ rationis nititur fulcris. Via est prætoria ad vitam, quia ad sempiternas delicias nos ducit. Christus suos ad alumnos: *nolite putare, quoniam veni soluere legem, aut Prophetas: non veni soluere, sed adimplere.* Cauete, inquit, putetis me legem venisse abrogatum, Recreatum veni, non vt refigerem, vt perficerem, hùc accessi: Veni denique vt vestræ legis vmbras meæ disciplinæ radijs illustrarē: Veni, vt arcana quæ quæ ad me attinebant, & legalibus inuolucris tegebantur, eruerem, vobis planè demonstrans non prodigijs modò, sed argumentis etiam vestra è lege petitis, me promissum toties, receptumq; esse Messiam, Argumentis inquàm

[illegible] Psal. 118.

Matth. 5.

quàm vestra è lege petitis, & ab ijs, quæ vestri de me Prophetæ edocent; quoniam cælestis hæc vtriusq; testamenti Harmonia hic etiam musicum concentum edit, imò hic sublimiorem, ac suauiorem, cum totus rationi innitatur; nec poterat abesse ratio; vbi veritas continentèr præest. In vtriusq; Testamenti paginis sese mihi obuiam fert dulcisonus hic rationis concentus, & licèt non diligenti id egeat manu; occurret enim vel non quærenti; præcipuè tamen patescit hæc veritas in Prophetarum maximo, & in Euangelistarum acutissimo, hoc est, in Mose, & in Ioanne. Initium vterq; scriptis fecit vno, eodemq; verbo, Genesi Moses, Ioannes Euangelio: Ille: *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Hic *in principio erat verbum.* A Diuino Verbo felicissimum vterq; duxit initium: Verbi autē notio, ratio est, siuè consilium; ita enim redditur græcè: Quippè est Verbum essentialis (vt loquuntur Theologi) Diuinæ mentis actus; hic nempè fuit Moseos animus, & scribendi consilium: *In principio creauit.* Augustinus, & alij interpretantur: *In principio*, hoc est, *in Filio.* Quid tamen rei est, vt nouo Testamento initium Euangelistarum delicium, ac ocellus eadem posuerit ratione, qua veteri olim volumini præcipuum illud Prophetarum decus? Idē prorsùs ratione, qui alij omninò tempore? Quid ni? inquit è Purpuratis Patribus Hugo: adiunxitq; causam: *ideò sic incepit, vt ostenderet conuenientiam noui, & Veteris Testamenti.* Dictum pulchrè! Id fecērе initium, & Prophetes, & Euangelista, Ille, quem ex Prophetis maiori Deus amicitiæ gradu affecerat: Hic, quem ex Euangelistis in teneriorem amoris curam adoptauerat Christus: Id, inquam, fecērе initium, vt rationis cum vno, & altero Testamento concentum hominibus aperirent: vtrumq; nempè in eandem veritatem concordissimè conspirabant, quia vtrumq; in eandem rationis harmoniam amicissimè fœderabantur. Idcircò vtrobiq; Verbum est idem, quia eadē vtrobiq; est ratio. *In principio creauit*, hoc est, *in Filio: In principio erat Verbum.* Secum igitùr attentè Iudæus voluat, (ni forte oculis captus) si in ipso statim Euange-

Genes.1.
Ioan,1.

lij

lij initio Diuinum nobis occurit Verbum, sibi etiam posse venire obuiam in sui Testamenti principio; sui, inquam, an nostri? nostri, quippè qui ipsi credidimus: sui, quia ipsorum è manibus ad nostras vsq; deuenit.

CCXVIII Hoc amicum admodùm rationis cum Euangelica veritate fœdus omnium verè oculis exponit, Christum IESVM Vniuersitatis Dominum, nostræ legis Authorem, Dei Vnigenitum, Orbis Sospitatorem extitisse. Ad quod quidèm ponamus, necesse est, neminem alium, præter Deum, humanis potuisse sceleribus opis aliquid conferre, tum propter hominis crimen, quod Diuinam læserit Maiestatem; tùm propter Dei honorem, quem nimirùm decebat, nè alij Redemptionis beneficium mundus debuisset, cùm enim humanæ libertatis facinus primam hominis molitionem præstantia longè relinquat, si è rebus creatis aliqua hanc in se Prouinciam reciperet, & mortales eximeret suis sceleribus, maiorem profectò ab illis, quam Deus ipse, gratiam iniret, & arctioribus sibi vinculis obstringeret, quòd pulchrum rerum ordinem intolerabili fœditate deformaret. Quando vincula Christo Iudæi iniecére, eos precatus est, vel potius iussit, nè quē discipulorum vinculis illigassent: *Si ergo me quæritis, sinite hos abire.* Cùr à laborum societate illos arcet, qui possent illorum vim aliqua saltèm ex parte frangere? Nullos vel hic, quos sibi sanctimonia iunxerat, & amicitia, admisit socios, nè videlicèt aliquam in illos nostræ libertatis partem crederetur incubuisse; & tenerentur mortales partito amore excipere, quos in sui gratiam labores fuisse inter se partitos arbitrarentur. Ea etiam de causa scelestos inter voluit animā agere, cum posset, modò vellet, probata inter sanctitudine Viros è vitą cedere; Si enim hoc ageret, veniret forsitàn in plurimorum mentem probos illos Redemptionis pretium suis laboribus exoluisse, seq; faterentur illis non mediocritèr obstrictos, quod quidem in eo, quod Deus gessit, euenit alitèr; Nam totum hoc Redemptionis beneficium vni Christo acceptum referunt mortales.

Hi[illegible] Chri[illegible] M[illegible] [illegible] hominibus.

Aequum erat, vt cui homines debebant creationē, deberent et redemptionem.

Ioan. [illegible]

CCXIX

CCXIX Comperto igitur, perspectoq; opus omninò esse, Deum nostri redimendi curam gessisse, & id recepisse in se se, ex vsu profectò fuit, hunc illius aduentū multò antè tempore fuisse prædictum, & ipsam insuper tempestatem, qua tanti beneficij merito hominum animos arctissimè deuinciret; nè fieret deceptioni locus, & haberet mortales gratias ijs, qui sibi seruatorum honorem per sūmam impudentiam arrogarent: At verò Sacrorum Vatum prædictiones facem prætulerunt hominibus, vt suum vere Liberatorem agnoscerent; quibus ità constitutis id Princeps omnium Argumentum sit.

Ostenditur Christū esse Dei filium.

CCXX Aut Christus IESVS Dei verè est Filius, & humanæ salutis author, quem Lex, & Prophetæ prænuntiarunt; Aut Deus Orbem in deceptionem adduxit: Quòd Deus Orbi imponeret, auditu est nefas, nè dum dictu, Sūma enim est Veritas, & prima veritatis norma, quam dedecet doli vel species: Superest igitur Christum Dei esse filium, Messiam, ac promissum toties Liberatorem, quod argumento proximè sequenti planissimè ostendetur.

Christus omnia egit ex oraculorum præscripto.

CCXXI Supremus omniū Dominus Christus IESVS, ex quo suauissimæ matris visceribus humanam est amplexus naturam, in id vsq; tempus, quo se se in Cælum gloriosissimè retulit, & Diuinum in terras amorem legauit; facta mirè composuit ad prædictionum exemplar, quale de Orbis Assertore effinxerant; siuè in mentem reuoces tempus, ac locum, quem suo bearet ortu; siuè Prodromum, qui viam ipsi muniret; siuè res mirè gestas, ac vitæ integritatem, qua Orbi prodigio esset, siuè necis suæ incómoda, siuè Anastaseos gloriam, siuè in Cælum ascensum; siuè Diuini Spiritus expeditionem; siuè in Iudaicum populum animaduersionem, siuè deniq; attentè reputes Ethnicæ nationis adoptionem. Cum hoc igitur, vti reuerà fuit, verùm habeat, affatimq; supra docuimus, qui credí vnquàm potest, Diuino contigisse permissu, vt omnia quæ de Dei Filio, atq, hominū Sospitatore prædicta olim fuerant, in homine examussim absoluta [illegible] plan prædicabat, esset? Fallacia enim signa neutiquam edi-

[illegible]

diffet Deus: At verò si quæcunq; in Seruatoris agnitionem destinauit, Christo mirum in modum congruunt: haud dubiè verus mortalium Redemptor, & Dei Vnigenitus est æstimandus: aliàs nos dolo caperet Deus, qui omnia sineret expleri in homine, qui hunc Redemptoris honorem audacissimè inuolaret; omnia, inquàm, quibus veluti coloribus venturum Messiam Sacri Vates depinxerunt. Quòd quidèm fieri nefas est, & implicat contradictionem; Insito enim à natura lumini haud obscurè refragatur, in Deo locum esse dolo, adstruere; quid enim summâ veritate indigniùs quàm mendacium?

Aut Christus Deus est; aut si is non est, Deo fuit potentior.

CCXXII Aliud se se nobis argumentum offert, quod hanc veritatem suadeat efficaciùs. Habet autem sic. Vel Christus Dei Vnigenitus est, & hominum verè Assertor: Vel, si hoc alienum à vero, Deo ipse potentior extitit: Atqui creatum aliquid Diuinæ potentiæ viribus obsistere, aut præcellere, fieri nequaquàm potest, vt Natura ipsa vnâ cum Fide docet; Certum igitur, exploratumq; est Christnm IESVM verè Orbis liberatorem extitisse, quod apertiùs sequenti oratione patefiet.

Expeditur plenius superior ratio.

CCXXIII Planissimum quidèm est Vaticinia humanarum mentium commenta minimè esse, sed ab ipso Numine afflata, instituta, ac detecta, cui videlicèt reclusa patent futurarum rerum arcana: Deindè de rebus multis posteà seculis euenturis sermonem habuere Prophetæ, atq; ideò diuino spiritu instincti. Is verò extitit præditionum scopus, qua nimirùm ratione Deus à Cacodæmonis seruitute, Vnigeniti sui necis interuentu Orbem eriperet, atq; sempiterna iucunditate fruiturum Cælestium ciuium choris adiungeret. Et nè in tanti Domini cognitione deceptionis aliquid paterentur mortales; multis suos per Vates signis illius Ortum, Vitam, ac mortem, & præclarissima quęq; Orbi ipsius aduentu, euentura, speciatim significauit Deus; vt suum castissimè liberatorem mortales colerent. Quæ omnia Christum ad vnguem absoluisse, in propatulo omnibus est. Si verò nihil homine maius in Christo elucesceret, qui posset omnia, & difficillima adamus-

ſim exprimere? aut qua Deus ratione conniueret,vt ſacris litteris, & vaticinationibus è voluntate vteretur,& ementiretur indicia,quę Meſſiæ agnitioni addixerat Deus? Cum præſertim earum rerum pleræq;alienæ eſſent poteſtatis, vt comprehendi, onerari alapis,verberibus accipi, excipi ſalibus, cruci affigi, perfodi telo, ac ea cruciatuum tempeſtate affici, quam Vates prædixerant, & deprehenſus eſt Chriſtus. Rem premo acriùs. Qui potuit in terris adhuc, quidquid in ea ætatula à Meſſia faciendum, prænuntiatum erat, tam graphicè abſoluere?

CCXXIV Qui Reges ad ſe ſe allicere ab Oriente, & muneribus coli liberaliſſimè? qui in Aegytum ſe fugæ è Iudea dare; & rurſus Iudæam ab Aegypto repetere? Qui, priuſquàm eſſet in lucem editus, tempus à Vatibus deſtinatum eligere, quo naſciturum Meſſiam præcinuerant? Quî deniq;omnia è ſententia illi accidere inuito Numine? Cùm nulla igitur ſiuè humana, ſiuè Angelica potentia ſit, quæ ſibi Diuina queat Vaticinia falsò adſcribere, aut ea valeat explere in ſe ſe, niſi è Diuinæ mentis placito,nemo non videt Deum Chriſto IESV id mandaſſe negotij,vt ſcilicèt Orbem vindicaret in libertatem; eumq, Dei Filium, & promiſſum, receptumq, à Lege, & Vatibus Meſſiam eſſe, in quem libertas noſtra incubuit.

Chriſti prodigia ipſū Deū prædicant.

CCXXV Tertia illa eſt ratio, quæ vulgò à Sanctis Patribus vſurpatur, & quâ vtitur Doctor Angelicus. Ea Chriſti prodigijs innititur. Quæ quidèm prodigia illius Diuinitatem luculenter ſuadent, tùm ſui dignitate,ac præſtantia; tum præcipuè ratione, qua ea Seruator perpetrabat: vt à nobis tertiò iam capite ſignificatum eſt. Magnitudinem ſiue prodigiorum præſtantiam mirati ſumus cùm Cæco Siloe viſum reſtituit:cùm Lazarum reuocauit ad vitam; cùm ſæuientes tempeſtates compoſuit: cùm Solem in defectionem coegit; cùm denique ægritudinum genus omne, ea, quæ ab humanitate promanabat, virtute, à laborantibus penitùs remouebat: Erat autem tanta huius virtutis vis; vt ſi quis quocumq; implicitus morbo veſtium limbum attigiſſet, conualeſceret oppidò ab ægritudine.

Intuiti

Intuiti per æquè ſumus, quà illa edidit, rationem, quæ quidèm fecit etiam palam, quid homine maiùs illi ineſſe; ſiquidèm non precibus, ſed imperio vtebatur, & tanquàm poteſtatem habens; re enim ipſa Deus eſt.

CCXXVI. Non contemnendum afferunt noſtræ Orationi robur duo aperta quidèm, teſtataq; argumenta. Alterum rem ſuadet: ideò videlicèt, quia Chriſtus ea fecit prodigia, vt ſuam teſtaretur, comprobaretq; Diuinitatem: Alterum, ideò nimirùm, quia quæ vulgò eduntur in Chriſti Eccleſia miracula, implorata indigent Chriſti Aſſertoris ope. Vtrumq; autèm manifeſtè demonſtrat Meſſiam ipſum, & Dei eſſe filium. Nequè enim firmaret miraculis Deus, quod ille prædicabat, noſq; fide amplectimur, niſi arctiori, quam poteſt, cognatione Deo eſſet adiunctus, & verè Mortalium eſſet Reparator. Quem enim fugit, res mirè geſtas diuinæ potentiæ eſſe; minimè autem ijs decoraret Deus, quidquid eſſet affine mendacio. Hæret profectò animus, & iure hæret, Vtrum mali dæmonis improbitas gentis huius infidelitati præſtet, an cedat? Perueſtigare ſtudiosè voluit Cacodæmon, an Chriſtus Dei verè eſſet Filius, & ſatis ſibi duxit, ſi ab illo extorſiſſet miraculum: *Dic, vt lapides iſti panes fiant*. Ex prodigijs bonus quidèm logicus, ſed malus Dæmon, Chriſti diuinitatem optimè inferri credidit; quam ex ijsdem Iudæi nō modò non credunt, verùm obfirmatè negant, pernegantq; *In nomine Belzebuth eÿcit dæmonia*. Quod Dęmon pro Diuinitate argumentum, in Diuinitatem Iudæi efformarunt: Cor enim ſua obfirmatum caligine, neq; Dæmoni cedit improbitate.

Iudæi Dæmoni præſtat e improbitate.

Math. 4.

CCXXVII. Quartam nobis rationem, quæ Chriſti Diuinitatem abſoluit, Diuina latè Probitas ſuppeditat. Cum enim ſit Deus ſummè bonus, amoreq; ijs reſpondeat, quos ſui noſcit amore teneri, minimè quidèm fineret, ſi Chriſtus falſò Redemptoris munere apud mortales fūgeretur, quòd tot præſtanti ſanctitate Viri, & virtutum omnium faſtigio præditi ſub illo mererentur, & perirent. Plerùmq; enim in Chriſtianiſmo floruere Viri, qui Deum amabili timore

Non ſineret Diuina Bonitas tot viros apprimè ſanctos falli, ſi Chriſtus non eſſet Meſſias.

more colerent, & totos ſe ſe illius obſequio conquiſitiſſimè addicerent. Quemadmodùm fuere Apoſtoli, qui ſe ad Diuinę legis inſtituta omnimodè conformarunt, in quibus ea, quæ, & erga Deum, & apud homines obſeruare cuiq; fas eſt, abſolutiſſimè comprehenduntur; At verò in tanti ponderis re, nequaquàm ſineret Numen, adduci homines in deceptionē: Poſt Apoſtolos, & Chriſti diſcipulos Chriſtianæ diſciplinæ Doctores, ea morum integritate, ea vitæ Sanctitudine; ac virtutū omnium ſplendore viguerunt, vt minor eſſet debita admiratione Orbis. Quapropter neutiquam credendū eſt, permiſiſſe Deum capi dolo Paulum, Hieronymum, Auguſtinum, Baſilium, & ingentem præſtantiſſimorum Virorum vim; qui idcircò Chriſto nomen dedêre, quia à Deo fuiſſe miſſum agnouerant. Vt fieri itaquè nequit parari à Numine dolos, ita Chriſtū IESVM Dei verè non eſſe Filium, fieri omninò non valet.

Infringitur obiectio.

CCXXVIII Quòd ſi quis dictis non acquieuerit, dicatq; plurimos Deum vnum, & agnoſcere, & adorare; cùm tamen ipſi falſis, improbatiſq; ſint infecti dogmatibus, Vt Turcæ, Mauri, Iudæi, & Hæretici; & plerique omnes, qui vnum eſſe Deum planè fatentur, Diuinitatem verò in Chriſto venerari obnixè abnuunt: quos tamen eo implicari errore patitur Deus. Iſtæc argumentatio facili negotio illuditur; aſſerimuſq; illos, qui falſis ſuperſtitionibus hærent, licèt vnum ſolummodò Deum colant, ideò non præſentem ab illo opē obtinere, vt luculentis ſectis emergant, quia, quemadmodùm ad Romanos ſcripſit Apoſtolus, cùm Deum agnoſcant, non vt Deum colunt; ita enim cupiditatibus ſuis obtemperant, vt effractis Rationis, naturaliſq, Legis clauſtris, ita ſe ſe in omne vitiorum genus ingurgitant, vt ætatem agant, vel ſi Dei nullius ditioni eſſent obnoxij; Cùmq; plurima ſcelera pro ſceleribus minimè ducant, diuinæ obſtant beneficentiæ, nè veræ Fidei luce obductas denſa caligine mentes impertiatur: Dei enim beneficium Fides eſt, quam ille confert, benignèq; inſpirat: ad quam ſe animus ipſe exornat propter eiuſdem Fidei rationes, quæ diuina ſunt teſtimonia ab ipſo nobis videli-

delicèt attributa, vt eidem omninò credamus. Ea propter populo olim suo idem rerum Effector edixit: *Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: nè quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.*

CCXXIX. Quintam nobis rationem exhibet iniuria, quam Christus Deo inferret, si se pro Dei Filio, ac Orbis Assertore gereret, isq; non esset. Nullatenus enim Deus ferret, quod Filij sui honor cuipiam tribueretur, qui vtiq; is non esset: Læderetur enim grauissimè Numen, cum hac præcipuè afficeretur iniuria eo in populo, vbi ea Religione colebatur, quam suos per Vates edocuerat; seq; Vniuersitatis Authorem, ac Opificem etiam atq; etiam ostenderat. Hunc verò inter populum rem purè creatam Filij Dei titulum, ac honorem sibi impudenter vindicare, credi neutiquam potest conniuisse Deum, cùm in tantum sui sit honoris Zelotypus, vt Israeliticam gentem in supremũ excidium adduceret; quotiès sibi debitam Religionem ad Deum alium adulterata mente deflecteret. Hac de causa apertum, testatumq; est, Deum Christo IESV minimè esse fauturum, imò affecturum supplicio, ni verè esset ipsius Filius; nõ etiam illius Fidei Doctores ad summam euecturum dignitatem: Ierosolymam Vrbem, totiusq; Iudaici Regni molem non funditus euersurum ob necem illi crudelissimè irrogatam. Hinc ortum habuit Pauli sententia, cum de Christo ad Philippenses scripsit: *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*, non eodem, quo Parentem, honore haberi, furto credidit dandum esse: Tunc enim se furti alligaret, si non haberet Diuinitatem. *Non quasi rapinam habebat*, (commentatur Ambrosius) *æqualitatem cum Patre, quam in natura eius tanquam Deus, Dominus possidebat.*

Magnam Christus Deo iniuriam inferret, si sibi Diuinitatẽ falsò adscriberet.

CCXXX. Obstrepet fortasse quispiam: Commentitios Deos, ac Idola à summo adhuc Numine in terris ferri, quos homines religiosè colant. Imbelle hoc, ac sine ictu telum. Multum quippè discriminis intercedit inter Christi, ac Idolorum cultum. Maius subibat discrimen

Dissoluitur obiectio.

Diui-

Diuinus honor, ſi Chriſto, modò Dei non eſſet filius; quàm ſi Idolis Numinis Religio tribueretur. Primùm, quia Chriſtus ad ſuam homines pellexit Fidem, vbi Deus ſolùm agnoſcebatur: ſceleratiùs itaq; peccaret in Deum, qui illum populum, quàm qui cæteras Orbis nationes deditas Idololatriæ inanis Religionis tabe inquinaret. Hanc igitur ob rem, ni Chriſtus IESVS filius Dei vere eſſet, ſuum decipi populum minimè ſineret Deus; vt excipi à Dæmone permiſerat dolis gentes eas quæ Deum vnum, nec nouerant, nec adorauerant. Quin etiam Diuino tantum permiſſu vigent Idololatræ; At verò Chriſtum coli, & adorare etiam atq; etiam Deus mandat, ac planè iubet: *Dixit: & adorent eum omnes Angeli eius*. Ad hæc, qui idolis, Idolòrumq; cultui bellum indicunt, vt Euangelici ſunt Oratores, multis Deus prodigijs illuſtriſſimos reddit, quamuis eos immaniſſimè Tyrannis excruciet; ita nimirùm ſuo, noſtrumq; omnium Præceptori Chriſto IESV aſſimiliorem effigiem in ſe tranſcribunt. Quòd quidèm non illis præſtat, qui Chriſtianæ legis inſtitutis eunt obuiá: & debitæ Chriſto venerationi aduerſantur. Quòd ſi adhuc patitur Idololatras, ideo fit, vt ad fœdiſſimæ illorum ſuperſtitionis conſpectum, noſtræ Legis integritas nitidiùs emicet; vt planè euenit in candido colore nigro è regione oppoſito, ac in picturæ vmbris, quas temerè pictor non ducit; ſed vt ab illarum contemptu maior arti dignitas accedat, & conquiſitiſſimâ venuſtate prædetur faciliùs ſpectantium oculos.

Apoſtoli ab Officio deſciuere.

CCXXXI. Non etiam contemnendum eſt noſtre Fidei veritatis argumentum, quod Chriſti Apoſtoli, ac Diſcipuli officio defuerint ſuo, & debitam Magiſtro Fidem fefellerint, cùm Iudæi illum Ieroſolymis Cruci affixerunt, ſi enim Chriſtus penitus perijt, & intercidit, nec Victor ſurrexit, & ſeſe Orbi æternum ſubduxit, qui ab illo comprehenſo, qui ab illo crucifixo deſciuit, citiùs ab ipſo emortuo, ac ſepulto deficeret, quin de eo in poſterum laboraret. Ergo ijdem ipſi Apoſtoli totam in Iudæam diſperſi cùm ſeſe eidem Chriſti Reipublicæ, ac conuentui aggregauerint, & poſt

& post habito amore patrio se in Orbem Vniuersum commiserint,vt Christianam Fidem,ac Legem hominibus euulgarent; atq; in illius propugnationem extremis cruciatibus vitam ipsam obiectarent, ineluctabili argumento est Dominum IESVM, postquam actus in Crucem, mortem oppetijt, & telluri mandatus est, gloriosam è tumulo duxisse vitam, atq; suos in vnum alumnos conuocasse, sedulum Pastorem oues suas, tenerrimum Parentem sua pignora,Magistru sapientissimũ auditores suos, quos nutantes in fide retinuit, se Deum,Messiam,ac Liberatorem Orbis apertè demonstrans in quo nostræ vertitur cardo fidei.

CCXXXII. Et huius forsitan lucis beneficio in illius Diuinitatis arcanum Thomas insinuauit sese. Bis ad Apostolos se contulit Christus cum priùs inter eos non inuenerit Thomam. Rursus, cum octo elapsis diebus eum in cænatione conuenit: *Post dies octo iterum erant Discipuli eius intus, & Thomas cum eis.* Qui ad Domini pedes prouolutus Deum suum coluit, ac veneratus est: *Dominus meus, & Deus meus.* Quid hic in Christo Thomas Diuinum adeò agnouit, vt Deum fateretur suum? Christi nimirùm erga se indulgentiam. Qui cum illum semel adiuerit, & domo profugum intelligeret, non modò non ab incepto destitit, verum diligenti cura requisierit. Iterum erant, & Thomas cum eis; venit IESVS. Bis ad Thomam Christus, nunquàm ille ad Christum intendit iter: At anxia solicitudine perquirere, quem nulla de te cura pungat, imo quem fuga à te auertat, vt à Christo Thomam: *Non erat cum eis*, Diuinæ est beneficentiæ argùmentum: secundas demerendo alicui curas impendere, qui primum studium,vel cõtempsit,vel saltem non amauit? insistere quærendi laborem, quem scias ingrato à te corde abhorrere! Vt vsu venit in præsens Christo; maius hoc quidèm est, quàm quod possit præstari ab homine, qui nihil habeat homine maius: ex iterato accessu: *Iterum erant: venit IESVS*; Patuit Thomæ aditus ad Diuinitatis veritatem; sibiq; è vestigio suasit esse à Deo alium minimè posse, qui sibi impensè adeò studeret, cum ille pertinaci

Thomas bis à Christo quæritur.

Beneficentię Diuinę signum est fugitiues prosequi.

tinaci

tinaci animo effugeret. Vertit Thomas, nescio an peruicacitèr? Terga Christo: Christus ad Thomam familiares oculos conuertit! O præclarum! O suum Diuinitatis specimen: *Dominus meus, & Deus meus.* Diuinum æterni Parentis Verbum non Angelicam sibi, sed humanam adiunxit naturam: Cæteras inter huiusce rei causas (primis semper ad ipsius clementiam delatis) non abs re ea afferri valet, quam Paulus videtur innuere, cum Incarnationis arcanum expedijt: *Nusquam Angelos apprehendit: Semen Abrahæ apprehendit.* Cælestes illi Aulici Aeterni Regis conspectu continenter fruuntur: Homines à Dei obsequio, vel odio, vel ignoratione recedebant: Vt igitur Deum se esse fidem faceret, qui sibi naturam adnectebat, non qui aderant, sed qui aberant perquisiuit: *Semen Abrahæ apprehendit. Vt ostenderet.* Inquit doctissimus Theophilatus, *naturam hanc nostram refugientem, & longe à se abeuntem Dei Filium fuisse insectatum, & à fuga retraxisse*; Se à Deo humana natura, vel sceleris, vel inscitiæ vitio alienabat. Hoc habuit in consilio Deus, vt eam sibi arctissime copularet: solemne enim Dei est illum quærere, qui se ab illo contentiùs auerterit. Ex quo planè intellexit Nathanael Christum prædictum à Vatibus Messiam, ac Dei Filium vere esse. Christum adiuit Nathanael, quem ille excepit his verbis: *Cum esses sub ficu, vidi te.* Cũ à me abesses longiùs, te sum familiariùs intuitus. Quid adhæc Nathanael? Sapienter, inquit, *Rabbi tu es Filius Dei.* Hinc arguit diuinitatẽ? etiam. arguit, & sapienter arguit. Illum tanto Christus beneficio affecit, cùm se non ita officiosum Christo exhiberet; se in Christi gratiam acceptum reperit, cùm ingratum recessum amaret: At vero à Christo Nathanaelem amabilissimis oculorum laqueis allici, cùm solum ille recessum cogitaret, non est hominis tantum, Dei etiam est beneficium; quando simili certare officio mortales norunt? Diligere nesciunt, à quo se negligi intelligunt; eius sunt ingenij, vt tuam etiam in ijs quærendis sollicitudinem fugâ auersentur: Quod si te aliquando conueniunt, rem suam agunt, quando ipsis nimirùm queas esse vtilitati: Numquã

Ad Heb. 1.

Ioan. 1.

te

te deniq;castè quærunt. Id enim vel vnus præstat Christus; quod suâ ante necē Nathanaeli, quod suâ postResurrectionē Discipulis contulit. Quā alienū hoc humanis moribus? Sed quàm consonum Diuinæ indoli: Deū meritò æstimes quem ita beneficum experiaris. Iccirco Christus eo in id conatu incūbuit, vt planum redderet, quis esset: *Tu es Filius Dei.*

Post Baptistæ mortem nemo illius disciplinam dissemiauit.

CCXXXIII. Non mediocres ab eo ducit vires argumentum; quòd Baptista, cùm sanctimonia ad miraculum vsq;excelleret, & ad eum deuenerit existimationis gradum, vt Iudaici Regni Dynastæ Messiæ fastigium vltro ipsi detulerint; quod nunquam aliàs Vati cuipiam destinarunt. Cum deinde ingens Discipulorum vis ad ipsius gymnasia confluxerit, postquam tamen mortem occubuit, nemo extitit illius Sectatorum qui eius ageret partes; aut illius disciplinam hominibus per Orbem commendaret; Imò nec intra exiguos Iudeæ fines: Ita cecidit cum Præceptore disciplina, & discipulorum frequentia. Christus verò diuinâ, humanâq;naturâ ad eandem Hypostasin coeunte, Deus & homo est: ea propter postquam edidit in Cruce animum, elapso triduo, eum ad exanimum Corpus reuocauit; Et reuixit è tumulo gloriosissimè: atq; ita in officio potuit continere quotquot se in illius dederant disciplinam. Cumq; mortem subire non iterum eualeat: *Christus resurgens ex mortuis; iam non moritur*, ità neq; aduersariis quidquam in Ecclesiam licet. Quæ nequicquam conantibus prohibere, Tartaro, Tyrannide, Iudaismo perstat, perstabitq; Fide vsq;castissimâ: *Et portæ Inferi non præualebunt aduersus eam.*

Qui obtemperant idololatriæ naturæ legibus refragantur.

CCXXXIV. Nec eneruis illa est ratio: quia videlicet, qui inanium Deorum cultui sunt addicti, ipsis naturæ legibus aduersantur. Hæc etenim docet vni tantùm Deo cultum, honorem, Religionemq; deberi, quæ tamen ipsi lapidibus, lignis, rebusq; alijs creatis per summum scelus attribuunt. Quod, vt docuimus, ingenito à natura Lumini oblatrat manifestè; hoc enim Deum rerum omnium effectorem esse vehementer persuadet; atq; ea de causa infinita virtute præditum: Deinde rem nullam creatam Diui-

nitatis faſtigium aſſequi, ſiquidem omnes ſui ſunt adeptæ principium, & cauſam. Quibus ſupremum rerum Arbitrum carere neceſſe eſt: Imò, vt eſt in confeſſo apud optimum quemq; Philoſophum, qui barbaros idolorum cultus repudiarunt, & vnum Deum Vniuerſitatis Opificem adorari æquum eſſe dixerunt, Rerum omnium Cauſa, Principium atq; arbiter Deus eſſe debet. Eam ob rem non effrænatam Ethnicorum licentiam, ac ineptas inaniũ Deorum ſuperſtitiones coercet, ac diruit. Quippè grauis adeò mentis caligo, & ſtultitia, qua immerſi Ethnici commenticijs Numinibus Diuinitatem impertiuntur, ſeq; in omnẽ morum turpitudinem effusè dedunt, diuinæ lucis radios procul amouet, nè denſam admodum cæcitatis diſſipet nubem. In Iudæis verò probam egregiè vitam ducebant plurimi, & ad omnem morum ſuauitatem compoſiti; quibus Dei agnitionis ſplendor effulſerat. His itaq; de cauſis credi neutiquam poteſt, Diuinæ id prouidentiæ curæ non fuiſſe, vt nimirum fallaces laqueos illuderent, & vitarent dolos. Hanc enim Numinis curam experti prolixè ſunt Nicodemus, & Nathanael, Diſcipuliq; non pauci, qui ſanctimoniæ ſtudiis apprimè verſati, & grato erga Deum offuſi timore, in mortalium Liberatoris cognitionem deuenere. Hinc fiebat ſæpiſſimè, vt ſi Iudaicus Populus ad Deorum cultum deflecteret, Deus acerbiſſima illis irrogaret ſupplicia, & ſaperet Populus ſuo periculo, damnataq; Idolorum ſuperſtitione ad ſaniorem ſe frugem reciperet, & rectam Fidei viam inſtaret: Quod ſimul atq; præſtabant, iras Numen ponebat de repentè, & priſtinam in Fidem accipiebat. Contra, quàm modò experiuntur. Tam longa enim annorum ſerie in illos Numen magis, magiſq; excandeſcit, punitq; ſeueriſſimè, non quòd Chriſtum exceperint; ſed quòd repudiauerint, non quòd coluerint, ſed quòd non adorauerint, quòd ipsũ immiſericorditer ſpoliauerint vita; & etiam num debitam illi Religionem non perſoluant: hęc tanti cauſa ſupplicij: hoc ad diuturnã adeò iram incitamentum. Ergo ſi Chriſtum inducerent & omnibus demereri officijs impensè curarent, quid hic doli ineſſe poſſet? ineſſet

pro-

profectò, ni ita fieret. Hic omne vertitur perfidiæ pondus.

CCXXXV. Vltimum omnium argumentū quod Christi diuinitatem, ac promissi Messiæ munus ad ipsum delatum omninò suadet, efficitur in hunc modum. Graue adeó piaculum, vt quidam Iudæi sustinent, Idolorum cultui minimè dant: quippè qui abhorrere vulgo ab ea insania dicuntur, & id quidem doctissimus Ribeira asserit, prædictum iam olim fuisse per Oseam; Induunt ergo se se in hæc supplicia ob illatam Christo acerbissimè necem. *Ob quod facinus auertit à te Deus oculos suos? ignoras? memento voces parentum tuorum: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Scripsit ad Danum Hieronymus. Si ea igitur de causa in Iudæos Numen desæuit, certum omnino est Christum verè Messiam extitisse. Nam si Dei odium concitasset in se se, pœnis Ille; Iudæi præmiis exciperentur. Insignis Tertulliani argumentum est, *Si propter illum acciderunt hæc supplicia* (arguit ille) *non potuit Creator vlcisci, nisi suum Christum, remuneraturus potiùs Iudæos, si aduersarium Domini sui peremissent.*

Iudæi non plectuntur ob idololatriā, sed ob illatam Christi necem.

Osea cap 3.

Hieronym. epist 129.

Tertul. l. 3. cōtra Marcion c. 23.

CCXXXVI. Ex tot locupletium rationum momentis, si quidèm ratum, gratumq; Deus habuit Christum, Filium suum, & appellari, & haberi, & Orbis insuper Assertorem, illiusq; nominis gloriam, & Christianæ Ecclesiæ decus ad tantam euexit dignitatem: Ex his, inquam, rationum momentis planè intelligitur verè Dei Filium, & promissum Liberatorem esse. Aliàs nos in fraudem Deus illiceret, quod quàm sit à Deo alienum, nemo nescit: quippè qui summa est naturâ ipsâ Veritas. Vel Christus, qui rei creatæ conditionem non excederet, maiorem Deo potentiam præ se ferret, quod quidèm quantum à vero abeat, neminem fugit: quæ enim creatis in rebus diuinæ Potentiæ cōferri valet? vel etiam fallacem Christi disciplinam (Dei ponimus non esse Filium) innumeris firmaret prodigijs: Quippè quæ ab illo sunt edita, & à Deo sunt patrata miracula. Quòd sanè quàm è regione Veritatis Luci eat obuiam, non est difficile cuilibet intueri. Quæ videlicet argumenta Iudaicam disciplinam infringunt, euertunt, delent;

planeq; nudant erroribus immergi, & mendacijs: Et vnam Christi Religionem sanam, certam, ac salubrem esse.

CCXXXVII. Quam deinde rationem è summa Dei bonitate deduximus, rem, vt significauimus, impigrè gerit. Quia si in Christũ mortalium libertas nó verè incumberet, nequaquàm sineret Numen, fallacijs implicari tot homines, qui totos se ad ipsius nutum, voluntatemq; conformarunt, eximia in diuinam Legem obseruantia, cùm ante Christi aduentum, quam Deus Iudaico populo iniunxerat; Tùm secundùm Christi accessum, quam Ethnico, Iudaicoq; populo in illius Ecclesiam recepto imposuerat. Verũenimuerò Mahometici dogmatis Sectatores pręcipua contemplatione telum hoc impetit. Quos idcirco Deus impiæ, ac flagitiosæ superstitioni obnoxios patitur, & addictos, cum ingens admodùm sit illorum vis, quia in nullum non scelus effusi diuinam à se clementiam penitùs auertũt. Si tamen ad hunc modum nobiscum ageret, qui Orthodoxam Fidem amplexi vitæ integritatem sectamur, voluptatum titillationes assiduis, ijsq; acerrimis ictibus debellantes, vt seruiat anima corpus, Probitati profectò suæ labem aspergeret. Vndè cum Deus, ac omnium Dominus nihil non bonum efficere valeat: Tutum omninò est, eam, quam sequimur, viam instare, secundo ad portum flumine haud dubié enauigabimus.

Suum alij honorē deferri, ægrè Deus patitur.

CCXXXVIII. Quintum nobis obtulit argumentum, qua Christus iniuria lacesseret diuinam iram, si sibi diuinos honores falsò adscriberet; Neq; enim vt id pateretur Deus, adduci posset vllo pacto: qui quidèm honoris sui ac dignitatis quàm maximè retinens est. Ad alia quæq; conniuebit faciliùs Deus; suum verò honorem libari; haud equidem tollerabit patientèr. Ferre nescit in cultu socios, neq; thure eodem sibi, & alij litari patitur. Non me fallit huiusmodi nonnunquàm scelera clausis veluti oculis dissimulare, ea nimirum sunt diuinæ mentis consilia. Sed quo protiùs studio enititur, quaq; ope contendit, vt debitus sibi honor persoluatur. Tres in Christum petitiones malus in solitudine dæmon fecit. Vnam, & alteram Christus sustinuit;

nuit; in tertiâ hostem disiecit, & repulit à sese: *Vade Satana.* Matth.
Cur primo, secundoq; impetu non audacem hostem amouit, si in tertio incepto irrito propulsandus? In hoc inuolabat audacissimus dæmon Diuinitatem, & sibi Vniuersitatis imperium cum adoratione arrogabat. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Tantam verò audaciam, tamq; effrænem superbiam lõgius procedere minime Deus patitur. Quòd si tãtoperè superbos in angelo spiritus damnauit Numen, quî probaret in homine? Si nullam pacis conditionem cum Lucifero Christus admisit, qua Deus ratione cum Christo iniret familiaritatem, ni arctissimo, hoc est, Filij gradu se Christus attingeret! acquiescit igitur Deus in honoribus, quos ad Christum venerabundi deferimus, suum enim ius, debitamq; illi Religionem persoluimus. Nihil illi adorationis beneficiario iure, sed nominibus omnibus debito tribuimus, quippè sacratur Diuinitati, quidquid sistimus Christi Personæ, quâ si careret, mirùm quo Deus studio rem præpediret? & sublatum sibi honorem curaret recipiendum. Enim verò ideò amat, nobisq; imperat diuinis Christum honoribus colere quia Diuinitatem in Christo agnoscimus: Argumentum hoc bellum quidem omnibus infert, qui Christum abnuunt, sed ijs in primis, qui inani superstitione fictilia colunt idola. Diuinæ iustitię ęquitas extremam omnium rationum suppeditabit, Cum enim ad huius pertineat munia, ex sceleribus æstimare supplicia, & ex crimine pœnam metiri: Irrogatis Iudaicæ genti acerbiorjbus supplicijs, quibus post Orbem conditum in nulla alia scelera animaduersum fuisse vidimus, haud obscurè demonstratur, sceleratissima fuisse Iudęorum scelera, hoc est, Christo Dei Filio per summam immanitatem intulisse necem. Cæterum prædicta argumenta in vnam, eandemq, aciem explicata oppugnant, expugnant, prosternunt, & vltima clade afficiunt sectam quamliber, vel disciplinam, quæ Christi velit se se Religioni opponere. Vincunt deinde, ac persuadent, Christum Dei esse Filium, eiusdem cum Patre naturæ, verum Orbis Sospitatorem, expectatum Receptumq; in Lege Messiam.

O Fi-

CCXXXIX. O Fidem etiam, atq; etiam felicem! O auſpicatiſſimam ſemel atq; iterum Chriſtianæ Eccleſiæ diſciplinam! Quam tot, tamq; locupletiſſima rationum momenta tutantur: in quam irrito ſemper impetu & inuecta eſt, & (ſi quæ audebit) inuehetur in poſterum quæcunq, alia ſuperſtitio: illius nempè partes agit integerrimè Rationis cõcentus cum Veritate ſuauiſſimus: cui tot, tantaq; minimè malignè tribuunt teſtimonia Sacræ in primis Literæ; Sanctiſſimi dein' Vates; qui diuini Solis radijs illuſtrati præclara apprimè Chriſti Seruatoris ſigna mortalibus prætulere, euentu prædictionibus mirè reſpondente. Vt qui præſentiſſimo Numinis beneficio in tantæ felicitatis vberrima tẽpora deuenimus, in eum ſcilicet Syllabum cooptati, cui ſibi maximè familiares adſcribit, Lætitijs omnibus circumfluentes, Regium Vatem canentem conceptis vocibus proſequamur: *Sicut audiuimus, ſic vidimus in Ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius.* *Pſalm.* 49.

Si Chriſti Fides vera non eſſet, poſſent homines iure cum Deo agere iniuriarum.

CCXL. Firmis adeò, ſaniſq, teſtimonijs Veritati Principi Deo Catholica Fides innititur, ac Religio; Vt illuſtriſſima Eccleſiæ Lumina præſtantes doctrina Viri, huiuſmodi ſententiam tulerint. Si quis videlicet ſe deceptum cerneret in Chriſti Fide (quod nulli vnquam continget, quippè quæ in Deum primum Veritatis fontem incumbit) cum Deo poſſet merito expoſtulare. *Si Chriſti inſiſtens fidem, rerum Conditor Deus, alio à recta declinaui, tu me in hanc fraudem illexiſti.* Sed cum veritatis Archetypus Deus nullo vnquã tempore eualeat fidem fallere, quem latet Chriſtiana inſtituta firmiſſimo nixa fulcro, & Euãgelicæ innixa Legi, vera omninò eſſe, atq, ea tantummodo in poſterum perſtitura? Secundùm Doctores aſſerunt maiorum gentium Sapiẽtes, quòd ſi Chriſtiana Lex à uerò (quod fieri nequit) abhorreret; iure teneri Deum, qui illam caſtiſſimè obſeruarent Beatitatis ſuæ mercede remunerari: Siquidem obtemperabant Legi, quæ Rationi, Vaticinijs, Reuelationibus mirè erat conformis: Hæc enim ſigna ſacris in voluminibus Iſraelitico populo Deus edidit, quæ illum in veræ Fidei, Religioniſq, notitiam perducerent.

Teneretur Deus illius obſeruantibus felicitatem ſempiternã impertiri.

Quid

CCXLI. Quid verò certiùs aut firmiùs mortalium libertatis mysterio, quam Christus peperit, reperiri vnquam valet? quod sanè mysterium manifestè aperit, nudatq; contenta admodùm Testamenti Veteris tuba. Cui deindè musicè veluti consonat cælestis Euangelicæ disciplinæ concẽtus: Ita nimirùm in vnam, eandemq; Synoridem vtriusq; Testamenti pagina conspirat, vt nihil in vtraq; dissonum comprehendatur: Quòd cecinisse videtur Regius Psaltes: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum*: Quandoquidèm aperta adeò, testataq; sunt Fidei nostræ testimonia: Dauidem obfirmatos increpantem subsequi possumus: *Filij hominum vsquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit Dominus Sanctum suum*: Si enim Legis Euangelicæ credibilitas eam habet perspicuitatem, vt huc vsq; docuimus ex prophetica sacrorum Scriptorum harmonia; ex Christi miraculorum concentu; ex illius disciplinæ integritate; ex sapientissimorum hominum authoritate; Rectè indè deducitur, eos, qui apertissimæ veritati fidem non habent, quæsita de composito mendacia sibi prætexere, & vnam obstinationem remis, velisq; sequi: *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum; vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos*. Minatur Iudæis Deus, internuncio Isaia. Feliciter nequit salutem assequi, qui Fidem respuit obfirmatè; Via enim, quæ ad tranquillitatem sempiternam ferat, Veritas est. Id se in terris eniti, vt videlicet testimonium suæ tribueret Veritati, Pilatum quondàm edocuit Christus, cuius Prætor veluti rudis, quid esset? interrogauit: *Quid est veritas?* Vix rem quæsierat, cum se subtraxit Christi aspectui, damnandum certè Iudicis factum! si, vt causam agnosceret, id inquirere necesse duxit, quid abijt parte inaudita! Christi licet consilium animaduertere, ea tempestate, qua de veritate sermonem habuit; *Ego in hoc natus sum, vt testimonium perhibeam Veritati*. Non etiam prætermittenda ratio, in cuius gratiam se veritati testimonium adhibere Christus dixit. Agebat tum

Psalm. 92. Psalm. 4. Veritas felicitatis est via. Ioan. 18.

tum temporis de cælesti Regno Beatorum felicitati destinato: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Nitebatur deindè edocere viam, quæ ad cælestem Patriam ducit, Veritatem esse cuius munia, ac vices Christus fidelissimè obit, vt ipse author est: *Ego sum Veritas.* Quid igitur veritatem negligit discessu Pilatus? nihil ille de cælesti Patria cogitabat; quid itaq; laboraret de via doceri, quem nulla de meta perstrinxerat solicitudo: *Quia loquebatur Christus de veritate ordinante ad spirituale Regnum, ideò non curauit de illa veritate erudiri,* ait pulchrè Ioannes Cluniacensis. Magnum cum veritate commercium Cęlo intercedit: hoc metæ, cursûs illa sustinet vices, patria illud; hæc via est. Prætor diuinis verbis aures obstruit, cùm Veritatem insistunt patefacere, quia cum cælestem felicitatem perquirere non pensi habeat, superuacaneum ducit de cursu admoneri, & via instrui. Qui verò hanc sequi viam obfirmata cæcitatis suæ caligine negligit, nulla hunc pungit de salute cura. Cuius se Pilatus criminis alligauit, cum Veritatis disciplinam vel auditione accipere recusauit. Sed habet eiusdem consortes sceleris Iudæos: quos ille tum temporis conuenit quin aliquam de ipsa rationem auditoribus inculcaret. *Iterum exiuit ad Iudæos.* Non enim fas esse videbatur, vt qui se erant damnationi sua peruicacitate addicturi, acceptam veritatem iniquis auribus delibarent.

1.p.Quad. Serm.4.

PARS

PARS SECVNDA VERITATIS HARMONICAE

CAPVT PRIMVM.

Caecitatis Iudaicae cum Veritate diuina Diaphonia siue dissonantia.

I. IN prima Harmonicę Veritatis parte Euāgelicę legis certitudinem per otium fuimus contemplati. In hac secunda Iudaismi cæcitatem, quam hæc eadem veritas profligat, omnium oculis exponere pro virili contendam. Septem præcipuè numerantur errores, quibus inanis, & rancida Iudaismi superstitio deformatur. Omnes quidē lethales animis infligunt ictus, vtpotè qui diuinæ Fidei peruicaciter bellum indicunt. Primus legis Euangelicæ Veritatem obnixè pernegat; Secundus Mosaicas cæremonias post Aduentum Christi ad animorum salûtem probas, opportunasq; iudicat. Tertius aduenisse Orbis Seruatorem abnuere impudenter pergit. Quartus Orbis libertatem ciuilem, corporeamq; fore affirmat. Quintus Messiæ diuinitatem tollit. Sextus Christum ad Crucem affixum sibi probro,

Concentus ex cęcitate Iudaica.

Septem præsertim errores Iudaismū deformant.

ignominiæq; duxit. Septimus salutem comparari posse credit duplici in fide; altera ad linguam prompta, clausa pectore altera. De his nobis præsertim agendum; quibus debellatis, haud magni negotij erit falsitatem infringere cæterorum, quibus cæca Iudæorum caligo hæret admodũ obstinatè.

II. Quòd ad primùm attinet errorem, is planè testimonio, cælestisq; harmoniæ concentu euertitur. Primum nobis testimonium prolixè offerunt Veteres Vaticinationes. Quibus mortalium libertatis arcanum sui Vnigeniti sanguine partam exhibuit Deus. Secundùm Seruatoris Vaticinia mirandis planè de rebus affluenter suppeditãt. Quæ quidem Vaticinia suis absoluta numeris memoria nostra his & oculis intuemur, & manibus ferè attingimus. Tertium res à Christo, illiusq; Discipulis mirè gestæ locupletissimè tribuunt, quibus huiusce mysterij fidem egregiè firmarunt; cum enim sola Dei potentia edere valeat miracula, illorum quodlibet absoluit planissimè veritatem, quam ab Euangelica disciplina docemur. Quartum euersi ab stirpe inanium Deorum cultus, & Christo induti populi largè præbent; quod quidem prodigium adeò excelluit, totq; prodigiorum compendium in sese continet, vt diuinam potentiam indicet minimè obscurè.

Idololatriæ euersio Christi Diuinitatẽ indicat.

III. Cum Moses Pharaoni dixisset, vt Dei populum manumitteret; reddidit obstinatè Tyrannus, se Deum, quem diceret Moses, nescire: *Quis est Dominus? nescio Dominum.* Posteà tamen cum totas copias Rubri maris obrutas fluctibus adspiceret, quas certè copias Idololatræ compleuerant, sapuit tandem serò, & Deum illicò omnes agnouere: *Fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis.* Nulla antea Dei cognitio ad Regem peruenerat: *nescio Dominum*, & oppidò totæ ipsæ acies Deum agnoscunt? *Dominus enim pugnat pro eis.* Haud immeritò. Se in extremum adductos supplicium, Deo vindice intuebantur illi Idolorum cultores. Nihil verò diuinam apertiùs Maiestatem denudat, quã barbaræ Idolorum superstitiones vltimo damnatæ excidio. Pugnam capessere in Idololatras, eosq; penitùs euertere,

Exodi 5.

non

non capax eximiæ admodum gloriæ Moſeos Virtus, hæc Diuina tantum potentia meret præconia. Idcirco cæleſtem ciuem miſit Numen, qui celebrem illam Nabuchodonoſoris arborem ſucciderer: *Et ecce vigil, & Sanctus de Cælo deſcendit*. Vt verò ingenſq; Statuæ moles proſterneretur; ipſis Dei viribus occultis licèt, res indiguit. Qui enim Lapis ſtatuam afflixit ad terram; Deum ipſum hominem factum referebat; eſt maximi Hieronymi ſententia: *Hic Lapis eſt Chriſtus Virgo de Virgine ſine humano opere natus*. Magnitudine præcellebat ſtatuam arbor, vt conſtat ex Daniele. Plus tamen exegit virium illius, quam huius ruina. Rex enim, quos arbori honores non tribuit, diuinos decreuit ſtatuæ: *cadentes adorate ſtatuam*. Latos quidem ramos arbor explicuit: Sed ſolam ſtatuam adorari ſancitum eſt. Exercuit in magnitudinem arbos; verum ante ſtatuam Idololatriæ Scelus patratum eſt. Illi igitur proſternendæ ſatis ſuperq; eſt Angeli virtus: Ad hanc debellandam humanitatem induiſſe Deum, ſuaſq; cum illa conferre vires peropus fuit. Arborem quamtumuis latiſſimam deijcere ſufficit Angelus; qui ad euertendam Idololatriam nullo operæ pretio incumbet, proprium id Chriſti eſt munuſq; vel typice, vt olim, vel reapſe vt modo. Dan. 4.

IV. Quintum nec ipſum contemnendum Iudaicę gentis improbatio, ac irrogatum ſeruatoris neci vlciſcendæ, puniendæq; illorum peruicacitati ſupplicium ampliſſimè profectò cedit. Cuius quidem ſupplicij ratio, quantum populum iſtum Deus auerſetur, oſtendit. Sextum abſolutiſſima Euangelicæ diſciplinæ perfectio teſtatiſſimum edit. Quæ eos quoquo verſum diffundit ſplendores, vt aliamquamq; ſectam cimmerijs damnet tenebris, & in lucem extrahat illarum errores, ac fallacias. Septimum idque firmatum ſanguine inuictiſſimi tribuunt Martyres, qui omnem haud dubiè numerandi rationem exhauriunt; quorum plurimi eximiæ ſanctimoniæ ac præſtantis ſapientiæ laude floruere: Lætiſſimo quidem, ne dum impauido vultu acerbiſſimos cruciatus, mortemq; ipſam ſubire, ne fierent Chriſtianæ Fidei deſertores; quod ſanè nullo prorſus

modo egissent si Fidei, cui asserendæ vitam sacrabant, certissimam cognitionem non obtinerent. Cum vero est, tantisq; testimonijs res firmetur, quis non arguendum sentiat, & plectendum, qui fidem illi non adiungit. Priusquam Christus cœlestem in Patriam se penetrauerit, suos incredulitatis discipulos insimulauit, quia scilicet fidem plurimis non habuere, qui illius Resurrectionem ante id
Marci. 16. tempus oculati testes nuntiarant: *Quia his, qui viderant eum resurrexisse à mortuis, non crediderunt*. Non illos asperè excepisse inquit Euangelicus Scriptor, quod non sibi, sed quod multis suam Resurrectionem testantibus non crediderint. Plurimis enim in Resurrectionis testimonium amicè conspirantibus, incredulitas purgari poterat nullo pacto. Octauum suggerit ratio ipsa, quæ sua vi prodit veritatem. Paùlo supra demonstratum est, interrogantem de Veritate Pilatum: *Quid est veritas?* de illa voluisse responsum accipere: Verebatur fortasse, ne si illi aures daret, dedisset oppido manus. Synagogam Isaia internuncio, alloquitur Deus, illiq, enuntiat, intenturam ad Christum præceptorem suum oculos, illumq; auribus accepturam, cum ille á tergo monitis, præceptionibusq; ipsam prosequatur: *erunt oculi tui videntes præceptorem tuum; & aures tuæ audient Verbum post tergum monentis*. Secum ipsa pugnare vatis sententia videtur. Si enim suismet oculis Præceptorem suum intuetur Synagoga, quî auscultare consilijs à tergo potest? Profecta sunt hæc à Veritate consilia; hæc autem tantum vis, ac roboris nanciscuntur, vt ne illi fasces summittat Synagoga; se se e vestigio det in fugam. non veretur Christi aspectum, Christi voces perhorrescit: ij enim sunt nerui veritatis suæ rationi, vt si vacuas illi aures præbeat Synagoga, haud dubiè victoriam cedat non inuita.

V. Rem etiam nostram impigrè agunt suo Hebræi magistri testimonio tum qui ante Christi ortum, tum qui post Virgineum partum floruere. Nec minori ducendum pretio, quod exhibuere Sybillæ. Aquo profecto dimicat maioris nominis Philosophorum, ac Theologorum authoritas:

tas: quæ quidem Sybillæ nullis verborum inuolucris, quin potius aperta, dilucidaq; oratione de humani generis libertatis arcano prænunciarunt. Omnia hæc testimonia Euangelicam Legem tufantur; asserunt, & firmant; quorum nullo aliarum, quæpiam stabilitur. Tametsi enim vaticinijs fruantur Iudæi, ea qua nos, integritate, tamen densæ caliginis veli causa, quod illorum corda obducit, impotes planè sunt, qui se se in vera, & penitissima illorum sensa insinuent; Itaq; ijsdem hærent sedibus, parumq; interest seu ea habeant, seu careant.

VI. A primis excitatam initijs, rebus mirè gestis Synagogam fuisse haud diffiteor; illisq; ad seruatoris vsque aduentum perstitisse; quem tamen synagoga non modò ea, quâ æquum erat, Religione non excepit, sed negauit, onerauitq; conuitijs. Ideo Deus suum alio patrocinium traduxit; eamq; cælesti hæreditate abdicauit. Suumq; etiam negauit populum, qui suum etiam illum Deum negauerat & quo in ea vsq; tempora Iudæos fouerat patrocinio, iratus tandem amouit: nullo exinde miraculo, nulloq; Propheta ad solatium gentis adhibito; Rem olim prædixerat Psalmographus: *Signa nostra non vidimus, iam non est Propheta, et nos non cognoscet amplius.*

Synagoga prodigijs olim floruit.

Psalm. 73.

VII. Superstitiosos idolorum cultus delere, Ethnicos ad rectam fidem traducere vna potuit Euangelica lex; quid enim præter Christi IESV nomen Ethnicos ritus, & barbaros cultus profligauit? quam certè laudem, ac lauream nulla è cæteris Religio sibi merito potest adscribere. Rem iam olim attigerat Tertullianus; *Cui veritas cognita sine Deo? Cui Deus sine Christo?* Quin etiam expressa in Victoria est, quam de superstitioso Golia tulit Dauid. Quinq; se lapidibus obarmauit Pastor in certamen, ad quod gigantem ingentem mole Corporis, sed animi superbia ingentiorem fidentissimè prouocabat. Sed qui fortasse volitantia hostium tela innoxio ictu exciperet, vnius iactu lapidis sua mole celerius tractus in terram cecidit exanimis. Verùm quis tantæ virtutis est lapis, qui carneam turrim deiecit? Ambrosium accipe: *Legimus in scripturis lapidis*

Tertull. in Apolog.

Christus non armis, Verbo orbem superauit.

Serm. 88

dis vocabulo Christum figuraliter designari: Igitur cum lapide Golias percutitur; Christi virtute prosternitur. Incertam potiùs, exploratamq; Victoriam, quam in prælium procedebat Dauid, quid enim? non caderet Idololatra? Si Christi in se virtutem lapis imbiberat, quam secundo Rotatu iaculauit in hostem Dauid. Nullus est Ethnicæ superstitionis Gigas, qui ad Christi conspectum, vel etiam typice, animum non despondeat, desperataq; victoria, & & pertimescat, & experiatur exitium, quod vero Ethnici tandem aliquando saperent, & Christum induerent, quis nescit Christianæ Religionis fuisse beneficium? Quippe cæteræ armorum vi eam, quà latent, terrarum longitudinem sunt adeptæ; At hęc Christi tantummodò verbo sese in mortalium animos suauissime penetrauit. Nec latuit acutissimum Ioannem arcanum, cum gladij acie suæ Orbem ditioni subijciens intuitus est Diuinum Verbum;educebatur autem ab ore gladius: *Et de ore eius procedit gladius ex vtraq; parte acutus, vt in ipso percutiat gentes.* Non manu, inquit, gladium præferre; sed ore; Diuini scilicet Verbi virtutem gladius præseferebat, quemadmodum ait Apostolus: *Viuus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* At vero quando subactum Orbem in suam Christus Fidem accipit, non manuum quidem,verum oris suppetijs vtitur, nō roboris opem,sed sermonis impendit suauitatem. Eos Christus in suam adsciuit societatem, qui piscatoria arte victitabant, vt hominum redderet piscatores: *Venite post me faciam vos fieri piscatores hominum: at illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.* Difficilem sane modum! si in eiusdem artis vsum euocantur à seruatore; quid arma abijciunt? *Relictis retibus.* Si munus, cur simul arma non retinent? Multum inter Dei, hominumq; expiscandi rationem discriminis intercedit;non ferreis eget hamis:nec lineis opus est retibus: Solius enim sermonis satis est iactus, quò mortalium mentes ad sese suauissimè pertrahat; non ferri, armorumq, vi, sed lingua, verborumq; virtute Orbem Vniuersum Christus deuincit. Ad quòd allusisse videtur Basilius Seleuciæ

Apocal 19.

Ad Hebraeos 4.

Matth 4.

Epi-

Episcopus. *Petrus populum vniuersum lingua cepit, Phamphilia deinde occupata est Macedonia vastata: accurrit Thracia: Gracia cum sua eloquentia capta est: Roma suppresso diademate, crucis prædicationem exosculata est; Ordine densissimo ciuitates sponte concesserunt in prædam Apostolorum.* Orat 30. Auspicatus Moses Gad Iacob filio felicitatem, victurum, dixit, Leonis more; tantumq; obsecundaturam felicitatem, vt esset sua in tribu Doctorem adepturus: *Quasi leo requieuit, cepitq; brachium, & verticem. Et vidit principatum suum, quod in parte sua Doctor esset repositus.* Deuter. 33. Tota homini dexteritas, vincendiq; felicitas ex eo videlicet continget, quod præsit suæ genti præceptor: & quid ad militis, armorumq; strepitus Doctoris literarumq; otium? quid ad calamum gladius? quo victoria vtriq; comparatur? Typum res gerebat industriæ, qua de terris acturus Triumphum, labentibus exinde annis Christus erat, quem tamen verborum suauitate ageret, non armorum feritate extorqueret: *Subiectis sibi Regnis* (ea est explanatio Glossæ, quam vulgatam appellant) *& gentibus potentia Christi apparuit, non armorum terrore; sed virtute doctrinæ.* In quo quidem sibi tantum adscribendam Victoriam vmbratili etiam pugna rerum conditor declarauit. Verbis rem agere, & sibi obnoxium Orbem sermonis virtute reddere; ea est Christo propria vincendi ratio; Vni dumtaxat Christo tam feliciter vincere contingit; quia vni tantum accidit tam suauiter homines ad Fidem traducere.

VIII. Tametsi Ethnicarum nationum resipiscentia, & cooptatio à Iudaici populi improbatione promanauerit, vti docet Apostolus; quippè vt suam in gentes Fidem lógè, latèq; disseminaret, operæ fuit pretium, permisisse Christum, in graue adeo scelus incidisse Iudæos, vt in illius supplicium, vetus amicitiæ fædus rescinderet Deus, illosq; omnino improbaret, quod ni fieret, non mortalium Redemptor mortem oppeteret; nec Apostoli hominibus possent suæ libertatis, quam Christus sua morte pepererat, vexilla cominus attollere; ex quo dilucidè admodũ se prodit Amor, quo Christus Ecclesiam est prosequutus, quam (Ex Iudæorum damnatione in Ethnicos manauit salus.)

sci-

scilicet delectu maximo ex Ethnicā gente collegit: siquidem non in magno posuit discrimine veterem synagogam, quam sibi adoptauerat in sponsam, repudiare, vt æternis amoris, & gratiæ vinculis sibi Ecclesiam arctissimè iungeret. Planum deinde fit, quantum apud Deum inuidiæ sibi conflauerit synagoga, quam seuerè adeo plectit, vt Ecclesiam ipsi repudiatæ suffecerit in sponsam. Quo ita nimirum allienę felicitatis inuidia infeliciter rumperetur ex sūt minæ, quas Moses Dei nomine illi indixerat *ego prouocabo eos in eo, qui non est populus; & in gente stulta irritabo illos:* grauissimum coquo, inquit Deus, in rebellem hunc populum, in obfirmatam synagogam supplicium: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima.* Certum fixumq; est animo illum penitus delere, remq; acerrimis inuidiæ stimulis committam: *Ad æmulationem eos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram eos mittam.* Scripsit gentium Doctor. Meum latè nomen, quà totus patet Orbis, in Ethnicas nationes diffusum, eximiaq; Religione exceptum vestris ipsi oculis vsurpabitis, & me de genu salutantes populos, illorumq; Reges, me religiosè admodum colentes videbitis, quæ quidem exobici populi felicitas acerbiori vobis supplicio erit. neque enim eis tantum dolorem affert (exponit Theodoretus) nec seruitus, nec dispersio, nec Templi desolatio, quantum gentium in Deum Religio, earumq; claritas. Majorem ex Christiani populi felicitate, (quem fallit inuidiæ ingenium?) quam suis ab infortunijs dolorem haurit Iudæus.

Deuter. 32.

Ad Rom. 10

IX. Quis tamen ne credat, illi Christum immerito misisse nuncium; nullum enim non voluit lapidem, vt illam in officio fideq; contineret: Illa, illa mali tanti sibi causa fuit, hoc sibimet damnum ipsa intriuit, quæ datam Deo Fidem summam per impudentiam fefellit. E duobus illis eiusdem parentis filijs, de quibus Lucas, minor natu, cui nimia fortunarum profusio, Prodigo nomen indidit, Ethnicum populum exprimebat; natu major Iudaicum primum Dei genitum, & cui beneficiariū adoptionis ius attribue-

Synagogæ crimen vidāda est ipsius improbatio.

rat, haud ineptè referebat. Is igitur simul atq; agnouit, minoris fratris, hoc est, Ethnici populi conuersionem ad Fidem, Deum lætitijs omnibus excipere, acri doloris morsu perstrictum se se in domum conferre noluisse, ait Lucas; quamtumuis id pater etiam, atq; etiam precibus laboraret: *Et nolebat introire. Pater ergo cæpit rogare illum.* Vbi duo liceat admonere; primum tenacem huiusce populi voluntatem: *nolebat*: Alterum mitissimum Parentis aduersus ingratissimum filium amorem, ac beneuolentiam: *cæpit rogare*. Quòd ad primum attinet; non ideo videlicet Israeliticus populus intra Orthodoxe Ecclesiæ limina non recipitur (quæ est huius parentis domus) quòd illi Pater aditu interdicat, sed quod obstinata mente ipse abnuat; non arcet à complexu pater; sed amabilissimum filius odit sinum. Non deest ille Amori; sed suppetit huic peruicacitas, quem vt obstinatam exuat mentem, assiduis precibus fatigat parensq; cæpit rogare. Et in alterum incidimus, quod proparente animaduertendum monuimus. Non inquit Lucas: *Rogauit*: sed ait: *cæpit rogare*; cæpit, nec cæptis iam inde precibus modò supersedet, rogauit quidem olim, nunc etiam rogare insistit, offerebat olim beneficium precibus, quibus etiam modo sollicitat, qui accipiant. Verùm quæ committuntur ingratis beneficia, amittuntur, noluit Diuina vti clementia Iudaicus Populus, imo abutens beneuolentia, nec olim ingredi, nec modo sapere per summam curat obstinationem. Totam igitur in se culpam hanc conferat, Christianæ scilicet Ecclesiæ, hoc est, Dei domus, foribus excludi; non enim Parentis muneri defuit Deus, qui illum familiarissimis verbis ad amplexus inuitat; sed nulli salutem curæ habet Populus, qui excæcatæ mentis caliginem amat, & Parentem abnuit conuenire: *Nolebat introire*. Inanes Synagogæ vmbras, verissimis Ecclesiæ radijs præferens impudenter.

Luc. 15.

X. Iam vero Euangelicæ legis integritati nulla iure superstitio componi potest; tum in ijs, quæ credenda docet, tum in illis, quæ facienda imperat, vel consulit. E cælo lapsam, & à Deo mortalibus latam ipsius integritas planè

Christiana Religio omnes alias præstantia relinquit.

demonſtrat. Sectam quamq; aliam Victrix ſemper oppugnat; fallacemq; atq; iniquam denudat, quin illam aliarũ vlla iure valeat inſimulare. Quod certe tam veriſſime habet, vt nulla alia ab aduerſarijs nota illi inuratur, quam quod humanas videatur vires excedere. Et id habuere in cauſa illius deſertores, quo tantum conſcirent facinus, nimirum quia cum amarent voluptatum illecebris ſeſe effusè dedere, arctam illius viam ſe pati non poſſe mentiti ſunt. Vineæ illi conductores, cum animum induxiſſent heri filium redditus repetentem interimere, extulerunt è vinea pedem: *Eiecerunt extra vineam, & occiderunt.* Quòd militarem ad ſcelus viam, & non reconditum vineæ anfractum elegere? erat videlicet Vinea Chriſtianę Eccleſię typus: At ea eſt Orthodoxæ Religionis integritas, vt ſe mortales ab illa amoueant, quò dedantur liberius vitijs.

Martyrij laus in ſola Chriſti Eccleſia floret.

XI. Martyrij dignitas & teſtimonium in Euangelica dumtaxat lege elucet; ibiq; in ſummo, quàm poteſt, faſtigio; vt capite quinto primæ partis docuimus. Martyres aliquot, eoſq; illuſtriſſimos ante ſeruatoris aduentum in Iudæis effloruiſſe, non eo inficias. Sed cum Chriſtum non exceperit ſynagoga; Imo reiecerit, & præfractè negauerit, eaq; perſtiterit obſtinatione, eo vſq; vt illum in crucem egerit, & factum etiamnum velit; Iniuria profecto Martyrum nomine ij afficiuntur, qui tantæ addicti perfidiæ & contumaciæ mortem ſubeunt. Siquidem non id præſtant in Diuinæ Veritatis gratiam. Malum potius Dæmonem ſummo hoc obſequio demerentur cuius ad voluntatem, nutumq; deſeruiunt; idq; eo amplius, quo impudentius aliam verbo tenus Religionem profitentur, ab illa, quam reapſe corde amplectuntur; Chriſto verba, Iudaiſmo corda tribuentes, cum & verba, & corda, Chriſto, Chriſtiq; legi tenerentur libentiſſimè exhibere.

XII. Si ex ijs igitur teſtimonijs Euangelicæ legis veritatem quodlibet ineluctabiliter comprobat, & à Deo hominibus exhibitam illius innixam præſidio, vnius, & alterius teſtamenti Vaticinijs conſonam plane demonſtrat, quantum illi roboris ab omnibus in vnum collectis proue-

niet,

niet, cum rem absoluat sua cuiusq; virtus, vti reuera est, summa integritas, eximiaq; sanctitudo ipsius Praeceptoris, ac mortalium Vindicis; Augustissimae Virginis MARIAE, hominum Principis Dei parentis. Sacramentis deinde tamquam saluberrimis obarmata pharmacis opē, Christianorum morbis, ac vulneribus praesentissimam fert Ecclesia; quibus eos in robustam animi valetudinem restituit, & in sempiternam Beatitatem adoptat.

XIII. Has credit testificationes se Iudaeus, aut eludere; aut effugere; quippe, inquit, se sancita legis, quam Deus in Sina monte per Mosen tulit, graphice obseruare, & obtemperare his omnibus, quę sibi per legem sunt iniūcta rectasq; Dei vias constanter instare, & suas ad illum preces continenter intendere; Cum vero nihil Deo antiquius sit, quam misereri mortalium, fieri non posse, vt illum Deus suo destituat patrocinio; Sed quam facili negotio deijcitur hac spe Iudaeus. Lex enim, & legis Sacramenta à Deo sunt destinata, vt humanae libertatis, ac Redemptionis Mysterio proluderent; Illudq; sacrificium referrent typicè, quod Christus ad Crucem affixus AEterno parenti voluentibus annis erat immolaturus; Quo quidem, vt verum est, expleto, perijt typicum. Vnde Iudaeus, qui verum non amplectitur, & colit religiosè, grauissimo Deum scelere ad vlciscendam obstinationem lacessit; siquidem cum apertissimis certè indicijs suam illi legem patefecerit, nec acquieuit legi, nec coluit Assertorem. *Si non credideritis, non permanebitis*, minatur suis Isaias. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius*: edixit ijsdem seruator: Caelestae illis Regnum (hoc est sacrarum literarum verus intellectus, qui per Christum paratur) explicuit ablatum iri, illisq; impertiendum, qui sibi inde decerperent commoda, & fide, & cultu Christum hominum Liberatorem prosequentes; Quem ideo Iudaei non inueniunt omnem licet conatum in quaerendo adhibeant, quia non, vt decet, inuestigant.

Praecludūtur Iudęorū effugia.

Isaia 7.

Matth. 21.

XIV. *Qui quaerit, inuenit.* monet Christus. At Iudaeos: *quaeretis me, & non inuenietis*. Alteri alteram apponamus

Matth. 7.
Ioan. 7.

Christum non Iudæi inueniunt, quia secus quā decet, quærunt.

sententiam: *Qui quærit, inuenit*? Quid ergo quærunt Iudæi, & non inueniunt? Si quærendi labori non parcunt, cur inueniendi felicitatem non assequuntur? quærunt videlicet, non eo tamen pacto, quo se quæri Christus efflagitat. Toto aberrant cælo, quia rationem non tenent, qua se Christus inueniri amat. Qui inuenient, si Christum quærunt, vbi non est? futurum sperant, qui pridem adest: in sacris scriptis venturum inuestigant, quem illa aduenisse testantur. Non itaq; voti compotes fiunt, quia alienis insistunt vijs: Perdunt in quærendo operam, quia vt perditi homines quærunt, perditionis instant viam, nullis Christi tritam vestigijs, atq; ideo nullo operæ pretio fatigantur. Tot annos Christum inquirunt; sed frustra; quia tot sæcula sceleratos effugit Christus. Vehementem Herodis curam fefellit exitus, cum tamen Christum ille perquireret; quid causæ? Rogas? Angelum accipe; Cùm Iosepho in mandatis dedit, vt sese oppidò reciperet in AEgyptum: *Futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Non verâ nixus est viâ, quâ Christum quærebat, vt perderet. ita quærentem merito fugit: *Fuge in AEgyptum*: Posthabita Israele amauit AEgyptum, quia non vitæ, sed mortis viam sequebatur Herodes, vt reperiret. Hac etiam de causa Israelem deinceps semper effugit; & Israelitas promissa laboris mercede non excipit, quia deflectunt à via, qua ipsum quæri diligenter opportet. Suspiria quidem intendunt ad Messiam, sed quæ imprudentiæ damnes: clamoribus ipsum solicitant: sed quos arguas inscitiæ: Cælestes igitur fores quatiunt; sed nescit cælum insanis quassibus, aut insipientibus vocibus patescere.

Matth. 2.

Matth. 25.

Insipientum vocibus obseratur cæli ostium.

XV. *Pulsanti aperietur*: Ex Christi oraculis depromptum monitum. Sed quinq; illæ Virgines, quas licet Virginitas commendaret, damnabat mentis inconstantia (meminit de ijs Matthæus) pulsarunt fores, vocem intendere, imo nec clamoribus temperârunt. tantùm abfuit, vt enixè clamantibus pateret aditus, vt acrius obsecrare tur: *clausa est ianua; nescio vos*; quid igitur? Promissis non manet Christus? Si pulsanti aperiendum recipit, quî deluditur

tur spes Virginum. Quis accidisse merito non fateatur? Imprudentes stultæq; mentis erant, quæ cælestia pulsabant limina. At vero iure reijcitur, qui stulte pulsat. Suis nō vult subscribi postulatis, qui stulta postulat. Quid vero dignius cauillis, risuq; excipi, quàm si concessa iam efflagites? stultissimè ergo Iudæi peccant, qui Messiæ aduentum assiduis precibus, clamoribusq; solicitant, quem iam aduenisse certo est certius. Idcirco tenacioribus repagulis cæli illis fores occluduntur, quas perfringere posse se precibus sperabant. clamant incassum; quia vociferantur imprudenter & quia nullatenùs sapiunt prorsus nesciuntur: *Nescio vos:* Non Christi agnoscunt legem, eos ea de causa nescit lator legis.

XVI. Nemo nescit Iudaicum populum, quam lègem olim in Sina monte illi præscripsit Numen, in nostra vsq; tempora retinere, quâ tamen infeliciter pereunt, quia promissum toties eadem in lege Redemptorem non meritis honoribus sunt prosequuti. Se in Mosis lege fuisse promissum, non semel Seruator asseruit, cum Iudæos alloqueretur: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim locutus est.* & alibi: *Si non Venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Compertum rursum est, Orthodoxam Ecclesiam vnicam Christi sponsam illam semper legem seruauisse, in præsensq; seruare, quod ad naturalia, moraliaq; (quod aiunt) præcepta attinet; Nam Cæremoniæ, legalesq; ritus antiquati omnino sunt. Huius legis, vt diximus, beneficio, & Christum agnoscimus, & colimus, ea enim in illius nos cognitionem rectissime deduxit, & sempiternæ felicitatis portu tutissime exponit. Quâ quidem ex Seruatoris adito doctrinâ referta est Euangelica narratio. *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet &c.*

Christum lex Mosis præmōstrauit.

Ioan. 5.

Ioan. 15.

Ioan. 11.

XVII. Omne Iudæis nocumentum inde videlicet profluxit, quòd pingui (quod aiunt) Minerua legis sanctiones interpretantur, & Moseos vultum inspiciant velo, quod oculorum frangit aciem, legis nucleo interposito, & rudes tantum characteres, qui mortem pariunt, Iudæorum conspectui

Iudæi primam legis faciem tātūm intuētur.

ſpectui exhibente. Contrà, Chriſtianis emolumentum inde ſcilicet promanauit, quod altè hauriant legis medullas, & penitiſſima ſenſa enucleent, quin radiantem Moſis faciem, & Chriſti lucæ apprimè micantem, aut perhorreſcat intuitus, aut aciem velamen deterreat. Rimantur itaq; legis arcana ad ſeruatoris Chriſti ſplendorẽ, qui vita & Author, & Parens eſt; Hunc præſertim collimat ſcopum tota noui Teſtamenti diſciplina: nempe, quo perſuadeat, demonſtretq; mortalibus legem, legiſq; ſpiritalia fuiſſe, & fuiſſe in Chriſto muſice admodum abſoluta. Vt Vetus teſtimonium id tantum enixè laborabat, quo nimirum Dei liberatoris aduentum, & noſtræ libertatis beneficium, quâ Orbem afficere ſtudebat Deus, mortalibus exponeret, commendaretq, Habet ergo hinc ortum Iudaici populi infelicitas, & diſperſio, & Ruina, & exitium. Eodem pariter manat fonte obfirmata infidelitatis tenacitas, Vniuerſæq; Iudaiſmi ineptiæ, quas ex cæleſti teſtamenti vtriuſq; contentu ſtrenuê debellauimus.

CAPVT SECVNDVM.

Prophetica cum gratiæ legis receptione Harmonia.

Concentus ex Gratiæ lege.

XVIII. SEcundus Iudaiſmi error contendit ſolam Moſis legem eſſe ſaluti poſſe: quippè inquiunt, ſibi in Sina monte à Deo fuiſſe latam, Mosè interprete, & illi iuſſos perpetuò obtemperare. At verò ex Diuino ſacrarum literarum concentu minimè obſcurè pateſcit, Moſaicas prorſus ſanctiones conſenuiſſe, ſimulatq; gratiæ lex in Orbe emicuit; & hanc vnam animis poſſe ſalutem impertiri. Moſeos lex Chriſtianam tantùm adumbrabat: illius verò ſacra Sacrificium dumtaxat referebant, quod Chriſtus in ſalutaris ligni aris pro hominum libertate AEterno parenti ritè obtulit. Et vt veriſſimum eſt, perijſſe vmbram, vbi Veritas ſui lucem diffudit. Ita ſceleratiſſimum

tiſſimum eſt vmbram, ſacraq; in imagine tantum amplecti; & lucem, ſacrorumq; Veritatem negligere: à Chriſti lege, Cruciſq; ſacro amouere fidem, & Moſis præceptis, effectiſq; ſitu ritibus illam adhibere. quo conditus tumulo fuiſſet Moſes, homines prorſus latuiſſe teſtatur Sacra Pagina: *Et non cognouit homo Sepulchrum eius*. Si patebat omnibus hoſpitij aditus: quid fugit omnes tumuli cognitio? Veteris typum legis ferebat præ ſe Moſes; Docere igitur Iſraeliticum Populum ſtuduit Numen, voluentibus annis, ita legem abrogandam fuiſſe, vt obliuionis tenebris obrueretur, & nulla ad poſteros illius memoria dimanaret. Quòd Moſes expreſſit in obitu, retulerat etiam in Vita. Vix legis tabulas Dei digito exaratas Moſes acceperat, cũ ad montis radicem in fruſta commotus diſrupit: *Proiecit de manu, & confregit ad radicem montis*. Alteras ſua ipſius manu retinuit, & intra arcam condidit. Quid in illas inuehitur, & has religiosè admodum ſeruat? Primæ veterem legem; nouam alteræ figurabant. Veterem, quia breui duraturam confregit: Nouam, quia æternum perſtituram, ſeruat. *Iratus Moſes*, Inquit Auguſtinus, *videtur tabulas Teſtimonij, digito Dei ſcriptas colliſiſſe, atq; fregiſſe: magno tamen myſterio figurata eſt ratio Teſtamenti noui, quoniam vetus fuerat abolendum, & conſtituendum Nouum*.

Deut. 34.

Moſis neſcitur Sepulchrum, vt peritura illius lex obliteraretur.

Exod. 32.

q 144. in Exod.

19 Vtemur vtriuſq; Teſtamenti ſuppetijs, Vtrumq; enim miro inter ſe conſenſu id nobis mirificè probat. Vetus Malachia interprete. *Non eſt mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra*. Quaſi diceret. Veſtris in ſacrificijs minimè acquieſco, quã enim Sanxi legem, non ea, vt creditis, ſacra imperat; Sed gratiſſimo illi proludit ſacrificio, quo me Chriſtus aris litatus crucis humano infenſum generi propitiabit. Idem apud Iſaiam expoſuit. *Non offeratis vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi: Neomeniam, & Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram: iniqui ſunt cœtus veſtri: Kalendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea*. Amos quoque interprete populo inquit ſuo: *Si obtuleris mihi holocauſtomata, & munera veſtra non ſuſcipiam*: Accinit Dauidis

Malach. 1.

Lyra:

Lyra: *Si esuriero non dicam tibi: Meus est enim Orbis Terra, & plenitudo eius: nunquid manducabo carnes Taurorum, aut sanguinem Hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis.*

20 Non eâ Deus laborat paupertate, aut ita mortalibus rebus immergitur, vt qui in illius gratiam animantes cædunt, illum effusè demereantur. Legis sacra illius sacrificij contemplatione placebant, quod suo potissimum capite humana excipiens scelera Dei Filius illi gratissimè immolaret; quemadmodum Christi Intesignanus edocuit, cum illũ indicauit hominibus: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: Multis ante annis, quam scriptam legem hominibus Deus imponeret, Litari Numini animantes vidimus; quas post ingẽtem Orbis cataclysmum Nœmus Deo mactauit. Mire placuit Numini Sacrũ, & maximam ex illius odore voluptatem cepisse testatur Sacra Pagina. Enim vero si Deus Spiritus est, ab omni correctione mortali alienus, &, vt Deus est corporis expers, quo posset hac odoris affici titillatione; qui credi potest, ex animantium Sacris odore fuisse perfusum, & illius suauitate egregiè captum? Compertum planè, liquidoq; perspectum est, non illum fuisse odorem, qui Deum tam arctè alliceret; Sed suauissimum illud per illum quidem odorem adumbratum Vnigeniti sui sacrificium, quod totus ad illius voluntatem, nutumq; confirmatus mira obtemperandi alacritate ad Crucis aras affixus verus legis gratiæ Nœmus pro mortalium salute voluentibus annis offerret. Post scriptam vero legem Iudæis iniunctam quid consilij Mosi fuit, vt cum populi vellet scelera abluere, illũ detracto ex Sacris, Arisq; sanguine asperserit? Præuidebat videlicet Moses expianda humani generis crimina illo sanguine, quem suo é corpore Christus IESVS affluenter profunderet, vt multis explicuit Apostolus in ea, quam dedit ad Hæbreos, epistola, nulla, inquiens, populi scelera in lege deleri sine sanguine: Et legis sanguinem Christi prolusisse sanguini, alteramq; victimam fuisse ab altera adumbratam.

Dan. 20. Genes. 8. Mirè Deo placuit Nœmi sacrũ et cur?

21 Paulo nobis altius, suisq; à primordijs ordienda res est, ab ipso scilicet rerum initio. Hominum protoparentum

diuinus

diuinus ille Protoplaſtes ſtudioſiſſime effinxit: & in voluptatis locum, quem huic muneri deſtinauerat, omnibus refertum illecebris, & blandientis naturæ aurâ iucundiſſimũ amicè intulit: Somno blandè affecit, coſtam abſtulit, formauit Heuam: quam illi in matrimonium dedit, vt omnis inde viuentium multitudo proflueret. Hæc ne Deum egiſſe temere credendum eſt? Nobis potius viuis expreſſam coloribus noſtræ libertatis myſterij imaginem, iam inde ab ipſa prima rerum molitione depingere ſtuduit Deus. Vt alter Adamus Chriſtus ſe ſe fælicius in Orbem erat editurus: vt ſanctus, vt perfectus, vt cæleſtis victurus inter mortales erat? vt agendus in Crucem; vt mortis ſomno premendus; vt hianti ab ictu latere ſe ſe totum effundendi ſanguini erat facturus poteſtatem; quo formaret, quo vitam tribueret, quo ſanctitudinem largiretur dulciſſimæ ſibi ſponſæ Eccleſiæ Orthodoxæ veræ viuentium parenti, illorum nimirum, qui veram ac felicem vitã aſſequuntur meritorum pretio, cuius nos Chriſtus hæredes ſcripſit ſuo ſanguine; quod in ipſo expletum ſeruatore gratulabundi intuemur. Si vero in dictorum fide quis hæreat; Mihi, velim, incredulus hic, & obfirmatus exponat, quid ſibi velit hæc Dei in homine effingendo accurata operoſitas? Cum nullus præſertim etiãnum hominum extitiſſet, qui hunc Dei laborem, ac facinus vel videret, vel penderet, quæ tamen ſacro nudauit hiſtoriographo vt literis conſignaret, & in primo ſacrarum literarum veſtibulo, tanquam conchyliato periſtromate, exornaret veterem narrationem.

Adami molitio noſtræ libertatis myſterio proluſit.

XXII. Exeat igitur ſynagoga quibus irretitur fallacijs: & in ſe attente inſpiciat omni vacua perturbatione: nihil profecto ſubibit, quod maiori voluptate deuinciat tum intellectum, tum voluntatem, quam penitiſſimum Redemptoris arcanum. Anima illa ſatis ſua ſanctitudine nota à Deo acceperat in mandatis, vt ſuum illi dicaret cor: *Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum*: Se, inquit illa, ſuo iam dudum corde Deum excepiſſe concinnatum veluti è myrrha faſciculum: *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur.* Non faſciculum dicit lectiſſimis diſtinctum

Nihil æque hominum capit animos, quam Redemptionis Myſterium.

Cant. 8.

Cant. 1.

floribus;cum diuinus Amasius flos sit è cęlesti topiario intercessũ transcriptus solitudinem: *Ego flos campi.* Sed myrrhæum vocat fasciculum; gerebat enim Mirrha Typum Crucis, ac cruciatuum, quibus nostram ab Aeterno Parente Christus libertatem emit.E doloribus,quos ipse pertulit,contexuit, & concinnauit anima fasciculum : In Caluariæ Monte è Crucis ligno dolauit hastile: in horto purpureas decerpsit rosas,quæ è maximo animi angore pullularunt:In Annæ, & Caiphæ domibus funes accepit,quibus illas innecteret,In columna liuida à vibicibus lilia collegit, quas dira inusserant verbera, Sed quid cum corde fasciculo?Manibus aptius, & odorandi potentiæ blanditur. Qui è floribus, ij quidem corporis sensus aucupantur; & satis ad hos pro scena manus.Qui verò animi prædantur affectus,ij exigunt pectoris sedem , vt verò indicaret Sponso, quàm grato furto mentem , mentisq; facultates Redemptionis, Christianæq; Crucis mysterium deprædetur, totam pectoris sedem illi libentissimè sacrat. Et quidem ea inest virtus Seruatoris Cruci , vt ferream licet naturam ad sese ducat suauissimè. Ceciderat forte in fluuium securis ferrum : Rogatus Eliseus opem,quod ferrũ hamaret, lignũ misit:sponte truncum sequutum est ferrum : *Præcidit lignum , & misit illuc,natauitq; ferrum,& ait tolle.* quæ magnetica inerat ligno virtus, vt tam facili ductu ferrum alliceret? Crucis lignum ab illo graphice exprimebatur. quod verò ingeniũ erit ita ferrum, ac ferreum vt Crucem non procliui animo prosequatur? quod pectus ita omni exutum humanitate, vt Redemptionis mysteria non amplectatur auidissimè? Nullum,credo, nisi ea quæ Israeliticum populum peruicacitas obfirmauerit. Crucis inquam ac humanę libertatis mysterium,quis non vehementer amabit? In quo quidem legis Euangelicæ cardo prorsus vertitur.In quo quam amico inter se fædere vtrumq; respondeat Testamentum , minimè obscurè elucescit:ex quo vt penitissimis veteris Testimonij medullis nouum vsq; latuerit, haud difficulter cognosci potest. Haud paulo etiam manifestius inde intelligitur veteres literas diuino hoc fœtu grauidas semper extitisse:

Cant. 2.

4.Reg 6.

vt subindicasse videtur Regius psaltes. *In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.* Psal. 39.
Idem docere insistit Apostolus, cum de Matrimonij sanctitate suos erudijt: *Magnum Sacramentum ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Ephes. 5.

XXIII. Quo vtriusq; Paginæ concentus pleniùs hauriatur, nō absre erit differere in veteri Testamēto, in mādatis dedisse Deum Mosi, vt scilicet quando cum Iudaico populo fædus iceret (id erat fędus, quod populus Deū vt suū coleret, Deus vero populū in suū adoptaret) fęderis librum, & obstrictū fædere populū sacrorum sanguine aspergeret, cōceptis verbis hæc edicens: *Hic est sanguis Testamēti, quē mādauit ad vos Deus.* Accuratè deinde cōtēplemur, vt matura iam tēpestate qua magnū illud consiliū (quod nobis omnimodè aperuerat) exequi destinauerat Numen, mortē scilicet pro mortaliū salute subire, Contēplemur, inquā, vt manibus sit amplexus calicē, Aeternoq; parenti grates habens, atq; illum in suum ipsius sanguinem traducens Discipulis propinauerit his verbis. *Accipite, & bibite; Hic est calix sāguinis mei noui, & æterni testamēti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Rem si, vt diximus accuratè perpenderimus momento perleui assequemur, hunc noui, & æterni fæderis, ac Testamenti, quod percussit cum mortalibus Deus, sanguinem esse, quem adumbrabat Sacrorum Veteris Testamenti sanguis (quod in Monte Sina Mosis manu, suo Deus populo impertiuit) quem interpretibus Prophetis promisit, ac recepit populo Numen: Fidei deniq; Mysterium; in quo tota comprehenditur Fides; & quod omnem latè amplectitur. Ecquis igitur vsquam est præfracto adeo, asperoq; ingenio, qui Deum videat factum hominem, qui cęlestem hanc sacrarum literarum harmoniam intueatur, & in se acerrimè non desæuiat? Quis caucaseis licet rupibus pertinacior, si Deum extremā vitæ luce, cum eam hominum saluti esset immolaturus, sibi dicentem accipiat: Hic, hic Dei hominis sanguis est, quem tot vt impendentes scelestis capitibus Aeterni Parentis iras propitiem, prodigus omnino porgo effundere: meo, meo,

Sanguis veteris testamēti nouisanguinē id est, Christi adumbrabat.

Exod. 24.

inquam, sanguine pristinam Dei amicitiam emo Mortalibus, & meæ beatitudinis hæredes non inuitus scribo: nec pænitet pretij, mortales ne facite illius iacturam: hoc mei amoris pignus, vestræ obliuionis stimulum, exilij leuamen spem felicitatis tutam licet sub nube supremo mortalis vitæ die relinquo; Quis, inquam, caucaseis licet rupibus pertinacior, non eam animo imbibit teneritudinem, vt vel ipsa ab amore vita elangueat, vel ipse præ ardore à vita delciscat. Intimis infixum sensibus, & penitissimis indutum medullis hærebat telum hoc illustrissimo illi gentium Doctori, qui præ animi ardore vix sui compos græcam Philosophiam hoc vno Christianæ Fidei Mysterio lacessebat. *Ego*
1.Corint.2. *fratres indicaui me inter vos nihil aliud scire, nisi IESVM Christum, & hunc crucifixum.*

Animantium sacra parui Deus fecit.

XXIV. Nunquã profecto Deus carnalia animantiũ sacrificia vllo duxit pretio. Quod quidem ita habet verissimè, vt si redierimus in memoriam principij, & institutionis sacrorum, quæ Deus sua in lege iniunxit populo, occurret protinus menti Deum, priusquam populus in monte Horeb, fœdum, ac pessimum Idololatriæ facinus consciscceret, suam Mosi dedisse legem, quam ille indiceret populo; In qua certè lege Decalogi dumtaxat præcepta, ea nimirum quæ vulgò diuinæ legis præcepta appellamus, præscribebantur. In huius planè legis obsequio, & obseruantia, nullâ iniunctâ Sacrorum Religione, omne sibi debitum officiũ collocauerat Numen: Ruptis post modum legis â Vate tabulis, eo quod populus cælestes honores vitulo exhibuerit Sacrorum ritus instituit Deús. Rudis, Rebellisq; populi imbecillitati animantium sacris consuluit: Sapientis, obnoxijq; hoc est, Christiani populi virtuti his spiritalem nucleum continentibus sacris prospexit. Hunc videtur sensũ obtinere Ezechielis Oraculũ *eo quod iudicia mea non fecissent,*
Ezech. 20. *& præcepta mea reprobassent, & Sabbata mea violassent & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent*: addit è vestigio Vates: *Et pollui eos in muneribus suis, cum offerrent omne, quod apperit vuluam propter delicta sua.*

XXV. Ea Deus præcepta non bona dicit, non ideo, quia praua, à Deo enim, à quo nihil non bonum, lata sunt: Sed vt inanem ducimus medicinam, quæ laborantem in rectam valitudinem non restituit, ita inanis æstimatur lex illa, quæ ad sempiternam beatitatem non munit viam. Quod vero lex ex se vitam non impertiri dicatur, id est in causa; quia nullus æternam salutem adspirare potest, qui Orbis seruatorem non fide, & Religione excipiat. Seruator autem occlusas Cœli fores suo erat sanguine reclusurus. Prisca etiam lex, si Euangelicæ conferatur, non bona meritò noncupatur: *lex enim non potuit ad perfectum ducere*. Perficere enim sola potest Euangelij virtus.

XXVI. Talmudisticæ disciplinæ Doctores, quemadmodum author est Galatinus, eandem, quam nos, doctrinam tradunt: Inquiunt enim Messiæ aduentu prisca Legis sacra expiratura, quibus præstantissimum, incruentumque eiusdem Messiæ corporis, ac sanguinis sacrificium erat sufficiendum. Rabbi Ioai, qui multis ante Christum annis in viuis fuit, illa Numerorum verba exponens: *oblationem meam panis mei* disertis inquit verbis: Messiæ temporibus omnis intercidet Sacrorum multitudo, verùm panis, ac vini Sacrificium nullo temporum limite circumscribetur. Idem conceptis verbis ad eundem Numerorum locum asseruit Rabbi Phinees Iair filius.

Rabb: Ioaj.

Rabbi Phinees.

XXVII. Latet neminem, simul atq; Veritas & Christi Euangelium Orbi illuxit, omnem vmbram Rituum, & Sacrorum multitudinem, ceterasq; Mosaicæ Legis figuras à Sacrosancta Ecclesia omnino euanuisse; Suo nimirum munere, hæc omnia fuere defuncta, & explerunt vicem, cui illa destinauerat Deus, vt perducta ad summum testudine ligneum abijciatur fulcimentum. In quorum feliciter locū Euangelicæ Legis Sacramenta, ac ritus suffecta sunt: *Ne memineris priorum, & antiqua ne intueamini: ecce ego facio noua*. Inquit Deus, Isaia interprete, & Ieremia internuncio: *Ecce dies venient, & non dicetur vltra: viuit Dominus, qui eduxit Israel de terra Aegypti*. Qui vero dies hi sunt, nisi quos in præsens in nostri assertoris aduentu nostra

Veteris Legis Sacra emoriere, vbi Euangeliū illuxit.

Isai. 43.

Ierem. 16.

ſtra minores felicitate amplectimur? quibus planè diebus noſtrum omnium memoriam fugit, vt Aegyptiaca ſeruitute oppreſſum in libertatem populum vindicauerit Numen; vt Maris Rubri vada, vndis à latere in colles clementer aſſurgentibus, ſuperſtiti greſſu ſuperauerit Iudaica multitudo: vt prodigijs maximis ſolitudinem Deus impleuerit, & promiſſam tellurem illuſtrauerit: ſed toti effuſi in gratias Deum laudibus enixè proſequimur, & lætitijs omnibus indulgemus; quæ enim, Deum immortalem in nos ſunt cõgeſta beneficia! Nobis noſtræ eſt mortalitatis nube obtectus: Nobis ſæuiente temporis inclementia Bethlemico in tugurio eſt natus: Nobis acerbiſſimos cruciatus, ipſamq; mortem ſubijt: nobis ſurrexit: nobis Cœlum tandem cõſcendit: quibus ita præclarè admodum clementerq; geſtis ſempiternam hominum libertatem cõparauit. Quod Ieremias ſequentibus deinceps verbis expoſuit: *Sed viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de vniuerſis terris, ad quas eieci eos: & reducam eos in terram ſuã: quam dedi Patribus eorum: Ecce ego mittam piſcatores multos, Dicit Dominus, & piſcabuntur eos*. Veræ cultores Fidei hi veri ſunt filij Iſrael: teterrimum ſeculi huius chaos Babylonem jure dixeris: à quo Deus eligit, & eripit quotquot ſibi in delicias optat: eoſq; in maiorum Patriam ducit, hoc eſt, in terram illam, vbi nullum mortis Imperium, vdi longè, latèq; patent vitæ regna, quam promiſerunt Patriarchæ, prænunciarunt Prophetæ, & indicarunt Apoſtoli, qui fidelium parentes, à Chriſtoq; piſcatores extiterunt; Quod in Orthodoxa Eccleſia latè per Orbem diffuſa nulli non obuium.

Suam Legem ſcripſit Chriſtus in hominũ cordibus amoris notis.

XXVIII. Extra omnem controuerſiam, & nulla agitãdum lite eſt; Refigendam veterem legem, vbi ſoſpitator Orbis ſuo illum aduentu fortunaret: aliam deinde legem ab ipſo afferendam, & ferendam mortalibus, quæ Moſis ſanctiones præſtantia longè relinquerent. Quemadmodum apud Ieremiam receperat Deus: *Dabo Legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam*. Duo nobis

Ierem. 31.

hoc loci edixit Numen: primum, nouum cum Iſraele, & Iuda

Iuda fœdus icturum, quod longè aliud ab illo esset, quod cum illorum parentibus percusserat, cum excusso seruitutis iugo illos ab Aegypto eduxit: alterum deinde, figendam nouam hãc Legem intimis populi visceribus, & corde pœnitus consignandam. Quod idem est, ac si diceret, in Messię aduentu nouam fœderis rationem initurum suo cũ populo, & illius in cordibus plenam amore Legem exaraturum, quam grandioribus Fidei characteribus, & charitatis flagrantissimæ notis in animorum medullis venustissime scripsit Christus, cum induit humanitatem, & mortem in hominum gratiam, ac salutem oppetijt, Christi enim lex tota innititur amori.

XXIX. Accurata etiam animaduersione opus illis Ieremiæ verbis: *Dabo legem meam in visceribus eorum.* Moseos sancita describi in tabulas imperauit Numen; Christianam verò legem cordis, & animi commissurum se chartis pollicetur: *In corde eorum scribam eam*. Cuius rei ea est ratio: Temporis obnoxia iniurijs senio conficienda erãt Mosis præcepta; Contra, Christi lex, mundi æmula diuturnitati nullo vnquam tempore abroganda; mandentur igitur tabulis Mosis iussa, vtpote quæ infrusta potuere disrumpi; At Christi lex adamantino calamo animis nunquã perituris inscribatur; cum enim animus ære sit perennior, & interitus vires eludat, cui aptius committeretur lex, quę nullo temporum decursu consenesceret? Gratiæ planissimè lex! nouæ certè præceptiones, quæ veterum sanctionũ venustatem obscurarunt: vt iam dudum, Mose interprete, significauerat Deus: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia, quæ præcepero illi, qui autem verba eius, quæ loquetur nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam*. In quo certè loco (qui Messiæ aduentum attingit) planum facit, noua ab illo orbem instruendum esse disciplina, & recentibus homines legibus moderãdos. Atq; ita inter Talmudisticos Magistros vulgo cõuenit, Messię legẽ primas tantum esse laturã Mosaicæ, quantum Christus præstat Mosi. Obuium id cuiq; est in explanationibus ad

Euãgelica lex cordis, tabulis cõsignanda.

Eccle-

Ecclesiasten : quod apud Isaiam ita etiam prædixit Numen. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Hanc vero Legem Euangelium esse apertissimè constat, quippe quod à Ierosolymis in Orbem vniuersum disseminarunt Apostoli, & Christi discipuli, hanc primum felicitatem Israelitico Regno omnibus ex inde terrarum plagis minimè auare patientes : Quod quam longe aliud à vero esset, si quis Mosaicis præceptionibus vellet adscribere, nemo non videt; quippe hæ in Sina monte ortum habuere, vnde Ierosolymam perductæ sunt; & præfixa ibi meta tenuere omnino cursum. Contra, Christi Euangelium, si quæ sunt extra anni, solisq; vias, felicissimè terras peragrauit, vt omnibus fidem faceret, eam esse Christi Legem seculo superuicturam, & nullum aut locum, aut populum repudiare, imo omnes inuitare enixè ad salutem. Die illa auspicatissima, qua se circũfusis vndequaq; radijs in Christi alumnos Diuinus amor largè admodum effudit, & Christianæ Legi dicendæ initium factum est, confluxisse Ierosolymam ex omni hominum genere, quod vbiq; terrarum est, testatur Lucas: *ex omni natione, quæ sub Cælo est.* Quid totus in Vrbem confluxit Orbis? Promulgabatur videlicet lex, quidquid vsquam est hominum, obtentura quibus Euangelicæ disciplinæ sementem mandarunt Apostoli. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Præcinuit Isaias, quod in Paraphrasi Chaldaica exponitur in hunc modum. Recentem auidè doctrinam maxima voluptate perfusi arripietis à Iusti, idest, Messiæ electis: aquas disciplinam, quæ est Christi Euangelium, interpretatur: fontes vero, quos Christus sibi secreuit, Apostolos, ac Discipulos extitisse, qui illius disciplinam in Orbem vniuersum commisere imbueruntq; Lege mortales, quæ è Sion, tanquam ex carceribus emissa ipsis, quæis Orbis, finibus continetur. *De Sion exhibit lex.*

Luc. 17. — *Isai. 12.*

Refelluntur Iudæi, qui inquiũt posse Mosis Legem cũ Christiana compati.

XXX. Ex quo ingens Iudæorum error prorsus refellitur. Hi enim inquiunt, posse vtramq; Legem æquè vigere; & veluti diuiso inter se Imperio, posse, & Christi disciplinam, & Mosis sancita regnare. Quod planè est alie-

num

num à vero: quemadmodum Isaiæ Oraculum demonstrat: *De Sion exibit lex*: non ibi perituram, sed profecturam inde affirmat. Mosaicæ enim sanctiones cœremoniales in Sina ortum, cursum in Sion tenuere: Aſt vbi hæ commorantur, nullam trahit moram Christi lex: apprimè diſſident inter ſe. Quid enim gratiſſimis nouæ Legis radijs, & Christi diſciplinæ cum inanibus priſcæ legis vmbris, Rancidaq; ſuperſtitione fœderis intercedat? Huiuſmodi etiam argumentatione ſtrenuè admodum infringitur alter Iudæorum error, qui, inquiunt, parui eſſe momenti, Christ. Legem fateri verbis, modo affixæ ſint cordi Moſis ſanctiones: quod quàm vero pugnet, haud difficulter patet, ſi enim ab eodem loco Christiana Moſaicam Legem excludit, qui eodem in homine patietur? Quin lex non cordis tantummodo penetrale exigit; amat etiam linguæ Theatrum; ſi enim ſolis in verbis lex hæret, dicas potius ſimulationem; Si corde tantum retinetur, non eſt è iuſtitiæ munere, ſed damnationis argumentum. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Fallitur itaq; egregiè, qui alteram legem verbis coli, alteram poſſe corde teneri arbitratur. Roman. 10.

XXXI. Strenuè à nobis Ioſue militat, qui habebat à Numine in mandatis, vt diuinam Legem continenter verſaret labris: *Volumen Legis non recedat de ore tuo*. Quid? non acquieſceret Numen, ſi illius è corde numquam excideret? ægrè quidem. Lex enim quamdiu proba, & integra ita debet ſui amore pectus implere, vt refudet in verbis affluenter, ſi enim hæc illius præſidio deſtituuntur, nihil ſolo in corde emolumenti affert: *Ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Moſeos igitur lex cum iam in ſuperſtitionem deflexerit, nullum aut cordis, aut oris locum caſte quidem occupabit. Ex prophetarum deinde Oraculis, & Hebræorum Magiſtrorum explanationibus dilucidè admodum cognoſcitur, poſt quam humanæ ſalutis author Orbem ſui aduentus compotem fecit, nefas prorſus eſſe ſacra, veteresque ſolemnitates peragere, quibus Iudæi refricabant Prodigiorum memoriam, quæ Deus in ſui populi gratiam

Lex et corde, et ore verſari debet.

Ioſ. 1.

perpetrat, abrogata funditus exinde esse, quæ Deus de cibis præcepta tulerat: sed omnia nouam tum rerum, tum verborum faciem indutura, quemadmodum ait Angelicus Doctor; vt inaudita, longèq; antiquis præstantia fuere, quę suo Deus populo clementer admodum contulit. Id ipsum Hebræi interpretes non ineptè aperiunt ex explanatione loci illius: *Dominus soluit compeditos*: Vbi fatentur ingenuè, in seruatoris aduentu nulla cauendum Lege esse de carnium delectu, alijsue id genus rebus: eademq; mortales potestate vsuros, qua Noemi temporibus victitabant, per id enim temporis ijs quisq; carnibus indulgebat, quas condiebat voluntas.

Dei immutabilitas nō obstat, quo minus legē Mosis rejecerit, et tulerit Euāgelicam.

XXXII. Nec magnæ est molis, quod de hacce re opponitur debellare. Opponitur autem Deum, cum nullam subeat vicissitudinem, eam quam sanxit Legem, quo mortalium animos sibi arctius deuinciret, eamdem omnino, & nulli obnoxiam mutationi retinere æquum esse: illam etenim, illiusq; sanctiones æternas idcircò dixit, quibus obtēperare in perpetuum iussit mortalibus, Sanctum nimirum haberent Sabbathum; tenerent Circumcisionem; festas Paschatum ferias religiosè peragerent, neq; alias præterirent in terra illa felicissima, quam non vulgaribus à Deo obstricti beneficijs comparabant: æternum deindè abstinerent cibis, cæterisq; quibus Lege interdicebantur. Non magnæ, inquam, hoc est molis, facili enim declinatur responso. Licet enim Deus suapte natura omnem rerum vicem effugiat; & nihil in illum liceat mutationi; tamen vt cęteris varietatem infert. ita mortalium res, prout ipsis expedire noscit, alio, atq; alio flectit. Hinc in ipso nascentis Orbis exordio iniunxit hominibus Legem, vt arborum videlicet fructu terræq; herbis, parabili quidem victu ad implenda naturæ desideria defungerentur post Vniuersam terrarum eluuionem, vt non nihil cupediæ hominum auctæ concederet, terræ animantes, aeris volucres, maris pisces, in apparatissimas epulas tribuit, tota famulante hominum voluptati natura, vt Dei voluntati famulantius homines inseruirent.

Haud

XXXIII. Haud secus itaq; quamuis scriptam Legem Deus populo in perpetuum irrogauerit, in id vsq; tempus, quo mortalium vindex nouam illis legem impertiretur, seruatam voluit; cumq; eiusce temporis spatium ad mille, & quingentos annos protogaretur, non immerito prolixũ adeo spatium æternum nuncupauit vulgare enim, ac solemne est in Sacris Litteris, quod diuturnum est, æternum vocitare. Sub manum ipso in populo argumentum est. Cum enim Deus promissam tellurem illi committeret, illamq; æternum minoribus daturum, Fidem suam obstrinxerit Patriarchis; mille tantum, & quingentos annos hanc obtinuit felicitatem; in quo sanè temporum interuallo non semel sunt illa eiecti, Iam vero ab Assertoris nece numquam in posterum recipiendam amisere. Vnde planissimũ fit non semper præcisè æternum, aut fine carere, quidquid perpetuum dicit Sacra Pagina; sed quo suę consuleret Fidei, satis fuit, quam rem perpetuam dixit, bene longo temporis interuallo perstitisse. Quam in rem exempla passim obuia sacris in voluminibus.

XXXIV. Et licet expirauerit, quidquid, ad ritus, iudiciaq; attinebat; quidquid tamen morum integritati consulebat, vt certe erant Decalogi decem præcepta, id antiquam retinuit vim, nihilq; prisci iuris amisit, sunt enim ingenitæ à natura leges, quas vnquam deserere nefas est. Ea propter laturus Legem Deus magno est vsus discrimine hasce inter res. Præcepta enim, quę in Decalago (quod appellant) continentur, lapideis tabulis exarare præcepit Angelis; & quòd nulla vnquam diuturnitate obscuranda, in Testamenti arca diligenter iussit adseruari, qui quidem locus cœteris præstabat sanctimonia, & Sacra Sedes erat, qua diuina prodibant oracula; & vbi familiarius adesse præseferebat Numen: quo nimirum illorum perpetuitatem denotaret, & illorum obseruantiam à mortalibus exigere sese perpetuò ostenderet; eodem planè consilio virgam eodẽ loci imperauit apponi, vt ibi minaretur virga supplicium negligentibus, vbi lex diligenti Religione seruabatur. Quę verò ad cęremonias, Iudiciaq; attinebant, vt erant minoris

Mosis prçcepta, quæ ad Decalogum pertinent, etiãnum perseuerauit.

momenti, & nouæ Legis promulgatione peritura, non Arcæ Adytis sunt excepta, sed interituris animantium pellibus descripta foris retinebantur.

Quomodo colendũ est Sabbathũ.

XXXV. Certum quidem est, Decalogi præceptis cautum esse, vt maxima Sabbatho adhiberetur Veneratio; quæ sanè præcepta non imus inficias; esse perpetua; Verum etiã planum est Rituum Religionem morum hic disciplinæ adiungi. Quod moribus consulit, sanctissimè diem septimum peragere nos monet, id est, immortales persoluere Numini gratias, qui nos omnes è nihilo duxit ad hanc lucem, & maioribus in dies beneficijs auget. Cæremoniæ hanc destinabant diem ad id muneris. Itaq; morum disciplina, quæ diem hanc Numinis cultui sacrare imperat, ea quidẽ perpetua est. Rituum Religio, quæ hanc præcise lucem his addicebat officijs, ea quidem euanuit, quæ etiam ruina inuoluit alias priscæ Legis figuras, rem ita Orthodoxa Ecclesia optimè constituente. Enimuero Apostoli attento animo perpendentes, vt Summus Opifex Deus Vniuersam Orbis molem intra diem sextum excitauerit, septimo vero die tanti laboris onus veluti leuandi animi causa deposuerit, eumq, sibi sacrum voluerit, quo mortales quotidianis curis valere iussis diuinis tantum laudibus studerent; Dein vt conditor idem immortali circumfusus gloria surrexerit Victor è tumulo; vt sex priores dies sex mundi ætates retulerint, Sabbathum vero septimam expresserit, in qua sempiterna felicitas exprimebatur, qua bonorum animi cœlesti in Patria perfruuntur: vt Christi resurrectio spes fuerit, & prolusio Resurrectionis gloriosæ, & absolutæ Beatitudinis, quam Sancti ijdem octaua in ætate erant obtenturi; hæc, inquam, attento animo Apostoli perpendentes iure planè optimo instituere, vt Sanctus haberetur ille dies, quo die Triumphum egerat à morte Christus, & immortali indutus splendore se rursum Cœlo restitueras. Cuncta mirè oculis subijcit non ignota Ambrosij sententia: *Sicut spes nostra octaua perfectio est; ita octaua summa Virtutum est.*

D. Ambros. in Ps. 118.

XXXVI. Quidquid deniq; magnum, præclarumue veteri contigit Synagogæ, id omne prolusit his rebus, quæ in

noua

noua Christi Lege euentura sperabantur. Eaq; extitit ratio, vt affirmat Maldonatus, cur Christus, cum Iudæis edixerit, idcirco illos Fidem sibi non habere, quia illam Mosi abrogabant, qui quidem Moses multis de Christo egerat, *De me enim ille scripsit* non priuatum aliquem locum designauerit, quo sermonem de illo haberet Moses. Locutum, quidem, ait, sed quibus in locis, tacet: merito nullum indicat, quia nullus non nisi illum indicabat. *Ioan. 5.* *P. Maldon. 161.*

XXXVII. Præcipua strictim perstringamus. Agnus ille, quem in Aegypto Iudæi immolarunt, cuius sanguine oblitæ Israelitarum fores cœlestes iras, totã penitus euertentes Aegyptum, à se impunè declinarunt, adumbrabat apprimè Sacrificium, quod mitissimus IESVS ad Crucem affixus æterno Parenti obtulit, quo veri Israelitæ (ij profecto sunt, qui Deum vere intuentur, & Redemptionis mysterium Religiosè venerantur) impendentem sceleribus necem superstites effugerent. Agnus, quẽ in Aegypto immolarũt Hebræi, Christi sacrificiũ referebat.

XXXVIII. Cum Israelitæ sicco rubri maris vndas traiecere vestigio, Pharaoni indignantibus fluctibus toto cum exercitu submerso superstites, spiritalem animi ablutionẽ, quæ fit per vitales Baptismi aquas, haud ineptè expressere; in his enim lustralibus aquis rectæ Fidei professores Diuinam ineunt familiaritatem, & salutis viam aggrediuntur; saluberrimis Baptismi fluctibus (omnem collocante operam Christi sanguine) illorum scelera, Cacodæmonis, totiusq; Tartari potestatem inuoluentibus. Maris rubri traiectus, Baptismatis aquas expressit.

XXXIX. Quam iniere viam per auia, inuiaq; solitudinis in promissam Tellurem Hebræi, prænuncia illius erat, in quam se se dant veri huiusce seculi peregrini, ij nimirum, qui ad Christi vestigia imitanda toto incumbunt pectore; & obfirmato ad asperrima quæq; tolleranda animo Cælestem tantum Ierosolymam adspirant promissam vere tellurem, vbi voti tandem aliquando compotes facti acquiescunt in illa pacis Visione (eam habet notionem Ierosolymæ nomen) hac illis in felicissima illa Beatorum Patria, nulla offusi caligine, Aeterni Numinis conspectu, beatè admodum perfruuntur. Israelitarũ in Ierosolimã iter nostrũ in Cælum designabat.

Manna

Mãna Eucharistiæ typus.

XXXX. Manna; quo Deus conquisitissimo veluti epulo suum per solitudinem populum excepit, obscurum minimè typum Christi corporis, sanguinisq; Sacramenti præferebat, quod Orbis Assertor hominibus optimè meritus extremo penè vitæ articulo sui amoris pignus pergratissimum reliquit, quo mentem, quoad in carcere mortis huius retenti vitam duxerimus, reficere, & planè possimus confirmare. Quàm dilucidè Regius Vates rem aperuit, cum cœlestis, & Angelici panis nomine Manna decorauit. Siquidem Manna nec cœlestis, nec Angelicus panis extitit; quem enim latet, non eâ esse Angelos naturâ, quæ mortali egeat victu? obuersabatur igitur Dauidis menti Diuinus animorum panis Christus IESVS, vnigenitus Dei Filius, cuius beatissimo in conspectu cœlestes Aulici suam collocant felicitatem, qui è patrio sinu in castissimos Virginis amplexus deuolauit, cuius in vtero nostram sibi induit mortalitatem, seq; panis, & vini tectum specie animorum vitæ, spiritualiq; saluti consecrauit: vt dominus idem, & conditor explicuit. Quod iam olim Manna idem adũbrabat, nunquam enim aduersa Hebræi vsi sunt valetudine, quamdiu huiusmodi epulo indulserunt. Cecinit in hunc modum Dauid: *eduxit eos cum argento, & auro, & nõ erat in tribubus eorum infirmus*. Id tamen Iudæos velim monitos, Manna videlicet ad quadragesimum annum maioribus fuisse suis impertitum: At sui Corporis Sacramentum pollicetur Christus, recipitq; affuturum nobis, *vsq; ad consummationem seculi* figuram nempe Eucharistiæ Manna gerebat: illud euanuit; hæc vero perstat; Illud, vtpote quod temporis decursui obnoxium; hæc, quippe nullam temporum subitura vicissitudinem, & solo, quo Orbis, claudenda termino.

Non laborabant Hebræi, qui Manna vescebantur.

Psal. 104.

Fons è lapide emicans Christum adũbrabat.

XXXXI. Illa etiam larga aquarum scaturigo, quæ è lapide affluenter adeo emicuit, vt ardentem populi sitim non modo sedaret, sed quodammodo etiam lenocinaretur; Christum liberatorem haud inuenustè adumbrauit, qui ad infelicem seculi huius fundum transmisit, quem disciplinâ suâ subigeret, atq; excoleret; & inexhaustam voluptatum

sitim

ſitim in ſui cultoribus diuinæ gratiæ flumine ad plenum extingueret, & profluentes felicitatis æternæ votis largiſſimè fontes eorum in cordibus eliceret. Non fefellit id Paulum; *Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra; Petra autem erat Chriſtus*. Fuſus ex ære ſerpens ligno in deſerto affixus, & ſublimi in loco conſtitutus; cuius ad aſpectum quotquot venenoſis ſerpentũ morſibus laborabãt, integram reuocabant valetudinem, expreſſit graphicè ſeruatorem, qui ſalutari ligno ſuffixus in montis vertice collocatus inuitabat ad vitam, quotquot ſuos ad illum oculos conuerterent, quemadmodum nos ipſe docuit: *Sicut Moiſes exaltauit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet Filiũ hominis, ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam*. Cur vero Chriſtus ſui prænuncium ſerpentem optauerit, ea eſt ratio; vt nobis ſcilicet ſuaderet, nihil ſe omnino prætermiſiſſe, ſed mortem, & id genus mortem, Crucis nimirum ſubijſſe ſceleſtis vndiq; ſtipatum (id enim præmonſtratum eſt à ſerpente) quo nos à ſempiterna calamitate redimeret. Agedum, tecum mihi res eſto Iudeæ? Vbi tum temporis Teſtimonij Arca? cui illam cõparandæ ſalutis cauſa intueri non iuſſit Numen? quandoquidem ibi Moſeos decreta adſeruabantur? Quid opis eſt in ſerpente ad leuandos ſerpentum morſus? mordet te forſitan conſcientia ſcelerum? & ne tibi ipſi bellum inferre videaris, obſtinatè taces. Da mihi pauliſper operam; Idcirco ad ſerpentem ſalutis candidati obtutum iubentur intendere, quia Crucifixum ſoſpitatorem ſerpens ligno ſuſpenſus denotabat, At vero nullus gratiæ vitam aſſequitur, qui in Moſeos lege ſpem collouerit ſuam; ſed qui ſalutare Crucis lignum, in quo ingemiſcente naturâ humanæ libertatis Author pependit, totis oculis fuerit amplexus, is videlicet venenatos Tartarei ſerpentis morſus effugiet, & integram animi ſanitatem recipiet: nullum mortales debent Moſi de valetudine beneficium; totum referant Chriſto acceptum æquum eſt. Agite, & tandem aliquando intelligite, qui veſtram vni Moſi addicitis credulitatem, quem ille ſerpentem extulit in deſerto, Chriſti ſpei noſtræ, & ſalu-

Serpens in deſerto euectus Chriſtum Crucifixũ exprimebat.

Ioan. 3.

Christus est Sacratũ Literarum clauis.

& salutis Parentis gessisse typum.

XXXXII. Quod si veterum Rabbinorum trita admodum doctrina fuit, comparasse clauem, quâ se in intima sacrarum literarum arcana penetraret, quisquis illius metaphoras, similia, parabolas, cogitatione comprehenderet; certum etiam omnino est, & minime alienum Euangelicæ Veritate, sacrorum voluminum clauem Christum IESVM Dei Vnigenitum, & Mundi Redemptorem esse: Enimuerò suo in Orbem aduẽtu apertum egregiè se se præbuit intellectus Vaticinationum, figurarum metaphorarum, ac veteris Testamenti similium; nempe omnia noui Testaméti mysterijs musicè admodum concinebant. Huius disciplinæ magistrum adeptus est Ioannes Cęlestem Aulicum. Obortis effusè lachrymis, sensibus Ioannes dolebat intimis; & acerrimi fletus id causæ erat; nullus vsquam mortalium erat, qui refertum mysterijs librum, sed signatum strenuè sufficeret aperire. Iuit Angelus obuiam dolori, & lachrymis; Leonemq; obtulit, qui prouinciam istam subiret: *Ecce vicit Leo de Tribu Iuda, radix Dauid aperire librum, & soluere septem signacula eius: Leo autem*, inquit Hieronymus, *de tribu Iuda Dominus IESVS Christus est, qui soluit signacula libri; non proprie vnius, vt multi putant Psalmorum Dauid. sed omnium scripturarum, quæ vno sunt scriptæ Spiritu Sancto, propterea vnus liber appellantur.* Vt apertum, testatumq; est sacra in Pagina humanæ Redéptionis Authorem nouam esse mortalibus Legem laturum, quo illos eximeret à criminum sordibus, & æternæ exciperet felicitate: Ita exploratum ad liquidum est, planeq; compertum ex ipsis sacris literis, Christum IESVM verum esse Messiam, ac humanæ libertatis Assertorem, qui nobis gratiæ Legem impertiuit, quâ sanctitudini, & saluti mortalium consultum apprimè est. Perspectum deinde est Mosaicæ Legis vmbras ad nitidissimos Euangelij radios euanuisse; vt liquidò constat ex vno, & altero Testimonio ex veteri, quia eo temporis articulo, quo Sinam montẽ superauit Moses, vt Legem acciperet à Numine, spissa subito nebula intendit se Cœlo, effusaq; cum caligine circumsepsit

Apocalip 5.
D. Hieron. in Isai. c. 29.

ſepſit: *Ingreſſus eſt nebulam* contra, quæ in Thabore nubes apparuit, vnde æterni Parentis emerſit vox, quæ Apoſtolos oppidò edocuit, ſuo iam Orbem vnigenito frui, & mortem poſtmodum ſubiturum, vt profectò ſubijt, diffuſis circumquaq; radijs mirandum in modum fulſiſſe teſtatur Math. *Math 7.*
Nubes lucida obumbrauit eòs; & vox de nube: Hic eſt Filius meus dilectus: ipſum audite. Nihil lucis inter Sinæ tenebras; inter Thaboris lucem tenebrarum nihil? quid tantum creauit diſcriminis? In Sinâ aderat Moſes, qui legem ferebat veterem nouæ prænunciam: In Thabore præerat Chriſtus, qui legem figebat nouam explentem Veteris. Ideò è montibus alter offuſus vndiq; tenebris intuentium oculos, & animos horrore ſubmouerat, alter ambientibus blandè radijs omnium mentes ad ſui contemplationem perduxerat; quid enim? ad eximium Euangelij ſplendorem ſubdititia Legis nebula non deficeret? defecit quidem, & diu exigit res, vt illæ etiam vmbræ deficiant, quæ Iudæorum obfirmatas mẽtes etiam num obducunt: faciles præbeant adytus Thaboris luci, ſiquidem euanuit Sinæ nebula. Sed fatum (ſi verbo licet vti) Iudæorum tenax! quò illuſtrioribus veritatis radijs circumfunduntur, eò intentioribus caliginis tenebris obcæcantur. Inexhauſta gloriæ ſuæ ornatum ſuppelectili, ſedentem internitenti natiuis gemmis ſolio Deũ ſemel aſpexit Iſaias; Vix dũ ea felicitate frui licuit, cũ ſpiſſus repente fumus Templum occupauit: *Et domus impleta eſt fumo*. Intempeſtiuè effuſum templo fumum quis æſtimabit? ſed diuino id cecidit conſilio: Vt nimirum obdurata Iudæorum peruicacitas monſtraretur, qui cùm apertiſſima luce Chriſtum Dominum noſtræ libertatis vindicem ſacræ litteræ exponant, ſe ſe illi in iniquiſſimam caliginem immergunt: *Poſtquam terra repleta eſt gloria Domini*, inquit hoc loci Hieronymus, *Iudaeorum templum impletum eſt ignorantiæ tenebris, & caligine, & fumo, qui noxius eſt oculis.* *Izai. 6.*

CAPVT TERTIVM.

Iacob Vaticinij cum Christi Aduentu Harmonia.

Concentus ex Iacob vaticinio.

XXXXIII. DVplicem Iudaismi errorē nullo vnquam nomine excusandos radicitus, ni me fallit animi, debellauimus, quorum alter Euangelicæ veritati labem aspergebat, & pernegabat obstinatè. Alter Mosaicas Sanctiones probas etiamnùm, & æternæ saluti minimè aduersas affirmabat. Cum id planè tot argumentis è cęlesti Sacrorum librorum armonia petitis vehementér obstrepat. Tertius verò error causa apertiùs cadit, & sceleratiùs peccat; Ait enim: non adhuc Redemptorem Orbis aduenisse; Sed venturum; & suæ facturum dictionis, quidquid rerum vbiq; est: ad quod adulterino sensu præcipua Prophetarum eloquia deflectit, & præpostera alienaq; explanatione corrumpit ab ea, quæ tot annorum decursu, ipsos inter Iudæorum Magistros excepta est. In quo planè grauissimum scelus incurrunt, & Deum, atq; homines non vulgaritèr lædunt; quoduisq; supplicium illorum scelere minùs erit; quippè qui prauo animi affectu, & quæsita ignoratione scelus admittunt, tametsi præcipuum huiusce criminis pondus non in vulgus indoctum penitùs incumbat, qui literas fermè non attingit, nec sacris in libris versatur vllo pacto; imò nec suæ crudelitatis, ac fidei rationem noscit afferre; sed in eos prorsùs conferendum est, qui aliquā studijs nauarunt operam, & immodicos scientiæ causa gerunt animos, tantoq; alienæ salutis in ommodo docendi Prouinciam suscipiunt

Iudæi imperiti, et rudes non verum attingere student.

XXXXIV. Ab illiteratis scire sanè velim, qua adducantur ratione, vt fidem legi adiungant suam, quam tot Viri Doctrinæ laude, ac perspecta morum innocentia apprimè egregij, iam inde ab anno millesimo sexcentesimo sexagesimo

ſimo improbarunt; hominis vnius,alteriuſuè ſuo è genere, diſciplinæ obtemperantes, cum nihil aliud de lege explorauerint, niſi quod per ſummam imprudentiam indoctè, obtusè, & ſtupidè illius verbis inhæreant, quibus probam legem eſſe affirmat. Quem vnquam intellectum rudi adeò tarditati natura addixit,qui ſi aliquid ponderis, aut vtilitatis in dubitationem adducatur,non verum prorſus attingere ſumma ope nitatur? aut omni contendat ſtudio rem aſſequi, quam curat, & credere,& proſequi? cuius in primis improbitatis,vel potiùs ſtoliditatis comperti habentur Iudęi,qui analphabeti,& nullo vſi literarum commercio maximi rem momenti,vt certè eſt cuiuſq;ſalus,non ad liquidũ explorare laborant. Vno, vel altero innititur argumento vnaquæq;opinio, intimo videlicet vno,extimo altero.Illud è ratione promanat. Hoc Doctorum authoritati incumbit. quod igitur argumentum valet opinionem tegere, à qua & ratio deſciſcit, & authoritas? vel qui eleuabit delictum, qui in ſalutis negotio totum ſe commiſerit indocti cuiuſdã arbitrio,nec ſequi inſtiterit tot preſtanti ſapientia Viros,diuino afflatos Numine, qui maturè admodum,tum ſuæ,tum alienæ ſaluti conſulunt. Rem perdidiſſe ſuam, de Prodigo teſtatur Lucas: *Diſſipauit ſubſtantiam ſuam*,non fortunarum modò fecit iacturam, præcipuum intellectus traxit damnũ: *Diſſipauit ſubſtantiam, ideſt, intellectum*, exponit hoc loco Titus Boſtrenſis. minus, quod opes, maius, quod mentem perdiderit,nocumentum cæpit; acrius itaq;premebatur inſcitia,quam inopia. Sed quæ tantum Prodigo cauſa pepererit infortunium? Videtur ſubindicaſſe Lucas: *Adhæſit vni Ciuium Regionis*. Illius totum ſe addixit vnius imperijs, à quibus,nec latum pedem recedebat:qui quidem hærus inter haræ ſordes,omni exutus ciuilitate, maximam quibus cum agebat à brutis ſimilitudinem forſan didicerat: Hinc præcipuè ea damna in Prodigum profluxère quæ eadem de cauſa Iudæos peræquè premũt.Miſerum in primis Facinus! dolendam vehementèr Iudæorum ſortem! qui ſceleris a maioribus ſuis patrati ſuppliciũ volentes; videnteſq; obſtinata in ſe mente transfundunt: *Sanguis eius ſuper nos,* Matth. 27.

Luc. 15.

Prodigum acriùs premebat inſcitia, quã inopia.

 & ſu-

& super filios nostros. Sed qui damnari pergit, non alia graditur. Si cæcus, se cæco viæ ducem præbeat in certum vterq; exitium ruunt: Ea est æternæ Veritatis sententia: *Si cæcus cæcum ducat, nonne ambo in foueam cadunt?* Qua sententia Iudæos Christus perstrinxit, *cæci* inquit, *sunt, & duces cæcorũ.* Qui cum captus oculis sit, cęci alterius audeat gressum regere, nimij insimulabitur supercilij: Qui verò si cæcitate laboret, cæcum conducat alterum, cuius vestigia insistat, maioris damnabitur stoliditatis, quam caliginis: vt quisque est lumine destitutus, ita oculatum ducem inquirit. Quid ergo Iudæi omni mentis orbati lumine obnixè illorum disciplinam amplectuntur, qui cæca obsessi caligine in auia, & dirupta abeunt præcipites? sponte sui amantes exitij dicas. oculos in ducem eligit, qui casum studet declinare; se amat præcipitem dare, qui ductũ negligit oculorum; vel iniquiori consilio suppetitijs vtitur cæcitatis. In certam itaq; ruinam trahuntur, quia & ducti, & duces, luce spoliati, via, vel potius cœlo aberrant. Ad hos modò stultè doctos, hos cæcos, inquam, cæcorum duces, qui illos edocent religionem, orationis aciem conuertam. Dicant, amabo. Si verum æstimandum est, vti sane est, non posse Iudæos inter abrogari fidem; imò eodem, quo sacræ literę, habendum esse honoris gradu, quidquid de sacrorum librorum explanatione tradit, decernitq; Talmud, cùm præstantiores Talmudisticæ disciplinæ magistri sententiam tulerint suam, & calculis omnibus decreuerint, sacræ paginæ locos, ac Vaticinia, quę in nostrã sententiam adducimus, omnia esse assertori Christo abscribenda, quæ in ipso, haud dubiè sunt absoluta; quæ illos imprudens audacia occupat, vt tot, tamq; pręclara testimonia abnuant, & maiorum placita euertant, recentibus expositionibus præpostero flexu quæsitis, & tritis nunquã antea effugijs vaticinationum argumenta vitantibus? Sed imbelle est, quidquid est opis in effugijs. Qui enim sacræ Paginæ arcana iniquo explanant sensu, perleui momento capiuntur, eiusdem authoritate ad plenum explorata neq; hanc quisquam deinceps audet impetere. Petitionem in Christum fecit malus dæmon; petiuit è sacris voluminibus

Matth. 15.

Facile refellitur, qui Sacrã Paginam iniquo sẽsu interpretatur.

telum,

telum, quod in irritum cecidit, quia illo præpostere vsus est dæmon: *Quia scriptum est quia Angelis suis Deus mãdauit de te*: Hostilem Christus repressit impetum tectus clypeo mire fideli, id est, alio sacræ scripturæ testimonio legitimo acceptum intellectu: *Scriptum est; non tentabis Dominum Deum tuum*. Despondit animos dæmon; disperataq; victoria telum abiecit. Cur non impetum recenti alio authoritatis præsidio innouauit? Nempè sacrum Testimoniũ, quod rectè exponitur, facilè aliud iniquè perceptum deuincit: at verò quod probè expeditur, refelli nescit: arenam decedit dęmon: At Iudæi deplorata iam spe victoriæ, perstant animo etiam nùm obstinato! Insanam pròfectò voluntatis tenacitatem! & peruersam intellectus caliginem! quę ad rationis imperium impensius obfirmatur; & ad veritatis lucẽ obcæcatur hebetiùs. Math. 4.

XXXXV. Nullum tetriùs, aut indigniùs facinus Iudęi admittunt, quam diuturno admodum voto Orbis liberatorem expectare, quem dudum aduenisse certum est. Sed longe illud peius ea spe teneri, elapsis tot annorum sæculis, ex quo multis oraculis præmonstrauerat Numen, legandum in Orbem Messiam. Quæ profectò spes multis, ijsq; firmissimis sacrarum literarum argumentis è regione aduersatur: quæ planissimè argumenta concludunt effluxisse tempestatem, qua terras dæmonum obsequio addictas ad Numinis religionem suo Messias erat aduentu traducturus, quod potiores obtinet, è Iacob petitur Vaticinio, & Iudæ fascium vacatione. Vaticinij verba, vt sũt in editione, quam dicimus vulgatam, habent huiusmodi: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est; & ipse erit expectatio gentium*. Iacob Vaticinium.

XXXXVI. Septuaginta interpretum editio, qui annis ante Christum tercentum floruere, Ptolomæi Philadelphi Aegypti Regis temporibus, legit in hunc modum: *Non deficiet Princeps ex Iuda, & dux ex femoribus eius, donec veniant reposita ei, & ipse expectatio gentium*. Chaldaica Paraphasis magna Hebræos inter dignitate, quam Rabbi Ionathas Vsielis filius, annis ante Virginis partum quinquaginta Septuaginta interpretum lectio. Paraphrasis Chaldaica.

ta confecit,explicat in hæc verba : *Non auferetur habens principatum à domo Iuda, neq; scriba a filijs filiorum eius, donec veniat Messias, cuius est Regnum, & ei obedient Populi:* Chaldaicam editionem Onchelos, qui, vti vulgo credunt Hebræi, Vespasiani ex filia, & Titi Imperatoris ex sorore nepos fuit, tanto cultu afficiunt, vt nulli illius sententiæ in obuiam quisquam audeat, ex cuius Pantateuco elementarij pueri prima literarum rudimenta ediscunt; Vnde etiam lectiones decerpunt, quæ per Synagogas singulis quibusq. sabbatis Iudæorum vulgo traduntur. Hæc ergo ad hũc modum: *Non præteribit actor, vel factor potestatis, siue dominy Regis de domo Iuda, & scriba filijs filiorũ eius vsq, in seculum, quousq; veniat Messias, cuius est Regnum, & ei obedient, seu congregabunt se populi siue Nationes gentium.*

XXXXVII. Cum igitur haud aliter res habuerit, quã vt pollicebatur huiusmodi Vaticiniũ Vulgata Orthodoxæ Ecclesiæ ab editione interpretatum, & à tribus eximiæ adeo Hebræos inter authoritatis Paraphrasibus explanatum, quæ tantum temporis spatium Christi aduentum præuertere, Iudæ videlicet sceptrum, simul atq, Messias aduenisset, prorsus defuturum; Siquidem cum Iudaici Regni habenas obtineret Herodes Ascalonita Ethnicis natus parentibus, ac deesset ex Tribũ Iuda, qui Reipublicæ clauo assideret, natus in lucem est mortalium libertatis vindex Christus IESVS, ex quo facile intelligitur, Christum Messiam esse quem suo in vaticinio promiserat.

XXXXVIII. Quod liquidiùs patefit ex veteri Talmudistarum Doctorum disciplina, quæ prædictionẽ hanc Messiæ perpetuo adscribit: Constat ex Genesi ad illa verba: *Donec veniat Silò*: vbi Talmudistæ: Donec veniat Silo, idest, Messias; ad quem sese populi aggregabunt, ipse enim æqua
Mich. 4. examinis lãce Mortalium opera librabit: Cecinit id Micheas: *Iudicabit inter populos multos.* Assentitur Isaias, *Iudica-*
Isai. 11 *bit inter pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ.* Adstipulatur explanatio Hebræa super Ieremiæ Threnodia ad illa verba: *Elongatus est à me consolator.* Ad quæ expositio Hebraica: quo nomine appellandus Messias? qui è Rab-

bi Se-

bi Sela familia sunt, reddidere : Silo audit, vt est in Genesi: donec veniat Silo, qui est Messi as,

XXXXIX. Maximo omnium digna est plausu illa huius vaticinij enodatio, & quæ quidquid poterat, inesse dubij, prorsus delet. Constitutum, ait, fuisse a Deo in Assertoris aduentus signum, Iudaici Imperij ruinam. Quasi Iudæos in hæc verba alloqueretur Numen. In ea vsq, tempora, quibus mortalium salutis causa humanam Redemptor naturam induet, Iudæi, (qui ita a Iudæ Tribu cognominati sunt) Imperium, Regiosq; Imperij fasces retinebunt; Vbi verò Messias aduenerit, amittent omnia in posterum; & vel ipse ab illis Liberator abscedet; præcipuamq; Ecclesiæ suæ partem ex Ethnico Populo construet. Non aliter, quam si funale cereum summa in turri accenderet, & Iudaicum Populum alloqueretur, non illud extinguendum lumen, donec adueniret, qui Orbem à dæmonis tyrannidè vindicaret; si elapsis mille, & octingentis annis defecisset funalis lumen & nullam amplius lucem progigneret, omnes quidem, modo tenebrici non essent, adesse Messię aduentui destinatum tempus, faterentur. Summum ergo Turris fastigium Iudæa extitit. Funale, quod in signum iussit prælucere, Iudaicum Regnum fuit, in quod illud extulit, & seruauit; vt apertè David: *Paraui lucernam Christo meo.* Miris haud dubiè radijs ad vsq; seruatoris aduentum eluxit: Verum vbi sceleratissimas illi manus intulere, & Diuino Soli necis tenebras ausi sunt offundere, extinctum omne est Imperij decus, & in tanti scęleris pœnam omnimodam ruinam traxit. Quis itaq; audet adstruere, non adhuc sortitam fuisse euentum Iacob Vaticinationem? Is, credo, cuius menti nulla affulserit lux, & perpetua teneatur obstinatione. *Velamen positum est super cor eorum*: Inquit Apostolus, ardens huiusce populi lucerna, additq; *Cum autem conuersus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.* Obductam menti caliginem excutiet, cum resipiscere inceperit; Rem firmant, quæ sese tenebræ intenderunt Cœlo, cum Christus supremum mortalis vitæ actū in Cruce egit; Animaduertit enim Mathæus trium horarum spatio permansisse tenebras, *à sexta hora vsq; ad horam nonam:* Si

Vera Vaticinij enarratio.

Psal. 131.

Math. 27.

terris

Iudæi aliquando resipiscent. terris incubuere vsq; ad horam nonam; Reuixit igitur in reliquum diei tempus Iudæis lux, quod quidem argumento est, futurum tandem aliquando, vt conualescant à cæcitate: Ita Origines, qui verbis Apostoli innititur: *Quia cum plenitudo gentium intrauerit, tunc Israel saluus fiet.* Postquam enim sese Ethnici Romanæ Fidei prorsus addixerint, se illi etiam adiunget Iudæus; Verum id quidem serò, flexo iam in vesperam die, hoc est, ad extremum illum diem, quo die vniuersi Mortales in iudicium vocabuntur. Quippè tum temporis rerum nudata facie sese prodent inanes adeò spes, quibus tenentur Iudæi, quibus sexta etiam num imminet, longo adhuc à nona interuallo. Incubant admodum tenebræ; nihil affulget lucis, cùm dudum Orbi illuxerit huius parens IESVS Nazarenus receptus in lege Messias.

Ad Rom. 11.

Iudæi refelli nequeunt ob inertis peruicacitatem.

L. Hanc planè veritatem testatissimam nullatenùs Iudæi queunt effugere; sed latebras quærunt, & sanum sacrarum literarum sensum corrumpunt; quos quidem refellere nempè obfirmatos, aerē est verberare, & potius esset iniuriam inferre, quam habere honorem veritati. Quin etiam nullius est momenti asserere, tanta annorum intercapedine, quot à Iacob interitu ad Redemptoris vsq; aduentum effluxere, Seruatorem nō aduenisse, priusquam deficeret Regnum à Iuda, sed cum primus Rex externus, qui extitit Herodes, Imperij frænos moderaretur. Facilè enim respondemus: Iudæorum Regnum in Iudæ Tribu comprehendi, vt supra monuimus, quod dubitationem obtentam, aliasq; omnino dirimit. Quod si strictè de Regno, ac Iudæ sceptro rem exponamus, locutum fuisse Vatem humano more non penitus displicebit adstruere; non enim magnis in rationibus ad calculos exiliter singula reuocare solemus. Et cum satis compertum liquidoq; perspectum habeamus, dudum iam accessisse humanæ salutis Authorem, Christum IESVM, videlicet, primo, quia omnes in ipso expletas Vaticinationes intuemur: deinde quòd Dominus idem, ac Seruator ita explicuerit: tertiò, quia rem innumeris prodigijs firmauerit: quarto, quòd Aeternus parens suum illi in Baptismo, ac Transfiguratione dederit testimonium; quid precor, loci

reli-

reliquum sit dubijs? nedùm ineptissimis, nulliusq; ponderis.

LI. Cum verissimum itaq; habeat sacrari hanc authoritatem Messiæ, vt Sacrosancta Ecclesia semper obtinuit, ante, postq; Redemptoris aduentum. Attingamus subtilius quæ sunt in illa potiora. Primodùm omnium verbum, *Silo*, cuius hæc est notio, *qui mittendus est*, deducitur, vt est in nostra editione, à *Saloh*, eius est significatus, *mittere*, atq; ita antonomasticòs Christus dicebatur: *Qui mittendus à Deo est.* Cum enim Prophetas plurimos Deus legauerit, qui Orbem de Messiæ aduentu edocerent, minimè consonum rationi videbatur, quòd illorum quispiam illustri hoc nomine, nempè à *Deo missus*, decoraretur, hoc instinctus Numine Ioannes, hac affecit explanatione Natatoria Siloe: *Vade in Natatoria Siloe, quod interpretatur Missus*: Quasi humano generi consuleret (quod captus ille oculis exprimebat) vt, si amaret lucem, & se vellet eximere cæcitate, à Christo Domino opem rogaret, quem Deus Sacram mortalium saluti Anchoram, ac præsidium è Cælo miserat. Ioan. 9.

LII. Eam Numen Mosi Prouinciam commisit, vt se videlicet conferret in AEgyptum, indeq; populum tyrannidis seruitute miserè pressum assereret: onus laborauit deponere; id enixè a Deo efflagitans *Mitte, quem Missurus es.* Ecquem? dic, amabo, Moses? Hoc tibi imponit muneris. Minime; inquit Moses. Non tanti sum, vt tanti nominis omen implere valeam. Messiæ aptissimè, iniquissimè Mosi adscribetur. Mitte igitur, Domine, qui tantam valeat vicem subire, & tanti nominis onus queat strenuè sustinere: Mitte, quem missurus est ante omnium seculorum memoriam mortalium saluti destinatum, Christũ nempe IESVM. Ex quo acriùs refellitur Iudæorum error, qui temporariũ Regem, ac ciuilem Dominum Messiam sibi credunt aduenturum; Cum enim infimis Deum precibus rogaret Moses, vt tandem in terras Vnigenitum suum expediret, quando id negotij à Deo illi iniungebatur, vt populum vindicaret ab Aegypt aca seruitute, Mosis petitionem non curæ videtur habuisse, quin oppidò mandata exequeretur, præcepit

Moses à Deo efflagitat, vt mittat, qui liberatoria prouincia perfectè expleat. Exod. 4.

arctiſſimè. Cur accuratiſſimas Moſis preces negligit Deus? Cur æquiſſimis votis non obſecundat? Nempè, id vnum, per id temporis curabat Numen, vt á Pharaonis imperio in libertatem populum reſtitueret, non vero vt à ſcelerum ſeruitute eximeret, illius ſtudebat libertati temporariæ; nō ſpiritali: At vero excutere Pharaonis iugum Moſes ſufficeret; populum verò culpæ imperio expedire id vnus Chriſtus exequetur. Hinc ſibi perſuaſum Hebræi habeant, Chriſtum non ciuiles Principis functiones obiturum, ſed ſpiritales tantum ac diuinas, quod decet hominem Deum. Politicum Imperium obtinebit rectè Moſes ſua cum Virga; Diuinum, ac ſpiritale Chriſtum exigit ſua cum Cruce, quo de Demone triumphum agat. Ea propter non Meſſias eſt legatus, cum in preces fuſus eſt Moſes, ſed multis poſt annorum interuallis, cùm opportunius Diuinæ ſapientiæ cōſilijs viſum eſt; vti reapſe aduenit, noſq; mali dæmonis ſeruitute ſuæ Crucis interuentu abſoluit.

Populum Pharaonis ſeruitute abſoluere ſuffeci Moſes: at ſceleribus ſolus Chriſtus.

LIII. Quod ſi nomen *Siloh* ijs exaretur characteribus, quibus in præſenti apud Hebræos, pacis vbertatē deſignat, quam Chriſtus mortalibus largiſſimè impertiuit: quemadmodùm prædixit Zacharias. *loquetur pacem gentibus*. Cui accinit Iſaias multis in locis: Mulieris etiam filium, Siloh, ſignificat: in quo plane ſenſu, vti author eſt Galatinus, Hebræi Chriſti aſſertoris conceptum in caſtiſſimo Virginis vtero agnouerunt; idq; diuini Spiritus virtute. quaſi diceret: Muliere vtiq; natus; nullius verò ope Viri erit Meſſias: è fœmina quidem naſcetur, nam auguſtiſſimam Virginem obtinebit parentem; nullius ope Viri, quia præſtantiſſimū poſt creatarum rerum molitionem opus, vt eſt Chriſti conceptus, à Principe omnium artifice diuino ſcilicet Spiritu effici oportebat.

Siloh pacis vbertatem deſignat, quam Chriſtus attulit terris.

Zach. 9.

Significat mulieris filium.

LIV. Admonitu etiā digniſſimum eſt, quod vbi apud noſtram Vulgatam legitur: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus eſt*. apertè Paraphraſis chaldaica: *Donec ueniat Meſſias*. Septuaginta verò interpretati ſūt *Donec ueniant, repoſita ei*. Ideſt, donec eximia illa diuinæ clementiæ beneficia: quæ in Meſſię aduentu orbem mirifi-

cè exornabunt, illi conferantur quæ Catholicos inter Doctores germana est explanatio; ex omnibus itaq; editionibus, & ex Catholicis maiorum gentium Doctoribus haud dubiè assequimur, hanc Vaticinationem Christo manifeste adscribi, cuius profectò viuendi rationi atq; operibus, cæterorum Vatum eloquia cōcordissime responderunt, & a quouis alio erunt vehementer aliena. Error etiam est minimè concoquendus illam adducere, aut Sauli, qui pristinos mores regnandi insolentia, & improbitate fœdauit aut Nabuchodonosori, qui Etnicis ritibus, ac superstitionibus inseruijt, & Dei populum iniquè est insectatus; aut Vespasiano iisdem de caussis, aut Herodi Idololatræ, & immani feritate Regi, cuius breui perijt Imperium; & quorum nullus suum in Dauidem genus referret; qui poterant, si sacris litteris fides habenda est, vt prorsus est, ad Messiæ fastigium euehi? De quo non semel supra docuimus, ducturum à Dauide genus, & Angelus functus ad Virginem legatione: *Dabit illi Dominus sedem Dauid Patris eius*. Nec alij iure cuipiam valet accomodari, vt stultè nituntur Iudæi, cum sentiant elapsum iam dudum tempus Seruatoris aduentui præscriptum, quippè qui nobilissimum mysterium in Christi cruciatibus, ac nece comprehensum nullatenus assequuntur. Luc. 2.

LV. Nec Catholicam veritatem, quam sartam, ac tectam tot, iisq; ineluctabilibus argumentis præstitimus, brachio, vel leui infringit, quod asserat vaticinatio: Sceptrum à Iuda non defecturum, aut illius è genere Ducem, Doctorem, aut Latorem legis, donec Messias Orbi sese conferret, cùm tamen in Babylonica seruitute defecerint a Iuda Regij fasces quos Iudæ Regnatoribus Nabuchodonosor extorsit: Machabæi deinde, quos penes Iudaicæ Reipub. arbitrium fuit, non è Iuda, sed à Leui virili serie genus trahebant suum; nullius, inquam, est ponderis huiusmodi argumentatio, nam, vt ex alijs Vaticinijs, & christianæ Religionis perfectione primum Iudæorum errorem refellimus, ex ijs etiam planissimum fit, hanc Iacob prædictionem in Christo fuisse absolutam. Et quidem, vt verum habeat Vaticinium, satis id est, quod Iudæ Tribus Principatum semper

Infringitur Iudæorum obiectio.

Varij Vaticinij sensus.

obtinuerit, siuè cũ castra locanda essent, siuè cum Rubrum Mare superandum fuit, siuè cum Sacra Deo essent facienda; Vel quia Iudæ Tribus Reges postea creauerit; Vel quia domui Sanhedrim, cui præcipuum ius; Iudices ferè omnes tribuerit; postquam decem Tribus deletę omnino sunt in seruitute, quam imposuit ipsis Salmanasar. Vel quia Machabæi fæminea erant cognatione adiuncti Iuda: quæ explanatio minimè est contemnenda, sceptrum enim, & Iuda Ducem Prophetes nominauit, cum nihil esset, in quo cæteris Tribus illa præstaret, & vt consona veritati esset Vaticinatio, satisfuit vt annis postea quadringentis in Reges Iuda ortos sceptrum concesserit; & concilium Sanhedrim adnexos cognatione Iuda Iudices ferè omnes obtinuerit. Verũ enim verò sanior Vaticinij expositio est huiusmodi. Iudæos omnes designat in Iuda; quos Princeps Tribus cognomine suo affecit. Inquit itaq; Iacob. *Iudaicum capessent Imperiũ* eiusdem gentis Reges; obtinebunt quidem in promissa tellure ciuiles Reipub. functiones, donec humana mortalitate indutus terris Messias appareat; quod vbi præstiterit, ruet omninò in posterum Imperij decus, ac Reipub. Iudaicæ gloria: vt profectò in Seruatoris aduentu contigit, & fides est solutum Vaticinium miserando Regni exitio. Item Iudæi ipsi secũdum huius Vaticinij veritatem dedere. Illis in probri loco obiectabat Pilatus, quod ipsis suadentibus illorũ Regem Crucis damnaret. Magna illi contentione. *Non habemus, inquiunt, Regem, nisi Cæsarem.* Si dicto manent, à quo iniquum credant abhorrere, necesse est; suorum enim Antistitum, ac Sacerdotum præcipuè verba sunt: argumentum cõstruo cum Augustino ad hunc modum: Ethnicus, & non Iudæus Cæsar erat: Regem ergo non suum Iudæi habent: Aduenit igitur Messias, & absoluta est Iacob Vaticinatio. Vnde quod obfirmatè negare pergebant, vel nolentes fatẽtur. Ac tandem nè sibi fumos Iudæi vendant, reuocent in memoriam quid egerit Abrahamus, neq; enim id temerè, cum Ancillam Agar è domo proscripsit sua; præbiturus Viaticum exuli non capiti imposuit, sed humeris: *Surrexit itaq. Abraham mane, & tollens panem, & utrem aquę imposuit*

Iudęi, dum Cęsarem Regẽ suum appellarũt aduenisse Messiã testati sunt.

Ioan. 19.

Genes. 21.

fuit scapula eius : quo nimirum significaret Synagogam simul atq; à Deo repudiaretur, defecturam capite, quod diademate exornaret; sed solos habituram humeros, quos oneri subijceret: non imperantis, sed obtemperantis vicem subituram; non deniq; apparatissimo Reginæ in morem comitatu incessuram deinceps, sed vili ancillæ habitu omnisi despicatui opportunam obijciendam.

CAPVT QVARTVM

Danielis oraculi cum Christi veritate Harmonia.

LVI. IN Iudæorum caliginem sententiam etiam fert Danielis Vaticinatio, de septuaginta videlicet Hebdomadibus. Vaticinij verba habent huiusmodi: *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem sanctam tuam, vt consummetur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animaduerte, ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem vsq; ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erũt & ædificabitur platea, & muri in angusta temporum, & post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius Populus, qui eum negaturus est: Et Ciuitatem, & Sanctuarium dissipabit Populus cum Duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomada deficiet hostia, & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis, & vsq; ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio*. His Vaticinij verbis mirè conuenit Paraphrasis Chaldaica, quæ illud de Messia disertis exponit verbis. In qua planè prædictione tanta tamq; manifesta Assertoris Christi indicia mundo exhibet, & sola in illius fide salutem

Concentus ex Danielis oraculo.

Daniel. 9.

posse comparari demonstrat; vt vnum hoc oraculum hanc veritatem suadere mortalibus posset, si affectâ animi ægritudine expliciti illam secum accuratè volutarint: In rem erit præcipua illius momenta diligentèr expendere.

Daniel à Deo postulat, vt Babylonicæ seruituti finem imponat.

LVII. Id omnium primum sit, elapsis annis septuaginta, quos Deus Babylonicæ seruituti addixerat, assiduam ad Deum præcationem intendit Daniel, corporis maceratione, & continentibus lacrymis ab illo eblandiri laborans vt imponeret tandem Populi exilio finem, & promissam præstaret fidem, qua se obstrinxerat, effluxo septuaginta annorum spatio populum seruitute expedire. Amauit Deus Danielis votum, ad quem Cælestem ex ephebis aulicum Gabrielem legauit, qui præsentem Vaticinationem eidem aperiret; Certioremq; illum faceret de beneficio, quod præstantia longe relinqueret illud, quod accuratissimis precibus contendebat à Numine: Exactis videlicet hebdomadibus septuaginta in septuaginta annorum gratiam, quos populus agitauerat in seruitute, mittendum à se in Orbem diuinum Assertorem, quem per tot seculorum decursum mortalium libertati tot destinauerat promissis, cuius interposita nece iras Numen poneret, & in sempiternæ vitæ spê erigerentur mortales. Diuini enim est moris maiora præstare, quam promittere. Dederat in promissis Simeoni se factum in terris hominem, illius aspectum subiturum, priusquã fato Senex occumberet: *Responsum acceperat à Spiritu Sancto, non visurum se mortem, priusquam videret Christum Domini*: At recens editus in lucem Dominus non sub aspectum modo, sed in illius etiam venit amplexus: *Accepit eum in vlnas suas*, quòd si vnquam apud aliquem, apud Iudeos maximè decumanos suæ liberalitatis fluctus effudit, quos ita indulgentèr amabat, vt cuiuspiam rei precationi multarum largitione responderet; & illorum in præcando auaritiem donandi munificentia anteuerteret. Suscripsit in præsens Danielis precibus, quibus Populi libertatem contendebat: cumulauit maiori beneficio, pollicitus Messiæ aduentum, qui populi scelera deprecaretur, & animorum libertatem reduceret: quem sanè Liberatorem habebant per

Deus maiora præstare, quam promittere solet.

id temporis in ſpe, in quam etiam hodie incubant, ſed mirum, quam ſtultè? Pergratum quondam faciebant Numini, ſpe hac ſuauiſſima teneri: qua modo niti iniquiſſimum eſt, tunc enim rectè, venturum nempè ſperabant; improbè hodie, quem enim dudum aduenisse certum eſt, etiamnùm ſperant: Verùm acerbiſſimum ideo ſupplicium illis irrogatur, quia fallaci pendent expectatione

LVIII. Expendendum deinde eſt, Vatem ſermonem intendere ad temporis articulum, quo Chriſtus in terras erat venturus; quem Sanctum ſanctorum nuncupat; exponitq; inhibendum ſceleribus curſum, & muniendam Sanctimoniæ viam, fruiturum ſempiterna iuſtitia Orbem, & abſoluēda, quæ de illo Oracula literis erant conſignata: ad vſq; deinde illius aduentum hebdomadas vndeſeptuaginta exigendas, morte poſtmodum afficiendum Meſſiam; & Dei populum non eſſe æſtimandum, qui illum obſtinatè eſſet repudiaturus: Redigendā ad cineres Vrbem ſuo cum templo à milite, & imperatore, qui inſtructis illam copijs erat petiturus; & finem bello impoſituram perpetuam in poſterum euerſionem. In dimidio tandem extremæ hebdomadæ ſacra omnia miſſa facienda.

LIX. An poterat quicquam de Seruatoris aduentu apertiùs excogitari? Totum hoc, quantum eſt Oraculum, ſiue aſpectu primo, ſiuè medullitùs inſpiciatur, momentis omnibus ad trutinam vocatis, Fidei noſtræ veritatem mirū quàm dilucidè patefaciat, quin faciat dubitationi locum. Inquit, poſt illatam Chriſto mortem, inferendam penitùs euerſionem Vrbi, & Templo. an abijt id vnguem à verò? imo quam verum habuerit ſuo ipſi ſunt periculo experti. Si rem non ita candidè Vates explanaret, poſſent, quātumuis ęgrè, Oraculi vim perfidi ſubterfugere; dicerent enim fortaſſis, inexpletam adhuc hebdomadarum rationem, illaſq; ſua e voluntate interpretarentur. Sed cùm rem tanquam in tabella ſpectandam exhibuerit Prophetes, palamq; edixerit, depopulandam funditùs Vrbem ſimul atq; in Crucē Meſſiam rapuiſſent, quo nomine culpam deprecabuntur, qui in ſacris literis verſati prępoſtero illo ſenſu interpretātur?

quo id enucleatius teneamus, præcipua Vaticinij capita ad examen subtiliùs vocare non ingratum erit operæ pretium.

Idem Angelus, et ad Danielem, et ad Virginẽ legatus est.

LX. Quod primum nostræ seruit causæ, & attento voluendum animo, illud est, quod idem videlicet Angelus, qui Vati arcanum quondam nudauit, lætissimo Virginem nuncio affecit, cum illud exequi instituit Numen. *Gabriel*, inquit Daniel, *quem videram in uisione*, & Lucas: *Missus est Angelus Gabriel ad Virginem.* Vtroq; idem munere fungatur Gabriel idem mysterium Danieli aperiat in vaticinio; & idem mysterij effectum Virgini exponat in Euangelio, quo dicendi ansam Iudæis demat, alium esse, quem Angelus Vati promiserat, & alium, quem Virgini professus erat; Siquidem Angelus ipse, qui fidem olim promisso obligauerat, illam modo re ipsa liberat; quam quidem minimè solueret, si cum aliũ polliceretur, alium nunciaret. Id enim esset mendacij dedecus incurrere, cum donum promissis minimè fidelitèr responderet. Vt verò liquidiùs cõstet eundem prorsus esse, qui è castissima Virgine humanam duxit naturam, & qui Danieli promissus ab Angelo est, componamus testimonij vtriusq; harmoniam, veritatis concentum hauriemus. Christum apud Danielem Sanctorum Sanctum cognominauit Angelus: *Vngatur Sanctus Sanctorum.* Apud Lucam cælestis ipse legatus per antonomasiã (quod aiunt) Sanctum dixit: *Et quod nascetur ex te sanctum uocabitur Filius Dei.* Et quidem bellè: *Filius Dei.* Quippè verbum illud, *Sanctum*, nullo arctatum limite vni tãtum Messiæ adscribi valet. Ipsi enim, qui Deus est, ingenita natura ipsa est sanctitudo; & qua homo, vberiori à Deo gratia est impertitus, quam quidquid est rerum creaturarum, Imò quantacumq; hæ perfruuntur, illius debetur meritis. Rem comprobat inditum Christo Ducis nomen: *Christus Dux.* Quod Messiæ tantummodo potest attribui. Vbi aduerte animum, Hebraica in Pagina pro verbis, *Christus Dux*, alia huiusmodi reperiri: *Christus Princeps.* Ex quo nec de Cyro, nec de Hircano, aut quouis alio potest Vaticinium explicari; nisi de vno Orbis liberatore (quemadmodum in Tal-

Daniel. 9.
Luc. 1.
Daniel 9.
Luc. 1.

mudi-

mudisticis libris fatentur veteres Rabbini) qui pro mortalium salute acerbissimos pertulit cruciatus, quod Cyro, cæterisq; aptari nullo pacto valet; illi enim duces quidèm, sed omnibus vitiorum sordibus fuere immersi; Christus vero dux fuit, sanctitudini apprimè deditus.

LXI. Infringitur etiam ex sanctimonia, quam Vaticiniū ad Christum defert: *Vngatur Sanctus Sanctorum*, execrabile Iudæorum conuitium, quo obfirmatè contendunt, Christum multis obstrictum sceleribus in crucem fuisse raptum; cum clamet Propheta: mortem quidem subiturum Christum: *occidetur Christus*, verùm sanctissimè obiturum, vtpotè qui sese in mortem daret, quò arctissimis scelerum vinculis mortales tandem leuaret; quò effusos criminum cursus cohiberet; & integros, ac sanos mores in Orbem induceret. At vero scelera Regnis suis, id est, mundo detrudere, Diuinæ est tantummodò sanctimoniæ facinus, quæ in Christo Domino emicabat. Eum iterùm hic idem Angelus sanctum dixit, quando Iosephum admonuit, Dei esse filium, qui sanctissimo Virginis vtero, quam habebat in matrimonio, commorabatur. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Ast vnde dictis Angelus adstruxit fidem? *Ipse enim*, inquit, *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Commendauit sāctimoniam ex salute, quam pareret, & sanctum persuasit, quem futurum nouerat Seruatorem; propriam Christi virtutem ex aliëna salute æstimauit; è scelerum enim probris quempiam soluet, non nisi ille qui nullo se scelere alligauerit. Agedum tandem aliquando Iudæi, amplectiminor ingenuè victi, quod obfirmatè pergitis abnuere.

Refellitur Iudæorum in Christū conuitium.

Math. 1.

LXII. Humanam Christus exemit labem, quemadmodū ait Daniel: A Christi enim sanguine solui tantum poterant, quæ homines scelerum debita conflauerant. Sui sanguinis Sacrificio tanto exiuimus onere, quo tanquam præsenti, probataq; pecunia Aeterno Parenti fecit satis, pro primo præcipuè Protoparentis scelere noxia in minores tabe transfuso. Ita criminum leuatos pondere in cælestem Ierosolymæ viam felicissime inducit; Hæc enim vera illa est

Christi sā-guine scelerum onere exiuimus.

Patria, quam terrestris primâ tantum delineatione expressit. Tertio: adducendam esse in Orbem iustitiam sempiternam, In qua Hebraici Doctores Messiam venerantur; exponuntq; veram esse Sanctimoniam, quæ Dei beneuolentiâ, & gratia paratur, quam suis Assertor gestis nobis promeruit, vt pote qui sanctitudinis nostræ, & iustitiæ author, & causa est. De qua quidèm sanctimonia meminit Psalmus septuagesimus primus, qui totus Christo dicatur: *Orietur*, inquit, *in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna*. alij in sempiterna iustitia legẽ Euangelicam interpretantur; ait è Purpuratis Senatoribus Hugo, sempiternam dicit: *ad differentiam iustitiæ Legalis cui successit alia*; nempe vt illam à Mosaica iustitia discriminaret, quæ temporaria potuit antiquari: Euangelica vero instituta nullis temporum obnoxia viribus ipsam æmulatur æternitatem, suffectum est Euangeliũ consenescenti Moseos legi, & vberrimo quidèm fænore: illam enim iustitiam attulit Euangelium, quæ homines apprimè iustos reddit; cum hac virtute fuerit destituta legalis. Ita abrogata Mosis sancita, simul atq; irrogatum fuit Euangelium, maximo mortalium commodo, expletis videlicet Vaticinijs.

Psal. 71.

LXIII. In Vaticinia incidimus, quę quarto expendenda monuimus. Omnes enim Prophetæ hoc præcipuè institutum seruarunt, vt scilicet de mysterio huiusmodi prædicerent, & omnia, quæ prædocerent, oracula expleta in Christo fuissent, vt sane sunt, quemadmodum Dominus idem, ac Seruator edixit. *Consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis*. Quinto: septuaginta hebdomodum fine nece Christũ afficiendum præmonuerat apertè Dauid, Isaias, & pleriq; omnes Prophetæ. Sexto: non suum deinceps futurum populum, qui eum erat neglecturus; infligeretur populi id supplicij tanti sceleris gratia: quod expertus perbene est, cum Deũ hominem nullo humanitatis genere excipiens acerbissimam in mortem, in inuidiosissimũ Crucis patibulũ animo improbissimo rapuit: hinc peruicaci obduruit tenacitate, & iure excidit beneficiario, quo vt Dei populus vbiq; æstimabatur: vt erat in Oseæ

Luc. 18.

Oseæ vaticinijs: *Voca nomen eius: non populus meus*. quomodo igitur cognominandus? vtrumq; feret animus; modò illum ne Dei populum nominemus; huius enim nobilissimi nominis iacturam fecit ob rancidam superstitioné, cui adhæret obstinatè. Cum eò stoliditatis deuenit Iudaicus Populus, vt vitulo diuinos honores decreuerit in solitudine, illum Mosis populum appellauit Numen: *peccauit populus tuus*. & quare non etiam Dei? quia se se in superstitionem induerat, & gloriam nominis delicti amisit probro. *Peccauit populus tuus: quasi dicat non meus*, commentatur glossa interlinearis: Imo in eam inuidiã, ac contemptum adductus est Israeliticus populus; vt illum demittat Numen, & homines habeant despicatui: Nullius tegitur patrocinio, quia nullius animum demeretur: illum ad Mosem Deus, Moses ad Deum iterum deferebat. Mosis esse, contendebat Numen: Contrà, Numinis esse, certabat Moses: paruo adeò pretio æstimabatur, vt vel nullo pretio illum sibi, aut Deus, aut Moses amauerit retinere. Proludebat quodammodo hic contemptus despectui maximo, cui nostra memoria damnatos cernimus Israelitas. Siquidem nihili á Deo factos intuemur; quia priores a Deo desciuerunt, ab hominibus irrisionibus, & cachinnis excipiuntur, quia nulli à Deo habitos curæ agnoscunt: inflictum æquissimè pro meritis supplicium! æquum enim est, vt in omniũ incidat inuidiam populus ille, qui se ita ingratum Deo exhibuit, vt postquam egerit in Crucem Deum, illum negauerit pertinaciter. *Non erit populus eius, populus qui eum negaturus est*. Dicturum, credebam Angelum: Non erit populus eius, populus, qui rapturus illum in Crucem est. Sed longè alia Angelo mens: Non erit, inquit, populus eius, qui eum negaturus est: nempe non ita acerbè Christũ pungit ad supplicium, & interitum duci suum per populũ, vt ab ipso dolet repudiari. Ideò ad irrogatam necem conniuet, & ad vindicandum apostasion exardescit: ea potest huiusce rei causa esse: quia cum affixerunt ad crucem, Messiam vere esse haud obscurè significarunt. hocce enim supplicium subiturum prædicabant Vaticinia. At verò cum il-

Osea 3.
Iudæi Dei populi nomen ob tenacitatem amiserunt.
Exod. 32.
Dan. 9.

lum negarunt impudenter, contenderunt non esse Messiam Iudæis promissum totiès, vt iratum mortalium sceleribus Deum propitiaret. at Christum acrius vrit, Messię munere abdicari, quam vitæ spoliari lumine. Excandescit vehementius, si Seruatoris fastigio depellas, quam si impellas ad Crucem. Ea propter Angelus Iudaico populo indixit supplicium, non quia Christum occisuro: *Occidetur Christus*, sed quia negaturo; *qui eum negaturus est*. In sempiternam felicitatem, & felicissimum Dei consortium exceptus est Dimas, non eiusdem consors fortunæ, licet eorundem compertus scelerum, imò æternis addictus ignibus, & inamabili dæmonum conuictui Gestas fuit. Quid tam dispari exitu funguntur fato, qui Christo aderant nostræ libertatis prætium exoluenti? Christum negauit Gestas: *Si tu es Christus, salua temetipsum, & nos*. Illum Dimas verè Messiām, & credidit, & coluit. *Domine memento mei*. ad hunc quippè modum postulationis verba explicuit Carthusianus. *Iam enim credidit Latro Iesū esse Regē Messiā*. Enim verò Deum adeò tangit hoc illi munus ire inficias, vt supplicij acerbitate iram è vestigio euomat in sceleratum.

Christum acrius pungit Messiæ munere abdicari, quā spoliari vita.

Luc. 23.

LXIV. Septimo: Ierosolymam Vrbem, illiusq, templum ab exercitu, ac duce quodam delenda; & bello modum perpetuam euersionem posituram: quas etiam minas Iudæis intentabat Euangelicus Vates. *Opus vestrum succendetur, & non erit qui extinguat*. Octauo: extrema dimidiatæ hebdomadę plurimos cū Deo fædus firmaturos, quod expletum est, cum se Christo adiunxit Hebraica Ecclesia, quę maxima sanctimoniæ laude effloruit, vt pote quæ ab ipso Seruatore electa fuit, & edocta; & cui ad Redemptionis Mysterium præcipuum erat ius. Nono: extremæ etiam hebdomadis medio sacrificia omnia desideranda: quod Christi morte absolutum est. illius enim prænuncia erant legis antiquæ Sacra: & annis posteà quadraginta Templi, & Vrbis excidio penitùs expletum est; quippe nullum inde Sacrificij genus immolatum est Numini. Decimo: Templi exitium in posterum semper perstiturum: quod tā verum est, vt quod verissimum: numerantur enim anni circiter

Isai. 1.

ter mille,& sexcenti,ex quo illud ruina oppressit,quin Romani Imperatores, quantumuis pro viribus contenderent in summa Imperij fortuna, possent in Iudęorum gratiã ex integro construere. Nec in Mosis Tabernaculo, nec in Salomonis Templo subsellia olim extructa sunt, quibus leuandi Sacrorum laboris causa paulisper Sacerdotes insiderent; vt constat ex sacris libris. In Christiana tamen Ecclesia Sedes minime paucas Ioannes vidit,quibus supremi Regis purpurati magna pro dignitate sedebant. *In circuitu eius Sedilia viginti quatuor; seniores sedentes.* quid igitur in causa est, ne Synagoga eum obtineret honorem, quem nacta Ecclesia est? Vt palam Iudæis fieret, Synagogam illiusq; sacra peritura; Ecclesiam verò, sacrasq; illius cæremonias nullo vnquam temporum spatio circunscribenda. Exod. 26. 3. Reg 6. Apoca l. 4.

LXV. Sed reuertatur oratio ad tria illa, quæ in prædictione præcipue diximus expendenda, dudum res exigit. Tertio itaq; ait Propheta, quæcunq; hic fuerat vaticinatus, elapsis septuaginta, quas dixerat, hebdomadis euentura, ad quod differere è re erit,duplicem esse rationem,quibus sacra Pagina hebdomadas vsa est enumerare. Primo hebdomadem ex diebus componit, vt apparet ex Leuitico. Et est quotidiana ratio numerandi, qua sacri vtuntur libri.Patet etiam ex genesi: Imple, inquit, Labanus ad Iacob. *Hebdomadam dierum, & hebdomada transacta, Rachel duxit vxorem.* Deinde hebdomadem ex annis construit:quod videre est in Leuitico. *Numerabis quoq; tibi septem hebdomadas annorum idest septies septem quæ simul faciunt quadraginta nouem.* Cum igitur Danielis hebdomadæ diebus constare nequeant, vix enim totum hebdomadarum spatium annum,& alterius dimidium compleret compertum deinde est elapso septuaginta annorum interuallo, quibus Babylonicæ Tyrannidi obnoxij Israelitæ vitam duxerunt; non obrutã fuisse exitio Ierosolymam; nec illatam Templo ruinam de qua agit Vaticinium. Imo paulo post à Babylonica seruitute, à nouis cæpit iterum fundamentis Templum,ac Ciuitas excitari: quin etiam nõ Sacris est modus impositus, vt futurum prædicebat Vaticinium,

Apponitur duplex ratio numerandi hebdomadas. Leuit. 23. Gen. 29. Leuit. 25.

nium; quia cæpta fieri ex integro fuere; vt meminit Esdræ Liber primus. Hinc perspectum liquido fit, debere quamq; Danielis hebdomadam confici ex septennio; & collectus omnium numerus annos explet quadringentos, & nonaginta: qui subductis rectè calculis annorum trium, & dimidij decursu ab Assertoris morte clauduntur.

Quo tempore Angelus Danieli apparuit. Daniel. 9.

LXVI. Indubitatum prorsus est, apertum fuisse ab Angelo Danieli mysterium, cum Darius Regnandi Prouinciam inijt: vt videntur innuere Oraculi verba: *Ab exordio precum tuarum egressus est Sermo*. Darius verò non duos prorsus annos Imperij clauum tenuit. Cum itaq; annis quatuor centum, & octoginta Templum hoc permanserit, vt memoriæ prodit Iosephus, donec æquatum solo à Vespasiano Imperatore fuit; & annis sex supra quadraginta illi extruendo insignem operam nauarint Iudæi, quemadmodum ipsi apud Ioannem fatentur in Euangelica historia; si annos duos, ac dimidium adnumeres, quibus Darius tractauit Imperij fasces, & suffectus in illius locum est Cyrus, qui Iudaicum populum manumisit; annos implebunt duo de triginta, & dimidium supra quingentos. & cum à Christi morte ad vsq; Templi euersionem anni effluxerint quadraginta duo; si ex quingentis viginti octo, & dimidio, octo & dimidium supra triginta subtrahas, Reliqui fient anni quatuorcentum, & nonaginta elapsis tribus annis, ac dimidio; postquam Christus mortem occubuit: vt ipsa Vaticinatio exponit: *In medio hebdomadis deficiet hostia*, quod Seruatoris nece absolutum est, siquidem omnibus illa Sacris finem imposuit: vt Liberator idem suffixus Cruci indicauit, *Consummatum est*. Quasi diceret: supremam libertatis humanæ operi manũ addidi, ad vnguem absolui quidquid suis de me oraculis prædixerant Vates. ita Doctissimus Mendonza locũ explicat. *Tota de me scriptura completa est.*

Ioan. 2.

Dan. 9.

Ioan. 19.

P. Mend. Tom. 1. in 1. Reg annot. 1. Proem. sect. 2. n. 36.

Hebdomadarum triplex diuisio per Danielem.

LXVII. Septuaginta hasce hebdomadas dissecuit Daniel tripliciter. Primò septem enumerauit: sexaginta duas deinde: postremò vnam: qui numerus, vt patet oculis, septuaginta absoluit. Primæ septem hebdomadæ, quæ in annos vnde quinquaginta explicantur, tres illos amplectitur, qui

qui Darium extinctum, & initiatum Imperio Cyrum tulere, deinde sex,& quadraginta quibus summum ad fastigiũ perducta est templi moles. Hebdomades verò sexaginta in annos quatuorcentum triginta quatuor expediuntur, qui annorum numerus effluxit, ex quo suis templum est numeris absolutum in id vsq; tempus, cum Iordanis aquis aspersus est Orbis Assertor, annum agebat ætatis suæ trigesimũ: qua tempestate suæ lucis radios aggressus est terris explicare, cùm prædicatione, tùm rebus post hominum memoriam præclarissimis. Vltima deniq; hebdomada, quã diligenti cura ob prodigiorum magnitudinem, quæ continebat, Angelus duxit ab alijs secernendam, septennium complectitur, quod à Christi Baptismate ad annos tres, & dimidium elapsum est, postquam humanæ salutis contemplatione mortem subijt saluberrimo ligno affixus. In quo planè temporis spatio latè Ierosolymis ipsius Euangelium disseminatum est.

LXVIII. Ex quo ita explorata ad plenum Danielis prædictio fit,& tanto robore nostras agit partes, vt is tantũ ibit inficias; quem ad veritatem frontem perfricare non pudeat. Adeoq; hæc numerandi ratio Doctores inter non patitur in dubitationem adduci, Doctores autem? Ipsum etiam inter populum; vt quibus temporibus Diuinus Sol humana mortalitate obductus Orbi affulsit, ob plurimas huiusce Vaticinij expositiones, & magnam inde natam spem nihil frequentioribus omnium sermonibus vsurparetur.. Euangelica nos edocet narratio, ingressos Ierosolymam Magos diligenti peruestigatione de Messia recens nato quæsijsse Doctos, ac Legis peritos adsciuit in Concilium Herodes; quid de re sentirent, iubet exponere; nulla illi correpti admiratione, quod eo temporis natus fuerit, destinatam supremi Regis cunabulis Bethlemicam Vrbem apertè edocuere, vt erat in Oraculis. Quod si non adesse tempestatem intellexissent, haud dubie Rem patefacerent. Hoc habuit Herodes in Consilio, vt in tenellos quos insons adhuc ætatula criminis suspicione eximebat, infestissimo animo desæuierit; quos inter (quod ius non violat

Prædicta Hebdomadum expeditio non patitur in dubiũ vocari.

Re-

Regnandi ambitio ?) suum ipsius filium è medio sustulit, quo sibi firmaret Regnum. Id etiam in causa fuit, vt Doctores, ac Ierosolymorum Rabbini eam ad Baptistam legationem expedierint, rogandi videlicet gratia, an ipse Messias esset ? Multi deinde Sacerdotum, ac Pharisæorum in Mosaicę legis disciplina haud mediocriter versati, cum cernerent illustrissima Christi facinora, & quo se proderet Orbi, adesse tempus, suam illi fidem adiunxere; Nempè Nathanael, Nicodemus, Iosephus ab Arimathia, & alij minimè pauci, quemadmodum refert Ioannes: *Multi ex principibus crediderunt in eum.* Sed maior ad illum frequentia confluxit, simul ac mortem obijt; absoluta enim ad vnguem Vatum oracula mirabatur. *Multa turba Sacerdotum obediebat Fidei*, testatur Lucas.

Ioan. 24. 10. 12.

Act. 6.

LXIX. Ad hæc, cum Christus Samaritanam alloqueretur, illamq; quam orandi viam insisteret, edoceret; nos minimè fugit, inquit illa, aduenire Messiam, qui nobis precũ ad Numen effundendi rationem haud grauatè tradet. His verbis non obscure indicans, præscriptum á Vaticinijs tempus aduenisse, & propediem se in lucem daturũ Messiam. Hinc duo, vt author est Lucas, oblatam opportunitatem auidè arripuere, vt sibi Messiæ dignitatem summam per impudentiam arrogarent, alter Theodas audiebat, Iudas Galilæus alter: qui ingentem plebis vim in fraudem adduxere, sibiq; fecere obnoxiam, donec tandem audaciæ suæ dederunt pœnas. Horum adhæsere vestigijs duo alij, qui Ierosolymæ, cùm arctissima obsidione premeretur à Romanis, Messiæ fastigium adspirarunt: Tradidit rem literis Iosephus: horum vnus Simon, Ioannes alter cognominabatur. Quos etiam suis cum sectatoribus summum breui excepit supplicium. Pintus in Isaiam refert, elapsis temporibus post Ierosolomytanum exitium à Tito Vespasiano illatum, oppidò paucis ad Idumæum quendam magicis instructum artibus, Mair nomine, Messiæ honores à Iudæis fuisse delatos, qui cum Iudæos cerneret Sacrorum librorum, ac Vatum oraculis, quæ Messiam aduenisse mõstrabant, manus omninò dare, vt erat mira calliditate Vir tradi-

Act. 5.

Theodas, ac Iudas Galilæus sibi Messiatũ arrogarunt, quos alij imitati sunt, sed breui periere.

Cap. 48.

traditionem commentus est eidem Legi, ac Vatibus prorsus aduersam, quam mentiebatur veram esse explanationem Legis, quam Mosi tradiderat Numen, & ab illo in posteros continenti memoria transfusam. Nec suæ hic Iudæi fecere modum cæcitati. Imo plena, vt aiunt, manu Magi huius dolos in astra tollentes alias adscripsere traditiones, quò sibi ipsis de industria imponerent, ac persuaderent, literalem, quod aiunt, Sacræ Scripturæ sensum, nō ea continere, quæ Diuina Lex illis iniungebat; Sed quę ex characterum, ac verborum comparatione decerpebantur, ea esse Diuinæ Legis instituta; Nouam itaq; Legem, nouam disciplinam Mosis, ac Prophetarum sanctionibus à Deo traditis, non alienam modo, sed è regione aduersam instituere. Tametsi ea de causa in maximos tum temporis, quod nostra etiam memoria accidit, errores adducti sūt; Imò semper in posterum errabundi, & sempiterna cecitate obducti; quanto versentur in discrimine, non agnoscent. Fiet id quidem suo merito. Siquidem nudo Sacrarum Literarum sono addicti vera illarum sensa expromere non habent pensi. Faciles præbeant aures veris, ac sanis illarum explanationibus, & facile (mihi credant) obcæcatam mentis caliginem dissipabunt. Promisit, ac recepit dudū Regius Vates: *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* Date tantillam operam, Israelitæ. Non, inquit, Dei sermones, sed diuinorum sermonum expositio hebetes mortalium sensus illustrat: nudum verborum sonitum, ac strepitum amplecti offundit tenebras menti: amatis animi lucem, ne Diuini eloquij explanationem oderitis. Quod si obstrepitis obfirmatè sano Sacrorum Librorum sensui vestratibus à Rabbinis moris antiqui Viris, & candidè interpretantibus deprompto, vt totò hoc opere planum fecimus; si, inquam, obstrepitis, ideo est, quia lucis splendorem malè odistis. Et cum vos Remedij odium cepit, nequit morbo fieri medicina: Et æterno etiam imprūdentium, & peruicacium probro laborabitis. Iampridem in vos eduxit has minas Vates Regius, qui hæc ad Christum: *Ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput.*

Psalm. 118.

Psalm. 82.

put. Quo loquendi Vates vtatur genere licèt animaduertere. Non verba, sed sonum, inquit, emisere in Christum ipsius inimici; qui cum solum in Sacra Pagina amarint sonitum, nihil ponderis obtinebant illorum voces: *Hic ponitur primo*; commentatur incognitus ad hunc Psalmum, *malorum superba contumacia*. Verum quid intercedit commercij inter vocis strepitum, & voluntatis tenacitatem? vt hæc amice adeo illi respondeat? multum videlicet. Sed erit opus explicatu, in quo constituatur obstinatio. Ea igitur est quæ errores non studet agnoscere, imo de illis multum sibi gratulatur, tantum abest, vt missos faciat. Quid igitur hoc sonus potius quam voces, indicabit, cum sit mortalibus vox familiarior? Bellissime ad rem D. Thomas. *Quæ vox, quia irrationalis est, magis sonus, quam vox dicitur*: Non vocis digna est nomine, quam obfirmatus, errorique libenter adstrictus efferre consueuit; Loquatur licèt, non vt mentis compos homo, sed vt rationis expers animans ea emisit verba; brutarum enim animantium sonum, hominum vocem edere proprium est.

D. Thom. in Proem. ad Opusc. 19.

Vox hominum, sonus animantiū est.

LXX. Vobiscum itaq; attente voluitote; & memoria etiam, atq; etiam repetite hasce Danielis hebdomadas; Vobiscum res est, O vestræ nimium cæcitatis amantes, voluite inquam, eruite latentem ibi veritatem. In annos illas contulimus, aperte enim, vt supra docuimus, constat, quotquot eas ante Seruatoris necem sunt interpretati, septem vnicuiq; annos attribuisse, ac proinde præscriptum illarum numerum fuisse exhaustum, cum Christus humanæ libertatis vindex, quidquid sub isto est sole, radijs impleuit suis. At vbi occubuit mortem, veterem hanc numerādi rationem perfidi, ac obstinati scelere, ac tenacitate adducti negare penitus contenderunt; quin rationis parerent frænis, aut primæ Vaticinij fronti crederent. Certa igitur ac fixa numerandi hebdomadas ratione præscripta, quarū claudi septennio queq; debet; siue annum ex Lunæ cursu metiamur, cum scilicet duodecies Orbem lustrauit; & dies tercentesimus quinquagesimus quartus annorum quemq; absoluit, siuè annum Solis cursus conficiat; & clauditur annus

nus die tercentesimo sexagesimo quinto, quadrante, & minutis aliquot; addit supra lunarem dies vndecim. Deinde certum id etiam stabiliatur, cæptam illarum rationem subduci eo tempore, quo Cyrus templum iussit ex integro cõstrui; vel cum reapse primùm operi manus admotæ sunt, vtriq; enim rei aptari commodè potest, quod ad Danielẽ cœlestis legatus retulit: Quod quidem discrimen ponderis est minimè multi; absolutum tandem illarum numerũ anno quadringentesimo nonagesimo, hunc enim explent, vel annis post Seruatoris mortem tribus, ac dimidio; vel summum ad extructi iterum Templi euersionem, quæ accidit anno duodequadragesimo ab Assertoris nece: vtcunq; igitur numerus ineatur, in idem semper tẽpus incidimus; quod Orthodoxæ Ecclesiæ Doctores præscribũt, & Oraculum interpretantur.

LXXI. Lites omnes, ac certamina in eo versantur, quo pacto præcise debeat annorum numerus subduci: quot videlicet ex Persarum Imperio, quot ex Græcorum, & quot ex Romanorum in calculos referri debeant; ac quę inde summa colligatur; quæ quidem leuissimi ponderis res est, & nullius ad rem nostram negotij. At verò nunquam vocatum in dubium fuit, editum hoc fuisse signum, quo docerentur Mortales, occursurum mortalium Assertorem, priusquam suis templum cineribus obrueretur. (quod est princeps nostri instituti scopus, & in quo prorsus vertitur rei cardo) dilucidum quippe fit ex Danielis prædictione, ante euersionem Templi venturum Orbis Liberatorem; quem designabat Sanctus Sanctorum, qui sempiternæ sanctimoniæ, ac iustitiæ oleo inunctus scelus omne extingueret, vt exponunt Talmudistici Doctores; & Oraculum præclarè indicat, vita spoliandum Messiam, illiusq; à morte neminem iam legis antiquæ Sacris operaturum; & delendum postea funditus templum, non vltra exædificandum.

LXXII. Cum se hoc Vaticinio euictos Iudæorum plerịq; omnes aspicerent; Recentiores aliquot sua ipsorum caligine obcæcati aliud hebdomadarum genus commenti sunt, vt expletam negarent Danielis Vaticinationem, & Iudæi Recentiores aliud hebdomadarũ genus cõmenti sunt.

 Messiæ

Messiæ aduentum improbarent. Quidam itaq; in eam sententiam, vel potius amentiam abiere, vt dixerint, hebdomadum quamlibet (de quibus Daniel) septem Iubileos paruos complecti, quos ex Legis præscripto obseruabant: septimo enim quoq, anno ab agricultura arcebantur: septennio itaq; ex his quilibet constabat; & vnaquæq; hebdomadarum, annos enumerabat vndequinquaginta; & septuaginta hebdomades explebant annos mille quadringentos, & triginta. Alij vero (quàm multiplex mendacium est) contenderũt, septem Iubileos, eosq; magnos vnaquàq; hebdomade comprehendi: Magnus autem Iubilæus in quinquagesimum quemq; annum incidebat. Conflabant igitur hebdomadam anni tercenti, & quinquaginta. Vnde septuaginta hebdomades explebánt annorũ vicies, & quatuor millia, & quingentos annos. Et iuxta hos calculos (quos risu excipias) nec absolutum est Vaticinium, nec ipse Messias aduenit; & quidem serò, aut nunquam accederet, nostramq; expectandi patientiam hauriret, si in tantum temporis spatium aduentum proferret suum. Quibus itaq; digna cachinnis sint hæc Iudæorum deliramenta, nemo non videt; Siquidem huiusmodi expositio, ac putida hebdomadarum excogitatio insanientis tenacitatis figmẽtum, non vero maturæ mentis consilium est; cum Sacram apud Paginam, nulla vsquam de re simili fiat mentio: Imo nec ipsis Babylonijs, quos inter victitabat Daniel, in mentem venit rei huiusmodi. At verò velle arbitratu suo, fictisq; commentis Sacrarum Literarum sensa exponere, illarum est fidem euertere; quaquidem nocte, atq; insania nulla est maior. Huius iam olim criminis illos Christus damnauerat: *Adhuc modicum lumen in vobis est*. Ex lege enim se intellexisse Seruatori dixerunt: Christum non esse mortem subiturum: *Nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in Aeternum*, idest, inquit D. Thomas, *Christus nihil patietur*. Sed quî poterat id ex lege cognosci, cum prædixisset Isaias: *Tanquam ouis ad occisionem ducetur* modicum vt ait Seruator, illis lumen affulserat, iccirco sacrorum voluminum veritatem non attingebant; sed mendaci hærebant opinio-

Ioan. 12.

Isai. 53.

opinioni, quam sectabantur: *Iudæi negabant passionẽ Christi, & maligna mente id faciebant*, inquit Theophilatus.

LXXIII. At si non elapsæ sunt Danielis hebdomadæ, vt perfidi tenacesq; Iudæi contendunt, recte concluditur, nihil etiam eorum, quæ Vates prænunciauit, euentura, simul atq; fuissent absolutæ, euentum fuisse sortitum. Itaq; somnia sunt, quæcunq: de Ierosolymæ excidio, de Templi euersione, de dispersione Iudæorum nobis passim locupletissimi narrant authores. Quibuscum iure expostulabimus, quod Orbi Vniuerso imposuerint; Imo iniuriarum cũ eis agite, O Iudæi: vestram memorant euersam funditus Ierosolymam, quæ adhuc floret: vestrum tradunt redactum ad cineres Templum, quod adhuc perstat: vestram referunt dissipatam gentem, quæ ijsdem etiam num hæret sedibus: vestram dicunt turbatam Rempublicam, quæ ad hunc diem viget athleticè. Dicite, dicite hominibus diem. Sed euanuit somnium de repẽnte. Nullum iam Ierosolymæ vestigium; nulla pulcherrimi Templi indicia: dispersus in Orbem populus: suis deiecta sedibus Respublica. Qua igitur spe tenemini? Quid à vobismet decipi amatis? Iam pridem aduẽnit Messias: dedite manus Veritati. Expletæ sunt Danielis Hebdomadæ: expleta Danielis Oracula: Christum tandem aliquando induite, qui eadem, quam Vates præscripsit, tempestate, humanam indutus naturam vestræ præsertim vtilitati, ac saluti quidquid edocuit, quidquid egit, quidquid pertulit, nuncupauit; & morte sibi à vestris maioribus illata, nostrorum animorum vitæ sempiternæ consuluit, nec prætermissa re ponderis minimi, quam præmonuissent Vaticinia.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

Aggæi Vaticinationis cum Christi Seruatoris aduentu Harmonia.

Concentus ex Aggæi Vaticinio.

LXXIV. ACerrimum etiam bellum obduratæ Iudæorum peruicaciæ indicit Aggæi Vaticinium. Qui in hæc verba effatur: *Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo Cælum, & terram, & mare, & aridam: & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus: & implebo gloria domum istam, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum: magna est gloria domus istius nouissimæ, plusquam primæ, dicit Dominus exercituum.* De Messia hocce in Oraculo Sermonem habuisse Vatem non Sacrosancta modo Ecclesia, sed Talmudistici etiam affirmant. Qui in libro, quem Sanhedrim inscribunt, vt meminit Galatinus, hæc inquiunt. Rabbi Aquila in hunc modum hoc Aggæi eloquium explanauit. Temporis spatium effluet oppido paruum. Et Cœli, ac terræ molem ingenti quatiam motu; & gentium omnium votis expetitum afferam. Sermonem intendit ad Messiæ tempora, & ad annorum interuallum, quod à primi templi exitio elapsum est. Eodem in libro alia ad idem Oraculum expositio reperitur: habet sic. Tantillum temporis voluetur (tantillum dicit, quippe ad illud refert, quo Imperij dignitatem retinebit Israel post primi tẽpli cineres) & paulo post Cœlum ipsum, ac terras, & omnes Vniuersi nationes commouebo, quibus exactis sese in lucem dabit Messias. Hinc robustissimum in Iudæos conficitur argumentũ, inquit Cardinalis Hugo: *adhuc vnum modicum est*, id est, *valde modicum. Hoc valde est contra Iudæos.* Sed vbi argumentationis nerui? in eo scilicet quod Deus iam tum de expectationis tempore contrahendo curaret, ipsi verò etiam num longissimam spem extrahere præfractè admodũ nituntur. Breuia temporis momenta adstringebat Numen: Latissima illi annorum spatia extendunt, nolunt temporis

Agg. 2.

aduenisse punctum, quod iam effluxisse, nempe *modicum*, certum est. Cum enim Dei esset promissum, Diuini non est moris tardum conferre beneficium: misit itaq; in compendium tempus, vt gratiam impenderet celeriùs. Iccirco inquit Sacra Pagina: *factum est Verbum Domini in manu Aggai*: Quid sibi vult in Vatis manu promissum? Pulchrè quidem vtpote quod Diuinum; abhorreret à manu, si hominum esset: factum illud certe hominibus est, sed authore Deo; qui celerrimè adeò promissi fidem præstat, vt vix aliquid recipiat, cum nostræ iam sit potestatis: Vix denique dictum, cum factum. *Ecce eijcio demonia, & sanitates perficio hodie, & cras*. Sunt Seruatoris verba apud Lucam. Qui loquendi modus non exiguum facit dubitandi locum. A Dæmonũ Tyrãnide mortales in præsens eximit: à morborum seruitute in valitudinem multos restituit: Bene habet: hæc se in præsens beneficia conferre dicat: at in crastinum eximet, in crastinum restituet; & quę in crastinum conferet, iam in præsens præstare se fatetur? Gordianum profectò nodum? Sed qui ad Diuinę munificẽtiæ ingenium liberaliter explicabitur. Pollicebatur Christus se Dæmones expulsurum, se opem ægrotis allaturum; Diuina erant beneficia; iccirco iure optimo, quæ in crastinum facturum se recipiebat, ea dicatur in præsens tribuere: tanta enim ad collocanda beneficia vtitur celeritate, vt quod vix est promissum, commissum è vestigio cernas. Itineris contentione fatigatum artus Iacob somnus complexus est, cum intempestæ noctis silentio, *vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens Cælũ, & Dominum innixum scalæ*. Aliquantisper postmodum sopore leuatus, adesse Deum, inquit, ei, quem occupauerat, loco, cum tamen rem ipse nesciret: *Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam*. Si Deus summo scalæ fastigio incumbebat, cum somno teneretur Iacob, quî modo submoto somni otio, illum solò proximum, & sibi maxime familiarem religiosè veneratur? *Vere Dominus est in loco isto.* Iure id quidem: in terris enim, quæ felicitates Messiæ aduentu Orbi erant conferendæ, quibus illius familiam ad

Nescit Deus moras adijcere beneficio.

Luc. 13.

Genes. 28.

magnam nominis celebritatem erigere promiserat Deus, Iacob spectandæ in imagine offerebantur; in terris expleretur tanti beneficij expectatio : *quia ibi natus est Christus in Betlehem, quod spiritu prauidebat*. Adiungit Interlinearis. Enimuero quam ex Diuinis promissis spem ducimus, non dubium, quin illius conspectu in terris perfruamur, vel cùm Cœlo ad Maiestatem videtur commorari. Si vero soluere obligatam fidem fideliter adeò Numen properat, ingrata sanè Iudæorum spes, quæ tot annos Vaticinij effectum suspirat; mutent, si sapiunt, spem; Neq; pœnitebit facti;cum quod ait Daniel, *veniet*, mutatum etiam fuerit; & *venit*,dici aptius amat. Mutatum in fruitionem desiderium; & cuius olim videndi studio efferebantur mortales, maxima ex illius aduētu voluptate capiuntur. Mutēt itaq; suā Iudæi spē, & nobiscū gloriosum intueri adspirent, quē nasciturū etiā num expectabant. Cōueniet adhuc illi nomē: *Desideratus cunctis gentibus*,vt explicuit Augustinus.

D. Aug l. 18. de ciuit. Dei.

LXXV. Editio septuaginta Interpretum pro verbis: *Veniet desideratus cunctis gentibus*, *venient*, inquit, *electa omnium gentium*, quasi diceret;humanæ libertatis author in terras adueniet, cuius disciplinæ radijs,quæ sub isto Solo gentes sunt, illustrabuntur; &, vti aurum in igne,spectabuntur: ex quibus populo nimirum, Iudaico, & Ethnico, quos ad sempiternam felicitatem destinauit, eliget Deus. Hebræa Pagina habet. *Venient desiderium cunctarum gentium*: quod contra, ac prima Geneseos verba, explanandum est: Creauit Eloim, id est, dij, habet Genesis: naturæ enim monadem verbum, *creauit*, signat. At vero, Dij,Personarum triadē exprimit, sed illud, *venient*, duas in Christo naturas, Diuinam scilicet, & humanam ad vnam, eandemq; Hypostasin coeuntes designat: Vt vero vnam tantum in Christo personam Vates ostenderet,ideo dixit: *desiderium cunctarum gentium*, quasi dixisset: Natura Diuina, & humana Vnigeniti Dei Hypostasi vnitæ venient; hic salutis humanæ parens, & author erit: hic suum mundi desiderium, ac spes. Duplici potest in discrimine esse dicendi modus hic, *suum desiderium*. Primum referri ad

Septuaginta lectio quæ sit.

desi-

desiderium valet, quo in Christi aduentum flagrabat Orbis; & eodem tùm temporis significatu erit *desideratus*, *ac desiderabilis*; magno videlicet illius studio, ac amore afficiendos populos, simul atq; illius cognitionem assequerentur, vt re vèra contigit per Euangelij prædicationem. Referri deinde potest ad Christi desiderium. Vbi enim nostri *desideratus*, Hebræus legit, *Desiderium cunctarum gentium*; vt paulò supra monuimus. Aueniet qui maximæ curæ, ac studio habet cunctarum gentium salutem. Ita locum exponit Doctissimus Pater Cornelius. Hic non censui prætermittendum lectorem admonere de solicitudine, qua nostræ saluti Dominus idem ac Seruator studet, vt tanto erga nos amori aliqua saltem ex parte respondeamus. Non enim dici voluit, *qui desiderat*, sed *ipsum desiderium* voluit appellari. Id interest inter eum qui desiderat, ac ipsum desiderium: qui enim rei alicuius studio flagrat, damnare potest votum, & ab incepto desistere: desiderium verò ipsum non potest non esse desiderium, cum nihil facere sui esse iacturam queat. Ea igitur contentione, nostræ Christus IESVS consulit vtilitati, nostris tam impensè commodis studet, vt non modo cupientis instar, sed ipsiusmet desiderij in se quodammodo expresserit imaginem. Ita nimirum ardet, vt non modo velit, quod cupit, sed etiam non possit non cupere, quod vult. Meritò igitur cognominatur à Vate *desiderium*, cum prædicitur *desideratus*.

LXXVI. Ad præstantiorem huiusce Vaticinij intellectum animaduertendum duxi, ea Aggæum tempestate Oraculum prænunciasse, cum illi Deus id muneris imponeret, vt Templum celeritate quàm maxima construendū curaret; & quo alacriores populo animos ad id faceret, ijs Dei nomine promissis inuitauit: Primum omnium illud fuit, aduenturum in Orbem Orbis Redemptorem, quem Vates desideratum gentibus appellat, vt iam nomen illi Iacob fecerat Spem gentium: Desideratum, inquam, gentibus sensu superius explanato. Sapite hinc Iudæi qui vestram auaritiâ spem fœdatis, Regem diuitijs, ac Maiestate præpotentem, & qui vos fluxis, temporarijsq; fortunis cumu- Qua tempestate Aggæus Vaticinium protulerit.

 let,

let, expectatis. At Messias non sua, sed se amari, expectariq; cupit. Auaritiem, non amorem ducit, ij illi sua propter, non propter se ambitis. Id causæ fuit, cur Deus, cum Hebræis vellet stimulos addere, vt quam maxime Templi molitioni operam impenderent, non aurum, aut argentum in laboris pretium promiserit; sed tanto operi vnius Seruatoris aduentu se facturum satis pollicitus est; id enim vnũ impensius laborat, vt eum tantummodo nostris operibus, ac desiderijs scopum præfigamus, Christum videlicet, præterea nihil. Quippe labori incumbere, & illi diuini honoris titulum præferre, quem tamen minimè Dei causa subeas: desiderium ad Christum intendere; sed aliud in Christo, quod Christus non sit, inquirere, id est, vt tuis inseruias cõmodis, non Christum, te potius quæris. Haud secus se habent Iudæorum spes, cum prorsus alias in mortalibus Messias exegerit. Minimè enim veniret, eo pacto, quo venturũ etiamnum Iudæi credunt. Haud aliter ac venit, venisse æquum erat. Non ideo mortalitatem induit, vt temporarijs nos afficeret beneficijs, sed vt cœlestem felicitatem impertiret. Ea propter non nisi Christo illos Propheta inuitauit ad laborem, amat nimirum nihil nos à Christo, nisi Christũ ipsũ optare. Ab hominũ oculis sinister Christi oculos demeretur impẽsius, dextrũ enim cõsulit, imo iubet nõnũquã auellere: *Si oculus tuus dexter scãdalizat te, erue eũ*. E manibus verò dextrã præfert: *nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua*. Cur è manibus dexteræ primas defert, & sinistrũ ex oculis pluris ducit? ideo videlicet, quia in dextera legem *in dextera eius ignea Lex*: in sinistra diuitias gerit Christus: *in sinistra illius diuitiæ*. Bene habet, quando liberalem Christi faciem è regione aspicimus, oculus noster dexter illius sinistræ, diuitiarum monopolio, sinister verò dexteræ diuinarum legum domicilio respondet: ea de causa Christus damnat è manibus dexteram, & ex oculis sinistrum commendat, hic enim obtutum Diuinas in Leges figit, dexter verò totus à diuitijs pendet: At verò Numen ea vehementiùs probat obsequia, quæ illi candidè nulla mercedis spe præstantur. Verùm enim verò, quia voluptatum cupedia

In Deo solum Deum quærere æquum est.

Matth. 5.

Deut. 33.

Prou. 3.

dia deliniti Iudæi, hanc minimè callent disciplinam; quæ cœlestem exigit Numinis afflatum, vt humanis pateat mẽtibus. Ita docet Cardinalis Hugo; & ex hoc Aggæi Vaticinio, ac Petri epistola sententiam firmat suam. Quippe hic Vates, Redemptorem, inquit, omni voto à gentibus expetendum: *Desideratus cunctis gentibus*. Petrus verò summo Angelis desiderio esse, *In quem desiderant Angeli prospicere*. Si gentium, qui Angelorum appellat desiderium? *Gentes, hoc est, Angeli*, inquit Doctissimus Hugo. Apostolus Prophetam explicuit, & quos hìc gentes, Angelos ille cognominauit. Quam enim gentem vnius Christi studium tenet, sublimiori nomine est decoranda, non Angelis dignitate inferior. Aequum est, vt nomine, quos refert spiritu: qui cum porrò in Iudæis desideretur, totam spei viam ignorant, quia nullo ducuntur spiritu. Diuitem, ac potentem expectant, qui se inopem, atq; humilem dedit in terras. Atq; ideo in illo nesciunt desiderio esse, in quo vel Angeli, vel homines, quos veriùs Angelos dicas, continenter esse contendunt; hoc est, illum cœlesti in Patria sempiternæ Gloriæ radijs exornatum videre student, quem priùs in terris omni mortales dedecore affecerunt.

LXXVII. Suam Iudæi spem prorsus abijciant; effluxere enim iam dudum diuina illa *modica*, quibus adhuc inniti poterant. Alterum hoc est prædictum à Vate. Qui intra modicum temporis spatium explenda, quæ docuerat, edicit. Quo etenim modo *modicum* complecti valet lõgum adeò annorum interuallum, quod euolutum est, ex quo Daniel Oraculum protulit, & annum bis millesimum superat. Non etiam exponi potest de æternitate, quod quàm abs re sit, neminem fallit. Est igitur modicum hoc accipiendum de illa ipsa tempestate, qua Seruatoris in terras aduentus promissus mortalibus fuit; nec non eo de tempore, quo principibus Legis antiquæ Viris suam Deus de Messiæ aduentu fidem adstrinxit, ea annorum serie, quæ vtrisq; interuenit, in modica distributa. Quorum primo initium faciat Abrahamus; qui omnium Princeps extitit, cui Deus suum de induenda sibi mortalitate Consilium

Primũ modicũ ab Abrahamo initiũ cepit.

manifestè aperuit; suoq; è genere ducturum sanguinem
Genes. 22. promisit; vt est in Genesi: *Benedicentur in te, & in semine tuo cuncta Tribus terræ.* Et in Euangèlio: *Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meam, vidit, & gauisus est.* Primū hoc modicū id tēporis complexum est, quod ab Abrahamo ad Mosen vsq, effluxit: Sexcēti hi anni sunt.

Ioan. 8.

LXXVIII. Mosen, cum illum sui populi assertorem, ac vindicem Deus legaret ad Pharaonem, etiam huiusmodi de consilio certiorem fecit, se illi flagranti in Rubo obtulit, qui Castissimę Deiparæ vel primi sceleris næuo prorsùs immunis typum referebat non inuenustum. Dedit deinde in mandatis, vt sibi fierent sacra prenuncia quidem illius Sacrificij, quo suam illi vitam, ac sanguinem pro hominum sceleribus deprecandis Christus erat immolaturus. Populo Legem tulit, vt acciperent, & obtemperarent magno illi Prophetæ, quem in Orbis Liberatorem ipsorum è sanguine illis in posterum expediret. Et ita familiariter hoc de mysterio cum Mose egit, vt Seruator idem, quo Iudæis persuaderet, se Messiam exciperent, ac colerent, illis non semel edixerit: *Si crederetis Mosi, crederetis forsitan & mihi.* Alterum hoc modicum à Mose ad vsq, Dauidem elapsum est; annis videlicet quadrigentis, & sexaginta.

Mosē prę-monuit Deus suo de Consilio.

Ioan 5.

LXXIX. Voluētibus deinde annis Dauidi Regio Vati ita dilucidè arcanū hoc nudauit Deus, vt cōmuni omniū sermone traderetur, genus in Dauidem suum relaturum fuisse Messiam: Prophætarum alterum, alteri componit Doctor Angelicus, quò vter præstet alterum assequatur: eam tandem sententiam fert; Mosen Diuinitatis agnitione Dauidi, Dauidē Mosi Christi humanitatis notitiâ præcelluisse. Tertium hoc modicum in id vsq; tempus permansit, quo Zorobabel ad Templum iterum construendum incubuit; & quo Aggæus Prophetes hoc est Oraculum vaticinatus annos complectitur quingentos. Hanc igitur Modicorum rationem insistens Aggæus Israelitas monet in hunc modum: *Adhuc vnum modicum est*, quo euoluto, Diuina sunt promissa, veniet *desideratus cunctis gentibus*. Siquidem ex hoc Aggæi Oraculo ad Christi vsq; Vindicis aduentum

Tertium Modicum, à Dauide.

agitati

agitati sunt anni circiter sexcenti, sexaginta; quod temporis spatium primis, *Modicis* aliquatenus respondet. Vides is qua modò facilitate hoc Aggæi Vaticinium enodetur? Velle autem suos hoc in Oraculo numeros desiderari, vt Iudæi etiamnum pergunt, tertium ædificandum Templum contendentes, quod adibit Messias, ideoq; Danielis hebdomadas ex Iubilæis conflant, hoc, inquam, velle idem est, ac Sanctã Oraculis fidem abrogare: Siquidem Aggæus Vates de secundo apertè Templo sermonem habuit, cuius gloriam pleniori manu commendat: *Magna erit gloria domus istius nouissima plusquam prima*; quam illi suâ allaturus præsentiâ communi omnium sententia creditus est Messiàs. Quod verò Aggæus ageret de secundo, nihil est, quod vocetur in dubium; apertus enim Vati sermo est de Zorobabelis Templo, quod secundum extitit extra controuersiam; & perstaret, vt sanè perstitit, donec Messias in terras transmitteret. Ex quo planè concluditur secundo hoc Tẽplo euerso funditùs, aduenisse Messiam, vti quidem res fuit tot ab hinc annos. Perspicuum etiam est inter Sacrarum Literarum interpretes, præstantiorem hanc gloriam, quæ secundo Zorobabelis Templo tanta accideret, vt primas illi primum cederet è Christi præsentiâ illi promanasse, qua Dominus idem, ac mortalium vindex id Zorobabelis Templum, & affecit, & auxit; Postquam enim humanam sibi naturam adnexuit, illud non semel ingressus est, ibiq; disciplinæ suæ sementem fecit sæpius. E Christi, inquam, præsentia tanta illud gloria occupauit. Si enim primi Templi superbiam, ac majestatem, si cultum, si diuitias, repetierimus mente, quis primo à Salomone fabrefacto non adscribat oppidò Victoriam? Reliquum igitur fit vt illustriorem Zorobabelis Templi celebritatem non prædiuiti cultus supellectili, sed felicissimæ Seruatoris præsentiæ tribuamus, qui cum verissima nostrum omnium gloria sit, itá Templum reddidit gloriosius, illi Sanctimoniam præsentia, lucem doctrinã, prodigijs honorem impertiens. Hic obiter Iudæi animaduertant; Salomonis Templum primũ vocasse Vatem; Zorobabelis vero non secundum, sed vltimum

Gloriá secundi templi à Messię præsentia illi prouenisse ostenditur.

timum nominasse: *domus istius nouissima*. Quò videlicet nullum deinceps futurum significaret, quod Iudæi mendaci in spe habent; vt illos olim irridebat Ieremias: *Nolite confidere in verbis mendacij dicentes Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini est*. Quasi id diceret: Siquis vobis studeat persuadere, exædificandum tertio Templum, quod primum Salomon, deinde Zorobabel construxere eam, quam mendacio, fidem habetote.

Ierem. 7.

LXXX. Hac itaq; ratione exponenda Aggæi Vaticinatio, quam mirè expedit Malachiæ Oraculum: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meã, & statim veniet ad Templum Sanctum suum Dominator, quẽ vos quæritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis*. Ex quo planè Oraculo tantum ad Aggæi Vaticinium lucis accedit, vt medullitus illius arcana patefiant. Tria præcipue sunt, quæ tãti Redemptoris aduentum celerrime fuisse futurum demonstrent. Primum in prima Vaticinij parte dilucidè admodum patet: *Ecce ego mitto*, qui loquendi modus rem quám breuissimè futuram significat. Quod etiam elucet in illis verbis; *& statim veniet ad Templum Sanctum suum Dominator, quem vos quæritis*. Verum haud paulo maiorem exhibet celeritatem eiusdem verbi iteratio: *ecce Veniet*. Et vt se Deum esse profiteretur, qui venturus expectabatur, se, inquit, suum ad templum esse venturum; solius enim Dei Templa sunt.

Malac. 3.

Explicatur Aggæi Vaticiniũ Malachiæ Oraculo.

Tria sunt in Malachiæ Oraculo, quæ breui futurum Messiæ aduẽtũ denũciarent.

LXXXI. Duplicem Prophetes aduentum vaticinatur. Primo hominem Deus induit, vt in hominum salutem Crucis aram seipsum immolaturus subierit. Altero iudicis fungens munere vitæ, factorumq; rationem à mortalibus exiget, & qui non sanctè ætatem agitarunt suam, dabũt sceleribus pœnas. Ita Vatem exposuit Cyrillus Ierosolimitanus: *& subito veniet ad vos Dominator, quem vos quæritis: Ecce vnus aduentus: & rursus de altero dicit: & Angelus testamenti, quem vos vultis*. Verùm si in primo aduentu, *Dominator*, quid in altero Angelus dicitur Testamenti? quia in primo totus in beneficia effusus est; in altero totam in scelestis puniendis iram exhauriet: nequid

Duplicem Christi aduẽtũ attingit Malachias.

D. Cyrill. Catech. 13.

verò

verò tanto obstrepat supplicio, deponit Conditoris Nomē, illudq; mutuatur à re creata; quarum videlicet ingenium est nemini, vel teruncij gratiam facere. Ita pœnas exiget Numen ab illorum peruicacia, qui obuiâ primo in aduentu beneficia auidè, neglexerunt arripere.

LXXXII. Non contemnendum robur adiungunt huiusmodi explanationi prædictiones, ac disciplinæ, quas vetustissimi Iudæorum Magistri tradiderunt; ex quibus planissimum fit, se in terras humanæ Salutis parentem fuisse daturum, priusquam secundum Templum extrema inuolueretur ruina. Cuiusmodi rei non vulgariter inseruit illud Isaiæ: *Antequam parturiret, peperit, antequam veniret partus eius, peperit masculum. Quis audiuit vnquam tale, & quis vidit huic simile?* Quam Isaiæ prædictionem Editio Chaldaica multis ante Assertorem Christū annis explicat in hunc modum: *Antequam veniat ei angustia, saluabitur, & antequam veniant dolores partus, Reuelabitur Rex Messias.* Cui explanandæ accuratiorem operam nauans Rabbi Adarsan, commendabilis inter Talmudistas antiquitate, *antequam*, inquit, *natus esset qui redegit Israel in nouissimam seruitutem, natus est Redemptor.* In quo aperte dôcuit, futurum, vt Orbi illucesceret Messias, priusquam Titus Vespasianus ederetur in lucem; Hic enim ferro, igniq; Ierosolymam Vrbem depopulatus est, & vltimam seruitutem Iudaico populo imposuit.

Firmatur Rabbinorum disciplinis Aggęi Vaticinij explanatio.

Isai. 66.

LXXXIII. Hoc Isaiæ Oraculo, suorumq; Talmudistarum testimonijs, quæ supra memorauimus, & quibus ipsi tenentur apprimè credere, euicti prorsus aliquot Iudæorū Recētiores fatētur quidē natū fuisse Messiā eo ipso die, quo Titus Tēplū æquauit solo, indeq; frustrari credūt argumētū, quo Christū IESVM promissū in Lege Messiam verè fuisse, demōstramus: Siquidē natus est anno supra septuagesimum quinto priusquā Titus euersionē Tēplo intulerit. Verùm sibi (mihi credant) dant verba; Verbum enim, quo hoc loci vtitur Isaias, id est, *Terem*, præpostere interpretantur; cum enim illi adscribunt significatum: *Terem*, id est, *dum*: cum longe alium sortiatur; idq; legitime significet. *Terem*,

Iudæorum aliquot effugium.

id

id est, *priusquam, vel antequam*. Quèmadmodum apertissimè indicat vocum interpres ipsos inter celeberrimus, Rabbi Rimhi ex multis Sacræ Paginæ locis: Itaq; quod Vates prædixit, id re vera est: *Antequam parturiret, peperit*: Non autem. *dum parturiret, peperit*. Aliàs, abs reprorsus esset; Ait enim Prophetes, nihil post natos homines simile accidisse. Quid verò admirationem exciret, si dixisset, fœminam partùs doloribus incubantem edidisse partum, cum nihil in fœminis sit vulgarius; & ea soleant in admirationem venire, quæ raro eueniunt. Quæ cum ita sint, Iudæos imbecilli adeò innixos argumento ad veritatem nequeunt pellicere: etiam num penitus abhorrent à Christiana Religione, quin à sua illos sententia valeat amouere Christi vita testis locupletissima Veritatis; eiusdem gesta, prædictionum perfectio, diuinaq; de illo scripta; quin lucis aliquid accipiant à nitidissimis prodigiorum Radijs; quin deniq, ipsius Seruatoris eloquentia, qua se Messiam esse demonstrabat, satis sit, vt fidem extorqueat à Iudaico Populo. Imò tantum indulsit inuidiæ, tantum concessit odio, vt Assertorem decreuerit ad Crucem rapere, quominus manus daret apertissimæ Veritati. Minores verò, vt omnem tanti sceleris memoriam penitus obruant, & quo sempiternam hancce ignominiam à maioribus suis auertant, cum illos Diuinum Consilium fugiat, in nouam incidunt stultitiam; inquiunt enim, Messiam tum quidem temporis aduenisse, sed delituisse ad hanc diem. Et quidem in hac re somniant, ineptiunt, & tricantur ita, vt vix cuiquam credibile sit reperiri Magistrum, qui ineptias huiusmodi effictiat; aut discipulum, qui suam collocet in illis operam.

Recentiorum ineptiæ.

LXXXIV. Primum itaq; docent (vix risum teneas Lector) Messiam magno in mari commoratum fuisse annos quadringentos: & octoginta (iræ vix parcas) in fumi ascensu cum Cerebi filijs: deinde Romæ octoginta annorũ moram posuisse: Quidquid reliquum temporis sit, in maxima quaq; Vrbe contriuisse ferunt. Apagé, quam liberaliter mentiuntur! Ne mihi succenseas, Lector, si meras has nugas, dum illas improbo, nonnullo tibi videar habuisse pretio.

pretio. Messiam, docent hi apprimè egregij Doctores, ea natum tempestate, cum Titus Ierosolimæ Templum dedit in ruinam, quod certè contigit anno ab hinc supra sesqui millesimum centesimo. Vix natum, se derepènte subduxisse omnium conspectui; & in nostra vsq; tempora dicto iam modo delituisse. Modo me doceant, amabo, acutissimi hi Magistri, vnde è Sacris Literis tantum hoc Mysteriũ eruerint? quisnam Vatum hæc euentura aliquando prædixerit? prædixerit autem? somniauerit. Ineptissimum omni ex parte commentum? absurdam admodum recentiorũ stultitiam? apud veteres enim de hoc ne verbum quidem. Sed non potest non magno prudentibus dolori esse intueri tricas, ac mendacia, quibus hi pseudodidascali implicant, & irretiunt indoctum quemq; Quorsum enim Messias humanæ destinatus saluti laruatus tot ãnos incederet? Quorsum res omnium seculorum votis expetita, ea magnitudine, ac Majestate, vt profecto est nostrum omnium Assertor, quem maiorem Abrahamo, Mose præstantiorem, sublimiorem Angelis Iudæi ipsi verissime testantur, quorsum, inquam, quadringentorum annorum moram trahat in mari? Quorsum inter Corebi filios fumi in conscensu octoginta traducat? Quorsum totidem inter elephantiacos Romæ? Non hæc cachinnis digna? Non suspenso naso irridenda? Quod si Romæ annos posuit octoginta, nunquam ne Iudæis occurrit? nunquam se Christianis tulit obuium? cum ibi plurimi vtriusq; generis semper fuerint commorati? qui potuit, per Deum immortalem, millenario annorum, (tot enim voluuntur, ex quo toto vagatur Orbe) non se se alicubi aperire? ita ne amabit latere? qui hominem induit, vt hominibus familiarius vteretur. Ite prorsus vestris cum nugis! quid enim plus ponam operæ meris in somnijs? quid rationibus in illa inuehar, quæ suopte ingenio euanescunt? ea nimirum mendacij conditio est: quod, vt vincat veritas, stricto non eget gladio. Proiecit olim è manibus virgam Pharaonis Hypodeus Moses, quæ in serpentem è vestigio versa Diuinam potentiam comprobaret. Mali dæmonis arte instructi idem Aegyptij patrarunt prodigium.

Mendaciũ sponte deficit.

verba illa ſubindicant: *Meum eſt aurum: meum eſt argentum*: Quibus planè verbis dilucidè admodum ſignificauit Numen, hanc Templo gloriam, non aurum, argentum vè conciliaturum vti primo pepererat, ſed totam inde prouenturam, quod ſcilicet mortalium liberator Deus, & homo ſuo illud Numine, ac præſentia dignaretur, ac illuſtraret; hæc etenim dignitas tantùm cæteris præſtat, vt nulla alia illi iure componi poſſit; & quam Deus multis antea ſeculis polliceretur. Noſtræ etiam mirum in modum cauſæ ſeruit; quod in Salomonis Templo religiosè colerentur Arca, & Propitiatorium, quæ Chriſtum typicè exprimebant; Cum tamen ſit affinius Veritati defuiſſe hoc decus Zorobabelis Templo: quod probat, imo vti verum ponit Pater Riberia vir planè doctus ad primum Aggæi caput: ex quo rectè concluditur, maiorem haud dubiè fuiſſe primi Templi honorem, ſi ſecundi decus aliuude, quàm à Chriſti præſentia profluxit, cum illud duo illa pignora Chriſti prænuncia obtinuerit, quæ tamen in hoc deſiderata ſunt. Verum enim verò ea propter ſecundi celebritas primi gloriam tanta reliquit præſtantia; quia hoc vmbram, illud lucem, hoc figuram, figuratum illud excepit; quantumq; diſcriminis intereſt Chriſtum inter, & Arcam, Meſſiam, & Propitiatorium, id diſcrepat Salomonis à Zorobabelis Templo, primum enim adeptus eſt gloriam, ſed infectam nebula; Secundum Diuinum Solem radijs cinctum vndiq; nactus eſt.

LXXXVI. Certum itaq; eſt nullo poſſe modo hanc Tẽpli dignitatem Ethnicorum Regum Maieſtati attribui, qui ſe ad Templum contulere; quemadmodum ex Magiſtris Hebræis nonnulli inſulsè ſunt interpretati; Quotquot enim Reges illud ſunt ingreſſi, id non Religionis ergo, ſed profanandi expilandiq; cauſa preſtitere. Vti illud Antiochus, Pompeius, Marcus Craſſus, alijq; ſcelerati potiùs, quàm Religioſi adiere. Quin etiam nec magnus ipſe Alexander honorem dici valet habuiſſe Deo, tametſi ſacra illi in Templo faceret; ſiquidem, (vt author eſt Auguſtinus) id cepit conſilij, non vera Religione adductus; qua ſibi Litari amat Numen, ſed animi leuitate, Deum, quem ignorabat, coluit

Haud tribui poteſt ſecundi tẽpli gloria Ethnicorũ Regũ Maieſtati.

luit illorum consortio, quos sortiebatur comites Idololatriæ. Ad hæc, illâ Religionis specie ciuium animos studuit deuincire, quo Vrbem suæ faceret potestatis.

LXXXVII. Et quamuis valeat Vaticinium cuilibet Seruatoris ingressui aptari; præcipuè tamen exponendum, cũ primùm Templum adiuit. Quod egit, cum quadragesimo ab ortu die Augustissima Deipara Aeterno illum Parenti obtulit. Vbi illum agnouerunt, salutarunt, adorarunt Orbis lucem, ac gloriam insignes illi Prophetæ, vti quidem fuere Simeon Iustus, (quem Hebræi suo in Talmud Rabbi Simeonem Iustum cognominant) Annaque Prophetissa.

LXXXVIII. Iam vero illud, quod prædictio nos monet, Deum videlicet Cœlum, Terram, Mare, & quidquid gentium vsquam est, suis esse sedibus exciturum, simulq; adducturum suum populis desiderium, nihil potuit diuinius inueniri, quod Dei Consilium proderet opportunius: cum enim id vnum Numen laboraret, mortales nimirum edocere, primam Angelorum, hominum, ac cæterarum rerum creatarum molitionem animorum Redẽptionis operi pręcise destinari, quod quidèm opus Aeternum Patris Verbũ absolueret simul ac mortalitatem subiret, & se acerbissimis mactandum cruciatibus obiecisset. Hac igitur vsus loquẽdi methodo, vt totius Vniuersitatis fructum vnicum Diuinum hunc esse partum planum faceret: *mouebo*, inquit, *Cœlum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus*. Vt enim natura, cũ parturit fœmina; omnes exuit corporis humores, dolores cumulat, donec tandem in lucem fętum edat; haud aliter rerum moles tanto veluti prægnans fructu, ad quem Summus illam Opifex ædificarat, cum iam prope partus adfuerit, quidquid, vel supra solem, vel sub sole est, diuinæ potentiæ viribus commotum fuit.

Prodigia in Seruatoris ortu.

LXXXIX. Quod ad Cœlorum motum attinet, expletum profectò fuit auspicatissima illa nocte, qua libertatis humanæ parens è castissimo Virginis vtero, in infelicissimam terræ crepidinem exscendit: modulato Angeli concentu

Deo

Deo in excelſis gloriam, in terris hominibus pacem retulerunt. Nox ijs ſe radijs ornatam aſpexit, vt iam diem laceſſeret, nec immerito: quondam illi Dauid detulerat id honoris: *Nox ſicut dies illuminabitur*. Se omnibus videndum obtulit venuſtiſſimum in Cœlis Aſtrum, quod nulli vel luce, vel magnitudine cedebat, hoc ſapientes Reges, qui Orientis clauo aſſidebant tum temporis, ad Bethlemicum tugurium duxit, vbi Solem agnoſcens ſuum erubuit niteſcere tantam ad lucem. Nouo dein Prodigio tres Romæ Soles illuſceſcere viſi ſunt, qui in vnum amiciſſimè coaluere; emicuit etiam prædiues olei fons; & Cæſar Auguſtus, quem pęnes erat rerum arbitrium, Legem tulit, vt quotquot erant ſuæ obnoxij dictioni, ijs in oppidis profiterentur, à quibus erant oriundi. Quod (quis neget) fieri nequijt abſq; magna populorum commotione, vt noſter cecinit Vates: ad hæc magno Iudæa concuſſa eſt terremotu, quemadmodum meminit Ioſephus. Pſal. 138

XC. Quod licèt de Terræ motu diſſerere, illud eſt, quod hanc loquendi rationem teneat Sacra Pagina, quo prodigiorum magnitudinem in Seruatoris aduętu patrandorum impenſiùs cōmendaret. Nec magnę eſt molis, vt noſtram hanc explanationem labefactet, quod ſecundum Tēplum tertium Ioſephus appellet ob inſignem nempe operā, quā illi exornando maximis profecto impenſis nauauit Herodes magnus; nihil enim aliud Hærodes præſtitit, quam ea, quæ temporis iniuria vitiarat, nouare, ac reficere. Si illud tertiū dixit Ioſephus, adductus quidèm ad id fuit magnas propter opes, quas octo annorum ſpatio Templi cultui inſumpſit Herodes. Quia verò Templum idem omninò erat, quod exædificauerat Zorobabel, & de quo Aggæus in præſēs, optimo iccirco iure ſecūdum nominamus. Et in Euangelica Hiſtoria proditum eſt memoriæ, dixiſſe Chriſtum Iudæis, ſe, ſi Templum ipſi euerterent, triduo illud eſſe excitaturum: ad Chriſtum illi; annis ſex, & quadraginta fuiſſe illud ad faſtigium perductum; qui ipſe præſtaret triduo, quot ægrè tot annis eſt abſolutum? tantum enim temporis collocarant in ædificando Zorobabelis Templo. Vnde nequit

mine. Angelorum illi apices, quos Diuinæ Maiestatis solio adesse, vidit Isaias, altissima clamabant voce, Terrarum ambitum Diuinâ circumquaq; gloriâ superfundi: *Plena est omnis terra gloria eius*. Quod tamen animantes illas, quæ se Ezechieli obtulere, præstitisse minimè legimus. Cuius rei causa ea mihi non prorsus inepta adduci potest. Ezechielis animantes Deum Cœlis dominantem venerabantur, Isaiæ Seraphin Deum hominem factum peramanter colebant: *Per illam apparitionem*, interpretatur Lyranus apprimè doctus, *in effigie hominis sedentis significatur Deus humanandus in persona Filij*. Enim verò profectò quem locum Deus naturam indutus humanam occupat, non ipsum modo, sed quidquid ambit, vndiq; effusis suæ gloriæ radijs longè, lateq; amplectitur. Isai. 6.

CAPVT SEXTVM.

Micheæ, ac Danielis Vaticinij cum Christi ortu Harmonia.

XCIII. A Michea licet initium ducere, qui Seruatoris cunabula præscia contemplans mête effatur in hæc verba: *Et tu Bethlem Ephrata paruula es in millibus Iudæ: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus Aeternitatis*: quod quidem Oraculum de Messia explanatum vsq; fuit. Bethlemicum ergo oppidum in Christi cunabula destinauerat Numen: quod sane oppidum eundem belli impetum, eundem militum furorem, quem cæteræ Iudeæ Vrbes Titi Vespasiani temporibus, est expertum, & memoria nostra ignobilis, & sine nomine viculus est, quem Turcæ, Mauriq; incolunt; cum tamen Iudæi toto Orbe dispersi Sedibus vagentur incertis, quæ cum ita sint, quis Messiam, priusquam Iudæi damnarentur exilio, neget fuisse natum? quod sub idem temporis accidit, quo Christus in nostræ salutis authorem Concentus ex Michea. Mich. 5.

thorem editus est. Quod si Bethlem suis iam est ruderibus obruta, ineluctabili sanè argumento est, iam natum fuisse Christum. Vsus in Iudæos fuit hocce argumento Tertullianus. *Quomodo nascetur de Iuda; & quatenus procedet de Bethlem, sicut Diuina Prophetarum volumina denunciarunt, cum nullus omnino sit illic relictus ex Israel, cuius ex stirpe possit nasci Christus?* Diuino accidit Consilio, vt Mauri, ac Turcæ suam ibi locarent sedem, nullæq; manerent Iudæorum reliquiæ; quo sibi nimirùm habeant Iudæi persuasissimum, iam dudum Orbi illuxisse Christum; cum nullus in Bethlem reliquus sit Iudæus, è quo valeat Christus enasci. Nec mihi veniant obuiam, conenturuè argumentum refellere, repetendi Iudæam expectatione, ac proinde posse iterùm Bethlemicam Vrbem è cineribus excitare; & expleri tunc quidem posse de Christi ortu Vaticinium. Primum enim liquidum in primis ex Vaticinijs reddidimus, iampridem aduenisse Messiam. Vnde tam inani spe Christi aduentum, quàm in Patriam reuersionem expectant: Falsi animorum sunt vtrobiq; quia vtraq; spes Diuinis obstrepit Oraculis. Ea propter, vt illis supplicium irrogaret Numē, ob illatam Christo necem, non illos modo abdicauit Regno, verùm illud etiam tribuit Ethnicis; si enim illos tantum expelleret, nec terras alijs daret incolendas, possent adhuc esse in spe, in illas se posse restitui; At verò omni manent spe deiecti, siquidem in alienam ditionem concessere. Has Christus minas Iudæis incussit, cum Israelis Regnum, cuius typum vinea, de qua apud Matthæum, & Isaiam, ferebat, illis ablatum iri prædixit, & tradendum alijs, qui illius gererent curam: *Et vineam suam locabit alijs agricolis.* Quid? non acerbo admodum exciperentur supplicio, si eijcerentur tantummodo è vinea? quid opus alijs fuit locanda? voluit nimirùm Numen Iudæorum spem penitus infringere: ideo quam illis vineam adimit, alijs locat: Si enim alios in Regni possessionêm missos non viderent, aliquantula adhuc spe ipsis blandiretur, posse se pedem ponere in Iudæam: Cum verò iam alterius subierit potestatē, stultum est, ea spe etiam nùm teneri. Quod præ oculis habuit

Tertul. lib. aduers. Iud.

Math. 21. Isai. 5.

buit Christus, cum minante Isaia solitudinem Iudeæ. *Et ponam eam desertam*, alijs addidit diuidendam: *& dabitur genti*. Quid enim posse se sperarent Iudæam iterum occupare, quam iam factam alieni iuris intuebantur? ipse exterorum conspectus illos penitùs deturbaret spe. Cum idē ipse populus Israeliticus Babilonem in seruitutem est missus, mandauit Iosephus literis, Chaldaicam Nationem nullas in Iudæa Colonias constituisse, tametsi oppida suis manerent ciuibus viduata; Vt significaret Deus, se non illos penitus euellere, licèt succideret, accoles quidèm pampinare, non tamen radicitus eruere; quod si vellet omnem Iudæorum spem tollere, alijs tellurem incolendam diuideret. Verum quos ante Messiam clementer punijt Deus, in hos post Christum natum debitis sceleribus pœnis animaduertit: Non interlucauit modo, sed ictum egit ad radices: vt prædixit Baptista: *iam securis ad radicem arboris posita est*. Quo fidem faceret, inanes esse Iudæorum spes, quæ nulli nituntur stabili fundamento, vtpotè quæ nullis defixæ sint radicibus; cùm igitur stultè admodum sperent, risu ab omnibus excipiuntur. Quod iam olim prosequebatur lacrymis Ieremias: *Eradicationem, & obiectionem posuisti me in medio populorum*: prius ad eradicationem, quàm ad abiectionem intendit lacrymas. Eapropter gentium ludi Iudæi fiunt; quia infirmæ spei obfirmatè incumbunt: inuersis ad aerem radicibus. *Eradicationem posuisti*. Ipso aere leuiores huc, illuc aguntur omnium salibus, ac probo expositi; & quidem meritò, cum Bethlemico in Oppido, sed cum iam penè interciderit Bethlem memoria, nasciturum Messiam expectent; ipsiq; non terram in terris inueniant, quam certè incolant.

Isai. 5. *Math. 21.* *Luc. 3.* *Ierem. Thren. 3.*

XCIV. Non contemnendos sententiæ nostræ neruos addit huiusce Vaticinij explanatio, quam (vt author est Galatinus) magna Iudæos inter authoritate Magister, Sacrorum Librorum interpres, nomine Rabbi Salomō adiūgit; Hunc alicubi vocat in testem D. Thomas. Ergo illius explanatio est huiusmodi: E te mihi prodibit Messias Dauidis Filius: quemadmodum ipse inquit: Lapidem,

Explanatio Rabbi Salomonis.

 quem

quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: quod hac paraphrasi donauit Ionathas. Ex te egredietur mihi Messias: cuius quidem egressus ipsos seculi dies preuertit: Vt est in Psalmographo: Ante solem illi nomen fiet natus, vel genitus, vel Filius. Transcripsit Ionathas: Ante seculi tempora inditum est illi nomen, Rex; Prosequitur Vaticinium: *propter hoc dabit eos vsq; ad tempus in quo parturiens pariet*. Ita sunt interpretati Doctores nostri: Hinc planè concluditur Dauidis Filium, id est, Messiam nasciturum non esse in id vsq; tempus, quo Regnum improbum, hoc est, Romanum totum rerum arbitrium obtinuerit nouem mensium interuallo: Referta sunt mysterijs hæc scripta.

Conuincitur Salomō argumētis à sua ipsius explanatione petitis.

XCV. In hac expositione ea certè attigit Rabbi Salomon, quæ satis essent cum ad verā Christi agnitionē ducere, ni vellet prudens, volensq; obluctari veritati, quam hic adeptus est. Paucis volo obstinatum hunc Rabbinum. Si ex Vaticinio illustris Dei natalibus futura erat Bethlem, quæ quidē nostra memoria, & obliuione, & cineribus obruta est, Iudæiq; per omnes Orbis plagas diffusi sunt, vti omnia suis iam tēporibus certe contigerant: Si Christus ad Iudæ Tribum suū per Dauidem genus referebat: & Bethlehem suos in ortus elegit; si verbis, & prodigijs se Messiā in Lege promissum esse comprobauit, quid causæ habuit, ne Christum merita Religione exciperet?

XCVI. Deinde, si in hac glossa apertè admodum fatetur, Messiā futurū illū lapidē, quem qui ædificio operam impendebant, despicatui habentes erant repudiaturi: sed qui postea supremam clauderet operis partem, & vtrumq; firmaret parietem: Seruator verò Christus à Iudaici Populi Dynastis nec agnitus, nec eo, quo æquum vehementer erat, honore habitus est: Imo nullius sceleris cōpertum solius inuidiæ gratia in Crucem rapuere; qui tamen ijs affectus iniurijs, latè Orbi dominatur, suoq; audientes dicto populos regit, quinetiam ipsum Romanorum Imperium, cum se superbius circunspiceret, & magnitudinem iactaret suam, in illius ditionem vltro concessit: Ita sibi videlicet

Chri-

Christus adnexuit angulatus veluti Lapis, & Iudaicum, & Ethnicum populum; quo argumento poterit, ne se Christo adiungeret, inniti?

XCVII. Si sua in explanatione disertis verbis testatur, Messiæ Ortum, Solis, ac Lunæ lucem, temporumq; cursum longè ab ipsa Aeternitate præuertisse, quemadmodum exponit Paraphrasis Chaldaica; & nemini, nisi vni Deo, ante tempus esse contingat: deinde agnoscens Christi Assertoris morti hoc nomen prætulisse suos maiores, quia nimirum se Deum esse prædicabat; cùm hanc prędicationem vitæ integritate, prodigiorum magnitudine, oraculorum absolutione verissimè confirmauerit; Quid illi Messiæ Diuinos honores non detulit? & quid alium hominem tantum habet etiam num in spe?

XCVIII. Quarto: si Messiam asserit circa id temporis accessurum, quando Romani Orbem Vniuersum suæ facerent ditionis, quod certè præcisè euenit, cum Augusti tẽporibus Augustissimus Aeternitatis Princeps Christus IESVS mortalem subijt lucem: Ad hæc, cum ipse Rabbi Salomon sua memoria (anno videlicet humanæ salutis millesimo ducentesimo, octogesimo) in peiùs indies inclinantem Romanã Maiestatẽ adspexerit: quare non resipuit, seq; ad Christi disciplinam applicuit? de quo aptissimè dicas, quod olim Isaias: *Audite audientes, & nolite intelligere: & videte Visionem, & nolite cognoscere: Exceca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.* Isai. 6. Vbi licèt animaduertere: *ne corde suo intelligat.* Isaiæ quidem, sed de Iudaico populo id edixit Numen: Iccircò non se Rabbinus ad Fidẽ traduxit; & pleriq; omnes Iudæorum ideò non Christum induunt, quia, licèt verum intellectus attingat, à vero cor longè abhorret: *ne corde intelligat.* Vbi verò desideratur in corde ratio; Fidei mysteria nullatenùs percipiuntur. Multorum millium fami panibus quinq; ac duobus piscibus opiparè est Christus opitulatus: Conuiuij Reliquias coegere Apostoli: *Impleuerunt duodecim cophinos.* Et quod Ioan. 6.

Si cordi desit ratio, fidei mysteria nullatenus percipiuntur.

ipsismet oculis prodigium intuebantur, discipuli, *non intellexerunt de panibus*, ait, Ioannes. Portento simile! Si oculos non fallit prodigium, quî intellectum fugit? mentem hebetat patratum miraculum, quod aciem deberet subtilius acuere? Ioannem accipe: *Erat enim cor eorum obcæcatum*. Duplici Fides paratur intellectu, alterum præstat mẽs, cor alterum parit: quorum si alter deficit, languet Fides: Licèt enim intellectus oculorum ope prodigium, hoc est panis multiplicationem fuerit assequutus; cum cordis intelligentia desideraretur, non Mysterij sensa penetrarunt, non quidem mentis culpa, sed voluntatis caligine; Nihil enim ad Fidem intellectus probitas facit, cum officit volũtatis improbitas. Ea de causa prudentissimè Ioannes non in mentem, sed in cor contulit hoc loci inuidiam criminis. Et Seruator Christus nutantes in suæ Resurrectionis fide discipulos, cum illos asperiùs exciperet, de cordis stultitia

Luc. 24. insimulauit: *O stulti, & tardi corde ad credendum*: intellectus est tarditas, non voluntatis, illos tamen tardæ arguit voluntatis, quippè ex qua emanat inscitia, quæ intellectum auertit à Fide. Vertant ergò Iudæi suæ voluntatis sceleri Christiana Sacra non amplecti: ad cor agit radices hæc perfidia: *ne corde intelligant*, quæ etiam Rabbi Salomoné tenuit, ne, cum Vaticinij explanationem nobis commodauerit, prædicti fidem indueret; nec dabit hoc vitio mentis, ducat animi peruicaciæ: æquissimam criminis pœnam! Laboret alijs Iudæus in expedienda Vaticinatione, sibi otiosus, imò noxius; qui repertum per oracula Christum non adorauerit. Facem nobis prætulit, sibi amauit tenebras: optimè de nobis meritus, nisi sibi beneficium inuideret, suspectum enim fecit, cum non amauit; sed fas est doceri vel ab hoste; præcipuè cum antiquum teneret Iudæorum. Hi enim lucis vice funguntur sæpè alijs, qua sibi prodesse nesciunt. Illius ætatis Rabbinos adsciuit ad Cõcilium Herodes, à quibus fieret certior, vbi nam natus fuisset Christus, quo Magos inducere studebat: *Congregans omnes principes Sacerdotem, & scribas Populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur*. Illi Bethlehem, inquiunt, tãto

Iudæi aliis sæpè prosunt, sibi nesciunt.

Regis

Regis Ortu illustrandam ; vt erat in Micheæ Oraculis : *Et Tu Bethlehem Terre Iuda , &c.* Illud hic diligenti animaduersione dignum . Appulere Iudæi animum ad Vaticinij interpretationem, quam Magi oblatam auidissimè arripuerunt ; neglexere Iudæi illorum vestigia insistere, quibus præmonstrauerant viam . Quid est in causa , vt maximam inde Magi vtilitatem demeterent , vnde Rabbini interpretandi tantum laborem capiebant ? quia illis licèt Vaticinia fuerit à Numine impertita , nostræ tamen vtilitati sunt nuncupata : Illis interpretandi cura ; nobis progrediendi studiũ incumbit . Illi enim si quando mente Mysterij veritatem assequuntur , recenti veritatis radio offundunt voluntatis tenebras . In irritum itaq; cadit mentis conatus , qui cæco voluntatis impetu infringitur . Quę quidèm in nobis euentus excipit prorsus alius, quia,vt illorum nonnulli re ipsa Vaticinationes interpretentur, nos huiusmodi laborum fructum percipimus , quem ipsi decerpere labore nituntur benè exiguo : vt fidem facit Rabbinus , quo cum nobis hactenus res fuit. Micheæ oraculum de Christi ortu verà affecit interpretatione; sed oblatrauit Veritati, quam comparauerat : Rectũ egit interpretem : iniquum se præstitit Iudęum : Nimirum qui menti illuxerant radij, nõ fugarunt pectoris tenebras: & languente cordis cognitione : *Ne corde intelligant* , voluntas curriculò incidit in obstinationis morbum . Hæc de Micheæ Vaticinio ; ad suum enim nos Daniel inuitat . Mich. 5.

XCIX. Nabucdonosori monstrosam statuam in somnis obtulit Deus,quò, Daniele interprete, quod fatum impenderet quatuor Orbis Imperijs , significaret. Memorat itaq; Prophetes Daniel , aureum statuæ caput , argenteos fuisse humeros; ex ære ventrem, & femora; crura,ac pedes ex ferro , & argilla coaluisse . Exposuit Regi Prophetes , aureo in capite ipsius Dominatum exprimi ; nempè Assyrium, ac Babylonicum, argenteis humeris designari Imperium , quod in illius locum sufficeretur (id Persarum ac Medorum fuit) duo enim hæc Regna amplectebatur. Venter Cõcentus ex Daniele . *Daniel.* 2.

ter, ac femora tertij Principatûs Imaginem retulere (Græci eum obtinuerunt.) Ferrei deniq;crura,ac pedes,illorũq; digiti ex ferro,& argilla formati quartum referebant Imperium,(illius habenas tractauere Romani,) & quia in Oriẽtale , & Occidentale bipartitum est, gemina illi crura adscripta sunt : id autem Mysterij inerat pedibus partim ex ferro,partim ex creta effictis, nimirum diuidendum fuisse Regnum, vt magno inter se discrimine discrepant argilla, ac ferrum : In hoc quidem exprimebantur Romani, Iudæi in illa; in ferro Romani , vtpotè quod omnia euincat; in argilla Iudæi vtpotè qua nihil imbecillius . Qui Machabæorum temporibus sibi Romanos fædere illigarũt : quod quidem fædus à ferri Plantario (vt docuit Vates) sumeret initium : Vnius verò, & alterius Populi diuisio in conspicuo est, ob Legum,Rituũq; disciplinam apprimè aliam,cui assueuerant. Ferrum dicit argillæ fuisse immistum , vt significaret, incundam Romanos inter,& Iudæos (vt Authores sunt Iosephus , & Galatinus) matrimonij iure affinitatẽ . Quod euentus excepit, cũ Herodes Ascalonita Ethnicus,& Romanorũ ditioni obnoxius Mariannen Machabæorum Principum sanguine oppidò illustrem sibi matrimonij vinculis adstrinxit : Illud verò quod addit : *Commiscebuntur quidem humano semine,sed non adhærebunt sibi*, Barbaram illam, & nullis retroactis seculis auditam consuetudinem , quam Herodi cum Mariannes cadauere opobalsamis condito fuisse memoratur, designauit; quæ quidẽ Marianne mortem sibi adsciuerat,coniugis iniquissimi Thalamum pertæsa.

Auulsus è monte lapis statuã dejecit.

C. Ad hæc Danieli aperuit Deus , lapidem è montis vertice nulla dedita opera auulsum fecisse impetum in statuæ pedes, quam illico afflixit ad terram,& in frustra diffecuit : Lapis verò post grande hoc facinus tantum in montem excreuit, vt terræ æquauerit magnitudinem: edocebat his Numen, à se Regnum fuisse instituendum , quod non alius populi seruiret Imperijs; imo omnia ab illius penderent nutu,& illa quatuor Imperia penitus cogeret interire, nullius temporis vicissitudini obnoxium.

Effinxit

CI. Effinxit, vt docuimus, Deus in quatuor præcipuis Statuæ partibus quatuor Principes Orbis Dominatui, qui ab ipso rerum exordio floruerunt; nec non Idololatriam, quæ terris semper imperauit, non exiguam illi opem conferentibus Monarchis, penes quos rerum erat arbitrium, tributis Cacodæmoni Diuinis honoribus, qui summũ per scelus Imperium Orbis vsurpauerat, in ea vsq; tempora, quibus temporibus Christus nostræ libertatis vindex disciplinæ suæ institutis iniquissimũ Tyrannum solio deturbauit, & ingentem Statuæ molem prostrauit. Ethnicos Deorum cultus graphicè expressit Statua; quid enim aliud efficiunt Idololatriæ addicti, nisi Religionem, ac honorem habere Statuæ? Idolum autem, ac Statua idem prorsùs sunt. E diuersis ducta metallis, partibusq; conflata varia idololatriæ genera demonstrauit, quibus vbiq; infectus est Orbis. Caldæis, ac Babilonijs delectæ sunt primæ, apud illos enim primùm effloruit principatus: Secundæ concessæ sunt Medis, ac Persis, qui Babilonios potestati suæ submiserunt: Græcis tertiæ: quia Persas Imperio suo adiunxerunt. Postremo deuictis à Romano Græcis in illius ditionem concessit Orbis Imperium. Statua Idololatriā referebat.

CII. Lapis ille nullius hominis impetu è montis cacumine iactus, qui aurum, argentum, æs, ferrum, ac argillam, totam ipsam Statuam strenuè adeò inuasit, vt non modò profligauerit, sed in cineres penitùs redegerit, prænuncius quidē fuit è Virgine Sanctissima è ditissimo Ecclesiæ monte non humana planè opera, sed Diuina Virtute Assertorem Orbis nasciturum, qui cùm lapis sit, ab ædificantibus stultè licèt improbatus, ita tamen doctrinę suæ radijs augesceret, vt totum terræ ambitum sui nominis gloriâ compleret, idololatriæ statuam in terram impigrè deijciens, & Orbi penitus interdicens. Duo hic dabo pro par ergo. Primum illud est, Virgini Deiparæ montis magni nomen, Christo verò exigui lapidis fuisse factum. Quid? minorem Virgine Christum, credendum est? minime quidem. Sed ita omnium oculos sibi Virginis Sãctimonia deuinxit, id tenuit virtutum omnium fastigium, vt sublimem offenderet Lapis Christum mons Virginem designabat.

deret

deret montem, qui mentis oculos ad illam referebat. Christus ita suæ sanctitudinis radios temperabat, vt qui in illam occurreret, offenderet lapidem extrema sui parte eminentem. *Vnde hoc mihi* (secum ita Elisabeth) *vt veniat*

Luc 1. *mater Domini mei ad me?* Si illam Virgo officij causa conueniebat, conferebat idem beneficium Christus sanctissimæ Parentis vtero, tanquam aureis etiam num vinculis retentus: Si totam se igitur Parenti effundit in gratias, quid Filij beneficio non meritis respondet officijs? Non illustrior Filio Parens; qui cum penitissimo in recessu ætatulam exigeret, fiebat ignobilior fama, quo Parentis gloria redderetur illustrior. Hunc habuit Matri honorem, vt scilicet mayor ab hominibus plausu exciperetur. alterum illud est, nempe, lapide è monte auulso, fuit peropus, vt affligeretur ad terram statua; id est; quo Idololatria daretur pessum, Deum in Mariæ visceribus hominem fieri; res exegit. Quid ita? non posset Deus barbaros idolorum ritus è medio tollere, ni sibi è Virgine naturam humanam assumeret? quidni? Sed dedit hoc Virginis Nomini, vt arma, id est, humanitatē tribueret Christo, qua vincat, exarmet, castrisq; exuat,

Achasi timor Virginis nomine expelli tur. quod diuina potentia non valuisse quadammodo videtur. Magnus Achasum incessit timor, simul ac Syriæ Regis vires, ac potentiā vidit: neu despondeat animos, iubet Deus: *Noli timere*. Et quo pharmaco ægrotantem timore Regis

Isai 7. animum leuat? *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium*. Et cadentem Regis animum erigeret Virgo facta Parens? erigeret. Nam Virgo hæc Maria est, cuius è visceribus maiores duxisse vires quodammodo videtur Deus, vt suos penitus hostes profligaret. *Hoc signum proponitur Regi, vt petat sibi remedium: Per quod nec Regiæ Potestatis extollentur supercilio, nec certè ærumnæ alicuius exceptione per-*

D. Ambros serm. 8. in Psal. 118. *turbantur, vt erat perturbatus, cum bellum sibi videret à Syris inferri*. Quo virium suarum cum Christo periculum faceret, priusquam Euangelij sementem fecisset, ad singulare certamen malus dæmon in solitudinem prouocauit, ac duxit: *Ductus est ab spiritu in Desertum*: quid ad illum machinas domi non admouet? Deterrebat nimirum

cacodæ-

cacodæmonem Parentis reuerentia, tantum vel à dæmone Mariæ tribuitur Sanctimoniæ?

CIII. Sed digressos paululū altæ nos ad se voce Vaticinium reuocat. In quo quidem Christianum exprimi Regnum ita in propatulo est, vt non modo Doctores, & omnes Ecclesiæ Patres sententiam hanc amplectantur, loquor Hieronymum, Augustinum, Bernardum, Drogum ostiensem, Theodoretum, Lyranum; verum etiam veteres Hebræorum Rabbini concordissimè illi subscribant. In quibus Rabbi Abrahamus vaticinationis verba enarrat in hūc modum: Cœli conditor, ac Dominus Deus creabit Regnū nullis vnquam temporibus diruendum: Regnum hoc est Messiæ destinatum. Et in Psalmi septimi decimi explanatione addit: Cum se in terras quanta maxima celeritate Messias contulerit, nulli personabunt cantus, donec ad illius pedes prouoluatur statua digitorum, Regni videlicet improbi, quod est Romanum. De quo in secundo Danielis capite: Pedum digitos ferrum effingebat, & testa: altera enim Regni pars firma, infirma erit altera. Istiusmodi Regum memoria Cœli Dominator Deus Regnum condet, quod nullo in posterum fine circumscribatur: quæq; alia delebit Imperia, hoc vnum stabit immotum. Ille verò Lapis excussus è mōte nullius hominis operà, Rex est Messias: Vti magna Geneseos expositio enarrat. In eandem sententiam abit Rabbi Salomon ad illa Isaiæ verba. *Et erit vobis in sanctificationem. In lapidem autem offensionis, & in petram scandali.* Lapis hic, inquit Rabbinus Salomon, nōvano Messiam augurio designat, in quem ferrei, ac testacei statuæ pedes impingentur, & obterentur. Regnum videlicet Romanorum, & Iudæorum.

Hieronim. epist. 75. August. in Ioānn. Drog. de Sacr. D. Pass.

Isai 8.

CIV. Debellauit statuam Lapis, & funditùs dedit in ruinam; Euangelicam Christi disciplinam expressit, quæ Ethnicas superstitiones emandauit è terris, primùm meritoriè, ac satisfactoriè, (vt loquuntur Theologi) cum suum nostræ libertatis pretio impendit sanguinem, & mortalium scelera mortem obijt expiaturus, excipiente nimirum euētu id, quod suam paulò ante necem prædixerat: *Nunc Iu-*

Ioan. 12. *dicium est Mundi, nunc Princeps huius Mundi eÿcietur foràs: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Et expleta reapse est suis numeris tàm Danielis, quàm Assertoris Christi Vaticinatio; cùm Constantinus Imperator ad annum post Christi aduentum tercentesimum, Diuinæ Fidei Radijs non vulgariter illustratus Christum verè Deum, verè humanæ salutis Authorem Rite coluit, & Religiosè adorauit: Et lege cauit saluberrima, ne non nisi Christo toto Romano Imperio Diuini honores decernerentur; in quo planè temporis articulo statuæ Idololatriæ, ac demonum superstitio, quæ in ea vsq; tempora Orbi suis iam inde à primordijs imperauerat, interijt ab stirpe.

Chaldæi Idola primi coluere, et statuæ caput effinxere.

CV. Qui primi inanibus Dijs Numinis Religionem tribuere Chaldæi numerantur, ac Babylonij: & hi quidèm statuæ caput effinxere. Quibus deuictis concessere in Persas Regij fasces, qui fabricandæ statuæ operam impendere minimè negligentem; adiunxere capiti humeros, ac brachia. Inuecti in Persas Græci extorsere Imperium vi armorum; Neq; hi minus bene de statua meriti, ventrem construxerunt, & femora, Deniq; (quæ est humanarum rerum vicissitudo, delatum est ad Romanos rerum arbitrium, qui, cùm statuam omnino prosternere vehementer æquum esset, extremam illi manum imposuere; & crura addiderunt, ac pedes, in Vrbem, Vniuersi Orbis caput, gentium omniũ superstitiones, & errores inducentes. Quando igitur summum venerationis fastigium ædepta fuerat statua Idololatriæ, ab editissimo Orthodoxæ Ecclesiæ monte Angulatus Lapis Christus Iesus emissus est nullis quidẽ humanæ potentiæ viribus, nulla armorum vi, ac strepitu, non explicatis in acie copijs, sed vna tãtùm Diuina virtute fecit in statuæ pedes petitionem, quam oppidò deiecit ad terram, tantam Orbi lucem impertiens, vt vera Dei agnitione longè, lateq; compleuerit.

Persę brachia, ac humeros.

Ventrem, ac femora Græci.

Romani crura, ac pedes.

CVI. Hoc inter se concentu Testamentum vtrumq; conuenerunt; quia si regnante tantummodo Christi Euangelio, Danielis prædictio sortita est euentum, vti etiam illa Zach. 13 Zacchariæ, quæ inquit: *Et erit in illa die, dicit Dominus*

exer-

exercituum, disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur vltra. Et illa Sophoniæ; *Tunc reddam pupillis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno*: quæ quidem Doctores tum nostrates, tum Hebræorum vni Messiæ adscripserunt; æque etiam expletum cernimus, quod Christus apud Marcum edixit: *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Ad quæ è vestigio addidit, à suis imperata seruis facturos Dæmones: *In nomine meo Dæmonia eijcient*. Quis tunc non id genus prodigia magna excepit admiratione? Quod hodie, etiam Euangelicis in concionatoribus amamus, qui acerrimum ita bellũ malo indicunt Dæmoni, vt illum idolis cogant facessere, & statuas illius domicilia strenuissimè perfringant; Sanctissimamq; Euangelij disciplinam felicissimo fænore disseminent. Ità planè Euangelica instituta perfecerunt, quod olim Rex Ethnicus somnio futurum præuiderat; quodq; Zaccharias, ac Sophonias prænunciauerãt de Messia; quodque Isaias de Aegiptiorum præsertim superstitione cecinerat: *Ecce Dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & commouebuntur simulacra à facie eius*. Quẽadmodum ipsi etiam Talmudistæ explanant, qui ad illa Salomonis Epithalamij verba: *Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles*, *Hic est*, inquiunt, *Rex Messias, & non est hic aliud mons, quam seruitus aliena, id est, Idololatria*. Soph. 3. Isai. 9. Cant. 2.

CVII. Prophetes Daniel ad Isaiæ Oraculum alusit: *Venite, ascendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Iacob. In die illa proijciet homo Idola argenti sui, & simulacra auri sui*. Quod etiam Micheas dilucidè adeò prædocuit, vt Christum Vniuersitatis Dominum nemo possit inficias ire Lapidem esse angularem, qui statuam profligauit, & in montem excreuit ita ingentem, vt terram vniuersam impleuerit: de quo Isaias, & Micheas: *Ascendamus ad montem Domini, & docebit nos vias suas*. Siquidem Christus nostræ felicitatis parens nobis eam Legem tulit, eamq; docuit disciplinam, quæ nos ad æternæ tranquillitatis Regnũ felicissimè ducat: vt cælestis vnius, alteriusq; Testamenti

Harmonia persuadet. Quæ quidem Danielis Vaticinatio his, quos diximus, calculis æstimata, (in hunc enim modū Ecclesiæ Doctores, ac doctissimi Hebræorum Rabbini eam explanant) respondet musicè ijs prædictionibus, quæ Messiam Terrarum Lucem, Magistrum, Doctorem gentium, Legislatorem appellant, quarum quidèm prædictionum numerum non facilè præ multitudine est recensere.

CVIII. Doctissimus quisq; Hebræorum Magister hanc etiam sententiam instituere. E quibus Rabbi Moses Adarsanus commentum scribens ad illa Geneseos verba: *Non auferetur de Iuda*. Sceptrum, inquit, dixit, non Reges; quia in conspicuo est, Reges non semper in posterum futuros superstites, illorum enim regnandi tempus Messiæ aduentus terminabit: Messias enim paruulus est filius, qui ipsis multis post diebus est nasciturus, vt Chaldæus Anchelos expediuit, qui ipsum, ait, illum esse Dominum, ad quem omnes se gentes aggregabunt, & illarum Imperium accipiet, ac moderabitur Regnum tanquam Salomon; hoc est, pacis Regnum, vt planum est apud Dauidem: *adorabunt eum omnes*
Psal. 71. *Reges terræ, omnes gentes seruient ei*.

CIX. Rabbinus idem Anchelos hanc Danielis Prophetiam exponens ait: qui Lapis statuam debellauit, magnum in mōtem est transformatus, qui quidquid sole sub isto est, magnitudine sua occupauit, quod veteres Talmudistæ de supremo, ac vniuersali Imperio sunt interpretati, quod in omnes Orbis nationes exerceret Messias; Cùm enim super
Genes 42. Geneseos libris scriberēt ad illa verba: *Et Ioseph erat Princeps in terra Aegypti*, effantur in hæc verba. Decimum inter Reges locum Messias obtinebit, qui suum vtroq; solis axe Imperium terminabit, vt præcinuit Dauidis Lyra. *Do-*
Psal. 72. *minabitur à mari vsq; ad mare, & a flumine vsq; ad terminos Orbis terrarum*. Duo præcipuè suo in Vaticinio attingit Daniel: alterum his verbis: *Lapis qui percussit statuam, factus est mons magnus*. His alterum: *In diebus Regnorum illorum suscitabit Deus Cæli Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & comminuet, & consumet vniuersa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum*. Vtrumq; in Christo haud dubiè

euen-

euentus excepit, Quid ergo in causa est, quominus illum Iudæi Messiæ honoribus afficiant, & debito prosequantur officio? Paucis dabo quamobrem. Quò planius absoluta vident oracula, eo illis minorem fidem habent, de more videlicet obstinationis, quam cùm manifestius viceris, eo præfractius negantem se victam experieris. Vt Israeliticum populum ad Diuina obsequia reuocaret, Oratorem Isaiam misit Deus: cui hæc alia inter edixit: *Oculos eius claude, ne forte videat oculis.* Insolitam sane rem! quid à Vatis prædicatione alieniùs contigisset? Sacri Oratoris munus est auditorem rationum momentis ad veritatem flectere, & pellicere, quod si istæ sunt illius partes, quo pacto oculi lucis iacturam subibunt, cùm profligantur errores? an mentem auditorum euincere, oculis est caliginem effundere? Non omnibus id certe contingit, Iudaicæ verò nationi haud prorsus; quod enim olim, id modo etiam illi vsu venit. Causa ea est: nostrum videlicet cor ex carne, ex adamante Iudæorum efficitur. Id illis obijcit Zaccharias. *Cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent Legem.* Cor sortiuntur adamantinum non pretio, sed pertinacia; vt enim duritiem præsefert adamas, ita obstinationem retinent Iudæi. Ceruicosum Populi ingenium, cuius eum Numen arguebat: *Populus duræ ceruicis*, altè se se in voluntatem insinuauit. Quid igitur mirum est, eadem, quæ nobis vtilissime prosũt, ipsis supra modum obesse! Et qua nos Prophetica disciplina suauissimè vincimur, illos periculosissimè obcæcari? quid inquam, mirum est, cum id obstinationis ingenium sit, vt quod illi poterat facere medicinam, acerbius vulnus infligat? & fiat immedicabilior medicamine: Errorem nesciũt, quo iacent, per eandem enim doctrinam, qua superatur error, ingrauescit cæcitas: *Excæca cor populi huius, & oculos eius claude.* Cum tenacitas sit eo ingenio ægritudo, vt ad opem recrudescat; inualuit Iudæorum obstinatio, quia præsentiores remedium vires exhibuit.

Obstinatio Iudæorum eò pertinacior, quò manifestius deuicta.

Isai. 6.

Zacch. 7.

Exodi. 33.

CX. Abnuere nihilo secius Iudæi nequeunt (toti licèt sint noctes) Danielis Vaticinio respondisse euentum in quatuor Terrarum Imperijs, ita se subinde mutantibus, vt

nec

nec vnguem à Vatis præscripto abierint. Neq; etiam inficiabũtur quarto in Regno Romanum Imperium designari; siquidem hanc sententiam sui tradunt Rabbini, & traditiones; atq; Constantini Imperatoris memoria id apertissimè monstratum est. Imperij fasces, ac Maiestatem laudatissimus; hic Imperator Assertori Christo summisit. Quam certè obseruantiam Romanum Imperium retinet in nostra vsq; tempora, annis videlicet mille, ac tercentis, Christusq; vt verè liberator suæ fecit ditionis Assyrios, Babylonios, Persas, Medos, Græcos, ac Romanos: & proscripta sub idem tempus inanium Deorum superstitione latè sui nominis gloria, ac cognitione totum, quantus est, Orbem compleuit; in præsensq; maior, ac melior hominum pars sua illi nomina profitentur. Euersam Idololatriam Christi Seruatoris virtute nonnullæ Iudaica in Lege vmbræ expresserunt. Testimonij Arcam, quæ Manna Sanctissimæ Eucharistię prenuncium, & Propitiatorium Christi IESV typum rite adseruabat, in suam Philistęi ceperunt potestatem.

1. Regum. 5.

Dagonis idolum in frusta dissiluit, vt Arcæ locum cederet.

In Dagonis templum iniulere, ecce tibi: quasi maiestatem Arcæ sentiret Simulacrum, ad solum repente prouolutum se iecit, Aram verò Arca inuolauit dissiluit in frustra Idolum, vt locum Arcæ cederet. Cum enim Manna cælestis epuli typum, & Propitiatorium hominum Assertoris figuram includeret, quid mirùm deprimantur idola, cum Ecclesiæ Sacramenta euehuntur? doleant simulacra dignitatẽ suam diminutam, cùm Christum ad summum euectum fastigium adoramus. Aras sibi occupat Christus, quid superest Idólis præter haras? siue teneat Ecclesiæ Altaria Eucharistica tectus nube, siue subeat Crucis aram, mortalium saluti immolandus; quippe (rumpatur quantumuis inuidia Iudaismum,) & magna ex parte absoluta sunt, & expleri indies pergunt Prophetarum in Christo Oracula. Quem prudenti consilio Idololatræ damnatis supesstitionibus venerantur, cum tamen stulto Iudæi animo suam negent illi fidem addicere. Sibi aliquid sordium aspersum ab Idololatrarum consuetudine, quibus cum degebat, vehementer dolebat Isaias; Alatus è Cœlo Seraphin deuolauit,

uit, qui admoto Prophetæ labris igni, quidquid contraxerat sordium, omnino abluit: *Volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de Altari, & tetigit os meum.* Quid? Non aliam cælestis aulicus opem duxit opportuniorem, quo languenti Isaiæ opitularetur? ardentem adhibuit calculum, qui Christum Eucharistiæ in Sacramento adumbrabat. *Hic calculus*, inquit Pater Gaspar Sancius, melioris notæ interpres, *Christum Dominum nobis adumbrat, maximè in Eucharistia.* Et nullibi faciliori negotio de superstitionis sceleribus, quam in Eucharistia, triumphat Seruator Orbis. *Isai. 6.*

CXI. Frigida ergo est, quam adhuc alit Synagoga, prodigiorum spes, vt se ad Christi instituta traducat, & amplectatur Fidem. Centesimus sexagesimus supra sesqui millesimum euoluitur annus, ex quo Christus in Orbem transmisit, vt erant Diuina Vatum præmonita, & nos exploratis ad plenum Vaticinijs planum fecimus. Aduenit, & testatissima sui aduentus argumenta exhibuit, suo, Bethlemico in Tugurio, ortu, suo è Dauide sanguine, mirabili vitæ integritate, ac Sanctimonia, stupendis seculis omnibus prodigijs. Nec contemnendum rei testimoniũ dedere miracula, quæ à Seruatoris morte edidere ipsius alũni. Et quidem ni prima satis essent Iudæorum tenacitatem exarmare, debebant vel officij causa alteris obtemperare. Licèt à Christo gestis oblatrauerint, quæ illius nomine patrarunt Discipuli, quâ æquum esset fide excipere, quis, Iudæos præter, non videt? Cum in proximo esset, vt cœlestem Patriam Christus repeteret, suis enixe mandauit, vt Euangelij sementem fecissent nauiter, quam qui exciperent, prodigijs florerent minimè vulgaribus: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur.* *Marci 16.* Notatu dignissimum! non Fidem, inquit, prodigia anteibunt; sed subsequentur. Qua de causa Veritatem Fidei non patratis, sed patrandis prodigijs probandam Christus reliquit? Non ijs, quæ ipse gesserit, sed quæ ederent sui? Litem soluit hic idem Euangelicus scriptor. *Illi autem prædicauerunt: vbiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Non ad serendam tantummodo Fidem *Marci ibidem.*

incum-

incumbebat Assertor, sed illi etiam studebat confirmandę: Quā verò Fidem suo Christus sanguine, ac prodigijs excitarat, suorum erat miraculis constabilienda: quæ prææiere, subegere solum, quo radices ageret, quæ sunt postea subsequuta prodigia sartam, ac tectam præstitere: *Sequentibus signis*: Christi mira ea sunt in Iudæa perpetrata; Discipulorū miranda facinora quidquid est terrarum, adepta sunt in Theatrum: *Vbiq;* Fides verò, cui vbiq; est facilè res gerere difficiles adeò, quam liquidò sui patefacit Veritatem! Fides, cui sunt pro Prodromo prodigia, & pro Pedissequo miracula, quorum altera à suo edita Authore, ab Authoris administris alia præsefert, omnium haud dubiè fidem demeretur! Quid enim hac Fide verius? Quid vè firmius? Quid adhuc spem extrahis ò Iudæe? Quid inani adhuc voto animum implicas, ne se Veritati submittat? si tot, tantaq; prodigia non mentis peruicacitatem abunde superant, en habes, vel ab statua testimonium, quæ sui ruina Christianæ Fidei sublimitatem commendat: En habes Romanum Imperium Vniuersi Orbis Victorem, Euangelicis præceptionibus obnoxium, quas, obtinente Cōstantino magno rerum administrationem, edidicit: Inania illa, ac commentitia Deorum capita, quæ ad illā diem summa Imperatores Religione coluerant, funditùs interiere. Viden? vt nullum sui vestigium reliquum statua fecerit? Viden? vt totum in Orbem suum Lapis Imperium protulerit. Subducitur omnium oculis de repēte Statua; Vniuersum oppidò solis ambitum Lapis occupat; Tu quandiu Caucaseam animi duritiem amabis? Dauidem accipe amicę te monentem. *Filij hominum vsq; quo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit Dominus Sanctum suum*: Præuidit Vates Regius insanam populi sui tenacitatem, & rigiditatem mētis; nec illum fefellit obfirmatio, quæ in Christi Assertoris cognitionem peccaret: sed cùm se minus audientem finxerit, non Diuinam Prophetæ vocem in animum demittit, ascitis, emendicatisq; coloribus mendacium comit, vt veritatem inficias eat impudenter.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Talmudistarum Messiæ de Aduentu Sacris cum Vatibus Harmonia.

CXII. NOstras impigrè partes agunt, obcæcatamque Iudæorum mentem non mediocriter premunt Doctores Talmudisticis disciplinis apprimè versati, quos ipsi maiori habent in honore, & credulitatem suam cum primis adstringunt, quippe cum alia, atq; alia præstituerent temporis spatia, quibus Seruatoris aductum expectarent, effluxere omnia multis iam annorū seculis. Qua quidem ratione mirūm quam musicè Vatibus concinant Talmudistæ? Huiusmodi Doctores inter Hebræos triplicem digerūtur in Ordinem. Primus illos amplectitur, quos Tanaim appellant; quorum tanta est authoritas, tantusque honor, vt proximum à Vatibus locum obtineant: Alter eos recipit, quos vocāt Emoraim, non ea, qua primi, valent authoritate, verùm inter vtrosq; parum discriminis interuenit. Tertius illorum est, quos dicunt Gaom; non maximum his honorem Hebræi deferunt, adscribunt tamen magnum. E primo extitit Ordine Rabbi Iote, qui Danielis hebdomades conflauit ex annis, iuxta Orthodoxæ Ecclesiæ calculos: quibus tandem exactis alterum, inquit, Templum fuisse penitus exscindendum. Itaq; ex huius Magistri sententia mortalium libertatis Parens terris illuxerat, priusquam Templum victorum furorem experiretur, vt ipsa docet Danielis Vaticinatio. Hunc Ordinem etiam instititi Rabbi Alcibe, qui exciso à Tito Vespasiano Templo, lucem hanc hausit; & in Rabbi Iote sententiam pedibus iuit; & quia compertū habebat adesse præfinitum tempus, quo propediem Messias sperabatur, secundum enim Templum ruina traxerat; cū sibi Messiæ honorem arrogaret quidam, cui Heutolibę nomen erat (quem Genebrardus Barcosbamum nuncupat) ad illum se se aggregauit, quos omnes Adrianus Imperator sustulit è medio.

Concentus ex Talmudisticis Doctoribus.

Talmudistæ in triplicem ordinem digeruntur.

Rabbi Iote.

Rabbi Alcibe.

Rabbi Heutoliba.

Genebrard. in Chronic.

CXIII. Eiuſdem ordinis tertius ab Eliæ familia ortum ducere ferebatur; de quo meminit liber, Mundi Ordo inſcriptus. Hic eam tuebatur opinionem, Mundum videlicet ſex annorum millia perſtiturum; primis duobus millibus nulla obſtrictum Lege, alteris duobus, diuinis frænatum præceptis, extremis deniq; Chriſto futurum obnoxium. Ex quo ſi ſtandum ſit huiuſce Magiſtri calculis, Meſſiæ aduentus tempeſtas anno abhinc milleſimo, quadringenteſimo, ſexageſimo effluxit; nam iuxta ſupputandi rationem, quam obſeruabant Hebręi, & ferè vbiq; Terrarum tenebatur, (vt Author eſt Burgenſis Antiſtes) ab ipſis naſcẽtis Orbis incunabulis ad vſq; annum illum, quo anno Epiſcopus idem Sacrarum Litterarum ſcrutinum in lucem edidit (is erat à Chriſti ortu milleſimus quadringenteſimus trigeſimus ſecundus) acti ſunt anni quinquies mille centum nonaginta duo. E quibus ſi quater mille, qui in Chriſti vſq; aduentum euoluti ſunt, ſubtrahas, luce eſt clarius, temporis ſpatium Seruatoris Meſſiæ aduentui præſcriptum iam Antiſtitis memoria fuiſſe exactum anno ante milleſimo, centeſimo, nonageſimo ſecundo. Ab ſcrutinio litteris mandato numeramus annos ducentos triginta duos. Sed prætterquam quod à vero omnino abhorruere rationes priorum bis mille annorum, quos ſolutus legibus egit Orbis, quia, vt inquit Genebrardus, ad Moſen vſq, numerabantur anni mille, & ſeptingenti: Veram tenet annorum ſeriem, ac rationem Catholica Eccleſia, ea nos docet, adueniſſe libertatis humanæ Vindicem anno abhinc milleſimo ſexcẽteſimo ſexageſimo, & hanc Vniuerſitatis molem fuiſſe à ſummo illo rerum Opificè exædificatam anno abhinc quinquies milleſimo centeſimo duo de vigeſimo.

CXIV. Inter ſecundi Ordinis (quos diximus) Doctores, quidam effloruit, cui factum nomen Senhadrim, qui diſertis verbis aſſeruit, quotquot temporum metas Meſſię aduentui Sacri Vates præfixerant, diù iam fuiſſe exactas, & Iſraelitarum ſalutem vna tantum in ſalutari ſcelerum deteſtatione verti. Et licet illum hæc imprudenter dixiſſe, Epiſcopus Burgenſis affirmet, illud tamen indicare contendit,

Rabbi Senhadrim.

nem-

nempè iam dudum aduenisse Messiam; & nihil ad mortalium deesse salutem, nisi vt scelerum caperent pænitudinē, & sordes per lacrymas abluerent: his addo insuper, opus etiam omninò esse, nostram illi Fidem adiungere, & cœlesti Baptismatis lauacro expiari. Alius refertur in hunc Syllabum, magna quidem nominis celebritate, sed improbitatis egregiæ. Hic, cum præscriptos à Vatibus terminos calluisset, stultam commentus est argutiam, qua homines implicaret; acri sugillatione in eos inuehebatur, qui destinatum Venturo Messiæ tempus perscrutari studebant Nec rediuit in memoriam, Deum laudibus excepisse Danielis studium quò flagrabat impensè, assequi, quæ suo de populo facienda Numen decreuerat, quēadmodum in nono eiusdem Vatis capite traditur. Excidit etiam famoso huic Rabbino, eam Deo fuisse causam, quo Danieli tot mysteria familiarissimè aperiret, nimirùm eam, qua æstuabat, assequēdi cupiditatem: *Ab exordio precum tuarum egressus est sermo,* (hæc ad illū Gabriel) *ego autem veni, vt indicarem tibi, quia Vir desideriorum es.* Nullo alio consilio Vaticinationes, ac Sacra volumina instituit Deus, quam vt illorum mortales sensa tenerent, & noctu, diuque indesinenter versarent. *Daniel. 9.*

CXV. Extremi ordinis, ac minorum gentium quidam ætatem in Asia agitauit, cui inditum nomen Rabbi Cahadras, qui cum pertinaci studio, summoq; conatu peruestigauerit præstitutum in Messiæ aduentum tempus, certum tandem præfixit terminum. Et annus iam voluitur ducentesimus quadragesimus, cū Paulus Burgensis scripsit, fuisse elapsos annos quadraginta supra tercentos à præscripto hunc per Rabbinum temporis spatio. Post huiusmodi Magistros Rabbi Moses Aegyptius perfloruit, qui ad eum honoris gradum, dignitatisq; fastigium Hebræos inter euectus est, vt vulgo Iudaico à Populo vsurparetur, neminem aliū à Mose legislatore tantam fuisse magnitudinem assequutum: sed facile se se prodidit, & popularem fuisse auram exhibuit se se hæc opinio; cum Mosen Aegyptium viris admiraculum vsq; Sanctis prætulerit, quemadmodum fuere *Rabbi Cahadras.* *Rabbi Moses Aegyptius.*

Dauid,Isaias, & Daniel. Quòd si literarum, ac sapientiæ splendore adducti tantum illi honorem habuere, difficilius causam purgabunt suam, siquidem Mosen prehabuere Salomoni, mortalium omnium haud dubiè sapientissimo. Hic primùm eam sententiam, de qua paulò ante meminimus, mordicùs tenuit, nulli videlicet licere subducere temporũ rationem, quæ tempora aduentui Messiæ prædestinauerat Numen; cum enim Rabbini pleriq; omnes in hos offendissent calculos, & miserè fuissent hallucinati, quò huiusmodi declinaret periculum, hanc rei prætexuit Religionẽ. Sed cum sententiam mutaret, in Scyllam (quodaiunt) incidit, Charybdim cupiẽs euitare; nam ad suæ nationis homines, qui tum temporis degebant in Africa, literas misit, quibus illos edocebat, se cõpertissimum ab antiquis habuisse, Mundi liberatorem ad annum quater millesimum nongentesimum septuagesimum quartum à primis rerum initijs, humanam esse naturam induturum: à Balaam verbis

Num. 23. ducebat argumentum. *Quis denumerare posset puluerem Iacob; & nosse numerum stirpis Israel? moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.* Et quidem iuxta huius Rabbini calculos anni amplius sexcenti sunt exacti, postquam præfinitum à Rabbino tempus euolutum est. Et planè facere nequeo, quin mirer tantam tanti Rabbini de Messiæ aduentu hallucinationem; cum præsertim tum ipse, tum cæteri Talmudistæ in numerandis Danielis hebdomadis perquam amicè conueniant, quæ quidem hebdomades altero cum Templo expirarunt, si verò hunc ante euentum Messias vita erat spoliandus, vt eadem prædictio monet. *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus:* quo nam pacto verum habere potest, quod edocet hic Magister, nimirùm Messiam nasciturum annis post euersum Templum octingentis, quem enim fugit, id Danieli è regione obluctari? In eandem etiam caliginem cætera Talmudistarum natio immersa est, qui post secundi Templi cineres Messiam expectarunt.

Rabbi Moses Gerundensis. CXVI. Rabbi Moses Gerundensis, qui suas ad Pentateucum lucubrationes applicuit, annum ab Orbe condito quin-

quinquies millesimum centesimũ duodeuigesimũ,certum omninò tempus aduentui Seruatoris præstituit. Rabbi Leui natione Gallus, qui operam Danieli explanando adhibuit,gratias habet, agitq; Numini,quod sibi aperuerit,quo tempore Messias erat in terras transmissurus,hoc est,anno à rerum primordijs quinquies millesimo centesimo octauo: non longè discrepat à Gerundensi. E quò annorum numero,Burgensis Antistitis memoria,quatuor,& septuaginta effluxerant,vt idem Burgensis Author est; nostris verò temporibus numerantur elapsi alter, & viginti supra tercẽtos. Rabbi Salomõ natione Gallus,cognomine Iatri, Vir quidẽ Sacra in Pagina apprimè versatus, atq; de illis in testem minimè contemnendum vocatus nostris à Patribus, cum Cõmentarios ad Danielis Vaticinia scriberet, litteris prodidit, Vatis hebdomadas à primi Templi euersione ad alterius vsq;exitium fuisse euolutas,priscis cum Rabbinis suam amicè sententiam conformans;Verùm enim verò ingẽti intellectus caligine inuolutus minimè assequens,qui fieri poterat,vt Deus fieret homo,& in hominum salutẽ mortem oppeteret,Sacrosanctæ Scripturæ loca,in quibus hacce de re agebatur,corrupit,& subdititio sensu explicuit;indeq; ansam arripuit,quominus se ad Christum adiungeret, & quo temporariam libertatem spe caperet. *Rabbi Leui.* *Rabbi Salomon.*

CXVII. Cum se Iudæorum Recentiores causa omninò cadere intuerentur, præcipuũ ipsis bellũ Magistrorũ (quos illi de meliore nota commendant,) & Talmudistarũ præsertim sententijs inferentibus,qui omnes ad vnum(quemadmodum inquit Burgensis Episcopus lectissimus) veluti ex composito conspirarunt,Danielis hebdomadas secundi Templi excidio, quod intulit Vespasianus, absolutas prorsus fuisse; deinde ante eiusmodi euersionem tollendum è medio Christum, vti res habuit Ierosolymis, & planè præmonuit Vaticinium, cum inquam, se causa cadere intuerẽtur, perspecta Rabbinorum inconstantia, animi capti perturbatione in id confugiunt, vt dicant, latere penitus mortales destinatum Messiæ aduentui tempus, & vni tantum Deo patere: ad quod Danielis verba adducunt: ea sunt *Iudæorum Recẽtiorũ effugiũ refellitur.*

huius-

Daniel. 12. huiuſmodi : *Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum*. Animi falſos eſſe, & incuſari id genus homines ex eiuſdem Vatis Oraculo liquidò patet: *Quaſi ignis*, inquit

Ibidem. Daniel, *probabuntur multi; & impiè agent impij : neq; intelligent omnes impij; porrò docti intelligent*. His nos verbis Prophetes docuit, improbos, ſuiſq; addictos ſceleribus, qui reuera ſunt ſapientia deſtituti, nullatenus penetraturos abditiſſima, & obſignata Vaticinationum myſteria, & contra, probos, & præſtanti ſanctimonia Viros, quos re ipſa ſapiẽtes æquum eſt æſtimari, facillimo ſe ſe negotio in Sacrorũ Oraculorum adita commiſſuros. Quin etiam protinùs Vatem Deus admonuit, haſce prædictiones, illarumq; intellectum fuiſſe obſignanda, & occulenda in tempora vſq; præſtituta; Boni quippè tum temporis illarum ſenſum eruerẽt, & caperent, vt quidem euenit. Quod ſi Iudæos fugiunt, ſuæ id ducant improbitati, & peruicaciæ. Supremam Nu-

Iſai. 6. minis Maieſtatem Seraphin alis obductam conſpexit olim Iſaias : exprimi hic Diuini Verbi Incarnationem Lyranus explicat. Et quod caput eſt Fide ſancitur explanatio, quẽ-

Ioan. admodum ſcribit Ioannes: *Hoc dixit Iſaias, quando vidit gloriam Domini, & locutus eſt de eo*; id eſt, de Chriſto, vt ex Ioanne eodem loci manifeſtè conſtat. Poſthac Templum è veſtigio fumo vndique obſideri conſpexit : adumbrabat hic fumus Iudæorum æternam caliginem, & de Chriſti myſterijs ignorationem prædicandam, nec non Sacrarum Literarum, in quibus Chriſto de agitur, inſcitiam, vt Hieronymus docet : *Poſtquam terra impleta eſt gloria Domini, Iudæorum Templum repletum eſt ignorantiæ tenebris, & caligine, & fumo, qui noxius eſt oculis*. Vt etiam gloria totum in Orbem circumfuſa, quemadmodum Seraphin intentis teſtabantur vocibus, lucis Euangelicæ radios deſignabat, & gratiæ Legis diſciplinam, quæ probos vbiq; lumine affecit ſuo, vt meminit idem Hieronymus, cui alij ſuos addunt calculos. Nec vulgarem etiam admirationem parit, quod vna, eademq; viſio alijs tanquam fumus, tenebras offuderit; alijs tanquam lux, lumen addiderit. Euangelicæ diſciplinæ prorſus rudes, & nulla Oraculorum agnitione hallu-

Fumus, qui Templum obduxit, Iudaicã caliginem deſignabat.

Gloria, quæ Orbẽ ãbijt, Euãgelium referebat.

cinari

cinari Iudæos! & Ethnicos Christiana excultos Religione, & Sacrarum Literarum sensibus apprimè doctos efflorere? Portento simile quis non æstimet? Sed quis etiam abnuat, hæc Iudæis contingere suo meritò? quippe qui toti sunt in sceleribus, & obstinatione: Ethnici verò Euangelij adducti radijs se se in bonam vitæ frugem receperunt: ac deinceps Christianis initiati mysterijs sanctè duxerunt vitam. At verò doctrina eadē, quæ ad bonos lucis obit munia, ad malos fumi vicē subit: nobis lucem affert, vt lux: Iudæis lucem aufert, vt fumus: Neque hunc Christi permissum, hoc est cæcitatem suam Christo dent crimini; Illius enim causam agunt, quas Seraphin voces contendebant, inter ingentem fumi caliginem reciproco inter se concentu suauissimè voces personabant, quæ Dominum Deum etiam atq; etiam salutabant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Adæquè enim Sanctus, siue nos suæ lucis radijs impertiatur, siuè Iudæos obtenta fumi caligine damnet tenebris; siuè errores nostros expediat, siuè obstinatos Iudæorū animos plectat. In ipsis quippè ad duritiem error desciscit; qui intellectum insederat, voluntatem incessit. Si nobis fidem adiungere pernegarent, possent crimini quiduis obtendere, nec erroris limites transiliret; Verùm suorum obstrepere disciplinæ, fidem abrogare suis, qui dilucidè admodum comprobant, dudum iam aduenisse Messiam. O insanam mentis duritiem! Herode improbitate maximo maiores ipsi: nō ausus ille fidem non habere Rabbinis, quos de loco Messiæ cunabulis destinato consuluerat: *Congregans omnes Principes Sacerdotū, & Scribas populi sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur*. Iudei verò ijsdem recusant annuere, vtpotè qui Herodem relinquant peruicacia; Si suis fidem adiungerent, eam licèt negarent alijs, prefacta adeò obstinatio eleuaret aliquantisper inuidiam criminis. *Iudæi Herodem vincunt peruicacia.*

CXVIII. Negligentem suæ Resurrectionis Fidē Discipulis obiecit Christus, quam tamen postmodum excepere, & eos adepti sumus Christianæ disciplinæ præceptores. Obiecisse cordis obfirmitudinem, & incredulitatem, memorat Marcus: *Increpauit incredulitatem eorum, & duritiem cor-* *Suis nō fidem habere maiori animaduersione dignum.* *Marci 16.*

cordis, quia his, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt: Huius etiam criminis se se alligasse fœminæ eæ videntur, quæ bene manè ad Christi tumulum contulere sese, non enim Angelis Christi Resurrectionem prædicantibus acquieuere; quas tamen asperè à Seruatore exceptas, non offendimus, qua ergo de causa eam discipulis pœnam irrogat, non tamen fœminis? Angeli aduersus fœminas testes alieni æstimabantur: fœminæ apud discipulos domesticum testimonium exhibebant: alienis testibus non oppidò credere; dormitare, & conniuere videtur Christus ad id genus crimina: Suis haud fidem tribuere, non potest non peracri plectere animaduersione. Cuius rei causa ea valet adduci: primum quippè mentis valet inopiæ verti: alterum verò ab eximia volũtatis obstinatione initium sumit: ea propter hoc loci non ita acriter in errorem, quàm in duritiem inuectus est: non imprudentem damnauit intellectum: obfirmatam postulauit voluntatem. *Duritiem cordis*, testibus enim, quos arcta sanguinis necessitudo, & communis patriç amor commendat, non credere, error quidèm est; sed qui non tantum in ignorationem incumbit, quantũ innititur peruicacitati. Non rudium scelus est mentium; obfirmatarum flagitium est voluntatum: *Et duritiem cordis*.

CXIX. Quo se plus obfirmatos Iudæi probant, eo iniquius illorum fidem improbant quos ipsi Magistros suos venerantur. Didascali vocem accipere immota cordis duritie! vltra nequit pergere obstinatio. Totam se dediderat Magdalena auscultandis rationum momentis, quibus Seruatoris anastasi fidem adstruere nitebantur impensè Angeli: *surrexit, non est hic, surrexit, sicut dixit*, negabat adhuc Magdalena manus veritati dare: interea temporis accessit Christus: fœminam salutauit: & verbo vno ad Resurrectionis fidem traduxit: *Dicit ei IESVS: Maria. Conuersa illa, ait, Rabboni, quod interpretatur Magister: nunc conuersa est corde* (pulchre, vt omnia Augustinus) *quæ antea corpore fuerat conuersa*. Nunc, quid causæ, ne antea? eadem indicauit: *Rabboni, quod interpretatur Magister*;

Magistri voci facilè obtemperatur.

Ioan. 20.

D. August. in Cat.

ante

antehac Oratores accipiebat cœlestes aulicos; modo Magistri vocem excipit. Nulla verò est cordis durities licèt adamantina, quæ præceptoris voci non cedat: iccircò vnius magistri verbo facilè se frangi sinit, quæ Magdalenæ mentem obfirmauerat durities, cum in irritum duobus cecidisset Angelis is conatus: Vnius magistri vox tanta apud discipulos authoritate potest, tot, tantorumq; apud Iudæos authoritas nihil obtinet ponderis; clamant, & stentorea voce clamant, quotquot ipsi Rabbinos summo prosequuntur honore, iam dudum aduenisse Messiam, ipsi verò surdiores littoribus fiunt: aures perstrepunt voces, mentes obdurat peruicacitas: quid æquum est hacce in re æstimari? id videlicet, immedicabili Iudæos languere morbo. Sed dignum sceleri supplicium infligitur. Ideo enim legis mysteria, & Prophetarum Oracula fallunt illorum cognitionem, quia hoc sibi sua ob scelera intriuerũt; Latent enim illos Diuina Oracula, vtpote qui sceleribus omnibus circonuenti; quæ Christianis se se produnt; quippè qui vni Sanctimoniæ student: & Diuinissimum Christi Euangelium excepere mentis sinu: æternęq; felicitatis in spe sunt, quam è Christi sanguine Crucis profuso aris amanter ducunt. Rei prolusit quod Nabuchdonosori accidit, cum ad fornacis limen se se contulit, in quam tres illos nobili indole adolescentes immitti iussit. Quos inter quendam dignouit, in quo diuinitatis splendorem est admiratus: *Et species quarti similis filio Dei*. Quid ita? vnus tantummodò Rex Ethnicis superstitionibus imbutus Dei filiũ agnoscit, ac fatetur, eumq; non composito ad Maiestatem solio insidentem, sed inter ardentes flammarum impetus ambulantem? Voluit Deus fidem facere; se quidem salutari affixum ligno repudiandum fuisse à Iudæis; sed iam tum ab Ethnicis, qui postea se erant ad Fidem aggregaturi, in fornace agnosci. *Nec vacat id mysterio* (litteris consignauit Hyppolitus Martyrij palma apprimè nobilis) *quod enim Iudæi filium Dei hominem factum non erant agnituri, nec recepturi, præmonstrat Scriptura, gentes eum esse agnituras, & recepturas, quem iam Rex Babylonis in fornace videns agnouit,*

Daniel. 3.

nit, & Filium Dei confessus est. Et quis vsquam mortalium est ita stultæ mentis, & propalatæ impietatis, qui videns, volensq; suis inuoluatur tenebris, libertatis, ac Redemptionis suæ mysterium occlusum semper, & imperuium reperiens? Numerabis Israelitas, præterea Neminem. Ità enim corporis concretione immersi sunt, vt Legem, & Christi mysteria, pingui (quod aiunt) minerua, & corporis affectionibus metiantur. Suæ tenaces cæcitatis negligunt libertatem, ac salutem, quam Christus IESVS peperit suo sanguine anno ab hinc millesimo sexcentesimo sexagesimo; vt profectò erat in Oraculis; Christi mysteria non assequuntur, quià suæ obstinationis caliginē discutere minimè laborant, cui tamen, si velint medicinam facere, nuncium mittant Synagogæ, Christianæ Ecclesiæ patentes fores adeant, in qua conualescent à cæcitate. Cum Bethsaidæ captū oculis hominē adduxissent ad Christum, manu illū Seruator apprehendit, & secū è pago eduxit: *Apprehensa manu cæci eduxit eum extra vicum.* Iudæū Synagogæ affixum, cōmorans Bethsaidæ cæcus exprimebat. Diuino igitur consilio illum è Synagoga pedem efferre cōpulit, vt lucē oculis restitueret: *Eduxit,* inquit Chrysologus, *eum foras, vt in Ecclesia lucem Fidei videat per libertatem gratiæ, qui sub legis velamine nihil videbat.* Velle Christi mysteria intueri, & Synagogæ errores etiamnū tueri, hebetiùs est cæcutire: Missā faciant Israelitæ Synagogam; omnibus quippe manus admouet Christus, qui tenui admodū tugurio, natus omnibus; & omnibus durissimo affixus ligno egit animam, quod si præstiterint, haud dubiè ad quæquæ Fidei mysteria penetranda vberrimam lucem comparabunt.

Marci. 8.

S. Petrus Chrys. serm. 176.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Mortalium Redemptionem spiritualem esse, ex vtriusq; Testamenti concentu planum fit.

CXX. ERrorum princeps, quo capiuntur Iudæi, ille est, nempè sibi habere persuasissimum, Orbis liberatorem instructis copijs esse venturum, vt suæ faciat ditionis quidquid est terrarum, & magna aperto marte prælia cōmissurum; quemadmodum dę Alexandro Magno, Iulio Cesare, alijsq; ad miraculum vsq; strenuis ducibus literarum monumentis proditur. *Obstupescite Cęli super hoc.* Primùm enim contendit hic Orbis Redemptionem temporariam, ac ciuilem futuram: Deinde Redemptorem, Dei non esse filium: quod Sacræ Paginę, & mentis lumini è Regione obluctatur: Sacræ Paginæ; ex illa quippè constat, mortalium Redemptionem spiritalem fuisse: *Ipse autem*, clamat Isaias, *vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus:* Et quò nobis innotesceret medicamen, quo nostris in Redemptione vulneribus, opitulatus est, Prophetes idem inquit: *Et erit vobis in sanctificationem.* Hoc idem monet Ieremias capite sextodecimo, & Threnodiæ quarto. ibi. *Captus est in peccatis nostris.* Consonat hisce numeris Euangelium: namque id vnum laborant Euangelici Scriptores, nobis Christum, & Redemptionem, & sanctimoniā suo sanguine peperisse, edocere. *Non egent, qui sani sunt, medico.* (verba sunt Seruatoris ad Pharisæos) *sed qui malè habent. Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Et ad discipulos: *Euntes in Mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur.*

Iudæi credunt Redēptionē futurā tēporariam.

Ierem. 2.

Isai. 53.

Ierem. 16.

Thren. 4.

Math. 21.

Lucæ 16

CXXI. Obluctatur mentis lumini error hic; si enim Christus eo consilio hominem induebat, vt nobis sanctitudinem, ac beatitatem quam felicissimus gignit Dei con-

ſpectus, impertiret, qui fieri poterat, vt temperaria bella indiceret, & cædem minaretur mortalibus? non opportunior ad rem eſſet ſpiritalis animorum Sanctitudo, ac Redemptio? Cum certum omninò ſit nihil Deum enixius exigere ab hominibus; quàm vt ſe totos morum integritati dedant. Suum mundi huius Imperium non eſſe, ad Pilatum teſtatus eſt Chriſtus hiſce verbis: *Si de hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis*. Quaſi diceret: ſi, vt ſunt huius mundi Regna, hac ego ratione regnarem, bellatores armarem Duces, & ingentes explicarem copias. Illud notatu dignum. Non inquit: *ſi in hoc mundo*, *ſed ſi de hoc mundo eſſet Regnum meum*: quia re vera Regnum hoc in mundo obtinet, ſed nō mundi huius more, hoc eſt, non temporarium, ſed ſpirituale Imperium exercet. Ideircò à militaribus copijs imparatus; quæ bellum moueant; ſed ijs accinctus adminiſtris, qui pacem foueant. Quid enim cōmercij bellum inter, & Sāctimoniam intercedit? Vbi primum armorum ſtrepitus perſonuit, & raucus tubarum clanguor perſtrepuit; animi integritas, & morum ſuauitas omninò perit, qua etiā ruina cæleſtis trahitur gloria. Id enim Conſilij inſtitere Angeli, vt cum in Chriſti cunabulis gloriam prædicarent: *Gloria in excelſis*, pacem indicerent; *& in terra pax*. Quo enim feliciùs obtineretur, proſcribi bellum prorſus debuit: Quo Deus glorioſior æſtimaretur, noſq; gloriæ voluptate circumflueremus, pacis debuit mundus felicitate frui. Poſtquam Chriſtus exacto triduo reuixit glorioſus è tumulo, diſcipulos conuenit, quibus pacem inſpirauit ſuam: *Dixit eis: Pax vobis*: Si Reſurrectionis impleuerat Gloria, quid illos pacis afficit beneficio? ſi omnibus illos lætitijs imbuerat ſuæ anaſtaſeos conſpectu, quid pacis largitur trāquillitatem? Cumulum voluit addere voluptati, quam ſuo acceperant è conſpectu; quod quidèm haud facili aſſequeretur negotio, ni pacis impertiret beneficium: pax velut cumulus voluptati acceſſit, & in qua erant, mæſtitiem expulit. Illa lætitiæ parens eſt; vni viuit dolori, qui pace viuit orbatus. Et quandoquidem in terris gloriam nequibat clar-

Ioan. 18.

Chriſti Regnū quomodo non eſt de hoc mūdo.

Bellā Sanctimoniæ aduerſantur.

Luc. 2.

elargiri; pacem indulsit: vtpotè quæ gloriæ vices adæquè impleat. Quæ cum verissimè habeant, Deusq; Christo interueniente vna agat de mortalium sanctimonia, in rem fuit exercituum tumultus, ac perturbationem amouere; ea enim de causa se se in terras Christus transmisit, cùm amico inter se fœdere vniuersus Orbis copularetur; vt enim se in homines salus insinuaret, nullo Orbem agitari bello per opus fuit. Pax glorię vice est.

CXXII. Hoc habuit in Consilio Deus, cum populum Iudaicum monuit Mose interprete: *Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum.* Et Sacri Vates maiori nihil contentione mortalibus suaserunt, quàm vt nullis se sceleribus implicarent, sed totos se ad sanctimoniæ normas componerent: *Quiescite agere peruersè, discite benefacere, & venite, & arguite me dicit Dominus.* Itaq; si omnis Dei conatus hoc vnū contendit à mortalibus, & quod præcipuę illorum curæ commisit, ac mandauit; quonam, amabò, pacto quem ille Sanctissimum Liberatorem ad homines legauit; egregium hoc munus temporariè obire pergeret, bellorum sæuitie, copiarum multitudine, armorum licentia, quemadmodum Iudæis placet? nihil profectò, nihil, quod diuinæ prouidētiæ consilijs iniquiùs aduersaretur, potuit inscitia reperire. Quid causæ, credam, fuit, cur Christus Petro iusserit, vt in vaginam gladium indueret; cùm iam faciebat Redemptioni initium? *Conuerte gladium tuum in locum suum.* Duplicem dabo causam. Primùm quo fidem mortalibus faceret, se non arma, sed salutem afferre: non armorum vi; sed sanguinis semita ad libertatem viam fuisse muniturum; non nostra comparandam salutem manu, sed sua constaturam Cruce. Causam alteram Christo Seruatori acceptam referimus; qui his ad Petrum: *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* id est, non vis vt libertatem Orbis obtineat, & parta gaudeat salute? Et cuinam impedimento saluti res erat? Strictus Petri gladius mundi Redemptioni ibat obuiam? Etiam .. Adducitur quippè in periculum salus, vbi inuicem ad certamina prouocantur mortales: graue animus subit discrimen, vbi armorum pondere grauantur manus. Hinc

Leuit. 11: | Isai. 1. | Nihil Diuinæ Prouidētię iniquius aduersatur, quàm hæc de Redemptione Iudæorū opinio. | Math. 26.

Iudæi Messiam alium cogitatione, re aliũ expectant.

CXXIII. Hinc maximum in Iudęos argumentum conficitur, illos videlicet cogitatione alium, alium reapse sperare; Christum cogitatione, reapse Antichristum. De Christi aduentu propriè Isaias agebat, cum verum, dixit, Messiam pacem Orbi fuisse allaturum, quemadmodum in eiusdem Seruatoris ortu cœlestes cecinerunt Ephebi: *Et in terra pax hominibus*. Ità secundo Lucæ capite secundum Isaiæ musicè admodũ excipiẽte. *Non leuabit gẽs contra gentem gladium: nec exercebuntur vltra ad prælium*. Horum suo in aduentu author Christus. Et quæ patrabit Antichristus, cùm aduenerit paucis ante diebus quàm suprema dicatur hominibus dies? quos præmittet aduentus sui prodromos? Hos Assertor idem suos edocuit alumnos. *Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo, & seducent multos*. Verùm licèt multi illiciantur in fraudem, vos cuiuspiam dolis ne irretiamini; hoc vos impostorem charactere à me secernite; hoc Christum ab Antichristo signum discriminabit: Illius videlicet aduentu; *Audituri estis prælia, & opiniones præliorum: surget enim gens contra gentem*. Totum in prælia Orbem concitabit; populos tumultibus agitabit; militum conducet manum, & flagrabunt omnia bellorum incendijs: prælia verò non Christi prænũcia sunt; Antichristum adesse testantur. Si adsit Christus, ea sunt pacis Regna; si adueniat Antichristus, absumet omnia bellorum furor. Attento igitur animo secum Iudæi voluant, quo iure dixerim, suam ipsos spem intendere ad Antichristum, siquidem bellatorem expectant, quem mitem, quem suauem sperare æquum erat: In armis sperant futurum, qui pacatum Orbem virtutibus recturus patrijs aduenit. Pacem loquor non temporariam, sed spiritalem; non eam modo, qua inter se homines fœderantur; sed potius illam, qua homines ineunt Dei gratiam.

Isai. 2. — Luc. 2. — Matth. 24.

Antichristus omnia bellorũ tumultu turbabit.

Tria Redemptionẽ spiritalem demõstrãt.

CXXIV. Tria præsertim pacem istam, ac Redemptionem spiritalem esse, apertissimè demonstrant. Primum, Suauitas, qua sibi inuicẽ vnum, & alterum respondent Testamentum. Alterum, quæ inter primæ à Deo molitionis opera, & eius à Filio Redemptionis facinus harmonia interce-

tercedit. Ita enim summæ bonitatis perfectiones, & creationis, ac reparationis officia manifestiùs elucescunt; eminentq; beneficia, quibus suis in operibus hominum sibi animos deuinxit, quæ omnia nihili fierent, si temporaria Lex esset. Quid enim rei magnæ habet, maximas militum copias conscribere, quibus ferro, igniq; exscindas obuia quæq, & terrarum Imperium tibi arroges? Non ne id beneficium est fortunæ multis vbiq; Principibus concessum? Multi se Imperatores; Reges multi se imperandi lenocinio abdicarunt, & priuatæ tranquillitatem vitæ blandientis fortunæ illicio præhabuere: Si itaq; opes animi, quem virtus excolit, & morum suauitas exornat, quem Dei, diuinarumq; rerum contemplatio peramanter rapit; si, inquam, opes animi omnes alias felicitates longè præstant, quisnam animum valet inducere, præstantissimum Assertorem, ab ipsa æternitate tanto destinatum muneri; ab ipso rerum exordio promissum terris ad Diuinitatis honorem, ad mortalium, quos sibi elegerat, gloriam; tot visionibus præmonstratum, tot præfiguratum typis, tot prædictum oraculis, in id prorsus incubuisse, nimirùm se præstanti in armis animo exhibere, atq; illorum vi, quidquid est gentium, adijcere Imperio suo, vt Attila feritate egregie famosus, vt Tamorlanus illius æmulator egregius præstitere. *Obstupescite Cœli super hoc*. In eo totum vertitur gloriæ pondus, quod nos exoluerit scelerum vinculis, & dæmonis excusserit seruitutem; nam Imperij metas proferre, id queunt prestare mortales; asserere verò à peccatis, eæ sunt Diuinæ Potentiæ partes. Ea propter vt Iosephum anxia distractum mente Angelus eximeret Religione, qua de Incarnationis mysterio angebatur, quo Diuini Verbi Incarnationi fidem apud illum adstrueret, quoq; probaret, non hominum operam, sed Diuini Numinis Virtutem id patrasse prodigij, illum edocuit, puerulum illum esse, qui sui populi scelera suo erat sanguine deleturus: *Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum*. De temporaria libertate nec verbum, omnem spirituali orationem impendit cœlestis Legatus: non tyrannidis, inquit, sed sceleris regna euersurum. Quod

Peccatis hominem eximere id est Diuinę Potentiæ proprium.

Math. 1.

simul

ſimul Ioſephus accepit, è veſtigio fidem adhibuit penitiſſimo myſterio: credidit enim, & meritò vnius Dei eſſe conatum, hominem ſceleribus expedire; neq;enim alius tantam poſſet prouinciam implere. Docet gentium Doctor, ſe ſe,quotquot ſunt hominum,alligaſſe ſcelerum; & hac de cauſa diuinam illis gloriam eſſe opus; *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei*. Mecum animo ducebam dicturum Apoſtolum,ſcelus quidē omnes conſciuiſſe, atq, ideò egere,vt illis Numen faceret delicti gratiam; hæc enim conſequentia opportuniùs ab antecedenti enaſceretur. Dicam id, quod res eſt,in maximo gloriæ loco Deus ponit,homines delictorum nodis illigatos vindicare in libertatem: tunc ſe glorioſiorem oſtentat inter homines, cum illos abſoluit ſceleribus.

Glorioſiorē ſe credit Deus, cum hominē abſoluit ſceleribus.

Ad Rom. 3.

CXXV. Enimuerò, ſi ij,qui errorem ſunt commenti,diligenti opera Sacra volumina volutaſſent, non eum auderent effutire, ex ijs enim haud difficulter aſſequerentur,diuitias, ciuileſq; dignitates frequentiorem eſſe ad ſcelera cupediam, quam incitamentum ad virtutem. *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*. Ità de Adamo Pſaltes Regius. Prophetes Iſaias cum de Dei populo quæreretur, ipſum perſtringens, *repleta eſt*, inquit, *terra argento, & auro, & non erat finis theſaurorum eius: & repleta eſt terra eius idolis: opus manuum ſuarum adorauerunt*. Salomon,cū attentè meditaretur, quantùm hic ineſſet periculi, à Deo contendit precibus, ne ſibi diuitias largiretur,illum enim inducerent in obliuionem, quibus Deo beneficijs erat adſtrictus. Tantuſq, illarum timor Iacob inceſſit,vt neceſſe fuerit, Deum illi animos facere,cum Ioſephi ipſius filij,qui Proregem agebat in Aegipto, accitu ad illas obtinendas inuitaretur.

Diuitię tēporariique honores potius ſūt ſcelerū cupedia, quàm virtutis ſtimulus.

Pſal. 48.

Iſai. 1.

CXXVI. Quæ ratio cum erroris authoribus pateret, illam adhuc tueri inſiſtunt, ſed hallucinatione maiori. Inquiunt enim,eam Orbis Liberatorem hominibus gratiam impertiturum ſuo aduentu, vt nullum humanīs è felicitatibus caperent detrimentum,imò maiores inde ſuperandum

Præcluditur Iudæorum effugium.

ad

ad sanctimoniæ fastigium vires, ducerent; vt sanè Sanctissimi Patriarchæ extitere, adduntq; hoc inter cætera beneficium numerandum, quę ex Seruatoris aduentu mortalibus essent conferenda, vt etiam illud, de quo meminit Isaias, agnum, & lupum, leonem, & ouem tantam inter se familiaritatem inituros, vt securi viuerent discriminis in fortiorum conuictu imbecilles: *habitabit lupus cum agno*. Sed totam hanc nubem sui ipsorũ Magistri latè dissipant, omnes enim monent, ne se quispiam in fraudem induat; vel etiam mẽtẽ subeat, naturalem rerum ordinem, atq, seriẽ Messiæ aduẽtu esse immutanda; vel aliquam subiturum vicissitudinem, quidquid Deus in prima rerum molitione perpetrauit; nã illud, quod prædixit, Isaias, communi videlicet caula agnũ, & lupum excipiendos, id dictum hyperbolicè volunt, quo Vates voluit significare Ethnicum, atq; Iudaicum populos maxima inter se necessitudine fuisse vsuros. In agno itaq; & oue Hebraicam exprimi nationem, in lupo, & leone Ethnicam credunt. *Isai. 11.*

CXXVII. Duplicem hic error dolum præsefert. Primus est, quod arbitrentur imperiti, Assertorem Orbis humanis voluntatibus, ac ingenijs vsurum ex Imperio, atque vim allaturum: quam enim immutationem illius inferret gratià, liberi, ac libentes homines assentirentur sui compote arbitrij libertate: ijs tantùm gratia ferente opem, qui sibi vellent consulere. Alter est, quod astruant, Redemptionẽ, quam libertatis humanæ vindex afferret hominibus, futuram temporariã, & armorũ strepitu comparandã. In quam sententiam nullatenus deflecterent, si Sacras Literas accuratè voluissent; ex quibus certi facillimè fierent, spiritalem futuram Redemptionem, & Seruatorem è scelerum seruitute nostros fuisse animos expediturum; idq; meritorum pretio, quæ nobis pareret paupertati obnoxius, & contemptui opportunus, iniuriarum patiens, & sanguinis sui profusus, ad hæc ipsius vitæ prodigus, quemadmodum Isaias, Zacharias, Ieremias, alijq; Prophetæ disertis verbis prædixere.

CXXVIII. Quod si rem lentius perpenderimus, se se

Tēporaria Redēptio nec Deum decebat, nec conueniebat hominibus.

nobis oppidò dabit obuium, huiusmodi promissum, nec Deum decere, nec mortalibus conuenire; nullius deinde esse ponderis, nec facere ex æquo satis; nullamq; iustitiam tribuere personarum meritis, quæ illa obtinerent. Deum minimè decebat, tùm ob Dei immensam magnitudinem, tùm ob muneris tenuitatem. Tantum abest, vt Christus acquiescat hoc in munere, vt illud potius negligat: Hoc fuit causæ, cur Christus in deserto Regium diadema aufugerit, cum Regium illi honorem deferre turbæ conarentur. Regem quidem contendebant salutare; sed Regem, ac Dominum temporarium; & adeò abhorret Christus ab his fluxis, caducisq; dignitatibus, vt vel fuga illas declinet; *Fugit iterum in montem*; quando Iudæi illum in Crucem rapturi, qua nostræ immolauit libertati suũ sanguinem, inexplebili flagrantes odio quæsiere in horto, idem obuiam vltrò illis processit: *Surgite eamus. Ecce appropinquat, qui me tradet*: In deserto tamen nullo habuit pretio coronam, quã fugit. Illic enim de spiritali animorum Redemptione agebatur. Hic de Regij diadematis Maiestate: Cũ vero Christum non aucupari honores, sed animos pellicere contendat, animorum causam acturus, se sponte committit viæ: *Eamus*: quæsitus ad coronam, se fugæ dedit: *Fugit*. Quanto maximo pretio duxit animos, quos quærebat; & nullo, Regium insigne, quod fugit; suæ hocce in facinore Diuinitatis argumentum nempè exhibuit. Quidquid sub isto est Sole malus dæmon Christo promisit: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me*, cùm tandem voluit periculum facere, an Christus Dei esset filius; Et hoc pacto Diuinitatis paratur agnitio? haud prorsus paratur. Hac secum vsus Dæmon argumentatione. Si hic homo mortalem hanc gloriam inuolat, mihiq; Numinis honorem tribuit, Mundi gloriolam animi præfert vtilitati, in quo se hominem tantummodò probat, ac proinde Diuinitate est alienus. At verò si me Numinis Religione afficere penitùs negat, & fluxum, ac mortale decus repudiat; si habet despicatui honorẽ, ne me de genu adoret, fidem profectò facit aliquid se esse homine maius, hominem quidem, sed supra hominem Deum;

Ioan. 6.

Matth. 26

Matth. 4.

um; Nam mundi fastigia paruipendere, vt maximo animus pretio habeatur; primas animæ concedere, id est, gratiæ munera temporis vtilitatibus anteferre, solus Deus tanto est facinori par, siue id in proprij, siue in alieni gratiam animi præstetur.

CXXIX. Dæmon hic, qui in præsens Christum non agnoscebat, simul, atq; illum illustrissimum adeò, sibiq; proprium facinus patrantem aspexit, cum nonnullo post tempore illi occurrisset in Capharnaum, toti hominum saluti dedito, & hominibus à Satanæ seruitute eripiendis incumbenti; & postmodum in Gerasenorum Regione cum eadem obeuntem munia intueretur, magnum extulit clamorem, eumq, Christum Dei esse Filium, sibiq; planissimê notum, totis manibus indicabat: *Quid nobis, & tibi IESV Nazarene? venisti perdere nos, scio te quis sis Sanctus Dei. Quid mihi, & tibi est IESV Fili Dei Altissimi. Obsecro te ne me torqueas.* IESVM Filium Dei Altissimi veneratur malus Dæmon? ancipiti antea trahebatur cura, & nullum non mouit lapidem, vt hoc agnosceret; modò tamen se id cõpertum, perspectumq; habere fatetur? quis Dæmonem hoc de arcano fecit certiorem? ex rerum gestarum proprietate in Diuinitatis agnitionem se se induit; quippè quem humanarum rerũ contemptorem, animorum salutis satagentem, mortalis aspernantem gloriæ, & vindicantem mortales à dæmonũ seruitute, quã perpetiebantur, conspexerat, rectè conclusit Dei esse Filium, suiq; Parentis simillimũ, istius modi enim prouinciam vnus poterat Deus inire; hoc sibi in maioris gloriæ loco ponit, quia suum hoc esse Regnum ducit. Et qui in rei alius spe est, egregiè admodum fallitur. Latronum ille felicissimus, Christum affixum Cruci rogauit enixè, vt suo in Regno tantillam illius curam ageret: *Domine memento mei, dum veneris in Regnum tuum*: quo excepit responso rogantem Christus? *Hodie mecum eris in Paradiso.* Regnum Latro, Paradisum Christus nuncupauit. Qua id mente? Ne scilicet in mentem cui veniret, ne vè Iudæi, qui hæc accipiebant arbitrarẽtur, se Regnum aliud habere curæ, nisi cœleste tantum; ideò Paradisum dixit,

Luc. 4.

Luc. 8.

Luc. 23.

quod Regnum Latro appellabat. Terreſtria enim Imperia, & mundi felicitates vel minimò duxiſſe pretio alienum prorſus eſt Chriſti moribus; à ſuprema enim Dei Maieſtate abhorret, exigui adeò momenti res, vel vili in numero habere.

CXXX. Qui verò huiuſmodi rerũ, nec hilum ſibi retinuit, quid ſe in terras conferret, vt mortem ſubiret, ac ſanguinem funderet, quo ſuis illas compararet? aliàs ea ſuis amaret, quæ odiſſet ſibi. Ad hæc, infinita propemodùm erat populi vis: quid reliquum fieret cuiq; ſi tot inter diuiderentur. Maiori hominum parti obtingeret tenuis res. Cæteri natu maiores fato iam functi nulla afficerentur mercede, cùm maximus ſit illorum numerus; quorum permulti in Deo idoneis demerendo officijs, nullam prætermiſerant laboris partem: Vnde longè iniquiori eſſent conditione, ſiquidèm qui cæteris labore præſtiterant, nullius fierent mercedis compotes. Quod quidèm refragatur Diuinæ Iuſtitiæ, & æquitati, quam Deus amat vnicè. Mortalibus etiam minimè conueniret, quippè vel ex ijs, quibus cecidiſſet ex ſententia res, cum in eo verteretur felicitas, quòd armorum vi temporariæ dignitates pararentur, in magno quamplurimi ponerent diſcrimine, rerum ſubire viciſſitudinem; longiùs enim, & antiquiùs ducerent, aureæ acquieſcere mediocritati, vtiq; pace, quemadmodum optimus quiſq: Philoſophus edocuit. Nullius deinde ponderis promiſſum erat; cum tota in eo res eſſet, vt temporario, ciuiliq; Imperio totus ſubigeretur Orbis; quod ingẽtis quiſque ſpiritus vir non magni faciendum putauit. Rerum deinde diuiſio magna fieret iniuria; Qui enim diuinis ſub legibus prima fecere ſtipendia, ex mundi teruncijs nihil caperent pro mercedè; natu verò minores ex aſſe fierent rerum Domini, quantulæcunq; ſunt.

Iudæi Meſſiæ aduentui primo adſcribunt eã gloriã, quam in ſecundo exhibebit.

CXXXI. Probri loco æſtimant Iudæi, ſublimem humilitatem, paupertatem prædiuitem, glorioſiſſimum contemptum, quem primo ſibi aduentu Aſſertor induit, obfirmatèq;. pergunt bellatori Meſſię ſpem ſuam addicere, qui humanum ſanguinem ſitiat, & totum Victorijs Orbem luſtret.

Cum

Cùm enim Hebraicus populus nunquam Diuinis beneficijs respondcrit, quæ eximia Christus primo in aduentu cõtulit, amat abnuere : & explanato præposterè rerum ordine primo adscribunt aduentui eam gloriã, quam Prophetici, & Euangelici Scriptores in altero ei attribuunt. *Cum autem venerit filius hominis in Maiestate sua, & omnes Angeli cum eo.* Luc. 9.

CXXXII. Idem omnes prorsùs sentimus, videlicet extrema mundi fortuna eundem Orbis Seruatorem ad iudicium exercendum, sententiamq; pronuntiandam gloriæ circumquaq; ac Maiestatis micantem radijs è cœlo descẽsurum, vt est Danielis Oraculum; quemadmodùm veteres Iudæorum Rabbini, recentioresq; ad eandem prædictionẽ explanationibus prudenter asserunt. Nostra deinde nihil quidquam sententia discrepat tùm à veterum Rabbinorũ, tùm à melioris notæ Recentiorum sensu; nempè Messiam primo in aduentu totum se dediturum mansuetudini, ac paupertati, id enim præmonebat Zachariæ Vaticinium: *Exulta filia Sion: Iubila satis filia Ierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & Saluator, ipse pauper, & sedẽs super asinã.* Ita etiã inter nos, illosque cõuenit, suis meritis, ac sãctimoniæ studio, suiq; sãguine testimonij suos fuisse vinctos absoluturũ vinculis, vti Vates idẽ prędocuit: *Tu quoq; in sãguine Testamẽti emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Deinde Seruatorem principi quoq; aduentu se se ad omnem patientiam comparaturum, & ipsa afficiendũ morte, quo vitam, animiq; salutem mortalibus pareret. Accipe Isaiæ Oraculum: *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* Omnis in eo vertitur controuersia, nam qui sua Christo nomina sunt professi, contendunt, Redemptorem Orbis aduenisse anno abhinc millesimo sexcentesimo sexagesimo; & in Crucem actum oppetijsse mortem in Mortalium salutis gratiam. Iudaismi verò sectatores illum fuisse Assertorem pernegant, quo suis à maioribus inuidiã tanti criminis transferant, & notam deleant ingratitudinis, vti ea extitit, quam sibi ex illata Liberatori suo nece inussferunt.

Zach. 9.

Ibidem 13.

Isai. 53.

Nostra

CXXXIII Nostra veruntamen à sententia stat Dominus idem,ac rerum conditor, qui ingenti admodum prodigiorumvi,quæ vnus tantummodò Deus edere potuisset, eā planè confirmauit, prædictionum præscripta sua in vita,nece, & rebus ab ipso gestis religiosè admodum obseruans. Obfirmata verò Iudæorum cæcitas id vnum laborat, istius modi veritati obstrepere: modo sacras præpostere literas explanans, modò effutiens,mortalium vindicem primo suo aduentu Maiestatis vndiq, radios emissurum, alterius aduentus gloriam primo attribuens: Interdum ineptit, atq; duos esse hominum Redemptores, quorum alter totum se laboribus deuoueret,gloria circumflueret alter: Interdum, ea, inquit,aduenisse tempestate,qua Titus Vespasianus extremam ruinam Templo intulit,sed illorū ob delicta subduxisse se se hominum conspectui. Verum quòminus illis appareat,sua ipsorum cæcitas in causa est,ne eum intueantur;& causa est cæcitatis,qua laborant,infidelitas,qua illum repudiarunt.

Variæ Iudæorum ineptiæ.

Ostenditur duplex Messiæ aduentus.

CXXXIV. Contentis admodum vocibus Sacra testātur volumina duplicem vnius Redemptoris aduentum:primum propediem futurum:vt clamat Isaias: *Prope est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur*. Secundum extremo voluentium seculorum die: vt monet Ioel Prophetes: *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis*. Primo vsurum pro satellitio paupertate docuit Zacharias; futurū ignotum mortalibus, monuit Isaias. Altero summa in Maiestate venturum, monet Daniel; & Dauid, omnium se daturum in conspectum, illustrissimis diuinitatis suæ radijs vndequaq; effulgentibus.

Isai. 13.

Ioel. 2.

CXXXV. Ex hoc Nemo erit,qui dubitet,duplicem esse Messiæ aduentum; cum res adeò è regione oppositæ, quas Vates indicant, uni, eidemq; aptari minimè queant:vt quidèm sunt, quamprimùm aduenire, & aduentum ad extremi iudicij diem differre:paupertatem induere, & humilitatem, & maxima vti potentia,ac Maiestate;studere,ne agnosceretur, & omniū oculos sua luce ad agnitionem prouocare.

care. Ipsi etiam Thalmudistę ad illa Ecclesiastę verba: *Nihil sub Sole nouum*, duos, inquiunt, futuros Messiæ aduẽtus, non tamen duos Redemptoris munere esse functuros; vt inani posteà adducti mente Rabbini aliquot immersi caligine docuerũt, impliciti nimirũ vtriusq; aduentùs discrimine. Ineptit igitur in hunc modũ hæc imperitorũ hominũ natio; alterũ Redẽptorẽ fortunis omnibus destituendum, & infima hominẽ sorte futurũ; hic, inquiunt, Iosephi fuit filius; ità Christo faciunt nomẽ. Alterum Dauidis Filium, hominum pecuniosissimum, & gloriosissimum futurum: hunc ipsi in spe habent. Prædicandã prorsus cæcitatem! Si enim Iosephi, vt credebatur, Filius verus extitit Messias, quem Vatũ promissa collimauerant, cur suã illi Fidẽ non adiungunt? Curuè, cum ipsę doceat, se Orbis esse Assertorẽ, qui suo illum sanguine ab interitu vindicaturus aduenit, & qui extremo die vitæ rationem à mortalibus exacturus Maiestatis solium insidens accedet, cur, inquam, non illum excipiunt Christianisq; Mysterijs initiantur? Si enim Christus Messias vere fuit, qui præcipuum inter Prophetas, tùm qui fuere, tùm qui futuri sunt, decus obtinet; & quem Deus legauit in terras, vt in confesso est hosce apud Rabbinos, certum omninò est, non potuisse Christum vllius se mendacij alligare, vel alios in fraudem illicere; Dei quippè Prophetarum mentiri minimè est, nec alijs in minimi re momenti imponere, nedùm in maximi. Eccles. 1.

CXXXVI. Hoc Rabbinorum somnium, ac deliramentum Chaldaicæ, ac septuaginta Interpretum Editionibus immanè quantum aduersatur: Et nemo vnquã fuit è Talmudistis, qui duplicem agnouerit Redemptorem. Et si Iudæorum traditionibus standum est, illorũ nulli per illas licèt à Talmudistarũ disciplina desciscere; quod tamen recẽtiores hi Magistri peccarunt; qui enim deficit à veritate, in ipso fluctuat mendacio. Nihil est dubij, sibi Deum mortalitatem induturum, & sanguinis sui pretio nostræ facturũ pretium libertati: ità enim Sacri testantur Libri. Extraque controuersiam est, vt constat ex ipsis Scripturæ Sacrosanctæ Oraculis, absoluto Redemptionis opere, quod Refelluntur Iudæi, qui duplicẽ Redemptorẽ somniarũt.

Deum

Deum maximè decet, reuicturum è tumulo gloriosè, & superos petiturum victorem, quo cœlestem adiret hæreditatẽ, & in illius possessionem familiares suos induceret, quẽadmodum euentus in Christo omnia excepit. Deinde tabescente iam Orbe, magnis gloriæ, Maiestatisq; radijs circumfusum iterum in terras descensurum, quo dicta mortalibus die vitæ rationem exigat à singulis; Itaq; si Sacræ ipsæ Literæ hoc apertissimè comprobant; & causam afferunt Christi miracula, ac gesta, cuius est mentis asserere, duplicẽ futurum Redemptorem vtrũq; merè hominem? Cùm nullus hoc pacto valeat Redemptoris munia obire. Redemptoris quippè conditiones describit Isaias in hunc modũ:
Isai. 9. *Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis*. Et cũ inter ea, quæ hoc loci Vates Redemptori attribuit, Diuinitatis ei fastigium deferatur, *Deus*; & pacis principatus, *Princeps pacis*, rectè concluditur, contendentibus Iudæis vtrũq; Redemptorem, quos fingunt, non humanam conditionem præteruecturum, illorũ nulli Redemptoris honorem iure adscribi. Deinde si Seruator alter bellico instructus veniat apparatu, & non pacis parens, ac Princeps, vti prædixit Isaias, cum licèt Principẽ dixerit, *Princeps pacis*, iam alium esse à Redemptore, quẽ destinauerat Numen; qui enim Diuino iussu hanc erat subiturus prouinciam, ille erat quem Vates prædocuerant, at verò Diuinæ voluntatis Interpretes huiusmodi Redemptorem, militaribus scilicet assuetum artibus ne somniatunt quidèm.

CXXXVII. Humanæ salutis Assertori indit Isaias nomen, Pacis Principi, & Authori: quem Iudæi bellicæ laudis compotem, ducemq; egregiè martialem effingunt. Vnũ tantum Messiam loquitur Sacra Pagina: *Filius datus est nobis*: Recentiores Rabbini duo futuros contendunt, quâ id de causa? Ipsi etiam cœlestes ciues hunc in errorem arma cepere, vtpotè qui Prophetarum eloquijs apprimè docti. Sermonẽ cum Apostolis Angeli faciebant die illa, qua die mortalium salutis Author se triumphator in Cœlum retulit, cumq; illis animos, spemq; facerent, quod illum gloriæ

solio

ſolio inſidentem, agentemq; mortalium iudicem extremi iudicij die eſſent viſuri, effati ſunt in hæc verba: *Hic IESVS, qui aſſumptus eſt à vobis, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in Cælum*; Veniet ille quidèm, inquiunt cœlites; ſed ad ſupremam Orbis lucem veſtram periclitabitur ſpem: iſtum ipſum IESVM, hoc eſt, Redemptorem ſperate: *Hic IESVS, qui aſſumptus eſt*. Hunc ipſum iubent Angeli opperiri, quid non alium? quia nec maiorum memoria, nec voluentibus ſeculis non niſi hic idem eſt venturus. Cuius rei ea poteſt adduci cauſa; quidquid alter exequi poterat, poterat etiam hic, ſiquidèm iure fungitur vniuerſali cœlo, terraq; *Data eſt*, inquit idem, *mihi omnis poteſtas in Cælo, & in terra*. Itaq; ſi omnia huiuſce ſunt poteſtatis; & partes, quas alius, hic implere valet, rem actam alius profectò ageret: nam quidquid hic non egit, facto non opus erat, atq; ita non id negotij alij mandaret Deus, qui ſuperuacanea perpetraret; diuinæ mentis conſilia, atq; decreta rei huiuſmodi videlicet reclamarent: neq; enim Deus dat in mandatis, vt fiat, quod damnet æquitas; neq; ſua refigit decreta; id enim eſſet ſecum pugnare; ſuarum quippè conſtantiæ ſanctionum, & oraculorum veritati iret obuiam. Sacræ teſtantur Literæ Mundi Redemptionem ac libertatẽ futuram ſpiritalem; certant Iudæi, Temporariam. Sed qui ſtabit hoc Iudæorum delirium, cùm ſacris impudenter libris aduerſetur: in quos inſurgere ſolùmmodò valent, & noctes, & ſomnia. Pudet vel calamum meminiſſe Rabbinorum ineptias. Prædixerat Iſaias, magnam Redemptorẽ ſuſcepturum prolem. Iudæi (quæ eſt illorum caligo) de liberis hominum more ſuſceptis Iſaiam explanant; cùm de illis Vates ſermonem haberet, quos Fides, atque Religio orbis pareret Aſſertori. Sionem montem, inquit Prophetes idem, omnes longè eſſe ſuperaturum montes: Hæbrei verò ſummam per inſcitiam tradunt, id Meſſiæ in aduentu ad literam (quod aiunt) eſſe euenturum; Sione ſcilicet toto vertice alios ſupereminente. Quàm magnæ rei inſtar habet hoc prodigium! vt ſuã Deus tot ante ſeculis fidem obſtringeret in Meſſiæ aduentu ſoluendam! quid res eſt,

Marc. 16.

Matth. 18.

minetur in Cœlum mons, an pede sit non altior vno? Ducendum nè teruncij hoc est immensam apud Numinis Maiestatem. At si legitimo explanetur sensu, hoc est; si in Sione monte Christus, Patriarchæ, ac Prophetæ in alijs exprimantur, quos inter tantùm Christus caput extulit, quantùm Libani pulcherrimæ Cedri humiles solent inter arbores; penitissimum tùm temporis mysterium indicat.

CXXXVIII. Sacri cecinere Vates, eam allatū iri à Christo pacē; vt quibus homines gladijs vterentur, ac telis, effingerent in vomeres; ac bellica deposita ferocitate cicurarentur. Quod Synagogæ Doctores literali, quod aiunt, sensu interpretantur, cum debeat spirituali exponi, ob pacem nimirū, qua homines Dei adoptione donati afficiuntur: quemadmodū in Ferarū immanitate adūbratur scelerū iniquitas, quā diuini sermonis virtute exuunt ij, qui ab stultitiæ tenebris, ac flagitiorum cęno se se traducunt ad Deum; atq; vnam deinceps amant sanctimoniam, integritatéq; morum. Ad hunc fermè modū, & explanantur, & explanari debent cætera Vatum Oracula, quæ de Redēptionis mysterio eloquuntur. Quæ quidèm ita præpostera explanatione donant excæcati Iudæorum Rabbini, vt multa indè summa Numinis perfectione indignissima enascantur; quæ tamen illorū authoribus, authorūq; sequacibus vitio Psalm. 118. ducuntur, ac dedecori. *Pax multa diligentibus Legem tuam, & non est illis scandalum.* Multa (inquit Psaltes Regius Deum alloquens) fruuntur pace, qui toti sunt in tuæ Legis amore: nihil in illa habent obuium, quod animum mordeat, aut auertat. Cumq; nihil in Christo sit quod possit apud homines venire ad inuidiam; Vni tantum Iudęi offendunt in Christo; indè ad offensionem ducentes argumenta, vndè ad gratitudinem incitamenta accipere æquum vehementer erat. Et quia bellatorē Christum expectabant, reijciunt, si Pacificum damus. Iure dicas mente affectos; qui nesciunt Messiæ gloriā non armorum strepitu, sed pacis tranquillitate esse collocandam. Flexo iam in Vesperā suæ Resurrectionis die, conuenit Assertor in Cęnaculo discipulos, nutantes etiam nùm in suæ gloriæ fide, quos, vt

conti-

contineret in officio, salute, suaq; pace impertiuit: *Pax vobis: ego sum*: Vt fidē faceret suæ gloriæ, suæ pacis contulit beneficium. Ecquis est qui non vertat amentiæ, perillustri ornatum gloria expectare, & militaribus accinctum armis velle. Vt etiam insaniæ est Regijs ciuiliter armatum fascibus venturum credere, qui humanarum rerum contēptum, superborum fastuum vilipendium, & iactantiæ odium vt edoceret, hanc in terras inijt expeditionem: Suis ipsorum gladijs, vt aiunt, Iudæos iugulemus, id est, celeberrimò inter ipsos Vaticinio, Iacob videlicet, etiam, atq; etiā iterato. *Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat, qui mittendus est*: vbi animaduertant Hebræi, quod eos forsan ad hanc diem fefellit, nimirum nō esse prædictionis sententiam, extinctum Reges iri, sed faciendam sceptri iacturam. Quippè circa id tempus, quo natus Seruator est; interierāt prorsus Reges, sed perstabat adhuc insigne Regium; Christi aduentu non tantum Regiæ Personæ, sed Regale etiam sceptrum defecit; ad Messiæ conspectum, ad quem vnum Regium fastigium Lex deferebat, & Prophetæ: non modò qui tractarent, sed qui tractaretur, Imperij clauus perijt. Roges huius rei causam? Baptistam accipe in primo parænecticæ suæ orationis vestibulo: *Pœnitentiam agite*, ingenti clamabat voce, *appropinquauit enim Regnum Cœlorum*. Appulit Iudæam cæleste Regnum Messiæ ductu; iccirco expirat in Iudæa sceptrum, quia nouum enascitur: illud vtpotè quod minoris dignitatis extinctum est, quippè hoc maioris præstantiæ inferebatur. Cùm enim cœleste inter, terrestreq; Regnum non amicè conueniat, huius ex ruina illi gradus construitur ad ascensum: Quo certè testimonio se elapsum è Cœlo Regem apertissimè Christus demōstrat; Siquidem non adijt terras, quò terrestre firmaret Imperium, sed quò excitaret cœleste; non quò terrestrem Ierosolymam ab interitu temporario vindicaret; sed quò cœlestem æternæ vitæ auris afflatam constabiliret: non vt erat Iudæorum spes, sed vt erat mortalibus vsui.

Ioan 20.

Genes. 46.

Matth. 3.

Eę natę ad sceptrū manus, quæ diuitijs nesciunt occupari.

CXXXIX. Et quidem Christum Regem esse contemptæ opes, & habitę despicatui diuitiæ possent Iudæos apud

argumento esse; eæ quippè natæ ad sceptrum manus, quæ diuitijs nesciunt occupari. In Pilati curia per ludibrium Christus appellatus est Rex: *Aue Rex Iudæorum*: In Caluariæ monte hoc illi honoris delatum est, ita verè, vt Iudæos momorderit non mediocriter: *Noli scribere Rex Iudæorum*; Si non eos apud Pilatum solicitauit hæc cura, quid eos modò pungit accerrimè? illic attrita licèt purpura induebatur: hic intima etiam spoliatus tunica sola dolorum patientia armabatur: Regij aliquid illic fastus, hic solius paupertatis supellex effulgebat. At verò tunc propior ad Regiam dignitatem Christus, cùm nihil habet Regij splendoris. Enim verò iccircò Iudæi non resipiscunt, & nostræ

Diuitiarũ sitis Iudæos amouet à Christi fide.

Redemptionis cõpotes fiunt lucis, quia inexplebili ardent terrestrium fortunarum siti: Postquam Christus extruendis in altum diuitijs alumnis interdixit suis: *Nolite thesaurizare*: ad oculorum perspicacitatem sermonem intendit:

Math. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex*. Qua id de causa? nempè si oculi diuitiarum studio non illiciantur, acutiori haud dubiè vtentur lumine; si verò inhient diuitias, inuoluentur prorsùs caligine: *Hoc dixit, quia si adieceris animum opum solicitudini, extinxisti lucernam, obtenebrasti tuam animam*: inquit Theophilactus. Heli oculi ea sunt affecti cæcitate, vt

1. Reg. 3. Templi luce frui non valerent: *Oculi eius caligauerunt, nec poterat videre Lucernam Dei*. De Samuele testatur Sacra

Eccles. 46. Pagina, suo in fonte hausisse oculis lucem: *Vidit Deum Lucis*. Qua, hic, de causa acie viget acutissima, & ille cæcitate laborat immedicabili? Heli nempè eximio rerum humanarum amore tenebatur; oculissima illi tellus erat, quæ oculis admota nocebit non vulgariter. Samuel autem parui adeò pendebat humanas opes, vt illi hoc Sacræ Litteræ

Ibid. testimonium dederint: *Pecunias, & vsq; ad calceamenta ab omni carne non accepit*. Eam obtinuit Samuel oculorum perspicacitatẽ, quia illos terrestri pulueri est furatus. Componant se se Iudæi ad Samuelis exemplum, & obductas cæcitatis nubes videlicet dissipabunt.

CAPVT NONVM.

Iudaeorum improbatio Orbis concinit libertati.

CXL. SVperiorum capitum quodlibet, quibus de egimus in altera hac Veritatis Harmonicæ parte, argumentum est, quòd ipsismet oculis exponit, iamdudum aduenisse Messiam, huncq; esse Christum IESVM nostrum omnium Dominum, ac Seruatorem. Quod si vnumquodq; ineluctabilem sortitur vim, quod desumitur ex supplicijs, quæ Deus expetiuit, expetitq; in præsens à Iudaico populo; postquam sceleratas Christo manus intulerunt, plus roboris videtur obtinere, ipsisq; sensibus percipi. Alia enim argumenta à Vaticinijs eruuntur: quæ annum abhinc millesimum sexcentesimum sexagesimum absoluta sunt; hoc autem innititur prædictionibus, quos euentus excepit protinùs, quò sibi fidem adstruxere; illamq; indies firmare perrexerunt ipso annorum decursu, quot in nostra vsq; tempora effluxerunt; quibus temporibus ipsis se videndam oculis exhibet, manibusq; attrectandam castissima illius Veritas. Quò teneantur cętera, Sacrarum Literarum cognitione est opus: Verùm hocce argumentum negotio haud magno cōparatur: animum spectat assequendæ veritatis percupidum; & nulli obnoxium perturbationi: totæ debent ad alia mentis vires contendi; ad hoc abundè est intendi oculos.

Iudæorum improbatio maximā videtur vim obtinere, vt probetur Messiæ aduentus.

CXLI. Ad pauca igitur redactis, quæ fusiùs sexto capite partis primæ disseruimus, nobis erit in propatulo, irrogatam ante Christo necem fuisse hunc populum Deo in amoribus, & eximijs cultum beneficijs, vt Liquidò patet in Lege, quam illi tulit; in Prophetis, quos misit; in Prodigijs quæ in illius gratiam perpetrauit: at verò post illatam summam per improbitatem Christo mortem, incredibilem adeò hæc omnia subijsse vicissitudinem, vt totas ipsas vrbes, Regnumq; totum euerterit Victorum ira, oppresserit ruina

Iudæorum supplicia post illatā Christo necem.

Tem-

Templum, Populum abstulerit cædes, & quotquot fuere tátæ cladis superstites, aut pertulerint seruitutẽ, aut miserrimam proscriptionem, quin Deus quidquam deinceps haberet pensi tantillam illis opem afferre; aut illorum studere libertati, qua tot iam annos carent infeliciter. Ipsa supplicij seueritas, ac diuturnitas minimè malignè prodit, quàm graui Deum populus hic iniuria lacessiuerit, cum Messiæ illi fastigium inuidit, & ad mortem rapuit hominem

Prouerb. 16. veluti nefandis adstrictum sceleribus. *Pondus, & statera iudicia Domini sunt.* Et quidèm si Deus summè est iustus, vti re vera est, iustitiæ integritas ex criminis fęditate supplicij seueritatem æstimat: Cum igitur maximò in Iudæos animaduertatur supplicio, certum est peccasse ipsos sceleratissimè.

Tria pęnarum genera Israelitis minatus erat Deus.

Ose 3.

CXLII. Triá Iudæis pęnarum genera impendere hocce ob crimen, præmonuit Oseas. Primum; & obliuione, & odio habendos à Deo Israelitas. *Non addam vltra misereri Domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum.* Deinde abdicandos populi Dei nomine, & patrocinio. *Voca nomen eius, non populus meus, & ego non ero vester Deus.* Tandem à Diuino abire conspectu esse iubendos, & toto dispersos Orbe incertos sedium vagaturos: *Abijciet eos Deus meus, & erunt vagi in nationibus, quia nõ crediderũt in eũ.* Et exilij sortem Vates explanãs, quod ab Assertoris morte paterentur Iudæi, *Dies*, inquit, *multos sedebunt filij Israel sine Rege, & sine Principe, & sine Sacerdotio, & sine Altari, & sine Ephod,*

Amos 5. *& sine Teraphin.* Consonat Amos Prophetes: *Domus Israel cecidit, & non adijciet, vt resurgat.*

CXLIII. Assentitur huiusmodi Oraculo Isaias: *Dominum exercituum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester, & erit vobis in sanctificationem: in laqueum autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel: in laqueum, & in ruinam habitantibus Ierusalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Qui, inquit Vates, Deũ sanctificauerint, hoc est, qui Sanctã instituerint viuendi methodum, qui totum suæ mentis amorẽ illi dicauerint; qui illum, & timore coluerint, & spe;

illos

illos etiam Numen impertiet sanctimonia,& digna meritorum afficiet mercede. E contrà verò, quia Israeliticus Populus non hunc Deo honorem morum integritate conciliabit,à Fide enim,& in Deum obseruantia deficient,à sua illos beneuolentia,ac amore amouebit Deus,illosq; & cæcitate, & extrema opprimi ruina permittet, vt reapse post Redemptoris aduentum ipsi ijdem experiuntur.

CXLIV. Idem alio in vaticinio premonet Isaias: *Ecce ego mittã in fundamentis Sion Lapidem, Lapidem probatum, angularem, pretiosum in fundamento fundatum;qui crediderit,non festinet;& ponam in pondere iudicium,& iustitiam in mensura; & subuertet grando spem mendacij, & protectionem aquæ innundabunt.* Isai. 28.

CXLV. Atq; hos Prophetarum locos ea donant explanatione Talmudistæ: ipsiq, docent lapidis vicem suo in aduentu liberatorem Orbis obtenturum, in quẽ Iudæi impingerent, suumq; molirentur exitium; deinde antequã se se omnes ad Christianam Fidem tandèm aliquando aggregarent, futuros oppidò paucos,qui in beatorum Sedes adscriberentur,præ illis, qui sempiternis ignibus essent damnandi. Annotauit Venerabilis Beda ad caput quartum primi libri regum; vbi Sacra memorat Pagina, maiorem fuisse Hæbreorum vim, quos Philistæi infensissimi ipsorum hostes occidere, simul atq; Dei arca excepta in castra est, quàm priusquam in illa admitteretur: *Plures, veniente Arca, quam antea ceciderunt.* Antea enim quatuor millia desiderata sunt;postea triginta millia sũt extincta; Causam affert Beda: Arca nempè Christi typum exprimebat,& longè maiorẽ Iudæorum partem Tartarus deuorat illorum perfidiæ causa, postquam Christus transmisit in terras, quàm antea absumpserat, non quidèm Christi vitio; sed sua illorum obstinatione. Ea enim circa Sacrorum Librorum sensa affecti sunt caligine,vt rationis prorsus expertes,mentisq; inopes videantur: quod manifestè produnt, absona,quæ effutiunt: *Possumus dicere*, ait commendatissimus Beda, *quod quatuor millia virorum ante aduentum Arca perdiderit Israel in eis,qui ante Dominicæ Incarnationis tempus, minus*

Post Christi aduentũ maior pars Iudæorum damnandi.

Venerab. Beda.

per-

perfectè credendo, sperando, amando, & operando Legis *iussa spernebant : Allata autem arca triginta millia peditum maiori plaga perierint, quia S. Trinitatis mysterium ex Euangelio cum promissione denarij cęlestis accipere renuebant .* Et cum suauissimus planè sit concentus, quem inter se edunt vetus, nouumq; Testamentum, Prophetarum Oracula, & Euangelistarum sermones ; dissonum aliquid interserere summa ope nituntur Iudæi . Atq; in huiusce consilij ignoratione seueriùs puniuntur ; & mea quidem sententia, imò ipsiusmet Christi: non ita periculosè languent Iudæi, quod re vera cæcutiant , sed quod falsa de perspicacitate superbiant. *Si cæci essetis* (aiebat Christus illos alloquens) *non haberetis peccatum : Nunc verò dicitis : quia videmus; peccatum vestrum manet;* quid ita scelus in ipsis non extinguitur, quia sibi habent persuasum, oculorum acumine vigere se se? & meritò; nam re ipsa oculis sunt capti : *Cæci sunt, & duces cæcorum*, hoc ipsis testimonium dedit Assertor. Et cum caligine verè laborent, se lynceo valere acumine falsò iactant : Cumq; nulla sit lethalior cæcitas, quàm quæ suas agere partes perspicacitatem credit, nulla medicandum ope sit Iudæorum crimen, quia illorum cæcitas enascitur à superbia : ideo sceleris morbus exhauriet medicantium artem nullo prorsus operæ pretio, quia euidentiæ iactantia initium fecit cæcitati . Si errorem damnarent suum, si scirent, Sacras se Litteras nescire, & extimā corticem legere, non verò penitissima illarum arcana intropiscere, non damnarem spem, posse illos conualescere ; cùm verò nimium efferantur, credantq; se plus, quam id, quod res est, assequi cognitione ; cum sibi superbè admodum prædictionum intellectum arrogent, & nihil quidquam in Prophetarum interpretatione primo sint à littore prouecti, illos lucis superbia perimit, quos ingenua cæcitatis confessio sospitaret.

Iudęi non periculosè adeò languē, quod cæcutiant, quàm quod superbiant de cæca perspicaci tate.

Ioan. 9.

CLXVI. Meminit de Christi infantia Lucas ; prodiditq; litteris, quid illi Simeone cum Vate in Templo acciderit, cum illum Deiparens quadragesimo à Natiuitate die nuncupatura Numini in Templum duxit : Vt erat Legis præceptùm; & cum tres locupletissimos testes hocce in myste-

rio adhibuerit Christus, quo sibi fidem eliceret à Iudæis, obstant, quàm maximè possunt, suo vitio; non modò quia noctis pleni, sed quia superbiæ impotes; non quòd langueant oculi cæcitate; sed quòd cæcitas sibi oculos vendicet. Suis in libris quibus præstantiorem deferunt authoritatem, (in his præcipuum est decus volumini Thalmud) Prophetæ isti nomen indunt Rabbi Simeoni Iusto, Magistro,& Scholis,quæ Ierosolymæ colebantur, præfecto. Qui primus, quemadmodùm author est Euangelista, Christum vere Orbis esse liberatorem,disertis asseruit verbis: *Viderunt oculi mei Salutare tuum*. Alterum testimonium illud fuit, quo Messiæ agnitionem populo indixit: *Lumen ad Reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel*. Tertium, cuius rei contemplatione Messias fuerit natus, ennarrat, in in quorundam videlicet exitium,& in aliorum felicitatem: *Ecce positus est hic in ruinam, & in Resurrectionem multorum in Israel*. Luc. 2.

CXLVII. Simeon in Christi cognitionem se se inducit, quia suam illi fidem addixerat Deus,non mortalibus curis exuendum, quin suismet oculis humanæ salutis Authorem intueretur: At Iudæi tot illum prædictionibus negant agnoscere. Ad lucem,& gloriam dicit nasciturum,quia Ethnicorum luci totus est nuncupatus;vti nobis in perspicuo est: ad gloriã,quia Israelitico populo ingenti sanè gloriæ fuit, cuius è genere sibi mortalitatẽ adiunxit, Parentem sanctissimam elegit, Ecclesiam excitauit, Apostolis, Euangelistis, ac Discipulis quorum sibi eodem è populo delectum habuit; omnes quotquot sua illi nomina profiteri decernunt, excepit, excipitq; humanissimè. Verùm enimuerò, quia Prophetes vidit maiorẽ Iudaici Populi frequentiam Christo non esse daturam nomen, suæq; instituram perfidiæ, ac cæcitati, & Christum plerosq; omnes capite damnaturos; & huius sceleris caussa magnum illis supplicium fuisse irrogandum, & peculiari Dei cura deijciendos, præmonuit, Dominum,ac rerum conditorem Christum in plurimorum exitium, in multorum gloriam fuisse natum, ita nimirùm rebellium Iudæorum improbatione, ac supplicio nostræ

Christus ad Ethnicorũ lucem, et Israelis gloriam natus est.

Redemptioni fidem adſtruente. Rebelles, inquam, quia tota illorum ruina, ab animi perfidia emanat. Paralyticus ille, de quo Ioannes memorat, annos duodequadraginta Ieroſolymæ in Piſcina illo fuiſſe morbo detentum, Iudaicū populum referebat, vt placet Auguſtino, & Bedæ. Quem verò conatum adhibuit Chriſtus, vt illum reſtitueret in ſanitatem? quam admouit operam, vt reſtringueret paralyticum? quæſiuit, an vellet ſanari: *Vis ſanus fieri*? Quid? eſt aliquis ita ægritudinis amans, qui nolit ab illa eximi? Iſraeliticus is eſt populus (quæ eſt illius inſania.) Ea propter non ſalutem comparat, quia abnuit: ſimul atq; opem voluerit admouere, ſe ſe oppidò confirmabit. Sed non indignum obſeruatione, quod Chriſto reddidit Paralyticus: an ſalutem amat, rogat Seruator? *Hominem non habeo*: excepit ille: quod quidèm reſponſum non aptè videtur interrogationi congruere: Non quæritur, an hominem habeat, ſed vtrum bene velit habere? Si igitur valetudinis ſtudium inquiritur, quo nam pacto reddit carere ſe homine? O eximiam ſanè in Iudæos inuidiā! Velint, nolint, id vnum fateantur neceſſe eſt, vnum ſcilicet hominem illis ſalutem reſtituiſſe, Chriſtum nempè Deum, & hominem: icircò quatenus non hic acceſſit, ingraueſcebat in Dies morbus; cùm enim in huiuſmodi paralytico Iudæorum typus haberetur, qui Chriſto ſpem ſuam addixerant; dum mortalitatē hic non induit, decumbebat ægrotus lethaliter. Vbi tamē Deus factus homo aduenit, reuiuiſcere cæpit ægrotus: & quidèm illi fuit ſanitati velle ſanari: *Vis ſanus fieri*? quod ſi Iudæorum cæteri non ſalutem adſpirant, ſanitatis odio ſibi ducant. Vnum adhuc in præſens expendam eodem cum Auguſtino, & Beda: Perpendunt cęleſtem aulicum, qui ad commouendam aquam accedebat: aquam deinde, quæ reciproco ad piſcinæ crepidinem illiſu turbabatur: aiuntq; ab Angelo Chriſtum ad terras delatum deſignari; Angelum enim, interprete Malachia, Deus nominauit: *Angelus Teſtamenti, quem vos vultis*. Turbatam Lympham Populi Iudaici proluſiſſe turbationi in Seruatoris obitu. Sed quod præcipuum eſt annotatu, indicat Euangeliſta, nimirum

Ioan. 5.

Languent Iudęi, quia ſanari nolunt.

Angelus, qui Piſcinæ aquam mouebat, Chriſti gerebat typū.

Malac. 3.

rum ita minimè multos enumerari, qui aquæ ope vindicarentur ab affecta valetudine, vt vno quoq; anno vnus tantùm fieret compos sanitatis: *& qui primus descendisset post motionem aquæ, sanus fiebat*. Deus immortalis? non effusum Christi sanguinem, acerbissimosq; cruciatus hęcce exprimebat aqua? non ideò Christus mortem occubuit, vt copiosissima Redēptione salutem omnibus pareret? Quid ni? Non aderat ingens languentium vis? *Iacebat*, inquit Ioannes, *multitudo magna languentium*: quid ergo vnus tantummodo init sanitatem, cū omnibus suppetat medicamentū? Vnus expeditur morbo, idq; in annos singulos? etiam. Turbata enim voluitur piscinæ aqua, id est, laborat Iudaicus Populus animi perturbationibus agitatus; & vbi in Seruatoris perpessione capti sunt Iudæi cæcitate, pauci admodū saluti consulunt, vt in vnumquemq; annum vix vnum enumeres, (scelestos loquimur, & obstinatos) non opis defectu, sed mentis vitio, non quia haud præsentissimum adhibeatur remedium; sed quia turbato versantur in fluctu; non deniq; sibi gratulantur sanitatem, quia negligunt sanari. Cumq; voluntario implicentur morbo, immedicabilem reddidere: tametsi ipsorum peruicacitas nostræ libertatis veritati testimonio sit haud contemnendo.

CXLVIII. Imo Diuinam ita Fidem comprobat, huiusmodi perfidia, vt consonet musicè Prophetarum oraculis: Isaiæ: *Et erit vobis in sanctificationem, in Lapidem autem offensionis, & in petram scādali domibus Israel, & in laqueum, & in ruinam habitantibus Ierusalem.* Amos: *Hæc dixit Dominus; super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non cōuertam eum, pro eo quod vendiderit pro argento iustū, & pauperem pro calceamentis*. Vt verò scelus hoc, quod tanto sibi fuisse dolori testatur Deus, vt illius causa populum reiecerit non iterum excepturus, fuisse Redemptoris coemptionem, necemq; apertū fiat, id præmonendum duximus, egisse prius Vatem de triplici Iudæorum peccato, quibus maximam in se Dei inuidiam conflarunt: quæ quidèm flagitia vulgo explicantur in hoc modum.

Isai. 8.

Amos 2.

CXLIX. Scelus omnium princeps consciuere filij Ia-

Tria Iudæorũ peccata, quæ diuinam irã acriùs lacesserunt.

cob, cum Iosephum fratrem in Aegyptum dedere venum: quod scelus ita seuerè vltum est Numen, vt flagitiosorum nepotes ducenaria annorũ seruitute oppresserit in Aegypto. Alterum illud fuit, cum cęlestes honores ad Sinæ radices vitulo tribuere, eodem temporis articulo, quo innumera illis beneficia, & contulerat, & pergebat conferre: adnectẽdus est huic sceleri duorum vitulorum cultus, cui Ieroboami tẽporibus impudentissimè se se decem Tribus dedidere: In huius flagitij animaduersionem à Salmanasare Assyriorum Rege ad seruitutem redacti sunt. Tertium memoratur Idololatria, cui ita Ierosolymæ erant addicti, vt inanibus simulacris non animantes modo, sed suos ipsos liberos immolauerint; eaq; animi tenacitate; vt Sacros Vates, qui fœda adeo facinora ipsis probro obijciebant, ac insimulabant, vita immisericorditer spoliauerint; vt Isaiam, Zachariam, Ieremiam, aliosq; egregia sanctitate Viros. Flagitiũ huiusmodi septuaginta annorũ seruitute redemerunt, quam Babylone Nabuchodonosor Rex illis imposuit; qua Esdræ memoria tùm Iudæos, tùm Israelitas exemit Numẽ.

Quartũ omniũ fœdissimum fuit Christi proditio.

CL. Extremum, omniumq; fędissimum scelus admisere, cum Christum IESVM vili admodũ pretio à Iuda perduelle coemerunt, & rapuere ad Crucem; id enim ipsius aduentus, de quo Amos, amplectebatur: Cuius flagitij alligatos Romani funditus debellarunt, & toto egerunt Orbe, Dei patrocinio destitutos, & illius iræ puniendos: quod quidèm non excutient iugum, dum obstinationi paruerint; & IESVM verè Messiam merito Redemptoris honore non affecerint. Ita enim vtrumque ipsis Testamentum minatur. *Dies multos expectabis me*, (Verba sunt Oseæ haece de seruitute Vaticinantis) *& post hæc reuertentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suũ, & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius in nouissimo dierum*. Apertius Christus: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta: dico enim vobis: Non me videbitis amodò donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini*.

Ineptè Iudęorũ aliqui Amos

CLI. Amos Oraculum Iudæorum nonnulli suo ipsorum scelere obcæcati præposteris explanationibus corrũ-

pere

pere summoperè elaborant, quæ tamen frigidæ sunt, nulliusq; ponderis. Ergo quidam venundationem iusti, inquiunt, de qua apud Oraculum, Iosephi fuisse. Quod ipsa, vt vulgus loquitur, Sacræ Scripturæ Littera omninò redarguit: huiusmodi enim scelus primum est; quod verò Deum impulit sui populi curam deponere, quartum extitit. Imo Iosephum à fratribus venum ire haud tantæ molis æstimandũ est crimen, vt illius contemplatione acerbè adeò desæuiret Deus in eius familiæ posteros, nullo temporis termino animaduersioni præstituto, vti post Seruatoris mortem in Iudæos inuectum est Numen: nullo itaq; pacto de scelere in Iosephum commisso expediri valet vaticinatio. Vaticiniũ interpretantur.

CLII. Alij huius sententiæ sunt; nimirùm non posse hoc Vaticinium Iudaico aptari populo; Iudæi enim Christum emere; vnusq; tantùm Iudas venum dedit. Sed facilè eluditur hocce effugium; quantumuis enim Iudas præcipuum sibi locum tanto in facinore vendicauerit, Iudæi, qui hominem ad flagitium pretio inuitarunt, & pacta conduxerunt mercede, eiusdẽ fuere criminis consortes; æquè enim sceleratè peccat, & qui exequitur, & qui, cum potest, nõ vetat. Quemadmodùm licet Salomon Idolo Moabo Templum non construeret, hanc tamen in illum culpam conferunt Sacræ Literæ, quia fęminæ, quarum vtebatur consuetudine, illud simulacro posuere. Quam nos rem manifestiùs docet Iosephi venditio. Cepere consilium Iosephi fratres, vtilius sibi fore, Iosephum dare venum Ismaelitis: *Melius est, vt venundetur Ismaelitis*. Quam tamen venundationem Sacri testantur Libri fuisse Madianitis cõcessam; Ab ijs quippe Ioseph postmodum venijt Putiphari: *Madianitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto Putiphar Eunucho*. Si igitur Iosephus venijt Israelitis, qui dicitur Madianitis iuisse venum? Si alteri eam Iosepho iniuriam intulere, quo vtriq; pacto eius alligantur sceleris? quia Ismaelitæ, qui Madianitas comitabantur, non iuere scelestis obuiã sceleris immanitatem contuentes. Quod si, & fur, & consentiens eodem criminis implicantur commercio; eandem sceleris improbitatem tum Madianitæ, tum Ismaelitæ incurrerunt. Infringitur Iudæorum argumentum. 3. Reg. 11. Genes. 37.

Alij

Alia Iudæorum sententia de iusti venũdatione refellitur.

CLIII. Alij deniq; Rabbinorum adstruunt, Vatem hoc iusti venundationis peccatum non contulisse in eos, qui Iudæ tribum incolebant, in quibus Iudæi designabantur, sed in Israelitas, qui ab Assyriorum seruitute, in quam rapti fuerunt à Salmanazare, patriã minimè repetierunt. Ex quo nullatenus ipsi æstimandi sunt, quibus venierit Seruator, cũ Ierosolymæ non commorarentur per id temporis. Quæ quidem sententia à verò prorsus abit; Israelitæ enim vnà cum Iudæis manumissi sunt Ierosolymam, & in alias Israelis oras à seruitute, qua præmebantur; hanc ipsis potestaté, faciente Dario; quemadmodùm ex Nehemiæ libro apertè constat. Et Seruatoris Christi tempestate Monarchiæ clauum obtinente Herode Ascalonita, cui extincto suffectus est Archelaus eiusdem filius, etiam tùm in Palestinæ solo suis quæq; Tribus discriminabatur metis: vt planùm ex eo sit, quod in illas decem sint restitutæ Tribus.

CLIV: Si Rabbini nimia obducti caligine, Vaticinium in dubitationem adducunt, eo quòd adiunxerit Vates, Deum seuerè adeo suum in populum animaduertere, quia vẽdidit, *pro argento Iustum, & Pauperem pro calceamentis*; sinceros ad Zachariam oculos intendant, qui ipso de Domino sermonem habens Pauperem dicit: Accuratè deinde secum voluant, paruo adeo pretio Christum ab ipsis fuisse æstimatum, vt Prophetes Dei nomine veluti per iocum edixerit: *& appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: proÿce illos ad statuarium decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis*: Quo me creditis pretio æstimatum? & quàm grandi pecunia me Israelis filij coemerint? argenteis nummis triginta! Præclarum oppidò pretium! Nec temerè, singulari imò Dei consilio factum est, vt Iosephus, alijq; primæ notæ Authores consignauerint literis rem, quæ Iudaico Populo euerso funditùs contigit. Iudæos videlicèt paruo adeo pretio æstimari, vt illorũ triginta gemino constarent triobolo. Planissimè quidem voluit Deus fidem huiusmodi in re, eaq; tempestate facere, suum fuisse consilium, vt Scriptores fidei locupletissimæ literis proderent, Iudęos in sceleris animaduersionem, qui

Exiguum pretiũ, quo Iudæi veniebant.

Redem-

Redemptorem ſuum argenteis triginta vendiderant, triginta venum iuiſſe argenteo: & commendatam fuiſſe rem posteritati ab Scriptore nationis eiuſdem non contemnendo, vt quidèm eſt Ioſephus. Diuini enim eſt moris in flagellum vertere quod in flagitium mortales rapiunt. Quo Beniaminum Ioſephus demitteret, ſe ſe dedit in obſidem, ac ſeruum Iudas: *manebo itaq; ſeruus tuus pro puero*. Non aliter poterat eblandiri à Ioſepho, vt abeundi faceret Beniamino copiam? Diuinæ id erat æquitatis conſilium: illa Iudam in hanc ſeruitutis mentem induit: Verba conceperat Diuina Aequitas, quæ Iudas ſolummodo proferebat. Sed quid hic negotij Diuina cum iuſtitia? Nempè, vt crimen deleat Iudas, quod admiſit, cum Ioſephus Iſmaelitis in ſeruum eſt venundatus; ipſe enim fratribus venditionis fuerat author. *Melius eſt, vt venundetur Iſmaelitis. Quid hoc iuſtitiæ ordine pulchriùs? Nempè qui hic ſeruitio ſe addicit, ipſe eſt, cuius conſilio in ſeruum venundatus eſt Ioſeph*; ait ingeniosè Rupertus. Serui ferat vicem, cuius conſilium alij ſeruitutem impoſuit; ſolemne enim Dei eſt re eadem pœnas infligere, quà homines vtuntur ad ſcelera.

Solet Deus ijs homines punire, quibus peccant.

Genes. 44.

Rupert. lib 9. cap. 9.

CLV. Verùm enimuerò quo planiùs omnibus fiat, debere exponi Vaticinium de Chriſti Seruatoris venditione, facturus videor operæ pretiū, ſi hoc loci inferam, quod Iudæi ijdem memorant ab Hadriano Imperatore factum anno à Chriſti nece octogeſimo: Ità nimirùm Seruatoris venundationem vlciſcente Numine. Coniecit in vincula Iudæos decem illorum quemq; tùm nobilitate, tùm literis præſtantiſſimum, ſuum deinde in conſpectum adduci iuſſos, qua de cauſa iuſtum vendidiſſent, rogauit, cùm capitis lege cautum inter illos eſſet, ne quis illorum ſuæ nationis hominem auderet venundare. Quæ illos Lex eiuſdem etiā ſupplicij alligabat, qui eiuſdem ſe criminis obſtrinxerant: ac tandem alijs, atq; alijs exceptos cruciatibus extremo iuſſit ſupplicio affici, quemadmodum ſui ipſorum Magiſtri ſubtiliter ferunt; & ad plenum Galatinus.

Hadriani Imperatoris conſilium de puniendis Iudæis.

CLVI. Rem Iudæi non eunt inficias, ſed vt veritati obtendant caliginem, ab Hadriano, inquiunt, Chriſtum haud fuiſſe

fuisse nominatum,ac proinde fieri posse, vt Iosephum à fratribus venditum Iusti nomine intellexerit. Abs re quidèm alienum prorsus videtur, asserere, Imperatorem capitis in eos sententiam fuisse laturum ex illorum Legis præscripto, qui quando huiusmodi facinus patrarunt, nullâ adhuc Lege obstringebātur;Hanc enim illis tulit Moses annis postea ducentis. Neque etiam in illos acerbè ità consuleret Imperator ob admissum ab illorum maioribus scelus ab anno iam tùm sesquimillesimo; nec illi huiusce rei vēiret in mētem. Ex quo ad liquidum exploratum est, quam venundationem vltus est Hadrianus fuisse eandem,qua Christum IESVM Iudæi æstimarant; Cuius Discipuli Romanum Imperium suæ admiratione Sanctitudinis latè impleuerant.

Diuino cō silio id genus supplicij Iudæi patiuntur.

CLVII. Deum nescit, qui Diuinam in hoc Iudæorum supplicio Prouidentiam non agnoscit: Vna enim Dei sapientia illud in nostræ Redemptionis testem poterat adhibere. Aeternum Parentem alloquitur Dauid Christi nomine: *Deus ostende mihi super inimicos meos, ne occidas eos: ne quando obliuiscantur populi mei, disperge illos in virtute tua, & depone eos Protector meus Domine.* Enixè Christus suo à Parente efflagitat, vt quid boni suis de inimicis sibi exhibeat; ne eos è medio tollat, vt sui cultores nullo vnquam tempore obruantur obliuione: dicantq; se non singularibus adeò beneficijs à Deo fuisse deuinctos; qualia profecto sunt, Deum fieri hominem, & in hominum gratiā parere morti. Ea propter Deo sedit, superstites fuisse Iudæos, & totum in Orbem diffundi, quò sacris ex voluminibus, quę secum afferunt, & eadem sunt, quibus vtimur, cognosceremus castissimam Orthodoxæ Fidei Veritatem: Deinde ex supplicio, ac Dei alienatione ediscceremus Diuinā æquitatem, maioresq; agerentur à nobis radices in Fide, cui cęlesti beneficio nomen dedimus.

Psal. 58.

Genes. 4.

CLVIII. Mortem Caimo non irrogauit Deus, & suum conseruauit Populum, vt vbiq; gentium profugus, incertusq; sedis vagaretur; Viuere Caimo, supplicium fuit, Iudæi damnantur exilio; quanquam enim illorum scelus omnibus

nibus sit nominibus immanius, superesse tamen voluit Numen, quò esset in propatulo crimen, cui se in Seruatoris morte addixerant, Cœlum in vindictam de Iudæis sumendam lacessens; quippè si Abelis sanguis suas ad Cœlum voces intendit è terra, Christi è Cœlo cruor clamorem in terras contendit suum. Frátricidij causa maledixit Caimo Deus: *Maledictus eris super terram*. Destitutus à Deo est Populus Deicidij ergo: *Non populus meus, & ego non ero vester Deus*. Verùm quis roget; si populi Iudaici scelus Caimi flagitium tot relinquit spatijs, quid seueriùs plectitur Caimus? *Maledictus eris super terram*. Non acerbiores maledictioni pœnas Caimus dedit, quàm quas à Iudæis Numinis alienatio experit: illa enim cælesti deijcit patrocinio; hæc etiam Deum prorsus auertit à Populo: *Et ego non ero vester Deus*. *Ose. 3.*

CLIX. Tria Sacris in Literis prolusere huic mysterio. Primum duo Izaaci filij prodidere, namq; Iacob minor natu Ezau præripuit benedictionem, quam licèt natu maior haud merebatur. Alterum expressere Patriarchæ Iacob benedictiones, quas Manasseo, & Ephraimo impertiuit; cũ enim Manasses Ephraimo præiret ortu, illum tamen Iacob dexteræ benedictione afficere prorsus abnuit, eamq; Ephraimo minori è liberis detulit; non vano immutatæ augurio sunt: Manasses quippè Israeliticam gentem adumbrabat; quæ primò nata iure beneficiario Diuina sibi promissa adscribebat: Ephraim verò natu minimus Ethnicę nationis typum preferebat, quæ procul amota, & aliena, optata à Numine fuit, vt promissa adiret beneficia. Tertium nobile Gedeonis vellus præfigurauit: cœlesti fuit roratum aspergine, solo nimia circunquaq; siti laborante: Sed postmodum exsiccato vellere emaduit humus: quod sanè in Seruatoris aduentu impletùm est, cùm cœlestis veluti ros in castissimum Virginis vterum se se effudit, indeq; enascẽs populum adiuit suum; quo familiarissimè est vsus, ac cœlestis disciplinæ adspersit rore, cæteris terrarum nationibus neglectis, atq; inanium Deorum cultui obnoxijs: Vbi verò cœlestem conscendit Patriam, largissimè inde pluens gra- *Iudaici, et Ethnici populi veteres typi.*

tiæ flumina, ac Diuinum in terras Spiritum emittens, totum, quantus est, Orbem huius salubris admodùm pluuiæ fecit compotem; Iudæa solummodò maiori ex parte suæ perfidiæ siccitudine oppidò laborante.

CLX. Id ipsum innuit Moses in hæc verba: *Ipsi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis: & ego prouocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos*. Iudæos, inquit Numen, concoquere nullatenus valeo, debitos enim mihi Religionis honores ad commentitios Deos conuertère: Paria illis ego reponam: Initiabo Populum familiaritate mea, populum, inquam ignobilem, & sine nomine, & æternæ felicitatis iura concedam genti, quæ Iudæorum iudicio gentis nomine indigna creditur. Comprobatur Oseæ Oraculo: *& erit in loco, vbi dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filij Dei viuentis*. Quam vaticinationem de Ethnicorum delectu explanarunt Apostoli; quos quidèm Ethnicos alienos à Dei populo æstimabant Iudæi; postea verò adscripti sunt in eorum numerum, quibus spiritalia adoptionis iura concessit Deus.

Deut. 32.

Deus pessimè nũc odit Mosaicę Legis obseruantiã.

CLXI. Postremò supplicium huiusce nationis, ac exilium sceleri mirè consentiunt, quò Numinis iram lacessiuit tùm perfidia, tùm Legis obseruatione; Si enim Deum haud læderent Mosaicæ Legi obtemperantes, non se pro clemẽtia sat gereret, si tot precibus non subscriberet aliquando, cum populus is esset Deo in delicijs, apud quem beneficia maxima collocarat, cum latam ab ipso Legem adhuc colat, & nullis Idolis genu submittat, quod præcipuâ illis curâ interdixerat Numen; omnibus deinde circumuentus necessitudinibus, Diuinam continenter opem imploret; non inquàm pro clementia sat gereret Deus, si tot elapsis seculis non veniret suppetias Populo, cui fidem obstrinxerat, præsto semper futurum se se, vbi esset loco deterrimo comprehensus. Enimuerò supplicij diuturnitas indicat manifestè, quantùm aduersus illos creauerit in Deo odij sua ipsorum obfirmitudo, atq; perfidia: Et quantum Dei oculis tædium pariat huiusce Legis obseruatio post Christi vindicis mortem,

tem, quæ extremam Legi diem attulit.

CLXII. Capitis huius calcem, haud ingratū credo, facturum me esse, si concludā testimonio, quod Paulus Burgensis, ac Galatinus describunt ex maiorum gentium Rabbino, & præstantissimæ Iudæos inter notæ; Rabbi Moses Aegyptius is fuit: ergo hic cùm de Seruatore Christo ageret, damnatum, ait, fuisse capite à Synedrio, magnā hæc erat iudicij domus; nititur deinde, vt erat plenus noctis, facere palam, Christum non verum Orbis Liberatorem extitisse: vt rei faciat fidem, illum, inquit, fuisse in causa vt ferro, ignique Iudaicus populus fuerit depopulatus. Ingentem haud dubiè caliginem! Fatetur Rabbinus Moses Messiam se totum Israeliticæ gentis addicturum saluti, additq; Christum Iudaici populi euersioni fomitem admouisse. Benè est, me modò accipiat. Vel Christum Synagoga excepit, & coluit vt destinatum sibi Assertorem; vel repudiauit, & egit in Crucem? Primum quàm aliter præstiterit, est in conspicuo; alterum verissimè habet; Nihil enim frequentius omnium sermonibus vsurpatur. Itaque si se hoc obstrinxit crimine, & celeri postmodum cursu secuta est pęna flagitium; quid locupletioribus opus est testibus, vt Christum verum mortalium libertatis vindicem iudicet Synagoga; quandoquidem vnius, & alterius Testamenti Vaticinia ex præscripto euentum obtinuere: *Peccatum peccauit Ierusalē: propterea instabilis facta est: omnes qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius.* Hæc & alia nobis Vetus suppeditat Testimonium: & Nouum: *Filiæ Ierusalem* (agnosce Redemptorem) *Nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt; & vbera, quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: cadite super nos: & collibus: operite nos.*

Rabbi Moses Aegyptius.

Thr. 1.

Luc. 23.

CAPVT DECIMVM.

Messiæ Diuinitas cælesti Testamenti vtriusq; Harmonia ostenditur.

Christi Diuinitatem Iudęi abnegant.

CLXIII. Recentiores Rabbini Messiæ Diuinitatem præfractè abrogant; Nihilq; maius homine autumant habiturum; quia Mundi Redemptionē ciuilem, ac temporariam futuram credunt, *nescientes scripturas, neq; virtutem Dei*. Si enim accuratè Sacros versarent Libros, mille passim occurrerent Diuina Oracula, quibus recipit Deus ipse, Messiam non alium à Deo futurum: imò vetustissimis in explanationibus quamplurimos Rabbinorum offenderent maxima authoritate Viros, qui Christi ante aduentum ætatem egere; ij Messiæ Diuinitatem sunt assequuti, credidere; disertisq; verbis eorum temporũ æquales homines edocuerunt, ac mandarunt literis.

Testatur Iobus Sanctissimus Christi Diuinitatem.

CLXIV. Diuina Testamenti vtriusq; synoris rem oculis mirificè exponit. Et sumpto Sacris è Vatibus initio, ducat agmen inuictæ patientiæ Vir Iobus Sanctissimus; qui verba facturus penitissimò de mysterio, vt videlicet sibi mortalitatem Deus erat cōiuncturus, quò homines, & sceleri, & inferis obnoxios restitueret in libertatem, effatur in hunc modum: *Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die dè terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quē visurus sum ego ipse, & nō alius, & oculi mei conspecturi sunt.* (Iob. 19.) Huiusmodi expositioni, quæ anno amplius sesquimillesimo antè Christi aduentum edita fuit, respondent musicè Chaldaica, & Græca editio. Nodo caret hic locus. Secundas obtinet Regius Psaltes, qui secundum Psalmum totum Christo dicat; in quo hæc inter alia de Redemptore: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te.* In quo planè Oraculo Docet Deus, Orbis Liberatorem, quo dè agit, suum ipsum filium esse futurum, quem ab ipsa æternitate, (eam designat aduerbium *Hodie*) progenuerat: qui

Ostenditur Christi Diuinitas ex Dauidis Oraculo. Psal. 2.

qui quidèm locus cõmuni omnium Doctorum siue Christianorum, siue Hebræorum sententia, eo, quem diximus, sensu exceptus fuit. Vnus tantummodò è recentioribus abnuit ab omnibus; præfractè enim, & dedita opera Dauidi aptauit Oraculum.

CLXV. Tertium nobis testimonium Regius idem Vates impertitur, qui in Psalmo quadragesimo quarto non nisi Messiam loquitur; & ad Catholicam Ecclesiam sermonem conuertẽs, *audi filia*, inquit, *& vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum Patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum, quia ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.* Quartum eodem è Psalmo eruitur: *Sedes tua Deus in sæculum sæculi.* Mundi vindicem alloquitur. Quintum è Psalmo centesimo nono: qui etiam totus de Christo: *Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis:* vbi prior Dominus Parentis Aeterni personam refert: in altero Filij persona exprimitur, quem suum Vates Dominũ nuncupat, ab ipso quippè genus erat ducturus. Fusiùs locũ expendimus initio huius operis, quo Christi insistentes vestigia, Iudæos profligauimus. Sextum ex eodem Psalmo. *Ex vtero ante Luciferum genui te.* Hæc Aeternus Genitor ad Messiam; quem, vt ostenderet verè Filium, & contrita iã voce, Naturalem, *ex vtero*, inquit, *ante lucem genui te*: vbi ex Parentis visceribus pronatus Filius eandem naturã sortiri manifestè prodit, & quod ante lucem, hoc est, ante Orbem conditum genitus fuerit, æternitatem Parentis adæquare demonstrat.

Ostenditur ex eiusdem oraculis.

Psal. 44.

Psal. 109

CLXVI. Septimum testimonium adhibet Isaias capite septimo: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel*, cuius est notio: *Nobiscum Deus*, Humanitatis enim interuẽtu nobis Deus familiariùs adesse cepit, coalescente nimirùm media vnione hypostatica, homine, Deoq; ad Hypostasin eandem: hoc est, natura Diuina, humanaq; in Verbi Hypostasi familiarissimè coniunctis: vt verè Deum hominem, & contrà, hominem affirmes Deum. Octauum ex eodem Vate deducitur; *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius Imperium super humerum*

Isai. 7. Ostenditur ex Isaia;

merum eius, & vocabitur nomen eius, admirabilis, Deus fortis. Abundè erat istiusmodi Oraculum, vt omnes dubitationis Reliquias labefactaret. Vnum præcipuè admonet Isaias, quod Christi Diuinitatem prorsus absolueret: Christum, inquit, Imperij molem suis portaturum humeris: *Cuius Imperium super humerum eius.* Nō à nobis alendum, ait; suis imò, nos humeris subiturum, inquit. Quod nam maius Diuinitatis indicium? Ad hominem arguo contra Iudæos. Patrato prodigio, quo multa hominum millia, vt refert Ioannes, quinque tantum panibus refecit: Ingens illa hominum vis animum inducit, Christum humanum fastigium excedere; erupit protinùs in ea verba, quæ Nicolai Lyræ iudicio Christo Diuinitatem adscribebant: *Illi ergo homines cùm vidissent, quod IESVS fecerat signum dicebant; Hic est verè Propheta, qui venturus est in Mundum.* Hactenus turbæ: Modo Lyra, *quasi dicerent,* Lyranus inquit, *quod Christus fuerit promissus in Lege tanquam Propheta cæteris excellentior, vt habetur capite Deuteronomij Duodeuigesimo, & sic confitebantur eum esse verum Christum.* Verè Christum esse fatebantur Prophetam omnium maximum, Regem, ac Dominum è Cœlo lapsum: *vt facerent eum Regem.* Qui tamen verè Christus haud valet esse, nisi duplici cōstet natura; altera Diuina; humana altera. Nomen quippè *Christus* duplicem naturam ad eandem hypostasin coeūtes designat. Quid igitur ex hoc prodigio cognoscunt turbæ? Christum Regem esse diuinitùs è Cœlo missum? præclarè alia gessit Christus; quæ Iudæi conuitijs excepere, & Christum Legis contemptorem dixerunt: quid igitur rei est, vt satius Christi arguant Diuinitatē ex hoc, quàm alijs ex prodigijs? Nempè attulit lucem Christi ingenium. Patrantem homines videre prodigia: *Viso miraculo,* non victum vt sibi compararet, sed vt illorum fami esset auxilio; rebus nostro labore partis non ipsum vti, imò nostris præsto esse incommodis sua operâ; Hæc verò, qui præstat; non tantum Regē, sed Regem Deum iure dixeris: Non qui Christi honorem falsò inuolarit, sed qui verè Deus sit. Singularis Dei Character hic est; quo carent mundani Reges: hi quippè nihil

Illud est Diuinitatis argumētum, Imperiū, id est, clientes humeris sustinere.

Ioan. 6.

no-

nostram curant vtilitatem, suis tantùm seruiunt commodis, nostroq; ex labore victum quærunt; Deus contrà, nos alit, quin opis aliquid à nobis exigat, vel enim victu laborantibus opitulatur, quo periculo defunguntur, vel, nè incidant, manutenet.

CLXVII. Quò Christi Diuinitatem assequeretur, machinas admouit Cacodæmon: in irritum cecidit prima petitio: In altera consuluit Christo, vt se è Templi pinnis daret præcipitem; Tantæ enim curæ Angelis erat, vt deuolarent oppidò opem cadenti allaturi, ne vel discriminis vmbram adiret. *Vt in manibus tollant te.* Egregia vsus calliditate Dæmon. Si Christus se in præceps iaceret, vt Angelorum manibus teneretur, argumento erat ineluctabili Dei non esse filium, quem votis omnibus Orbis expetebat: Si verò damnaret ipsius consilium, vt profectò damnauit, tùm téporis non hominem modo, sed Deum etiam haud immeritò æstimaret, quemadmodum reapse contigit, cum illum intentis apprimè vocibus Dei vnigenam salutauit. *IESV Fili Dei Altissimi.* Sed quid adrem istiusmodi argumentatio? Plurimum rei certè habet. Neque enim sustinetur Deus, imò sustinet: non á nobis fulcitur, nos ipse excipit ruituros; non nostra retinetur ope; manum admouet suam, qua cadentes sustentet; quid igitur Angelicis vteretur manibus apud Matthæû, qui Diuinos subijcit humeros apud Isaiam; apertissimum Diuinitatis indicium extulit, qui clementer adeò, vt sese oculis insinuat, nos tenet, ac sustinet, vel lapsis appellens dexteram, quò ruina possimus emergere; vel nobis pro fulcro assistens, nè fallente vestigio affligamur ad terram; & quo indies euchi valeamus. *Cuius Imperium super humerum eius.*

CLXVIII. Tanti ponderis argumentum hoc est ad Diuinitatem asserendam, vt illo nixus fuerit Moses; cùm Iudaici populi perfidiam asperè insimulauit, qui Deum debita Religione prosequi recusabat: & postquam illius infidelitatem alijs, atq; alijs argumentis perstrinxit, hæc addidit: *In solitudine (ipse vidisti) portauit te Dominus Deus tuus, vt solet homo gestare paruulum filium suum, nec sic* qui-

Deum cómédat Moses ex hoc imperij genere.

Deut. 1.

quidèm credidisti. Ah populorum infidelissimè! ah obfirmatissimè! qui cum Deo vtereris profulcro, teq; suis familiarissimè manibus exciperet, nec tot beneficijs lacessitus ipsi, vt æquum erat, habuisti fidem: ex beneficio, quo à Numine sustinemur, quàm illi debemus fidem, arguit Moses: quò doceret Iudæos quàm tenerentur, in Dei fidem inducere se se, quonam illos Deus pacto sustinuisset, ipsorum in mentem reuocauit: Non, inquit, Deum confugisse hominum ad suppetias; sed illis fuisse pro fulcimento; non illi nos quietem, sed tranquillitatem nobis ipsum comparare: quippè qui Rex: *Dominus Deus*: quippè qui Parens: *vt solet homo gestare filium*. At verò clientum commodò studere, illorum quietem sua emere lassitudine, labori nō parcere, vt nobis parcat; has implebit partes Princeps is, quem Diuinitas planè commendet: *Dominus Deus tuus*. Eam ob rem, & Isaias, & Moses, quo suaderent Iudæis veram Messiæ Diuinitatem, non nostris, inquiunt, in laboribus acquiescere, sed quò nos illorum leuaret onere, in se se strenuè admodum recepisse: *Cuius Imperium super humerum eius*. Nihil enim Seruatoris Diuinitatem æquè patefacit, quamquod ipse sui laboris præmium tranquillitatem nostram petat: atq; id vnum laborat, ne laboremus: non suæ in nobis quietis sedem, sed nostræ collocat in se se: Se, fatetur Ioannes, Christi pectore vsum pro ceruicali: *qui & recubuit supra pectus Domini*. Præpostero rem iuisse ordine forsan quis credat: de more enim principum est, purpuratorum pectori, atq; humeris niti; non vero obire id muneris illos aduersus. Quid igitur iu præsens secus res est? Multum nēpè Princeps discrepat à Principe, id est, à Christo Principes alij. Hi nostris è laboribus suam decerpunt tranquillitatem, Christus, vtpotè qui Deus, nostram in se quietem effingit: Igitur cum alteri fuerit quiescendum, vel in Ioanne Christo, vel in Christo Ioanni, excepit Christus Ioannem sinu, vt quiesceret: in quo sanè Dei, atq; hominis naturam haud obscurè demonstrauit: siquidèm obfirmato ad patientiam animo totam laborum molem sustinere, vt nos quietis omnimodæ compotes faciat; Diuinam id spectat beneficentiam.

Id vnū laborat Christus, nē laboremus.

Ioan. 21.

CLXIX. Quod Christi Diuinam naturam non ineptè etiam comprobat,ex eodem Vaticinio: *Filius datus est nobis*. Illud quidèm, *nobis*, est, natum ad Imperium esse: *Cuius Imperium super humerum eius*. Et non sibi,sed nobis nasci? Regnandi inire prouinciam, totumq; regnandi laborem non suis,sed nostris commodis nuncupare, magnæ adeò molis res est,vt Seruatoris Diuinitatem prorsus absoluat; qui enim homines Regnorum clauis assident,suæ tantùm causæ seruiunt, remq; agunt suam, nostræ obliti. Prophetes Micheas cùm Assertorē Regem, ac sui Populi Principem futurum prædiceret, effatus est in hunc modum: *Et tu Bethlehem Ephrata,paruulus es in millibus Iuda ex te mihi egredietur,qui sit dominator in Israel*. Ex te, O Bethlehem, inquit Vates, meis totus addictus commodis enascetur; qui Regios Israelis fasces, atq; trabeam obtinebit. Vide, quæso Vates Sanctissime; quid verborum feceris! Si Regis,si Domini munere est functurus, quid tibi Regem aget? non sibi? Omnia alia mundi Dynastæ, præter hoc, agere norunt; quanto sui nocumento rem Orbis assiduè experitur. Vna Regum mentes titillat Regnandi ambitio: Suo student honori; alienæ immemores vtilitatis; omnem mentem, ac cogitationem ad conciliandam Maiestatē adijciunt, & nulli habent curæ clientum causam: Si solemne hoc malum tenent Principes,qui totus ab illis abnuet Messias? opportunissimè Micheas: *Et egressus eius ab initio; à diebus æternitatis*. Causam habes. Qui, inquit Micheas, Regia dignitate insignis transmittet in terras:(vti quidèm transmisit)ab ipsa æternitate exoritur:quasi diceret:æternus est,vtpotè qui Deus: Deus quidèm,& homo;vt homo temporum obnoxius decursui Matrem nactus caruit Patre; vt Deus ipsi coæuus æternitati Patre natus nesciuit Matrem: At verò Rex, qui vnà Deus est,non tritam insistet Regnandi viam: noua docebit Reges imperandi documenta: sibi alij, inquit Prophetes, regnant Principes; hic nobis: illi vnam adspirant suæ dignitatis præstantiam; hic nostræ satagit felicitatis incrementi. Paucis deniq; rem absoluamus: quæ homines Regna tractant, tota Regibus seruiūt Regna;

Regnare alijs,nō sibi,Diuinitatis est argumentum.

Mich. 5.

quæ verò obtinet Deus,Regnorũ totus Rex eſt: *Egredietur mihi Dominator*,quàm pulchrè hoc Iſaiæ Oraculo congruit: *Datus eſt nobis*. Vt tanti Regis, ac Principis Diuinitatem Iudæis commendarent, & Orbi; omnium nuncupatum vtilitatibus,Regni ſtudentem commodis depinxere: Deum eſſe,qui eo cõſilio Imperij faſtigium tenuit, manifeſtè probarunt, Regnum amauit nobis;non ſibi:*datus eſt nobis*, *Egredietur mihi*. Prædictis hiſce Oraculis alijſq; quorum Sacri Veteris teſtimonij Libri feraces apprimè ſunt; humanæ libertatis Author, ac Parens Prophetarum Vaticinijs terris deuotus præſtituto aduenit tempore; & miraculorum infinita multitudine ſe probauit Orbi, eundemq; quem receperat Lex, ſe eſſe minimè obſcurè prodidit.

Septẽ Noui Teſtamẽti enumerantur teſtimonia, quæ Chriſti Diuinitatem oſtẽdant.

CLXX. Quæ inter veterem, nouamq; Paginam Harmonia intercedit, iſtiuſmodi veritatem edocet apertiſſimè. Septem præcipuè dabo teſtimonia, omnia enim, prius me Sol deficiet, quàm enumerem. Ducat aciem Angelus ad Virginem functus legatione; cùm Dei de induenda humanitate conſilium aperuit:*Spiritus Sanctus ſuperueniet in te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*. Secundum adhibuit teſtimonium Meſſiæ Prodromus Sanctiſſimus Baptiſta:

Luc. 1.

Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: Tertium Seruator ipſe: *Pater meus vſq; modo operatur,& ego operor: &*

Ioan. 5. *ſicut Pater ſuſcitat mortuos,ſic & filius, quos vult, viuificat*. Quartum Apoſtoli: *Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael,*

Act. 2. *quia, & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc IESVM, quem vos crucifixiſtis*. Quintum Iudæi ipſi, quibus victum impertiuerat diuinitùs in deſerto: *illi ergo homines, cum vidiſſent, quod IESVS fecerat ſignum, dicebant: quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in Mundum*: quemadmodùm ſupra memorauimus. Sextum Samaritani Ethnici, vbi Chriſti diſciplinam accepere,illiuſq; Prodigia:*Ipſi enim*

Ioan. 4. *audiuimus,& ſcimus,quia hic eſt verè Saluator Mundi*. Septimum Res geſtæ,quas hominum commodo, atq; beneficio dicauit Chriſtus: *Rabbi ſcimus* (verba ſunt Nicodemi Iu-

Ioan. 3. dæorum Principis) *quia à Deo veniſti Magiſter; nemo enim*

poteſt

potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cùm eo. Quis ergo vsquam est, qui ausit in dubitationem adducere, quæ affirmant Angeli; quæ Prophetæ aperiunt, quæ adstruit Numen? O Prædicandam cæcitatem! Et scelus ineluctabile!

CLXXI. Verùm vt appareat manifestiùs nullum posse Iudæos, qui Seruatoris Diuinitatem pernegant, suo nomen sceleri prętexere: Optimi cuiusq; inter ipsos Magistri vtemur suppetijs: atq; ex illorum sententijs construemus argumenta. Sed tria præmonemus, quæ probauimus supra. Primum Præmoneo, Redēptionē, quam mortaliū nationi sua adductus clementia Deus erat comparaturus, futuram spiritalē, & sempiternā; non verò ciuilem, ac temporariā, vti iam suprà demonstratum est. Alterum, Deum suam habuisse in Concilio sapientiam, quo tāti momenti rem ità institueret, vt Diuinæ iustitiæ pro hominū nominibus fieret ex asse satis; quod non ex sententia accidisset, ni Deus ipse humanā indutus naturam suo hominum crimina capitè excipiens efflaret in Cruce animū. Tertiū; Deū, cū magnam hanc decreuerit expeditionem, ab Vnigenito suo impletā amauisse tempestate opportuniori; quo quidèm nos edocuit, destinatum nostræ libertati Assertorem Deum, & hominem futurum; quo vt homo, & mori posset, & mereri; vt Deus infinitam meritis dignitatem præstaret; posletq; nostra ex asse nomina Deo explicare.

Ostēditur Christi Diuinitas ex Rabbinorū Doctrina.

CLXXII. Quibus ità constitutis, facilè erit intelligere, Diuinam Personam, quæ hoc mortalibus contulit beneficiū, Aeternū fuisse Verbū, Aeterni Genitoris Filiū, qui humanā naturā Diuinæ erat hypostasi annexurus, vt quidèm præstitit, quin vllo vnquam tempore vtranq; exueret; & licèt mortē erat oppetiturus, morteq; humana in ipso vita desideraretur, dùm deuicto mortis horrore nō reuiuisceret; Diuinitas nihilo secius vtriq; continenter adesset, & dissitas hominis partes, corpus videlicet, & animū indesinēter foueret. Diuinæ lucis afflatus radijs Moses, Iosue, cæterosq; quos tantæ credidit rei opportunos, disciplinam edocuit; atq; ità suos in discipulos (quos Prophetarum filios appel-

lant Sacrę Litterę) per Prophetas transfusa in Dei Populũ emanauit. Ex qua septuaginta interpretũ Editio, Chaldaicaq; Paraphrasis initium præcipuè duxerunt, vtraq; Christũ ante edita. Inde etiam magni Rabbi Hachadoz disciplina Seruatoris aduentu longè superior, aliæq; illorum temporũ æquales, quas Talmud amplectitur, emicuere: quarum tamen intellectus egregiè fallit Iudæos: quibus, vt aspergamus ruborem, ex ipsis Rabbinorum sententijs duplicem Christi naturam inuestigabimus demonstrandam; Indeq; non sola hominis natura constaturum, quemadmodùm Iudæorum Recentiores obfirmatè contendunt.

Ostenditur ex Paraphrasi Chaldaica.

CLXXIII. Primum itaq; ordinem ineat Chaldaica Paraphrasis, vtpotè magnæ inter Hebræos præstantiæ; hæc ad Psalmũ quadragesimũ quartũ, Tuum, inquit, solium, Deus, quod cęlesti aulæ affixisti, ipsa cùm æternitate contendet, & Regium Imperij tuì sceptrum omnibus fortitudine præit; Tuq; Messias Rex, quia vni sanctimoniæ insignem operam impendisti, & totus in sceleris odio fuisti, ea de causa vberiori lætitiæ oleo inunxit te Deus, quàm cęteros, quibus familiariter assueueras. Quis hacce in explanatione, modo non exciderit de mentis potestate, Redemptoris Diuinitatẽ non agnoscat? Cùm illum disertis planè verbis Deum appellet Vates; cuius solium in Cœlo collocat, & recipit diuturnitatem: Quis Deum esse, & hominem ibit inficias, quẽ Vates prædicit inungendum lætitiæ oleo, qua hominem? in quem ingentia gratiæ flumina tanquam in Oceanum à Diuinitate effunderentur; quæ in res creatas erant impertienda, quin ipse aliquid caperet detrimenti.

Rabbi Hachadoz de Christi Diuinitate iudicium.

CLXXIV. Alterum subeat locum Rabbi Hachadoz, qui suo in libro, quem secretorũ indicem inscripsit ad nonum Isaiæ caput hæc inquit: Quemadmodũm litera, H, in Hebraicis elementis ex duplici coalescit, ex D. nimirum, & V. ità Messias ex naturis Diuina, & humana constituitur. Et veluti duæ H.H. duæ sunt D.D. ex quibus duplex V.V. gemini tanquam liberi enascuntur, ità in Christi persona generatio duplex reperitur, altera Diuinitatis, qua Dei est Filius: Humanitatis altera, quà Prophetissę natus erit, iuxta

Iſaiæ Oraculum,quod Diuini Spiritus nomine edidit: *Acceſſit ad Prophetiſſam,& concepit,& peperit Filium*. Deinde vt ex characteribus D.& V. ex quibus H. conſtruitur apud Hebræos, alter ab altero diſcrepat, diuerſiq; inter ſe ſunt; haud ſecus in Chriſto Diuinitas ab humanitate ſeiungitur; & contrà; Vtrumq; autem Diuinitas videlicet,& Humanitas Meſſiæ Perſonam conſtituunt. Iſai. 8.

CLXXV. Tertium: Galatinus ex libro Sanhedrim inſcripto, capite Helech expoſitionem decerpſit ad illa Iſaiæ verba: *Et erit in die illa,in obliuione eris,ò Tyre,ſeptuaginta annis,ſicut dies Regis vnius*. Quis nam ſit Rex iſte vnitus? Rogat. Gloſſa Meſſias,inquit,hic eſt. At Rabbi,Hic,ait,duplici coaleſcit ex natura,generationeq; triplici,ſeu ſubſtantia; vt eſt in Pſalmographi Oraculis: *& permanebit cum Sole,& ante Lunam in generatione,& generationem*. Vbi Rabbi Salomon,Meſſiæ,de quo literis conſignatum,ante Solem filius, ſiue genitus inditum eſt illi nomen, timori eris haud modico Iſraelitis: & ante Lunam; hoc eſt,priuſquàm Dauidis domus Regni faſtigium obtineat:quemadmodùm cecinit Dauid idem; *tanquam Luna æternum conſtabilietur*. Hancce expoſitionem è Talmudiſtico volumine deſcriptā teſtatur Galatinus: eamq; adſcribit,magno Rabbino Hachadoz,quem antonomaſticos Magiſtrum dixere. Ergo ſi Iudæi ipſius ſcripta,& ſeruant,& venerantur Religiosè,quid ad eundem ſæpius(quod aiunt)Lapidem? quid ſuam etiānum amant noctem? qua de cauſa Chriſto Redēptoris honorem adhuc inuident? Cum de Chriſto Rabbinus hic apertè admodum ſermonem exequatur; & nimium muſicè conſentiat Euangeliſtis. Eadem inſtat veſtigia Chaldaica Paraphraſis; ſeptuaginta Interpretum editio; Rabbi Moſes Haſardan, alijq; multarum imaginum Rabbini. Qui Meſſiæ Diuinitatem diſertiſſimis verbis prædicarunt; & morte pro ſalute mortalium conficiendum prædixere. Nequeunt igitur ſuæ caliginis crimen auertere à ſe Iudæi; erratumq; eleuare neutiquam poterunt; Angeli quippè,Prophetæ, Euangeliſtæ,ſuiq; ipſorū Rabbini id refellunt non mediocriter; quo enim nomine cauſandus eſt error, quem teſtes locupletes adeò damnant?

Iſai. 23.
Pſal. 71.
Pſal. 88.

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

Ostenditur Messia Diuinitas ex Theologico cùm Sacrarum Literarum Veritate concentu.

CLXXVI. DVo è Sacris Litteris nobis liquidò comperta sunt, Christum scilicet Vnigenam Dei esse Filium, ac verè Messiam. Vt tamen peruicax Iudęorum error, qui Diuinitatem Messiæ, ac Seruatoris Mortalium pernegat, detur funditùs pessum; tres dabit hoc caput Conclusiones certas adeò, vtquæ maximè; iuxta cœlestem Testamenti vtriusq; harmoniam, iuxta Theologorum asserta; iuxta Rabbinorum præstanti inter Iudæos nota disciplinam. Prima igitur concludit in Deo Verbum, & Dei Verbum, Deum esse. Altera, humanæ salutis Parentem Dei Verbum, illiusq; Filium Vnigenitum esse demonstrat. Tertia, Dei nomen Deum eundem esse, ipsiusq; virtutem, Deiq; nomine Messiam exprimi patefacit. Primodum omnium quemadmodùm tria in quouis homine verbi genera reperiuntur; primum est, quod chartæ mandatur; alterum, quod profertur; quæ quidē legitimè voces dicuntur, siue ea scribantur, siue proferantur. Tertium mentis est verbum, quod sibi hoc nominis digniùs vendicat; itá etiam in Deo reperitur Verbum. Primum Prophetarum libri (ea sunt Sacra Volumina) scriptum continent. Alterum Sanctitudine, ac
Ierem. 1. scientia eximij Viri prodũt; de quo apud Ieremiã: *Ecce dedi verba mea in ore tuo*: Et hæc quidèm verba, voces potiori dixeris iure: vt supra significatum est. Tertium deniq; illud est, quod suo in sinu Aeternus Parens amplectitur, & è se ipso progenerat Anarchus ipse: Hoc verbum Psalmographus loquitur. *Rectum est Verbum Domini, & omnia opera*
Psalm. 31. *eius in fide: Verbo Domini Cæli firmati sunt.*

Deus õnia fecit per D. Verbum.

CLXXVII. Hoc itaq; Verbum, quod iam inde ab ipsa Aeternitate è se ipso Deus progenuit, continenterq; gignit, quod indicat Vates Regius: *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Hoc planè Filio, siue Verbo ingentem hanc Vniuersita-
Psalm. 2.

sita-

ſitatis molem à primis Deus excitauit fundamentis: effinxit elementa; & quæ ex ipſis compoſuit: Aethereos duxit campos, quos prædiuiti aſtrorum ſuppellectili diſtinxit. Principium Verbum hoc eſt, à quo Moſes primæ rerũ molitionis ſcribendæ initium ſumens ſuæ facit operæ pretium. *In principio creauit Deus cælum, & terram*. Quod autem hoc de Principio accipiendus ſit Moſes; non verò de temporum initijs; quod de Dei Sapientia, quàm ſemper Deus ſinu fouit, ac retinuit, conſtat ex ijs, quæ eiuſdem Sapientiæ nomine habentur in Prouerbijs: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*. Ex quo palam fit idem prorſus eſſe Dei Verbum, atq; Sapientiam, qua Orbẽ condidit, ac ipſius viarum principem fontem; varijs licèt nominibus explicetur; cùm Deus ſpiritus ſit, iſq; virtutis, ac præſtantiæ infinitæ, & accidentalis cõcretionis longè expers; enim verò res eſt ſimpliciſſima; Vnde in eandẽ ſententiam conuenit Prophetes, cùm Deum, inquit, Cœlos ſapientia effinxiſſe ſua; ac ſi diceret: Verbo ſuo, vel ſuo in principio, vel virtute ſua; vel ſuis manibus, vel brachio ſuo; omnia quippè hæc ad Dei Verbum, ac ſapientiã referri queunt; quà Numen vniuerſa compoſuit.

Geneſ. 1.

Prouerb. 8.

CLXXVIII. Non planè abs re erit, Iudæos hoc loci admonere de re, quam Doctores aliquot ipſos iam edocuere. Expendunt Doctores nõnulli illa Geneſeos verba: *In principio creauit Deus Cælum, & terram*: & dicendi, quàm tenuit Moſes, rationem exquirunt; Rectius, vt apparet (inquiunt) Moſes, diceret: *Creauit Deus in principio*; non verò in principio creauit Deus. Vt enim illud, *in principio*, Diuinum exprimit Verbum; ità illud, *Deus*, æternum deſignat Parentem. Et certum omninò eſt, ſancitumq; à Fide æterna in generatione Parentem Filio præcellere; Filius enim à Patre gignitur; hic verò nullatenus à Filio eſt: (non temporis prioritatem; nullius enim huic in Diuinitate locus. Originis, (vt loquuntur Theologi) prioritatem loquor; quæ de diuinarum Perſonarum dignitate non quicquam detrahit; æquam quippè illarum æternitatem patitur. Quid igitur Moſes non à Parente, ſed à Filio ſumpſit exordium? Factum

Moſes initiũ ſumpſit à Dei Verbo.

Geneſ. 1.

pul-

pulchrè ; suum etenim Moses in scribendo laborè Iudæis præcipuè nuncupauerat, quos erudiebat ad salutem; Dei verò vnigena FiliusMessiæ erat prouinciam suscepturus,ipsorum maioribus promissus,totq;priscorum Vatum expetitus votis; in animo autem habuit Moses admonere Iudaicum populum, Messiæ Diuinitatem adeo obuiam se se ferre; vt primo Sacrorum Librorum verbo eam vel incuriosi offendant; Prudentissimè itaq; Moses Filium prætulit Parenti; nemo enim,qui filium sciret, Parentem ignoraret.

CLXXIX. Non erit superuacaneum annotare, quod vbi Psalmographus ait: *Rectum est Verbum Domini*: addit
Psal. 32. è vestigio: *Diligit misericordiam,& iudicium*. Quò omnibus compertum fiat,Verbum, quo de agit, Rationale, eiusdemq; cum Deo naturæ esse;actus enim amoris à Rationali natura enascatur necesse est; & ea propter Sacris in Literis Dei Verbum non semel audit Dei oculus;quemadmodùm apud Ezechielem: *Non miserebitur oculus meus super te*: vbi
Ezech 5. Chaldaica editio: *Non miserebitur Verbum meum super te*. Ex quò Dei Verbum vita fungi manifestè deducitur;actum enim miserendi sola vitæ compos natura valet elicere. Et in eandem sententiam; quemadmodùm vbi Hebraicus codex Dei oculum, Chaldaicus verò Dei Verbum appellat; ità vbi illud Hebraicus os dicit, & faciem, vt Verbum eiusdem cùm Deo naturæ esse fidem faciat; ità illud Verbum Chaldaicus vocitat; quippè os, facies, brachium,manus,in quorum locum suffecit Chaldaicus Verbum; omnia eandẽ cum persona,quàm referunt,naturam induunt.

Dei Verbũ æquè clementiam, et iudiciũ exercet.

CLXXX. Qua tamen de causa,memorato superiùs loco,inquit Regius Psaltes,Dei Verbum non clementiæ modo amore teneri,sed iudicium etiam diligere vnice? *Diligit misericordiam,& iudicium*. Huiusmodi verbis vsus est Dauid; vt Hebraicum Populum admoneret, Dei Verbum,quẽ Messiam Israeli destinatum receperant Oracula, etsi flecteretur clementia ad amorem, tamẽ æquitate impelli ad supplicium irrogandum :. Reddit quidèm amabilem clementia. At formidabilem facit iustitia; quasi ea esset Dauidis sententia. Dei Verbum, ingratissima nationum, æqui obser-

obseruantissimum pertimesce,æqui dixi obseruantissimum, quia Deum noui: *Rectum est verbum Domini*. Qui quæ in vos conferet beneficia, ex asse exiget rationem: diem vobis dicet, quo die suum ante Tribunal tot vos de nominibus appellabit: haud aliter caue euenturum credas, ò Iudæe! quod enim,annis voluentibus fiet tibi; aliqua iam ex parte doles: iam nunc irato vteris,cui clementi assuescere recusasti,ipsa animaduertendi integritate Diuini Verbi veritatem haud mediocriter commendante;non enim affinius est Diuinitati, laborantibus opitulari:*diligit misericordiam*, quàm supplicium sumere de ingratis: *& iudicium*. Bellè igitur Dauid Verbi Diuinitatem explicat, à clementię beneficio; & ab æquitate iudicij,vnius enim est Dei æqua illis supplicium lance irrogare; quibus quærendis, & curam,& amorem impendit. Ità verò castè æquitatem administrare, vt amoris illecebris minimè deliniatur, Dei, Diuiniq; tantummodò Verbi est: *Rectum est Verbum Domini*.

CLXXXI. Ad hæc, Dei Verbum Deum esse, liquidò patefiet; si attentè perpendatur multis Sacræ Scripturæ locis,quibus Sacri Vates Deum appellarunt magno illo nomine, quod Tetragrammaton Græci dicunt,quatuor nimirum characteribus consignatur; illudq; rei creatæ indere nefas erat;si attentè,inquam,perpendatur,huius vice nominis scriptum à Chaldaico Verbum: quemadmodùm apud Isaiam: *Israel saluatus est in Domino salute æterna*. Nomē Tetagrammaton Hebræus retinet: Chaldæus verò magni nominis loco Verbum suffecit: inquit itaq; *in suo Verbo*, vel *per suum Verbum*: Vt planum faceret, non alienum à Deo esse Dei Verbum: Deinde vbi Isaias: *ego sum*, inquit, *Dominus faciens omnia,extendens Cælos solus,stabiliens terram*. Chaldæus in hunc modum: *ego Dominus*, ait, *actor omnium extendi Cælos per Verbum meum*: *fundaui terram in virtute mea*. Ad illud Oseæ Oraculum: *Abÿciet eos Deus meus,quia non audierunt eum,& erunt vagi in nationibus*. Addit targum Ionathas in hunc modum: despicatui erunt Numini, Verbum enim suum merito non sunt officio prosequuti, & in omnes Orbis plagas vagi, & errabundi dissi-

Dei Verbo Sacræ Litteræ Tetragrammatō Dei nomē attribuũt.

Isai. 45.

Isai. 44.

Ose. 9.

pabuntur. Quia Dei Verbum non exceperunt, discriminis tantum adibunt? Et meritò. Dei enim Verbum Ratio est: homines verò à ratione ità alienos, vt fores obstruant rationi, quis non credat? Iure existimationis facere iacturam suæ: æquum vehementer est, vt à mortaliũ nemine habeatur honore, qui Dei rationi præfractè obsistit: ex Diuino enim præscripto, ij tantum, qui frænis obtemperant rationis, honoris fiunt compotes suo merito. *Homo cum in honore esset, nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Regij Vatis ex adito verba sunt, cum probrum, ac dedecus, quod sceleris ergo incurrere mortales, illis obijcere niteretur; postquam hominum genus è sublimiori fastigio in abiectissimum post conditum Orbem deiectum est locum; animantibus enim rationis expertibus persimile se se reddidit: *comparatus est iumentis insipientibus.* ex stoliditate contemptum æstimat Trabeatus Psaltes? mihi ipse persuaseram, hominis despicatum egregiè Dauidem commendaturum; si exprobraret mortalibus paupertatem, quà laborant? si splendoris, si dignitatis, si magnificentiæ, quæ mortales effflictim depereunt, defectum obijceret? Si deniq; vilem ideò, & sortis infimæ hominem diceret, quia non illum dominantem Orbi, supremum omniũ Principem, ab omnibus officiosè ambitum, & salutatum de genu intueretur? Ast aliam instabam à vero viam; honori enim Ratio facit pretium; & si quem destituit decus, læsisse se credat rationem. O si saperent aliquando mortales! Et, quando, & quibus honoris sit constituenda præstantia, intelligerent! Vatem Regium consulant; qui dedecus ex amentia æstimauit, vt ex mente honorem perpenderet; atq; ideò hominem, inquit, sempiternam sibi infamiæ notã inussisse, quia bellum indixit rationi. Egregium sanè mortalibus documentum! Nimirum tunc illos felicius litare honori, cum merentur sub ratione. Quid mirum igitur probris, & cauillis Iudæi petulanter excipiantur? si desciuere à ratione: Nihil sibi dignitatis fecere reliquum, quia Dei rationem fecere nihili. Illud ergo profectò est: omni Iudæos honore spoliauit Deus, quia Verbum à Deo missum

Iure nullo habetur honore, qui Dei rationi obsistit.

Psal. 48.

repu-

repudiarunt, ità illos damnauit exilio, ac dedecori: omnium salibus exposuit, ac ludibrio; vt erat Oseæ Oraculũ, de quo supra meminimus illius cum explanatione.

CLXXXII. Omnibus hisce Prophetarum locis Ioannis Euangelium consentit musicè; æternam Diuini Verbi generationem, ac processionem apertè admodum exponẽs: vt iam inde ab ipsa æternitate ab Aeterno Parente sit progenitum; vt vnus cum ipso Dominus, vt conditor vnus sit; vt per ipsum res creatas in lucẽ ediderit è nihilo: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt; & sine ipso factum est nihil.* Quæ igitur cepit Iudaicum Populum dementia? cũ enim hæc, quã diximus, ipsorum sit disciplina; suisq; è præstantioris authoritatis libris eam ediscant, nec quicquam à nostra discrepet; adeò tamen animi vitio parent, vt edicere ausint, Messiam Deum minimè esse, neq; in hæc vsq; tempora aduenisse. Ioan. 1.

CLXXXIII. Altera deinde conclusio, Redemptorem videlicet Orbis Dei Verbum, Deiq; Vnigenitum esse, ex plurimis Sacrarum Literarum Oraculis mirùm quàm dilucidè patefit: quibus planè locis Hebræus Codex Messiam, Chaldaicus verò Verbũ nuncupat: quemadmodùm Psalmo centesimo nono: *Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis*, quem ipsi quidèm Hebræi Messiæ adscribunt: qui apud Chaldaicum habet in hunc modum: *Dixit Deus Verbo suo.* vbi disertis planè verbis Messiam Dei Verbum appellat: Idem alibi non semel retinet. Aliam Galatinus explanationem à Rabbinis interpretibus describit; ad Psalmi secundi verba: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo prædicans præceptum eius.* Glossa, quæ infra: *Narrata sunt mysteria eius, scilicet Messia Regis in scriptura legis, Prophetarum, & Agiographorum; in scriptura legis Exod. 4 Filius meus progenitus Israel; in scriptura Prophetarum. Isai. 52. Ecce intelliget seruus meus exaltabitur, & eleuabitur; in scriptura Agiographorum. Psal. 109. Dixit Dominus Domino meo.* Sacra ipsa volumina, & Rabbinorum sententię manifestè admodùm testantur, Dominum illum, qui Dei ad dex-

Messias Dei est Verbũ, et Vnigenitus.

Psal. 109

Psal. 2.

teram solium erat suum constituturus, Messiæ functurum munere, Messiam deinde Dei esse Verbum, Deiq; Filium Vnigenam; vt illum non semel vocitat Chaldaica Paraphrasis.

Rex à Deo iussus aget Ecclesiasten.

CLXXXIV. Quod Dauid in eo, quem adhuc præ manibus Psalmum habemus, nos monet, *ego autem constitutus sum Rex ab eo prædicans præceptum eius*. Hæc de se Christus, interprete Dauide. Regias ego, & concionatorias partes impleo: Sed quod Regem inter, & Ecclesiasten commercium? Quid Regio solio Sacra cum exedra? aut purpureæ trabeæ concionatoria cum toga? Quid cum pileo diademati? aut Sceptro Sacri Oratoris cum motibus? Regia maiestas ad dicendum, an ad regendum Populos creata est? Vtrasq; egregiè partes sustinebit Rex; si obsecundante Numine, Regiam dignitatem obtineat: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo*. Oratorem aget, & Regem; eo enim studio ad Reipublicæ administrationem appellet animum, vt cliẽtum disciplinæ, ac moribus non postremam adhibeat curã, neq; enim benè gestæ Reipublicæ merebit testimoniũ, qui ciues ad omnem pietatem nõ effingat; licèt Principum documenta vehementissimæ orationis vicem obtineant.

Rex totus vox sit, oportet.

Sceptrum prædicet æquitatem; charitatem Purpura; constantiam Solium; cogitationem Diadema; totus deniq; Rex Oratio sit, quia totus vox sit, non mediocriter oportet. Hæc forsitan causa Iudæos impulit, vt Regni Diadema, ac fasces vltro detulerint ad Ioannem; quippè qui totus ad dicendum cùm vox esset: *Ego vox*: ex dote altera prudenter alteram Iudæi agnouerunt: & qui totum se in vocem effinxerat, vt edoceret, hunc idoneum admodùm credidere, qui regnaret: Iccircò Regis pariter, & Ecclesiastę partes sibi Christus vendicat, quo nimirùm Principes moneat, clientum disciplinam in Regium Diadema incumbere. Verum id, quod alij præstant ex officio, suaptè natura exequitur Christus. Et hoc forsan consilio duo illa adnexuit; *ego autem*: quasi diceret: Regis, & Concionatoris, Principis, & Magistri, sustinere prouinciam mihi vni accidit speciatim: cum enim Verbum natura sim, Oratorem agere natura habeo:

Hæc

Hæc de se Christus. Sed quid de Christo Aeternus Genitor? *Filius meus*, inquit, *es tu. Ego hodie genui te.* Te,ais, Regio constitutum fastigio Ecclesiastæ munus vsurpasse; at ego, tunc verè filium agnosco meum,cum te audio concionantem. Sed qua de causa Aeternum Parentem impésè adeò demeritus est Christus hoc loci,vt illi hoc dederit testimonium? Christum nimirùm vidit, Regias inter curas ipsius honori nauiter studentem, & de cœlestibus institutis edocentem mortales: *Prædicans præceptum eius.* quibus planè præceptis ad cœlestem illos felicitatem ducit, de Fidei veritate erudiens, ac Diuinarum Legum obseruantiâ, tutissima ad salutem via; Palamq; terris facere contendit, huiusmodi studio, ac Diuini honoris ardore,eum tantùm flagrare posse,qui Dei esset filius. Princeps enim, qui Diuini honoris studium cum Imperij dignitate fœderare nouit; qui Regiam Maiestatem alienæ salutis curæ adiungit; ea siquidèm propter omni ad clientum disciplinam cura incumbebat; vt illis propitiaret saluté; Princeps, inquam, huiusmodi,quem non trahit regnandi illecebra;sed vnum capit clientum salutis studium; quem non angit proferendi Imperij solicitudo,sed propagandæ Fidei cura sollicitat, fidem planè facit, non se ab hominibus creatum in Regem, sed Diuino sibi consilio mandatum fuisse id muneris: non se hominem tantum, sed Deum etiam prodit;si enim nobis Regem illum iussit Deus: sibi etiam Filium progenuit: *genui te.* Regalem trabeam induere,ad latè;longeq; Fidem disseminandam, non effecta modò Religionis studij, Diuinitatis etiam sunt argumenta; non serui tantus est ardor; addictissimi amor est Filij.

CLXXXVI. Quæ in nouo legimus Testamento hanc certè Veritatem comprobant, videlicet, Messiam Dei esse Verbum, Vnigenamq; Dei Filium; Nos etenim Euangelia manifestè docent, Christum verum extitisse Messiam,Deiq; esse verè Filium. Primum edit concentum Ioannis Euangelium: *Verbum caro factum est,& habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre.* Ioan. 1.3 Alterum ingenua Petri,ac Thomæ confessio: *Tu es Christus Filius*

lius Dei viui: *Dominus meus*, *& Deus meus*. Tertium edũt Christi verba, quæ & ad Discipulos, & ad Pharisæos dedit:
Ioan. 14. ad Discipulos: *Si cognouissetis me, & Patrem meum vtiq; cognouissetis, Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Quomodo tu dicis: Ostende nobis patrem? Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est. Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens ipse fecit opera.* Ad Pharisæos. *Si Deus*, inquit, *Pater vester esset, diligeretis vtiq; me; ego enim ex eo processi, & veni, neq; enim à me ipso veni; sed ille me misit.*

Ostenditur Messiam Dei esse Verbum. CLXXXVI. Quod verò Messias Dei sit Verbum, quod ipse in Orbem legaret, vt Diuinæ Fidei professoribus esset auxilio, illosq; à scelerum noxijs expediret, ex plurimis Scripturæ Sacræ locis perspectum, exploratumq; est. Dauid
Psal. 19. in Psalmo vndevigesimo: *Mittat tibi auxilium de Sancto.*
Et 120. Vigesimo supra centesimum, *Leuabo oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit Cœlum, & terram.* Centesimo quadragesimo quinto:
Et 145. *Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius: Creauit enim, vt essent omnia.* Spiritus Sanctus: *Et Sanabiles*, ait, *fecit nationes Orbis Terrarum.* Idem liquidò etiam perspicitur ex fusa admodum explanatione, quam Talmudisticus codex refert in Commentarijs Rabbi Isaaci ad Genesεos caput quadragesimum septimum. Vbi sermo de loco contexitur, qui concessus est Iacob, vbi posset ætatem commodè agitare. Glossa itaque in hunc modum Dauidis innixa sententiæ:
Psal. 106. *Misit verbum suum, & sanauit eos.* Maiorq; inest glossæ virtus, ijsdem enim quibus Dauid, vtitur verbis. Agit hisce in verbis Prophetes de beneficio, quod Deus apud homines collocauit in gratiæ lege; cum suum in terras Filium
D. Verbũ nobis medetur celerrimè. expediuit, qui medicum agens nostris vulneribus faceret medicinam. Nec temerè non Filium vsurpauit, sed Verbũ, quo patefaceret, quàm perleui negotio nos firmam restitueret in valetudinem; Cùm enim Diuinum sit reapse Verbum, eâ nobis præsto erit celeritate, qua creatur Verbum. Si enim desudantis artis industriâ; eximij, quo stant, pretij medicamentis molestissimis ob eam, qua adhibentur, difficulta-

cultatem, lentiſſimis propter eam, qua medentur, moram, humani ſolent medici laborantibus opitulari, id exequitur Verbum naturâ ipſâ: idq; ea præſtat facilitate, ac celeritate, vt abundè ſit Verbum, vel nutus, quo letales quiq. morbi è veſtigio pareant imperanti abire: *Deus enim Verbum homo factus, & miſſus, vt homo omnis generis animarum vulnera ſanauerit, & corruptas cogitationes incolumes reddiderit.* Sunt hæc Baſilij ad eundem Pſalmum. Rabbi Samuel Leuita Verbum, inquit, Dei eſſe legatum; & nobis ſanitatem, ac ſalutem allaturum; etſi non omni, ſed aliqua tantum ex parte; licèt enim ſuum Deus Verbum ſaluti omnium nuncupauerit, non tamen ab hominibus in Vniuerſum fuit exceptum.

CLXXXVII. Quæ tot ante annis, quàm Christus in Orbem tranſmitteret, ſcripta legimus hiſce in locis, Dominus idem, ac Seruator Iſraelitico Populo coram dixit: *Miſſus ſum ad oues, quæ perierunt de domo Iſrael.* Et quod poſtmodum enucleatiùs Phariſæis expoſuit: *Non egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui malè habent. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* At verò ſcelerum expiare ſordes, vnius Dei eſt munus. Reſipiſcat igitur tandem aliquando Synagoga; agnoſcat Dei Verbum induiſſe humanitatem; Chriſtumq; hoc Dei Verbum eſſe, vnigenamq; illius Filium, ac rei humanæ vindicem; hæ quippè ſunt Sacrarum Literarum voces: hæ ipſius Rabbinorum, quibus ſumma apud illam authoritas; hæ Chriſti diſciplinæ, ac rerum mirè geſtarum. Cumq; iam ipſi prodigiorum Veritatem agnouerint: *multa ſigna facit,* Diſciplinæ etiam certitudinem fateantur neceſſe eſt, quæ enim Chriſtus miracula edidit, id contendebant, vt illius firmarent diſciplinam; nam quæ veritatis Legibus obluctatur, non vera tuentur prodigia. Quò Teſtimonium daret veritati, ſe veniſſe in terras, Pilato teſtatus eſt Chriſtus. Quid eſſet veritas, & quo dictum probaret argumento, rogauit Prætor. Sed inaudito reſponſo terga Seruatori dedit. *Quid eſt veritas? iterum ſecundo exiuit.* Si ſtudioſus adeò rogandi, quid ità audiendi incurioſus? De Chriſti veritate, vel Ethnicus

Matth. 15.

Luc. 15.

Ioan. 11.

Quam doctrinã prodigia firmant, vera eſt æſtimãda.

magnum

magnum exhibuit Iudæis documentum. Se Christi subduxit aspectui; nec responsum sibi dari curauit, quasi secum in hunc modum perpenderet: Nihil vltra te moror: sat mihi, id te dixisse, tuaq; id prodigia luculenter adeò probare: Nihil huiusmodi de re intelligere amplius satago. Neque enim sancita à Fide vera ad calculos reuocanda; sat superq; est habere authorem Deum, cùmq; Messias is sit; nobis Fidem imperat dicto suo.

Ostenditur Dei nomé ipsum Deum esse.

CLXXXVIII. Tertia deniq; Conclusio illa est, Dei nempè nomen ipsum esse Deum; & Messiam exprimi Dei nomine. Prima pars concluditur ex Psalmi vigesimi tertij explanatione, vbi glossa in hæc verba: Ego Deus omnia condo; Cœlos per me ipsum effingo, & terram constabilio per illum, qui mihi continenter adest. Idem comprobat Isaias. *Quis ergo fuit mecum? Nomen meum vnà mecum missum fuit in seculi creatione: Dixit igitur Dauid coram Deo Sancto, & Benedicto ex eo, quod tu cum nomine tuo creasti Cęlos, & terram, nomini ego illa attribuam dicens: Dei Tetragrammaton est terra.* Et dignissimũ annotatu est, quod inquit huiusmodi Glossa; egregiè enim Orthodoxæ Ecclesiæ disciplinæ concinit; Nempè Dei Nomen primæ rerum molitioni ipso cum Deo interfuisse; ità enim Deo hæret, vt nequeat vel mente concipi ab ipso disiunctum; nihilq; aliud nomen Dei est, quam Dei Verbum, aut Filius, per quem condidit, quidquid vsquam est. Quod minimè obscurè patefecit Chaldaica Paraphrasis, quę hocce Isaiæ eloquium legit in hunc modum: *Ego Deus faciens omnia extendi Cęlos verbo meo: fundaui terram in fortitudine mea.* Sed quid alijs, atq; alijs argumentis est opus, cùm apertè admodum, missisq; ambagibus Deus rem prodat, quin explanationum, aut commentariorum opera vtendum sit. Mosi olim iusserat Numen, vt suum ab Aegypto populum vẽdicaret: Qui audiret, rogauit, à Deo Moses: *excepit Deus: Ego sum: qui sum*: quasi diceret: Ego sum: neq; vt sim aliena ope indigeo. Sed quid ad interrogationẽ respõsũ? Nõ naturã peruestigat Moses; Nomẽ inquirit; nõ quid sit Deus; quid sit Dei nomen exquirit; aptè Deus, vt qui maximè, naturam

Isai 41.

edixit,

edixit, vt nomen inde æstimaretur; exposuit quis esset; vt palam inde fieret, qui appellaretur; arctissima enim sibi necessitudine Dei esse, & Dei nomen adstringuntur. Præclarum Dynastis documentum! quisq; suum est nomen; è sua enim quisq; penditur existimatione: non id sum, quod mēte me esse concipio; sed id quod aliorum de me prædicat existimatio. Quod igitur sim, vel minus latinè, (vt clariùs) meum esse iudicem habet viuendi legem. Vnde nihil est, qui habetur nihili. Verùm enim verò cùm Dei Nomen admirabile sit, Diuinam esse Naturam apertè concludit: Idcircò, vt Deus, quo nuncuparetur nomine explicaret, quis ipse esset, exposuit.

CLXXXIX. Altera Conclusionis pars, nimirùm Dei nomine Messiam exprimi, haud dubiè agnoscitur in Psalmi duodeuigesimi expositione: *Magnificans salutes Regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid.* Glossa ità explanat: Expositionum altera, *magnificans*, habet, *Iouen*, hoc est, *virtutis locus*, habet altera. At quam turrim, aut munitum propugnaculum illi occupauerunt, quo se protegerent? Regem Messiam, qui turris vice, aut munitissimi propugnaculi erit; vt est in Prouerbijs: *Turris, vel castrum fortitudinis nomen Dei Tetragrammaton: ad ipsum recurrit iustus, & subleuatur.* Quod strenuè firmat Rabbi Adarsani disciplina ad illa Genesеos verba: *Et dixit Pharao ad Ioseph, & absq; te non eleuabit Vir manum suam.* Et illud Sophoniæ adducens: *ad inuocandum nomen Dei, &c.* sic dicit: *Non est autem nomen Dei Tetrâgrammaton hic dictum, nisi Rex Messias, sic vt dictum Isaiæ 30. Ecce nomen Domini venit de longinquo.*

Messias est Dei nomē.

Psal. 22.

Prou. 18.

Genes. 41.

CXC. Quod verò Sacris in Litteris à præstantissimis Hebræorum Rabbinis Messiæ inditum fuerit penitissimum, & Religiosissimum illud Dei nomen, quod Deo solebat attribui, præterea nemini, ex Ieremiæ Oraculo satis constat: *Ecce Dies venient, dicit Dominus, & suscitabo Dauid germē iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra: in diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter; & hoc est nomen, quod vocabunt eum,* Ierem. 23.

Dominus iustus noster. Huic editioni prorsus consentiunt Interpretes septuaginta, & Chaldaica Paraphrasis: cuius hæc sunt verba: *Ecce dies veniunt, Dicit Dominus, & statuã Dauid Messiam Iustum, & hoc est nomen eius, quod ipsi appellabunt eum, Deus Tetragrammaton*. Quæ quidèm Ieremię
Ierem. 33. verba ab ipso rursum repetita cõceptis verbis retulit Chaldaica Ionathæ Paraphrasis: Et Vulgatæ, (vt aiunt) Editioni, Latinæ, Grecæ, & illi (quam dicimus à septuaginta,) Chaldaicæq; magnæ inter Iudæos authoritatis, ac fidei; multò ante Christi aduentum tempore perscriptis, omnes veteres Talmudistæ consentiunt, qui suas huic sententiæ lucubrationes dicarunt: qui omnes asserunt, indendum Messiæ illud Dei nomen, quod præcipua homines Religione colerent. Et ad hunc modum Threnodiæ explanationes conspirant amicè admodum: *Expandit Sion manus*
Thren. 1. *suas; non est qui consoletur eam*. Vbi Glossa: Quod Messiæ est nomen? Rabbi Abba reddit: Deus Iehouah noster Iustus. Idem nobis planè obuium in Psalmi vigesimi explicatione; vbi post ingentem laudum cumulum, quo Messiam ad Cœlum euehunt, hæc inquiunt: *Vocauit Regẽ Messiam nomine suo; & quod nomen eius? Deus Tetragrammaton, Vir pugnæ; & de Rege Messia dictum est apud Ieremiam*
Ierem 23. *& hoc est nomen eius, quo vocabunt eum, Deus Tetragrammaton iustus noster*.

CXCI. Haud illepidè Malachias, cùm de Messiæ ortu ageret, rem expedijt: *Orietur* (hæc suum ad populum Deus, interprete Malachia) *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iustitia, & sanitas in pennis eius*. Arbitrij est nomen, non naturæ: non enascitur, inditur. Quid ergo cum vellet edicere Deus, Messiam nasciturum, oriturum, inquit, nomen suum? Videlicet Dei nomen Dei est Messias. Nec illud prætermittẽdum silentio, Solem nimirùm fuisse nuncupatum, cum dictum Dei est nomen: *Orietur nomen meum Sol*. Quid necessitudinis interuenit, vt Messias Sol audiat, cùm Patris nomine illustratur? quid cùm Solis splendore nominis gloriæ fęderis intercedit? Parentibus tradere præstans admodum documentum contendit Numen,

Filius optimis moribus parẽtũ splẽdor est.

nem-

nempè nullam sibi illustriorem nominis celebritatem posse accidere, arbitrentur, quàm obtinere liberos morum integritate laudatissimos: *Nomen meum Sol iustitiæ*. Ex conspicuis sanctimonia liberis nominis commendationem benè magnam parentes decerpunt. Idcircò duplicem vno in ortu celebrandam natiuitatem prædicauit Deus. Sibi enim in filio, qui felicibus astris enascebatur, non mediocre nominis decus enitesceret; Nobis verò nostræ salutis Author illucesceret: *Et sanitas in pennis eius*. Cui enim parenti filius editur apprimè Sanctus, immortalis nominis gloria enascitur: haud secùs Dei Filius Messias totus mortalium commodis nuncupatus nobis gratiæ Parens, & Author, Aeterno Genitori magni nominis comparator, ac illustrator: *Nomen meum Sol iustitiæ*.

CXCII. Nec latum quidèm vnguem abeunt ab hac sententia cùm Euangelistarum, tum eiusdem Seruatoris testimonia. Scriptores Euangelici Incarnationis mysterium Deiparæ Sanctissimæ ab Arcangelo Gabriele prædictum libenter offerunt: *Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria: Inuenisti enim gratiam apud Deum: Ecce concipies in vtero: & paries Filium: & vocabis nomen eius IESVM, hic erit Magnus, & Filius altissimi vocabitur*. Luc. 1. Hominem Deus quanto maximo sibi nodo adstrinxit; hinc homo ad Diuinitatis fastigium est euectus. Cumq; Deus essentialiter, vt aiunt, vnus sit, perspicuum fit Dei nomine Messiam Altissimi Filium referri: *Ego, & Pater vnum sumus*; his quondã Christus Pharisæos verbis edocebat se vnum, eundemq; natura Ioan. 10. Aeterno cum Parẽte esse, ac Deum Filium. Alterum Seruatoris testimonium illud est: *Nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate, quam habui, priusquam mundus esset apud te: manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt: Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt, quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognouerunt verè, quia è te exiui, & crediderunt, quia tu me misisti*. Ioan. 16. Tantum habent ponderis hæc Seruatoris IESV Verba, vt satis superq; essent hominibus

persuadere, ipsum humanæ libertatis Authorem, Deiq; esse Filium; atq; Dei nomine Messiam exprimi; cum ex illis dilucidè adeò constet Christo mortalium liberatoris honores fuisse tributos; Se enim Deum esse, palam fecit: *manifestaui nomen tuum hominibus*: Felici siquidèm reciprocatione Redemptorem consequitur Deus: Dei itaq; nomine Messias haud dubiè concipitur.

Parui ducendę Recentiorum Iudæorum interpretationes.

CXCIII. Cum igitur omnium punctis res sit testata, nempè Deum ipsum Mundi libertatem recepturum in se se, naùci pendendæ sunt voluntariæ interpretationes, quas Iudæorum Recentiores Ieremiæ Oraculo, ac cæterorum Prophetarum Vaticinijs inscitissime adhibent: quippè qui blaterant, Messiam Deum minimè futurum; nauci, inquam, pendendæ, quia ab infectis obstinationis veneno cordibus enascuntur; ipsisq; Sacris Literis è regione obstrepunt impudenter: ac Doctorum sensibus, Hebraicisq; summo numero Editionibus aduersantur: Imprudenter Iudæi inquiūt, Messiam licèt penitissimo Dei nomine vocitent Sacræ Literæ, non inde illius Diuinitatem iustè concludi. Ierosolyma enim Vrbs hoc etiam fuit nomine decorata: Vt est

Ezech. 48. apud Ezechielem. *Et nomen Ciuitatis ex die Deus Tetragrammaton.* Hoc etiam honoris obtinuere loci tres, quos

Genes. 16. memorat Sacra Pagina. De primo meminit Geneseos liber: *Et vocauit Abraham nomen loci illius: Deus videbit*:

Exodi 17. De altero Exodi: *Et ædificauit Moses altare; & vocauit nomen eius: Deus Tetragrammaton signum meum*. De tertio

Iudic. 16. liber Iudicum: *Altare, quod Gedeon instruxit, Dominum pacis appellauit.*

Infringuntur Iudęorum argumēta, quibus vitebātur, ne Messiam Deum esse faterētur.

CXCIV. Quod quidèm quam stultissimè effutiant, inde patet, quia nomen illud Religiosissimum vni Deo, Messiæq; & nemini rei creatæ adhibitum vnquam est: & vt Deus Deus Iustus cognominatur, haud secùs Messias, qui sibi obnoxios ad æquitatem redacturus aduenit, Deus noster Iustus nuncupatur. At enim cum Sacrosancti libri Ierosolimæ Vrbi, alijsue locis, quibus id nominis impertitum est, magnum Dei nomen induunt; Non id quidèm in omnes illis conuenit partes, quin quiduis aliud adnectitur, quod

omnes

omnes faciat certiores, locum huiusmodi haud esse Deum; sed ibi aliquid egisse Numen, cuius memoria hocce in nomine elucescat. Vt cum Cęlestem Ierosolymam nominat, interpretatur ad hunc modum: *Deus ibi*: hoc est, suæ Diuinitatis copiam suis Deus familiaribus Vrbe in illa faciet: quemadmodùm Editio Chaldaica manifestè demonstrat. Quò igitur Prophetes indicaret felicitatem, quam suis erat cęlestis Rex purpuratis imperiturus nomẽ Vrbi imposuit: *In illa Deus*. quasi id significaret: nihil, non nisi Deum in illa futurum Ciuitate; gloriam, pacem, ac eiusdem Dei felicitatem regnaturam ibi, præterea nihil. Qua explanatione hoc Ezechielis Oraculum affecit Chaldaica expositio: *Nomen Ciuitatis exponens à die, qua posuit Deus Diuinitatem suam*.

CXCV. Argumento alteri petito ex Genesi fit satis ad hunc modum: locum, quem facturus Deo Filium Abrahamus conscendit, *Dominus videbit*, cognominauit; ità commendans posteris mysterium sacrificij, quo suum mactare filium iubebatur, atq; egregium exhibens, & fidei, & obtemperantiæ specimen: ex quo quidèm Sacro magnam sibi spem demetebat, eximijs à Deo beneficijs cumulandum se se; & omnium præcipuè præstantissimo, quod receperat Deus, nimirùm ex eo ipso Filio, quem Deo immolabat, Deum ipsum enasciturum: Hoc verò non est Dei nomen loco indere; sed ansam arripuit ex euentu Prophetes, vt de humanæ libertatis mysterio sermonẽ insereret; innueretq; mortalibus, eam, quæ Isaaco in irritum cecidit, necem, Christum Dei Vnigenam occubiturum: id indicauit, cum dixit: *Dominus videbit*: Et Chaldaica Anchelos explanatio hoc loci affatur in hæc verba: *Et coluit, atq; adorauit Abraham in loco isto, & ait coram Deo, hic erunt colentes te, vel seruientes tibi generationes*.

CXCVI. Nodum ab Exodo erutũ soluit eiusdem Anchelos expositio: *Aedificauit Moses, & coluit, vel sacrificauit super illud coram Deo, qui fecit ei signa*. Hebraica explanatio rem apertiùs elucidat: *Aedificauit Moses Altare, & vocauit nomen eius, Deus signum meum: Dixit R. Elay: Deus vo-*

us vocauit illud, scilicet Altare signum meum : Aram construxit Moses,quam eo affecit nomine, Deus signum meũ ; non quidèm id Prophetæ consilium fuit , vt aram Deum nuncuparet; sed vt omnes admoneret, Deum , cui hacce in ara faciebat Sacra , Authorem esse prodigiorum , quę ibidem edebantur.

CXCVII. Quod autem Iudicum è libris obijcitur,molli quidèm brachio Chaldaica Paraphrasi prorsus euertitur; Ea est: *Ædificauit ibi Gedeon Altare Domino , & seruiuit , id est, sanctificauit super illud coram Deo, qui fecit ei pacem.* Ex quo perspicitur liquidòGedeonē locum illum nequaquam dixisse Deum; verùm contendisse habere gratias Numini , cuius ope victoriam hostibus præripuerat eo loci. Itaq; ex ijs , quæ hucusq; memorauimus , Oraculis ad plenum exploratur, magnum illud, ac Sacrum Dei nomen vni Orbis Assertori fuisse inditum , vtpotè qui idem est Deus. Constat deinde satis,quæcunq; Iudæorum Recentiores ementiti sunt , vt huiusmodi veritati offundant caliginem , somnia omninò esse, & iniquæ mentis deliramenta. Quod con-
Isai. 28. stabilitur firmiùs ab Isaia . *In illa die erit Dominus exercituum corona gloriæ,& sertum exultationis residuo populi sui .* Chaldaica Ionathæ editio in Isaiæ Oraculum suffecit huiuscemodi verba : *In tempore illo erit Messias Deus Iehouah exercituum ad diadema gaudij,& ad sertum exultationis,vel laudis residuo populi sui* . Ex quo apparet liquidò,vbi Deus à Propheta magno fuit nomine nuncupatus , fuisse à Chaldaica Paraphrasi cognominatum Messiam . Et in cõpendiaria Geneseos explanatione ad verba illa : *Non auferetur sceptrum de Iuda,* habentur hæc: *Futurum est,vt gentes seculi deferant munus Messiæ filio Dauid , sicut dictum est a-*
Isai. 18. *pud Isaiam : in tempore illo deferetur munus Deo Tetragrãmaton exercituum .*

Isai. 8. CXCVIII. Nec à se alibi discrepat Isaias : *Dominum exercituum ipsum sanctificate,& ipse pauor vester,& ipse terror vester , & erit vobis in sanctificationem : in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel , & in laqueum, & ruinam habitantibus Ierusalem; & offendẽt*

ex

ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irritientur, & capientur: liga testimonium: signa Legem in discipulis meis, & expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam à Domo Iacob, & prastolabor. Quod Isaiæ Vaticinium Rabbi Hiya liberi interpretati sunt, in libro Synedrij cuius est initium: *Iudiciorum vnum*, ad hunc modum. Non terras appellet Messias, donec duæ Israelis domus funditùs interierint, vt est apud Isaiam: *& erit ad sanctificationem, ad Lapidem autem ruinæ, & offensionis duabus domibus Israel*. Vbi Rabbi Salomon Israelis Seruatorem collocat.

CXCIX. Ex quibus dilucidè admodùm patefit, veterum Talmudistarum explanationes, id Messiæ nomen adiecisse, quod Deus sibi voluit Religiosissimum, quodque vni Deo tantùm, non verò Rei merè creatæ adhibebatur: vt ex hoc Isaiæ loco planè constat. Et quia tanta id nomen Religione excipiebatur, nullo vnquam tempore Orthodoxa Ecclesia Christi amabilissima Sponsa illud ausa est nominare; & vt maiorem illi haberet honorem, Hebraicæ institit Synagogæ morem, suffecit in illius locum, *Adonai*: quemadmodùm speciatim in Exodo demonstratur: vbi ad Mosen Deus: *Ego Dominus, qui apparui Abraham, Isaac,* *Exodi. 6.*
& Iacob, in Deo omnipotente, & nomen meum Iehouah non indicaui eis. Cui substituit Catholica Ecclesia *Adonai*. Est itaq; certo certius, Messiam, ac mortalium liberatorem ex Sacrarum Literarum testimonijs, ex Rabbinorum, ac Veterum Talmudistarum disciplina ipsummet Deum futurum, qui sibi mortalitatem adnecteret.

CC. Quod etiam firmatur robustius ex Sacris Libris, & Hebraicis traditionibus; quæ asserunt, Deum sanctorum hominum conspectum subiturum, illorumq; consuetudine familiariter vsurum; quibus consentiunt graphicè quatuor Euangelij scriptores, qui Christi vitam, ac gesta literarum monumentis consignarunt; quod quidèm fieri nullatenus poterat, nisi Deus fieret homo; vt se ità videndum mortalibus exhiberet, illorumq; posset conuictui assuescere; Deus siquidèm, vt Deus est, concretione mortali alienus, & corporis sensuum expers, oculorum aciem fugit. Cum itaq; huma-

humanam haud dubiè naturam Deus esset induturus, & suo homines dignaturus alloquio, illos deinde suæ felicitatis socios habiturus, Deum esse Messiam oportebat. Hunc verò Christum IESVM Sospitatorem hominum esse, nemo planè prudens inficiabitur: quemadmodùm sempiternus

Matth. 17. eiusdem Genitor est testatus: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.*

CCI. Deum verò se hominum oculis proditurum, & acturum cum in illis in terris docet apertis admodum verbis Baruch: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius in conspectu eius: hic adinuenit viam sapientiæ, & tradidit Ia-*

Baruch. 3. *cob Puero suo, & Israel dilecto suo, post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Quid planius? aut quid apertius? quid aliud indicauit Prophetes, cum inquit, Deum ipsum, ac Dominum nullum prætereà alium, Deum, inquam, ipsum, qui sapientiam inuestigauit, ac reperit, suáq; tulit Legem Israelitico Populo, in quo præcipua ipsius charitas eminebat, in terris sui hominibus fecisse copiam, ipsorumq; sermonibus oblectatum, nisi quæ postmodum Ioannes verbis alijs edocuit: *Verbum caro factum est, & ha-*

Ioan. 1. *bitauit in nobis.*

CCII; Subscripsit Isaias: *Discite pusillanimes, confor-*

Isai 35. *tamini, & nolite timere; Ecce Deus vester vltionem adducet retributionis Deus ipse veniet, & saluabit vos, tunc aperientur oculi cæcorum.* Vbi Chaldaica Ionathæ explanatio in hæc verba: Se Deus ipse deteget, & vobis salutem impertietur. Annotatu dignum est, quod vbi Hebraicus codex *veniet*, ait; exposuit Chaldaicus: *Se patefaciet*: cùm enim Deus quidquam vsquam locorum est sua impleat immensitate, Messiæ volens Diuinitatem commendare Chaldaicus interpres; non inquit: *Veniet*: Sed ait: *Se se prodet*: Quod alibi attigit Propheta idem: *Et dicent in illa*

Isai. 25. *die; Ecce Deus noster iste: expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus: sustinuimus eum, exultabimus, & letabimur in salutari eius.* Quod certè Oraculum ea donandum explanatione, qua illud veteres Talmudisticæ Disciplinæ Doctores affecerunt, qui voluentibus, dicebant, annis

futuram

futuram tempestatem, qua suismet oculis homines vidissent, illumq; populi digito indicarent. Ità planè habetur in Psalmorum explanatione ad illa Dauidis verba: *Expectans expectaui Dominum.* *Psalm. 30.*

CCIII. Et in minori Genescos expeditione, cum expendit verba illa: *Et apparuit illi Dominus in valle Mãbre*; hæc se legẽda offerũt: scriptũ Iobi in libris est: *Et rursũ circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ* Qui quidẽ locus magni est momẽti tũ ad Liberatoris diuinitatẽ affirmãdã, tũ ad demõstrandã corporũ Resurrectionẽ, si præsertim, quæ iam edixerat, dixitq; postmodum, ac dicentis authoritas perpendatur. *Scio enim, quod Redemptor meus viuit; & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum; quem visurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei conspecturi sunt; Reposita est hæc spes mea in sinu meo.* *Iob. 19.* *Idem. 19.*

CCIV. In Libro Siphre inscripto ad illud Leuitici: *Et ambulabo in medio vestri, & ero vobis in Deum, & vos eritis mihi in Populum*: Hoc rẽ exẽplo Hebræi veteres sũt prosequuti. Animi causa suum Rex viridarium petijt; sermonem texuit cum topiario, qui se se à Regis conspectu tantisper amouebat, quàm ignobiliori esset numero probè noscens. Quem Rex, simul ac sensit, protinus allocutus: quæ causa est huius tuæ à me alienationis? quid tuum mihi conspectum inuides? Ecce me tui planè similem. Haud aliter prorsus accidet futuris temporibus. Voluptarijs in hortis Deus Sanctus, ac Benedictus inuitabit ad colloquiũ Iustos; qui coram illo maximo perfundentur timore: quem Deus leuabit his verbis: Timori parcite; me enim vestri persimillimum, & omnia vobis conformem intuemini, Annè defueritis honori, quem mihi habeatis, necesse est; eo quod me vestri assimilem dixerim? Imo vobis ego Deus, mihi vos populus eritis. Si his omnibus aliqua ex parte abrogaueritis Fidem; id saltem fatemini, me scilicet in libertatem ab Aegyptiaca seruitute attulisse vos. Idem prorsus sensiunt in libro, quem Toanith dixerunt: qui de ieiunio agit, in quo hæc: Illucescat aliquando dies, qua Deus *Leuit. 26.*

Sanctus, ac Benedictus Sanctis cum hominibus aget veluti conuenticula; & medium occupabit; quorum quilibet illum monstrabit digito; vt est apud Isaiam: Dicent deinde: Deum nostrum ecce amplectimur; ipsum opperiamur, & circumfluemus lætitijs omnibus, voluptateq; afficiemur incredibili ob ipsius salutem.

Isai. 25.

Vaticinationes, quę de Messia erant, in Christo excepit euētus.

CCV. Vniuersas Vaticinationes, ac traditiones excepit in Christo euentus, vt in cœlesti vnius, & alterius Testamenti harmonia perspicuum profectò fit: In Christo, inquam, Diuini Spiritus opera è castissima Virgine nato; quēadmodùm prædixerat Isaias, & Augustissimæ Deiparæ, Iosephoq; Sanctissimo Angelus patefecerat: *Fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est: pariet autem Filium, & vocabis nomen eius IESVM, ipse enim saluū faciet Populū suū à peccatis eorū.* Bethlemico in tugurio, vt præmonuerat Micheas, & memorāt Euāgelistæ: *Et peperit Filiū suū primogenitū, & pannis eū inuoluit, & reclinauit eū in præsepio.* vbi illum agnouere, diuinosq; honores sacrarunt de genu Pastores, ac Orientis Reges; iuxta Dauidis, & Isaiæ prædictionem, planèq; legimus in Sacra Euangelij narratione: *Videntes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.* Suæ disciplinæ radios Ierosolymæ impertiuit; vt ex Isaia patet, & Scriptoribus Euangelicis: *Aperiens os suum docebat eos.* Cuius prodigiorum admiratione tota defixa est Iudæa. Quemadmodùm ex memoratis authoribus constat; *Abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos.* Et nihilo secius neoterici Rabbini affirmant, salutis humanæ Parentem, Deum minimè futurum: Suam illis Diuinitatem, vt probaret Christus, summa prodigiorum ope incubuit, quæ passim occurrunt in Euangelio: At enim ipsi à Christo alienant se se, quia & verbis, & gestis suæ Diuinitati Fidem adstruit: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi, si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis,* quia

Luc. 2.

Luc. 2.

Matth. 5.

Matth. 4.

Ioan. 10.

quia Pater in me est, & ego in Patre. Nec Christi dictis, aut factis fidem habent; non dictis; ipse enim id vnum laborauit, vt illis persuaderet se Deum hominum commodis humanam induisse naturam; quod etiamnùm Iudæi præfractè abnuunt: non factis; quià nostræ salutis studio Crucis aram subijt, quâ functus vitâ cęlestis Genitoris iras humanis capitibus impendentes placauit: At enim populo Iudaico, cũ ingratitudinis semper infamia laborauerit, vice est caliginis ingratitudo, vt credulitatem suam à Christi disciplina abducit, ità facta peruicaciter inficiatur. *Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia*. Hæc de Hebræis Dauid. Sed qui prodigia non agnouerunt, quæ vsurpauerant oculis? Desiderata in ipsis est cognitio, quia grati officio animi defuere; nouere, vt vterentur, vt referrent acceptum, nescierunt beneficium; cumq; referendæ gratiæ immemores se præstiterint, stultæ mentis probrum incurrere: iure enim stultum dixeris, quem ingratum noueris; quod planè vitium animo licèt enascatur, mentis potiùs dandum est inopiæ, quàm voluntatis crimini: *Homo, cum in honore esset, non intellexit*; ità de Adamo Regius Vates. Nouit haud dubiè Adamus; quibus eum beneficijs cumulauerit Numen; sed ignorationis insimulat Dauid, quia agendarũ nouerat gratiarum oblitum: ingratum moris est nescium dicere; facta inter animi facultates mutatione voluntatis scelus menti tribuitur; facilius quippè creditur posse hominem intellectrici facultate destitui; (quod fieri fortasse nequit) quàm accepti beneficij deesse gratijs. *Haccine addis Domino popule stulte, & insipiens*? Si ea est populo nota inurenda, quia Dei beneficijs non respondit, quid stultitiæ probrum ei obijcitur? In manum nempè conueniunt ingratitudo, & stultitia. Eodem quoq; nomine in Synagogam conflauit inuidiam, cum illius insipientiam amasiorum oculis exponendam decreuit Deus; nunquam enim seuerius plectitur flagitiosus, quàm cum illius crimina proferũtur in apertum, vel inter familiares: *Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum*. Illius ingratitudinem contendit damnare, & imprudentiam vocat? Sub manum est

Iudæi nec Christi dictis, nec factis fidem habent.

Psal. 105.

Stultus est, qui ingratus est.

Psal. 48.

Deut. 32.

Acerbissimè animaduertitur in scelestũ, cum illius crimina publicantur.

Os. 2.

nominis ratio: Nihil intereſt diſcriminis ingratum inter,& ſtultum. Licèt Iudæos, & mentis inopia, & voluntatis flagitium adſtringat, quippè qui caligini obſtinationem adiungant: illam animi perturbatio intulit, hanc improbitas mentis iuſſit:& planè tantæ pleni noctis, vt Chriſti veritatem nullatenus agnoſcant,quæ tamen ſe ità apertè prodit, vt manibus ſe ipſis offerat attrectandam: *Quod vidimus*, (ſcripſit ſua in Canonica Ioannes) *quod manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ,& vita manifeſtata eſt,annunciamus vobis*. Rem planè inauditam? *Quod manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ*. An verbum ſe tangi manibus ſinit? Verbum, de quo hic Ioannes, non ipſa eſt Veritas? *Ego ſum Veritas*, inquit idem. Non ipſa eſt Ratio? quid ni? Verbum & Ratio idem prorſus ſunt; Diuinæ enim mentis feliciſſimus partus eſt. Quid ergo? Ratio, Veritas attrectari manibus valet? Si eæ ſint Diuini Verbi, ipſiuſq: Legis apprimè Sanctæ, haud difficulter faciam,quin mirer; poſtquam mortalitatis nube Diuinitatis radios obtexit. Retroactis ſeculis, inquit Ioannes, Parentis Aeterni ſinu commorabatur hæc Ratio omnium oculis inacceſſa. *Quæ erat apud Patrem*. voluentibus poſtea annis ſe ſe nobis videndã obtulit: *Et apparuit nobis*. Et noſtra quidem memoria Chriſtianę Legis Veritas,ac Ratio, cui Aſſertoris Diuinitatis myſteria innituntur,aperta adeò,teſtataq;eſt,vt non oculis modo, ſed manibus etiam fiat peruia, ità robuſta,ac firma, vt manibus non reſpuat attrectari. *Et manus noſtræ contrectauerunt de Verbo*. Iudæi verò ea ſunt immerſi caligine, vt vel obuiam non aſſequantur.

1. Ioan. 1. — *Ioan. 14.* — *Ioan. 1.*

Iacob luctatur cum Verbo D. id tamen non agnoſcit.

CCVI. Rem adũbrauit,qua cũ Angelo luctа Iacob contendit: latebat ſub Angelo Diuinum Verbum, vt communis fert Doctorum ſententia; neminem nominatim adduco, ne cuipiam videar iniuriam facere; cum enim omnes, vel pene omnes ſuum addant ſentẽtiæ calculũ, immẽſi eſſet operis ſingulos nominare. Amplectebatur manibus Diuinum Verbum hominis ſub imagine Iacob: *Ecce Vir luctabatur cum eo*; & inter luctandum, *interrogauit eum Iacob; Dic mihi: quo appellaris nomine?* Premit manibus Diuinam

Geneſ. 32.

uinam Iacob Rationem,& eam tamen nefcit Iacob. Quid mirũ! Dei rationem Angelus; Iudaicam gentem exprimebat Iacob, vt vulgo credunt Doctores ijdem; quia Diuini Verbi hominis facti myfterijs fua ità arcet caligo; vt mente minimè affequantur; quæ attrectant manibus; fuæ quidèm eft flagitium cæcitatis, fed fuæ obftinationis fupplicium. Euertet Iudæus noctem, fimul depofuerit perfidiam. Tenebit, quod ipfum etiamnũ fugit, Chriftũ videlicet Dei effe Filium, ipfiufq; Verbum, quod ille mifit in terras totum hominis nuncupatum commodis; quemadmodùm profitetur Catholica Veritas, quam Lex primum prædixit, quam poftmodũ expleuit Euangeliũ, noftrifq; temporibus cœleftis teftatur Harmonia, quam fuauiffimã edit cum Lege Euangelium, cũ Propheticis Euangelici Scriptores; fiquidẽ pro fe quifq; non ofcitanter quidèm clamat, Chriftum Dei Vnigenã Filiũ effe, vereq; Meffiã, qui nemini alij, vel fuperiori, vel fequenti id honoris concedit; Nec fuperiori, quia nullũ ante ipfum adepta eft terra Meffiã: nec fequenti, quia nullus in pofterum Chriftus ipfi eft fufficiendus; fi Chriftus minimè alius; igitur nec Meffias.

CAPVT DVODECIMVM.

Chriftianæ Crucis cum mundi libertate Harmonia.

CCVII. IVdaifmi errores non fecùs, ac maris vndæ funt; tantò hæ maiori voluuntur mole, quantò aguntur longius fuo à centro; illi haud aliter eo vehementiùs errant; quò à Chrifto totius veritatis cardine longiùs abhorrent. Nequit concoquere Iudæus, Diuinos à Chriftiano honores deferri; Meffiæq; dignitatẽ tribui illi, qui actus in Crucem fceleftos inter, ipfis in fpeciem haud diffimilis efflauit animum. *Prædicamus* (inquit gentium Doctor) *Chriftum crucifixum, Iudæis quidem fcandalum.* 1. Cor. 1.

Iudæi velut maris fluctus.

Et

Et hæc Iudæorum inuidia in maioris cæcitatis, ingratitudinisq; probro ipsis est obiectanda: quippè quam ex præstantiori Diuini amoris pignore, & liberaliori aduersus homines beneficio ducit; vt nihil Deo habeat gratiarum, & pergat nescire Messiam. Nulli primas cedit caligo, quia iniquissimo fundamento incumbit: *Nescientes Scripturas, & Virtutem Dei*. Longè præit omnibus ingratitudo; quia mendacij innititur argumēto; vt verissimum Redemptionis mysterium eat inficias. Legis ipsi vtuntur suppetijs: *Maledictus omnis, qui pendit in ligno*; Cùm tamen Lex ipsa edoceat, eum tantummodò probris afficiendum, quem damnauerint supplicio scelera: Qui verò impensius suum nobis amorem Deus commendaret, aut quo homines beneficio obstringeret arctius, ac se morti deuouens, vt nostris nos sceleribus eximeret.

Deut. 21.

Proponūtur nōnulla veteris Testamēti loca.

CCVIII. Diuinus testamenti vtriusq; concentus, veterumq; Rabbinorum sententiæ ac traditiones obfirmatis Iudæis demōstrabunt humanæ libertatis mysterium in Christi IESV Dei Vnigeniti ligno affixi morte dilucidè admodum explanatum. Quo rem meridiana luce illustriorem intueantur, operæ erit pretium ea perstringere loca, quæ vtraq; de re agunt. Ac primum omnium certamen ineat Zacharias, qui de Deo ad hunc modum: *Aspicient ad me, quem confixerunt*. Qui fieri poterat, vt Deum suffigerent homines, nisi fieret Deus homo; sibiq; manus afferri sineret? vt planè Assertori Christo contigit; Liceat hoc loci animaduertere, Christum in Crucem actum omnium oculos ad sui conspectum inuitare: *Aspicient ad me*, in Thaboris vero Gloria suis illum discipulis interdixisse: *Ceciderunt in faciem suam*: Nec diù inuestiganda tanti discriminis causa. Præhabet nimirum Christus suæ Crucis probra suę gloriæ splendori. Alterum argumentum non longè aliud à primo suppeditat Psalmus vigesimus primus, qui totus Christo, Christiq; cruciatibus Sacer est: in hoc igitur Christus *foderunt*, inquit, *manus meas, & pedes meos*. Et licèt aliquid litium inferat Hebraicus Codex, an *foderunt*, habeat, vel, *quasi leo*. Duorum & septuaginta interpretum Edi-

Zach. 12.

Christus Crucis probra gloriæ splendori præponit.

Matth. 17.

Psal. 21.

Editio, quæ annis ante Christum tercentis scripta fuit, haud dubiè quod nos in præsens, semper retinuit *foderunt*. Quorum authoritate nihil apud nos antiquius. Indeq; deducitur idem apud Hebraicum exemplar fuisse consignatum; & verba illa, *quasi Leo*, supposita esse Iudæorum scelere. Nostrorum igitur exemplarium asserta fide hærere mihi aquam facit dicendi Ratio; Non enim Christi nomine Prophetes inquit: Induerunt manus clauorum cuspide, aut terebrarunt vulneribus: *foderunt*; ait; Et quæ translationi venustas? *Terra*, respondet Cassiodorus; *fossa fructum facit: sic fructum vitæ dedit Christus vulneratus*. quod proscinditur solum, vberrimos creat fructus, & opibus homines cumulat: haud secus homines prædiuites animis prouentus ex Christi vulneribus demetunt. Cassiod.

CCIX. Tertio nostræ fauet causæ Isaias capite secundo, & quinquagesimo, & quinquagesimo tertio; Quæ Messiæ prorsus nuncupantur, & quorum explanationes Talmudistæ Messiæ adscribunt. Hæc Vates minimè obscurè: *Vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra*. Quod de Orbis Liberatore explicare tantū fas est; nefas de Iudaico Populo; quemadmodùm ausus est Rabbi Salomon; licèt alibi stilum verterit, & Messiæ addixerit Oraculi interpretationem; cui tamen dicam impingit Burgensis Antistes, & Galatinus; eo quod vel latum pedē à Talmudistarum disciplina, contemptis traditionibus discedere ausus fuerit. Quartum argumentum offert Ieremię Threnodia: *Spiritus*, inquit, *oris nostri Christus captus est in peccatis nostris*. Ad quem locum Chaldaicum exemplar ante Christum conditum effatur ad hæc verba: Rex Messias, quem non segniùs diligebamus, ac auram; qua viuimus, in sceleratorum mortis casses incidit. Isai 52. & 53. Thren 4.

CCX. Quinto nostras agit partes Daniel; qui postquā scripsit de hebdomadibus septem, quæ ad Templi vsq; constructionem exactę sunt; deinde de septuaginta duabus, in quas perstiturum erat Templum, addit: *Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*. Vt in Christo res prorsus habuit. Itaq; si hebdomadum cuiq; septennium erat

assignandum, cui sententiæ Talmudistæ ad vnum adstipulantur; Et Messias vita erat spoliandus, priusquam absolueretur hebdomadârum numerus, planum quidem fit extitisse Messiam Christum, cui nondum imposito hebdomadibus fine irrogata mors est. Nec abeunt ab his oraculis prædictiones aliæ, quæ speciatim attingunt dolores, ac cruciatus; quos obfirmato ad patientiam animo subiret Author humanæ libertatis. Admiscent suum, & quidem Diuinum concentum Euangelij Scriptores: *Susceperunt autem*
Ioan. 19. *IESVM, & eduxerunt: & baiulans sibi Crucem exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ, locum; Hebraice autem Golgotha: vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc, & hinc, medium autem IESVM.*

Rabbi Simeon. CCXI. Et conuersa ad Talmudisticos Doctores Oratione, qui illatam hostiliter Seruatori necem in salutis humanæ gratiam, expedierc, omnium Princeps in Theatrum prodeat Rabbi Simeon Magni Rabbi Iohay Filius, qui Christi annis multò superior. Hic in suo mysteriorum libro hæc inquit. Cùm hæc accepisset Oseas, lacrymis vbertim cœpit indulgere; & effari in hæc verba: Væ illis! Væ illis! Væ illis improbis, scelestis, & Israelis homicidis! Quorum amore perculsus, quo illis faciat, delictorum veniam, Vnigenam Deus suum sanctum, ac benedictum humanam indutum naturam legabit. Væ illis? qui obstricti sceleribus, & improbitate Messiæ indicent bellum, & habebũt despicatui ipsius disciplinam, qua illis imperabit, vt abluendi causa ea aspergantur aqua, quæ sordes animi expiat; at enim ipsi à Dei deflectent vijs, nec illius voluntati gerent morem; imo iræ impotentes, & tumoris pleni manus illi inferre impudenter audebunt. Ad inferos deuolabit tùm temporis ipsius animus, vbi tridui moram trahet, quo Patrum, ac Sanctorum hominum animos inde eximat;
Genes. 46. vt in Genesi mandatum est literis: Descendam tecum in Aegyptum, & inde adducam te.

Rabbi Accados. CCXII. Alterum locum obtinet Rabbi Accados, qui etiam Christi temporibus longè maior, & testem sæpè vocat ipsum Rabbi Iohay: Doctoris huius sententijs insertis

veluti

veluti gemmis distinguit Galatinus egregium apprimè librum, quē Catholicæ Veritatis arcana inscripsit; vbi disertis verbis affirmat; eam sibi famam, atq; nomen Rabbinum Accados Hebræos inter confecisse; vt illum antonomasticè dicerent Magistrum Sanctum. Hic igitur in eo, quem ad Antonium Consulem scripsit, libro hæc inquit. Mirum cepit consilium Deus, vt à Dæmonum seruitute, cui illos Adami scelus addixerat, hominum animos eriperet. Nec vllo queunt pacto salutem adspirare, ni Rex idem Messias cruciatus acerbissimos perpetiatur. Hoc multis iudicium locis, quos expedijt, firmat Magister ipse.

CCXIII. Tertium occupet Rabbi Moses Adarsan è prima inter Talmudistas nobilitate, qui in hunc modum ad illa verba Psalmi: *Et viuet adhuc in finem, & non videbit mortem.* Messiam significat, qui Patrum libertati deuouet vitam suam; at in posterum æternum viuet, & nunquam aspiciet inferos. Et ad Psalmum vndetrigesimum: *Ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius*; Id, inquit, indubiè de Messia dictum Iusto nostro; eodem quippè temporis articulo, & vita erit, & mors, ex sui nimirū animi sententia, vt illam vel concedat alijs, vel sibi capiat. *Rabbi Moses Adarsā.*

CCXIV. Quartum Rabbi Samuel Leuita ad Psalmum centesimū quadragesimū septimū: *Misit verbum suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum.* Habet huiusmodi orationē. Dei Verbum ipsius fungitur legatione; habebimus ipsi honorē, simul aduenerit. Ad hæc Rabbi Saul. Non ne transmisere in nos Prophetæ; in quos ad mortem vsq; sæuijmus, & effudimus illorum sanguinē? qua igitur ratione Verbū modo excipiemus, nostrāq; illi adhibebimus fidē? Quia eos, excepit ille, in sanitatem restituet, & præsentibus eximet infortunijs; & his acti prodigijs ad illum credulitatē nostrā adijciemus. Rursū inquit Rabbi Saul. Qua de causa non ait Psalmographus, nobis salutē impertiet, sed illis? At ille; id mihi fuisse in causa videtur, vt aliter, ac dicis, loqueretur Vates; vidit nimirum nō omnes; sed tantùm aliquot oblatam salutis facultatem arrepturos. Prorsus vt dicis, reddidit ille. Se in terras cō- *Rabbi Samuel Leuita.*

 tulit

tulit Dei Verbum;sed non ab omnibus fuit exceptum;hanc ab illo gratiam iniere aliquot tantum nullo numero homines: quos absurdo ingenio credebant omnes, quiq; piscatoria arte victitabant, maris accolæ: de quibus ibidem ait: *Ascendentes mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis.*

Rabbi Adarsan. CCXV. Quintum Rabbi Adarsan, qui ad caput quartum, & vigesimum Genefeos scholion scribens,ad illa verba: *Et introducet eam Isaac in tabernaculum Saræ matris suæ* hæc ait: Hic Rex est Messias, qui improbos inter, ac damnatos ætatem egit, seq; dicauit Numini Sancto, ac Benedicto, ipsiusq; nomini, quò illud, totis animi viribus quanto maximo honore afficeret; idq; vnum summo conatu operam dedit, Dei clementiam Israeli propitiare, & in illius gratiam studere impensè humilitati, vt est apud Isaiam:

Isai. 53. *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: Disciplina pacis nostræ super eum.* Et quando Israelis Filij cōsciuerint crimina, eæ deprecari habebit curæ: quemadmodùm inquit idem Vates: *In eius liuore medicatum est nobis*: Vt iste ipse Rabbinus legit: iccircò illum Deus continenter protegit, vt pariat Israeli salutem,& lætitijs omnibus cum ipsis indulgeat extremo illo die; quo die animæ vita functæ corpora rursùs induent: vt

Deut. 33. proditum est in Deuteronomio: *Beatus tu Israel, quis vt tu? Populus saluatus per Deum clypeum auxiliatoris tui*: &

Isai 145. apud Isaiam. *Israel saluatus erit in Deo saluationis sempiternæ. Non erubescetis, neq; confundemini vsq; in sæcula æternitatis.*

Rabbi Salomon. CCXVI. Sextum Rabbi Salomon, qui Psalmi duodenonagesimi verba illa explanat: *Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt talos Christi tui*: quēadmodùm antiqui legerunt Hæbrei. Memineris,Domine, Christi tui talos contumelijs fuisse oneratos tuis ab inimicis. Huius Rabbini Glossa,hac donat locum explicatione. Messiæ tali postremi huius mortalis vitæ dies sunt. Clau-

Rabbi Moses Adarsā. dat agmen Rabbi Moses Adarsan; qui ad Caput Geneseos vndequadragesimum ad illa verba: *fregit Ioseph*; ità ait.

Dauid

Dauid nomine locutus est. Rabbi Iodon: vt mihi canere non licuit ad eam diem, cum probris omnibus fui acceptus, ita Israelis Filij, vbi Messias aduenerit, non musicis indulgent canticis in id vsq; tempus, quo Messiæ contumeliæ, ac probra illata fuerint; vt in Psalmo octogesimo octauo traditur: *Exprobrauerunt inimici tui Domine, & exprobrauerunt talos Christi tui.* Et Psalmi sexti decimi Hebraica explanatio conceptis idem verbis refert. Quod etiam quamplurimis Talmudistici voluminis locis videre est.

CCXVII. Postquam principem capitis huiusce partem, tot, tamq; robustis Sacrorum Librorum testimonijs, tot, tamq; præclaris Rabbinorum melioris notæ argumentis planam fecimus; promissi alterius præstare fidem reliquum est; nempè vt mysterij, cui fidem adiungimus, rationem proferamus in apertum; quò Iudæus cæcus planè, ac rudis in contemptu magnitudinem, in stultitia, vt Gētes credunt, sapientiam, Dei virtutem in imbecillitate, gloriam deniq; suspiciat ipso in probro. Percurramus singula. Elucescit in Crucis contemptu Dei magnitudo; si enim abiectio via est, quæ ad dignitatem ferat; nulla ad fastigium via compendiaria magis est, ac Crucis humilitas. Ad Deum hominem sermonem intendit Dauid, quem, ait, optasse Occidentem ad ascensum: *Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi*: Nodum planè offert haud contemnendum. Procliuior ad descensum occidens, quàm ad ascensum aptus; Eum Sol extabescente iam die, se dat præcipitem, cursum agit in Occidente. At iam perspicio, quorsum Dauid collimet. Diuino loquitur de Sole Christo IESV; quem ad sublimius euectum fastigium contendit edocere, cum Crucis in occasu tabescebat; cum in speciem despicatui opportunior credebatur: *Super occasum quippe Dominus ascendit, quia vnde in Passione occubuit, inde maiorem suam gloriam, resurgendo manifestauit*: commentatur venerabilis Beda: maiora magnitudini incrementa suæ ex Crucis contemptu videtur Christus fecisse lucri. Despexit Dauidem Michol, cum illum Regia exutum Purpura, abiectumq; vidit ante Arcam: *Quam gloriosus hodie fuit Rex Israel discooperiens*

Dei magnitudo in Crucis humilitate elucescit.

Psal. 67.

 se

2. Reg. 6. *se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi nudetur vnus de scurris* : Ità illa Dauidem ironicè excipiebat. Quid causæ fuit, quominus Christi humilitas non Mariæ Sanctissimæ præbuerit ad questus argumentum, quod Michol Dauidis contemptus suppeditauit? Hæc aulam incolebat; ad Crucem illa commorabatur: *Stabant autem iuxta Crucem IESV mater eius*. At verò si in aula dedecori est humilitas; in Cruce honori est contemptio. Fato iam proximus decumbebat Iacob; cum Ephraimum, & Manassem, quibus ominantia feliciter verba impertiret, Ioseph deduxit: maiorem natu ad dexteram, ad sinistram minoré admouit: Iacob autem decussatim aptauit manus, & minori dexteram, sinistram maiori imposuit: *extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris: Sinistram autem super caput Manasse, qui maior natu erat, commutans manus*. Minor itaq; Domini dignitatem obtinuit; maior verò suæ conditionis noui hominis sortem non excessit. Vnde ea minori præstantia? manus in decussim Iacob extendit, & Crucis typum expressit, quo omnes facerct certiores, vel Crucis signo exigua etiam initia prolixè admodùm excrescere: *Manuum cancellatio salutiferam Crucem adumbrabat; atq; inferioris adductio nouum populum subindicabat per huiusmodi habitum modo non edita voce clamãs: cum Crux in benedictionem apparebat inferior populus augebitur, & qui se humiliat, exaltabitur.* inquit ingeniosè Isidorus Pelusiota. Quod olim prolusit in Sciagraphia; reapse postmodum absolutum est: Quippè ex Crucis contemptu gradus effinxit Assertor, quibus ad maiorem conscenderet dignitatem, quemadmodùm Author est Apostolus: *Videmus IESVM propter Passionem mortis gloria, & honore coronatum*. Facit fidem dictis Christus affixus Cruci. Tota ingemiscente natura pendebat à Cruce Seruator, cum animum tradidit in Aeterni genitoris manus: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Quid, quæso, non illum in Sanctissimæ Parentis manus credidit, quo acri doloris morsu perstrictam hoc pignore solaretur? Quid non discipulo illi, quem habebat in amoribus; Iure enim animus illi

Marginal notes: Ioan. 19. — Genes. 48. — l. 1. Epist. 362. — Ad Hebr. 2. — Luc. 23.

illi crederetur, quem amor optauerat suas in curas? at nusquam terrarum locus est, qui Christi crucifixi magnitudinem æquare valeat: Accipè Ambrosium: *Nunc commendat in manibus Patris Spiritum suum, quia totum aliud non capit Christum*. Actus est in Crucem Christus, vnde tantam sortitus est magnitudinem, quantam totus capere nequit Orbis; Vnus non sufficit Orbis eximiæ adeo Maiestati.

CCXVIII. Partem alteram aggrediamur: Suos è Cruce Radios Diuina emisit Sapientia: eosq; emisit, vt assequi nequierit Petrus humanitatis in Cruce agnitionem, qui Diuinitatis gloriā cōplexus fuerat mēte: *Tu es Christus Filius Dei viui*. Cum vero Christum conaretur à Cruce auertere, acceptus ab ipso est asperè; & ignorationis arguitur: *Non sapis ea, quæ Dei sunt*. Ergo ne Diuinitatis arcana patent Petro; & fugiunt humanitatis mysteria? Videtur hominum mens Diuino instincta lumine posse Diuinitatis præstantiam in ipsa assequi Gloria, at in assequenda humanitatis in Cruce dignitate videtur deficere nō immeritò. Re vna, & altera liquido perspicitur. Primum in ius, fasq; scelus, ac improbitatem per Crucem immutauit. Deinde quod sceleri inseruierat, addixit probitatis obsequio. Quod ad primum attinet; in rectum nefas Crucis interuentu mutauit Deus. Testatur Ioannes se Dei vidisse gloriā, vbi vidit Deum hominem factum, vt in hominum salutem mortem occūberet ligno affixus: *Vidimus gloriā eius*, idest, *fixuram clauorum*. Ruperti scholium est: Dei in Crucem acti eam vidimus gloriam, ac Maiestatem, quanta decebat Dei Filium. Probra in decus vertere, Dei est Sapientia, præterea neminis. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre*. Honorem in dedecus immutare, comparata ità est hominum natura, qui omnia perdunt, vexantq; At contrà, gloriam ducere ex probro, vnius id est Verbi, hoc est, Dei Sapientiæ. Quod ad alterum attinet; nimirū cogere ad virtutis obsequium, quod sceleri inseruierat, admodum patet. Princeps nostri mali causa arbor extitit: Alteram in Deus, qui nostræ faceret felicitati initiū, suffecit. Prædicandam haud dubiè sapientiam! quæ ipso in malo

Sapientia suos in Cruce Radios emisit.

Matth. 16.

Facilius quodāmodo videtur posse Diuinitatis dignitas, quā Humanitatis in Cruce gloria cognosci.

Deus per Crucem in rectum nefas immutauit.

Ioan. 1

Quod sceleri inseruierat, addixit virtutis obsequio.

malo nostram elaborat vtilitatem. Adamum leui ex puluere effinxit Numen; cũq; illi addere animos, ac firmũ reddere aduersus bacchantium ventorum flatus voluisset, leuem oris auram afflauit in pondus: *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ*. Nouam planè artẽ! aura in ventum Deus armat puluerẽ? Quid aptius ipsius ruinæ credi posset? Omne peperit Arbor hominibus nocumentum; alia Diuinæ Sapientiæ consilio totius felicitatis caput fuit. Eximium igitur sui specimen in Cruce exhibuit Sapientia. Rem asserit firmiùs eiusdẽ Crucis Typus; fuit is lignum illud, ac Serpens, quem Diuino iussu Moses extulit in solitudine vnicã Populi vlceribus opem; ad quem allusit Christus apud Ioannẽ: *Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, &c.* Inauditum planè medicinæ genus! inde opẽ sperare, vnde inflictum est vulnus: morbi causam fixo obtutu vsurpare, vt arceatur morbus. Si à serpentibus plagas accipiebant Hæbræi, qui illis faceret medicinã serpentis conspectus? eruamus rei arcanum. Cum Deus sapientis nomen impensiùs ambit; ex ijs, quæ damno fuerant, decerpit emolumenta; sanitatem restituet serpens, quam eripuerat alter: *Voluit Deus, vt illi qui à serpentibus icti erant, per serpentem sanarentur, ut magis miraculũ appareret*: inquit doctissimus Maldonatus. Nullibi venustius Sapientia enitescit, quam vbi antidotum reddit, quod venenum fuerat.

Genes. 2.

Ioan. 3.

CCXIX. Tertia capitis pars in Crucis imbecillitate Dei fortitudinem receperat demonstrare. Ea est Crucis Virtus, vt vel illius vmbræ proiectior audacia nequeat obluctari. Nubis cuiusdam patrocinio tectus inibat viam Israeliticus Populus excusso iam Pharaonis iugo; qui illum obfirmatè est insequutus: *Persecutus est Filios Israel: At illi egressi erant in manu excelsa*. Venditabat sibi Pharaonis superbia, vel potius mali Dæmonis, quem exprimebat Pharao, posse se Deo palmã præripere. Cùm se Iacob, nescio quando, iactatum cerneret, & insequutum, confugit ad Bethel, vbi olim scalã viderat in somnis. Hic animos desponderunt ipsius hostes, & insolitus illos terror incessit: *Terror Dei inuasit omnes per circuitum Ciuitatis, & non sũt ausi*

Dei fortitudo in Crucis imbecillitate emicat.

Exodi. 14.

ausi persequi recedentes. Annotatu dignissimum est, tantum inesse Pharaoni audaciæ, vt ingentem hominum vim, quorum causam tantæ Deus habebat curæ, ausit impetere: hostes verò Iacob tanto perfundi metu, quem Deus non visibili tegeret patrocinio? Quid tantum creauit discrimē? Id profectò est; quem modo Iacob locum incolit, se ibi olim obtulit videndam Scala illa illustris apprimè Crucis typus: *Vidit in somnis scalam.* At vero, vel ipsa Crucis Sciagraphia eum hosti offundit terrorem, vt, quæ Deo ipsi bellum audet indicere, Cruci non ausit præfractior superbia: *Dominus innixus scalæ Christus est in Cruce pendens*; explicat Augustinus. Pergat modo Iudæus Christianæ Crucis potentiam, ac virtutem abnuere; quæ in ipsorum maiorum patrocinio eminet haud obscurè. Exitij vltimi horrore perfusam fęminam viderat Ioannes; in illam ferebatur Serpens odio inexpiabili. Quò præsenti euolaret periculo, *Datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ.* Quænam hæ sunt alæ, quibus fęminæ vtendum est pro clypeo, ad arcendam tanti aduersarij vim? Designant haud dubiè Crucis brachia, quæ Dei Filium sustinuere in se se. Mentem hanc tenet Andreas Cæsariēsis Apocalypseos Interpres primæ notæ tùm antiquitate, tùm authoritate. *Ab initio in præsidium data est ei charitas in Deum, & in proximum. Huic porrò addita est eius prouidentia, qui per nos in Crucem actus est, quæ simul omnia per alas designantur.* Non modo fauet, ac tegit Christi virtus, verum etiam tutatur, ac defendit. Nullum est scutum vulneribus ità imperuium; nullum præsidium periculis ità alienum, ac Crucis patrocinium. Quominus in Saulis inuidiam incideret, Dauidem Israelis Regem inungere, haud mediocriter Samuel pertimescebat. Quò illum Deus faceret securum discriminis; vt vitulum tolleret, quo sibi faceret, dedit in mandatis. *Vitulum de armento tolles in manu tua: & dices: ad immolandum Domino veni.* Vt tanto Samuelem metu exoneret, vituli Sacrificium imperat? Et quidem iure. Proludebat enim vitulus Christo hominum libertatem in Cruce exequenti. *Vitulus quid est, nisi splendor imaginis Redemptoris?* inquit Antistes summus

Genes. 18.
In Cat. Typom.
Apoc. 14.
c. 35.
1. Reg. 16.
l. 6. in 1. Reg.

mus Gregorius. Vbi verò aderat Christi imago in salutis humanæ gratiam Cruci suffixi, nihil esset, quod timorem posse incutere; Nihil quippè est, quod Dei ad Crucem acti potentiam, ac virtutem aliqua valeat ex parte frangere.

Dei gloria in Crucis probro gloriosiùs nitet.

CCXX. Reliquum deniq; est, vt de postrema omnium parte sermonem exequamur. Ea est Dei gloria Crucis probro illustriùs emicans. Si enim Christi potentia magnum sibi in Cruce decus obtinuit, non illi profectò primas cesserit Christi gloria. Deum insidentem currui luminibus vndiq; circumfuso vidit Ezechiel, & vt faceret visioni fidẽ, Diuinæ instar gloriæ vidisse se testatur: *Hæc visio similitudinis gloriæ*. Componamus huiusmodi locum alteri Ioannis. De sua in Crucem euectione Assertor loquitur. *Cum exaltatus fuero à terra*. Quæ quidèm verba adscribit Ioannes gloriæ illi, quam in Templo aspexit Isaias: *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam Dei*. Hic rei nodus; quæ se Ezechieli gloria obtulit, similitudo tantum gloriæ est: *Visio similitudinis gloriæ*; de qua apud Ioannem gloria sermo est, sola dicenda est gloria? *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam Dei*. Hæc reapse æstimanda est gloria; illa altera, gloriæ tantum instar sortietur? Factum belle! Assidentem Cœlo Deum vidit Ezechiel, de Deo Cruci affixo Ioannes loquitur: at Dei crucifixi gloria nescio quo pacto superat Dei gloriam, cum se videndum Cœlo exhibet.

Ezech. 2.

Ioan. 12.

Dei hominis in Cœlo gloria concipi nequit nisi comite Crucis maiestate.

CCXXI. Illud etiam addere mihi liceat, Dei hominis in Cœlo gloriam non posse ad plenum concipi, nisi comite Crucis Maiestate. Quinto, & vigesimo capite apud Matthęum edocet Seruator, gloriam, ac Maiestatem; qua extremi iudicij die, de mortalium causis laturus sententiam in Orbem iterum se se conferet: imponitq; finem orationi omnium ad oculos referens, quam sunt adepturi felicitatem quotquot tanto ipse bono destinauit: sed initium facit è vestigio, quos in Cruce perpessurus erat, cruciatibus: *Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, &c.* Verùm quid commercij intercedit inter Christi Crucem, ac Beatorum felicitatem? Planè arctissimum, ità vt altera nequeat

Matth. 35.

nequeat sine altera explicari. Ni ea potius sentētia arrideat: nimirū Crucē Beatitudinis partē esse: *In Sede Maiestatis sua se sessurum declarat, vt Discipuli Sacramentū Crucis admixtū esse gloria aeternitatis cognoscant.* Ità Pulchrè Diuus Paschasius. Qui pulchriùs Sacramenti nomen Cruci indidit: *Sacramentum Crucis*. Satis constat Sanctissimam Eucharistiam sibi speciatim hoc Sacramenti nomē vsurpasse: quiddam in hoc elucet, quod est alijs alienum: alia oculos fugiunt, hoc fallit: credenda alia imperant, quæ non videmus; hoc contra, ac intuemur. Quæ enim videmus, Panem monstrant: at quæ credimus, nihil minus; Christum enim ibi adesse profitemur. Haud secus Crucem non inuenustè gloriæ Sacramentum dixeris; Si oculorum aciem ad Crucem conuertimus, non nisi probra offendemus; si Fidem, nihil, nisi gloria, occurret: non Panem, sed Panis speciem, sub qua delitescit Christus in Eucharistia, attingit intuitus: quæ opprobria in Cruce se se oculis ferunt obuia; non opprobrij; gloriæ sunt æstimanda argumenta. Hoc monitos nos Christus voluit, cum Iudas suo discessit è cōspectu, vt suis illum inimicis daret venum, quo in Crucem raperent: tum enim temporis; *Nunc*, dixit, *clarificatus est Filius hominis*. Quid se totum affluentem gloria dicit, cum eum Iudas contumelijs omnibus onerandum prodit? id est, quæ in Cruce feruntur, iniuriarum ingenium; quę eæ sunt tantummodò in speciem; Reuera eximiæ gloriæ momenta. Ad hæc; non magnam Christo affirmarunt gloriam, quæ perpetrauit prodigia, apertissima Diuinitatis suæ argumenta, & suam sibi gloriam gratulatur, Crucis probra proximè subiturus? Et meritò, inquit pulcherrimè Augustinus: *Non est clarificatus faciens Diuina, & clarificatus est patiens humana.* Maiorem sibi ex Cruce, quâ dolet, gloriam Christus comparat, quam ex prodigijs, quæ patrat. Ioan. 13.

CCXXII. At si suæ Christus per Crucē consuluit magnitudini, vt ipse monet apud Ioannem: *Cum exaltatus fuero à terra*, vehementer etiam consultum per illam voluit mortalium vtilitati. Deum alloquebatur Dauid, quem plena hominibus manu impertiri bona dicebat: *Aperis tū* Christus sua in Cruce, et sua consuluit gloriæ, et nostræ vtilitati.

Psal. 144. *manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Vt Orbem significet affluentem bonis, quid Diuinas appellat manus? Cur huiusmodi beneficia non potius à Diuinis ex-
Matth. 8. pectat verbis, vt postmodum præstitit Centurio? *Tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.* loquebatur Dauid de Dei manibus affixis Cruci: *Aperis tu manus tuas expendens eas in Cruce, & imples omne animal Patris tui beneplacito.* prodidit literis Diuus Germanus. Crux vero fons ille est; è quo largo in homines flumine bona promanant: nostris illa malis fert opem: medetur morbis; errores dirigit, lapsus corrigit, pellit caliginem. Tot inter commoda, quę Crucis beneficio obtinemus, tria tantum perstringere est animus. Primum vita, gloria alterum, tertium deniq; salus est. Vitam sola in Cruce affirmari, certum est. Somniarunt duo Pharaonis serui, alterum tres frumenti cani-
Genes. 40. stros capite sustinere, vitem alterum portare manu, è qua pampini tres pullulabant, & foliorum calathis luxuriantes, & fructus vbertate conspicui. Primo mortem, vitam alteri prędixit Iosephus. Cur illi interitus è frumento, huic è vite vita prænuntianda est? Nempè tria illa vitis vírgulta; *videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines;* tria Crucis ligna præ se gerebant: Crucis verò typus vel in sõnis vitam parit hominibus, & æternam reddit. Alterum, quod mortalibus conferre solet Crux, gloria est. Moses, & Elias, vt meminit Lucas, in Thaboris vertice Maiestatis Radijs circumfusi conspecti sunt: *Moses, & Elias visi in Maiestate,* vel vt habet Syriacus codex: *visi in gloria.* Nemo nescit, quâ Moses gloriâ affulserit in Sina Monte, Dei colloquio vsus ita familiariter, ac solet amicus alteri maximè assuetus. Quis non miratur Eliam igneo in Cœlum raptum curru? At nusquam Mosen, & Eliam gloriosos prædicant Sacræ Literæ, nisi in vno Thabore, ibi enim sermonem cædebant de Cruce: *dicebant excessum, quem completurus erat in Ierusalem.* Et quidèm homines vnius Crucis beneficio, gloriæ fiunt compotes. *Moysen, & Eliam clariores, quam in viuis fuissent, exhibuit ibi Dominus, futura Crucis signa commemorantes.* inquit disertè admodum Timothæus

Homil. de pass. Cruc.

Crux vitā nobis affirmat.

Crux nobis gloriæ causa est.

mothæus Antiochenus. Ex quo patebit dilucidè causa, cur efflagitanti olim Mosi, vt suam illi gloriam exhiberet, *ostende mihi faciem tuam*, reddiderit Numen; *ponam te in foramine petræ*, hoc est in conspectum Christi Cruci affixi; quẽadmodùm ex Hebræo Codice eruit Pater Lorinus vir in primis sapiens: *Retinebo te in contemplatione Christi passi.* Tunc enim Moses quam expetebat gloriam, assequeretur; si oculos (tametsi è longo adeò interuallo) ad Christum è Cruce pendentem intendisset. Itaq; sola Crucis contemplatione in veteri olim Testimonio reperit Moses felicitatem; & in nouo ex vnius Crucis sermone gloriam hausit: *Visi in gloria dicebant excessum*. Tertium deniq; quod recepimus differendum, salus est, quæ quidèm iam inde ab ipsis rerũ initijs vnius tantũ Crucis virtute comparari posse visa est. Adami vestem mutauit in Paradyso Deus; cum enim sibi vestem consueret ex fici folijs; (iam tum ad carnis macerationem foliorum asperitate expressam cõfugiebat) illum tamen spoliauit hac veste; aliamque Agnorum è pellibus sartam Adamo induit: *Fecit ei tunicas pelliceas*. Quò ipsum edoceret, tanto sceleri opem non ab illius supplicio implorandam; sed tótam inde prouenturam, à morte videlicet Dei Filij, quam erat in Cruce oppetiturus, & ipsi, & ipsius nepotibus admota. Hanc itaq; indueret, assidueq; præse ferret; cuius beneficio saluti suæ consuleret vtilissimè. Quod primum typus expressit, absoluit postmodum Seruator. De animi salute acturus actus est in Crucem Dimas, sanctissimè ipso in supplicio sceleratus; furandi artem non reliquit, sed mutauit, qui alienas quondam opes inuolabat, in Cruce rapuit Cœlum ipsum: *Hodie mecum eris in Paradiso*. Sua illum de salute certiorem fecit Christus; at silentio pressit Gestæ damnationis sententiam, qua id, roget quis, de causa? quia in Cruce non iudicis, Seruatoris prouinciam sustinet; non damnationis Tribunal, clementiæ Crux ara est.

Ser. de tr. fig.

Crux nostræ salutis principiũ.

Genes. 3.

Luc. 23.

CCXXIII. Quid igitur tot illustrata testimonijs suas adhuc in tenebras se se abdit Synagoga; nec merito prosequitur officio Deum illum, ac Dominum, qui se totum He-

bræorum commodis priùs nuncupauit, quàm Ethnicorum; qui illum excepere, amplectuntur, ac retinent. Obfirmatam pectoris rupem tandem emolliat genus hoc hominum; Fiat Christo obnoxium; ac tandem agnoscat, se eò maioribus illi beneficijs obstrictum, quò acerbiores cruciatus, fœdioraq; probra pro ipsius salute est perpessus: *Commendat*

Ad Rom. 5. *charitatem suam in nobis Deus* (inquit gentium Doctor) *quoniam cum peccatores adhuc essemus secūdum tempus Christus pro nobis mortuus est*: quasi diceret: multum est quod Numini gratulemur; ob eximia beneficia, & amorem, quibus in prima nos molitione deuinxit: qui tamen amor, si illi conferatur, quo nostræ salutis gratiâ hominem induit, & vitā nostræ libertati immolauit; cùm etiamnū peccādi finis minimè à nobis fieret, id est, cum Deo adhuc inimici essemus; si huic, inquam, conferatur ille alter, longè præstantia primum relinquet. Caueat itaq; Iudæus, tantum suam amet caliginem, vt contrà, ac æquum est, exequatur.

1. Corint. 1. *Inde contra Deum homo scandalum sumpsit, vnde amplius debitor fieri debuit*: admonendum etiam censui de alia Diuini amoris commendatione hocce in facinore Redēptionis. Est huiusmodi. Principes nostræ libertatis hostes nos ipsi fuimus; vna tantùm Dei clementia, quam tamen scelera nostra vehementer læserant, nostras agebat partes, & nostræ saluti consulebat. Cum nostra enim natura ad tantam in Christo adspirauerit nobilitatem, tantumq; vtilitatis fecerit lucri, hostilius nostræ saluti, ipsiusq; amori pugnam indixit. Quod mirè patefaciunt Christi Verba, quæ cum

Nos ipsi nostræ libertatis hostes fuimus.

Matth. 26 Aeterno Parente in horto fecit: *Si possibile est, transeat à me calix iste*. In his certè precibus in cassum missis manifestè est proditum Dei benignitatem humana certasse cum natura de hominum salute; nihil enim hominum natio caperet emolumenti è potentia Redemptoris, si subscriberetur postulatis, quæ in Christo humani generis imbecillitas emittebat. Itaq; duplici ad Verbi Hypostasin coeunte natura humana altera, quam accepit, altera Diuina, quam inde ab ipsa æternitate habebat, quam è nobis induit, nostris vel in illo commodis ibat obuiam; nostram verò causam

Diuina

Diuina agebat Natura, & noſtram libertatem ipſius amor impensè curabat. Nulla igitur nox denſioribus obducta tenebris reperiri valet, quàm inde arripere alienationis cauſam, vnde maioris officij, obſequijq; rationem capere, æquum vehementer erat: Crucem, flagella, intextum ſentibus Diadema, cruciatuſq, alios, quos pertulit Orbis Aſſertor, quis neſcit notas eſſe, quas cordi, oriq; inuſſit; & quibus nos haud dubiè impulit, magis, magiſq; ipſius charitate teneri.

CCXXIV. Quæ Deus pro mortalium libertate, & egit, & pertulit, illo aliena admodum, atq; indigna fuiſſe haud diffiteor; nihil enim Deo alienius, indignius vè, ac dici natum tempore, & alligàtis ſcelere parentibus Deum illum, de quo Vates Regius Aeterni Genitoris nomine inquit: *In ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante Luciferum genui te.* Aeternitatem deſignat in luce; in Sanctorum ſplendoribus indicat ſanctitatem, qua eſt natus. Neq; quicquam rationi abſurdius offerri quiuerat, ac editum in lucē dici paupertate extrema circumuentum, & ſtipatum animantibus Deum illum; cuius magnificentiā ſumma Prophetes effert prædicatione: *Plena erat omnis terra gloria eius, & ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum.* Deum ſuæ Maieſtatis innixum ſolio aſpiciebat Prophetes, cuius gloria vſq, eo ſuperfluebat, vt Orbem Vniuerſum longè latèq; compleret; cuius Reliquijs ſe comebant ad pulchritudinem cœleſtes Orbes; ij enim exprimebantur à templo, in quo ſe Deus obtulerat Iſaiæ.

Se ipſo indigna, nobis neceſſaria Deus perpeſſus eſt.

Pſal. 109.

Iſai. 6.

CCXXV. Nihil etiam longius à ſumma abhorret dignitate, quam dici obijſſe damnatos inter latrocinij homines Deum illum, è cuius facie tota pendet Angelorum felicitas. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* feliciſſimè egregius Tertullianus, *ſibi quidèm*, inquit, *indigna; nobis autem neceſſaria; quod enim Deo indignum eſt, mihi expedit.* Deo enim hominibus opus, qui cū affluerct diuitijs, amaret paupertatem, qua nobis cœleſtes opes compararet: vt planè docet Apoſtolus: *Propter vos egenus factus eſt, cum eſſet diues, vt illius inopia vos diuites eſſetis.* Deo hominibus

1. Petr. 1.

2. Corint. 8.

bus opus, qui cum ſuapte naturâ ſumma acquieſceret in Beatitudine, ambiret humilitatem, & aſpiraret ad dolores, quò ſempiternis nos eximeret calamitatibus, vt monet idē

Ad Philip. 2. Paulus. *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit.*

CCXXVI. Deo tandem hominibus opus, qui cum ipſa eſſet vita, ſe morti dederet, vt nobis vitam impertiret:

Iſai. 53. *Si poſuerit animam ſuam videbit ſemen longæuum.* Hanc igitur lucem, hanc gloriam, hunc eximium Crucis honorem, & Chriſti mortis Deo ità aliena, atq; indigna, ſi Dei Maieſtas æſtimetur; ſi verò hominum cauſa, tàm Deo decora, quàm digna, peramanter amplectimur, & Fide colimus; hæc Orthodoxa docet Eccleſia: hæc Iudæos credere, hæc agnoſcere Synagogam oportet. Et depoſitis inuidiæ, atq; odij ſtimulis nouo flagrent Diuini amoris incendio; ità enim tanti beneficij gratia aliquâ ſaltem ex parte referri valet Numini. Atq; ità cum Elia ſuſpenſo poſſunt naſo inanes ſuos Prophetas, & Pſeudodidaſcalos irridere. Contendant, iubeant, vocem, vt queat penetrare ad Meſſiæ illius aures, quem ipſi etiam nùm habent in ſpe. Qui forſan totus in copiarum delectu, & inſtruendis ordinibus, vel tot viarum laſſus moleſtia animi cauſa moram alicubi trahens, vel deniq; poſt egregium aliquod prælium, quod cum hoſte conſereret, defatigatus, ni ſtentorea clament voce, minus audiet.

Magna eorum, qui Chriſtum occiderunt caligo, ſed maior eorū, qui illū modò negant.

CCXXVII. Prædicanda planè illorum caligo extitit, qui Chriſtum rapuere in Crucem, cum tamen illius vita, prodigia, & expleta in ipſo Vaticinia ipſorum oculos laceſſerent ad intuitum; ſed omnibus nominibus maior illa eſt, quâ noſtræ memoriæ Iudæi laborant. Prima enim dāda eſt ignorationi; quippè quæ non explorauit ad plenum, nec ſcelus agnouit funditùs: vt diebus à Chriſti Liberatoris nece oppidò paucis Apoſtolorum Princeps admonuit:

Act. 3. *Scio, Fratres, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri: Deus autem prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, ſic impleuit: Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* At enim altera Iu-

dæorum

dæorum caligo ſceleri adnectit tenacitatem, & deditâ operâ perſtat; Cum enim annum agitet ſeſquimilleſimum centeſimum ſexageſimum, quo minus tàm longo temporis ſpatio reſipiſcat, & in veritatis, ac Prophetarum penetralia ſe ſe abdat, elaborat quantum poteſt Sacra Oracula præpoſterè explanare, & ſuppoſititio ſenſu corrumpere; atq; integerrimam Chriſti diſciplinam, & quidquid Chriſtus de ſua prædixit Eccleſia, quod ſuis planè numeris expletum vidêt, ſummo conantur ſtudio euertere: Sceleratius hi quidèm peccant, quam qui mortem Chriſto irrogare ſunt auſi; factum quippè probant, & idem conſciſcunt facinus: ad hæc deſpiciunt Chriſti ſanguinem, & Redemptionis beneficio vti nolunt.

CCXXVIII. Magna, inquam, eſt hæc Iudæorum cæcitas; inde enim accipiunt noctem, vnde lucem haurire æquum erat. Hæc cauſa Chriſtum egit in Crucem, hominum ſcilicet conſulere ſaluti, & mederi caligini; nullibi enim ſe Seruator præclarius pro ſua geſſit dignitate, ac cum Crucem ſubijt in hominum gratiam. Pedem cum illo Iacob contulerat, & licèt euigilaret tùm temporis Iacob, non agnouit quo cum luctaretur. *Ecce vir luctabatur cum eo. Interrogabat eum quo appellaris nomine?* cum illum antea agnouerit, quem viderat Scalæ innixum; tametſi in ſomnis: *Vidit in ſomnis Scalam, & Dominum innixum Scalæ.* Obrutis ſomno oculis aſſequitur Deum Iacob; quem tamen neſcit recluſis luminibus; ſed quid mirum pateat dormienti Deus, ſi innitebatur Scalæ Crucis typo, quam poſtmodùm erat ſubiturus? hæc enim faciles adeò ad Chriſti agnitionem aditus patefacit, vt nec fugiat vel dormientes: iccircò Iacob ſomno immerſus cognouit, quem oculorum compos prorſus neſcijt; Agnoſcas faciliùs Deum, ſi Crucis pendentem brachijs aſpicias, quam ſi tuis amplectaris.

Crux faciles ad Dei agnitionē aditus patefacit.

Geneſ. 32.

Geneſ. 28.

CCXXIX. Vt præuiam Magis lucem, qui eum dies natum minimè multos venere adoratum, indulgeret Chriſtus, nouum in lucem aſtrum edidit; quod non modo viam ſuis munijt radijs; ſed veritatem etiam mirè edocuit, nimirum, tenellũ illũ infantem tenui admodũ hoſpitio exceptũ Meſ-

Crux clariſſimæ lucis vice eſt

ſiam

ſiam eſſe hominibus toties receptũ : Vt vero Centurionis, aliorũq; mentibus lucẽ ingeneraret, qui illum, quem ſic viderant expirantem, totis vocibus Dei Filium nuncupabãt:
Matth. 27. *Vere Filius Dei erat Homo iſte*; non modo recentẽ lucẽ non produxit; ſed Cœli funalia, Solem, Lunam, ac cæteros Cœli oculos extinxit: *Obſcuratus eſt Sol, & tenebræ factæ ſunt.* Veritatem in Ortu produnt nouæ lucis Radij; eandem in occaſu indicat obducta tenebrarum caligo? Innoteſcit illuſtrius Chriſti Veritas extinctis Mundi luminibus? Non magni res eſt negotij ſiquidem Cruci ſuffixus pendebat Aſſertor: At quò ſe Deum eſſe, & Meſſiam terris promiſſum, qui in Crucis patibulo egit animã, planũ faciat, ità vt omnes ipsũ agnoſcant; non externa face indiget adhibenda. Ipſa Crucis tolerantia præſtãtioris lucis vice eſt: Cruciatuum patientia Chriſti diuinitati teſtimoniũ dedit optimũ, maximũ. Hoc forſan habuit in Conſilio Deus, vt oculorum acies hic obduxerit, cũ prodidit Crucis myſteria; neq; enim hæc liber oculorum aſpectus aſſequitur; patent felicius, ſi lateant oculos; alijs, id eſt, corporis oculis interdici conſpectum, imperari alijs, hoc eſt, animi, opus eſt, ſi Crucis myſteria quis amet noſcere: Memorauimus ſupra; Iacob in Dei veniſſe cognitionẽ incumbentis Scalæ, cum ſomno grauius præmebatur: *Vidit in ſomnis Scalam ſtantem ſuper terram, & Dominum innixum Scalæ.* Non vano Crucem augurio Scala adumbrabat; Dominus verò innixus Scalæ Chriſtum exprimebat affixum Cruci pro ſalute mortaliũ. Quid igitur, ſi ſtudet Deus, Crucis myſterium Iacob edocere, illius oculos obducit? Vt mentis aciẽ acueret, oculorum lumina languere iuſſit: Soporẽ immiſit ſenſibus, vt nudaret arcana; Chriſtianæ enim Crucis myſteria vni ſe produnt rationi: in quæ iccircò ſe ſe abdidit Iacob; quia non adhibuit ad conſilium ſenſus. Idem ſignificarũt ij, qui reciproco gradu aſcendebant modo, modo deſcendebant. Cœleſtes aulicos mirabatur aſcendentes Iacob, vt Dominum Scalæ Crucis typo affixum cominus contemplarentur; qui protinus admiratione defixi curſum iterum ad Iacob intendebant. Qui Chriſti crucifixi myſteria contempla-

Qui Crucis myſteria aſſequi amat, corporis oculos claudat, recludat animi.

templaturi se se tollunt humo, Angelos iure dixeris; non homines; Domini quippè magnitudinem Scalæ humilitati amicè componere; hoc est, Christi Maiestatem, qui Cruce occubuit, ipsius Crucis abiectioni, non hominum quidem, atq; adeò Angelorum est: hominum, inquam, est, qui se totos ad Angelorum mores effingunt, non hominum, qui sensuum capiuntur illecebris; Angelorum est, qui ex rationis præscripto menti obtemperant. Christianæ Crucis mysteria assequi sola valet rationis potentia; neq; enim humanorum sensuum tarditas ad ea potest aspirare. Et cum Iudæi sensuum legibus inseruiat præfractis rationis claustris; cum ad examen sensuum vocent, quod sola rationis trutina librari æquum erat; ea propter illis odio, & inuidiæ est; quod Christo amori fuit, & clementiæ, nimirùm hominum emere libertatem suo sanguine.

Qui Crucis mysteria cõtemplantur, iure Angelos dixeris.

CCXXX. Præclarum haud dubiè mysterium est! eximium planè beneficium. At Diuina nescire beneficia, stultorum prorsus est; Sapientes enim ea agnoscere ad suũ honorem non mediocriter interesse credunt. Vili in tugurio Christus enascitur: Quem tres ab Oriente Reges de genu adoraturi viam ineunt: *Ecce Magi ab Oriente venerunt.* Quis hos tanta locorum intercapedo non deterret ab incepto? vel quid Herodem, Herodisq; clientes loci propinquitas non inuitat ad officium Deo nato exhibendum? Patet facile: conspicui illi Sapientia: *Ecce Magi*: & ità conspicui, vt ipsa etiam sydera sublimi ferirent vertice: *Vidimus Stellam eius*: at verò Herodes, Hebræiq; iis insipientiæ tenebris obruebantur; vt cæci iure audiant: *Cæci sunt, & duces cæcorum*: Magnis lacessebat clamoribus Cœlum Elisæi puer; cum se hostilibus copijs cinctum vndiq; aspiceret: *Heu, Heu, Domine mi quid faciemus*? faciebat illi animos Elisæus, & abstergebat metum; maiorem, inquiens, cęlestium militum esse vim; qui ipsis subibant auxilio: *Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.* Quid causæ fuit, vt instructas hostium copias, quæ illum obsederant; Elisæi puer intueretur; & Angelicas acies non aspiceret, quæ arcerent hostium vim! *Ecce mons plenus equorum,*

Diuina beneficia agnoscere, sapiẽtes maximè nitũtur.

4. Reg. 6.

& curruum igneorum in circuitu Elisæi. Si tot illius erant præsidio destinati, qui tanta offunditur caligine, vt eos nesciat? Non dum præ ætate cœlestium rerum notitiam acquisierat; & icircò tantum illũ beneficium fugit; quod tamen cernebat Elisæus, vtpotè qui Prophetes cœlestium rerum vsu versatus haud vulgariter. Diuina verò munera non cognoscere tàm cæcorum est; quàm sapientum idonea gratulatione amplecti: *Quanta est Diuina misericordia,* (inquit Ambrosius) *defertur hominibus beneficium, nec videtur auxilium.*

Serm. 1. de Elis.

CCXXXI. Non me quidèm fugit, eum, qui velit Iudæos argumentis euincere, ea ex veteri Testimonio, ipsorumq; Hebræorum sententijs petiturum; vt hactenus ipse præstiti. Qua de causa cum ipsis confligere erutis è noua Pagina argumentis, aut Ecclesiæ Patrum sententijs, operam est ludere. At enim, vt vnius, & alterius cœlestem Testamenti Harmoniam ipsorum oculis exponerem; alterum alteri hocce in opere composui; cum certum omnino sit, Diuino tantum concentu posse sibi inuicem musicè adeò respondere; quo nos de nostræ salutis Authore; ac Parente edoceret. Vnde hoc in capite Sanctissimos aliquot Ecclesiæ Patres in testes adducere operæ duxi pretium; non quò Iudæos illorum authoritate ad Fidem impellã; sed vt saltem rectæ rationi, quæ in illorũ dictis mirè eminet, dent tandẽ aliquando Iudæi manus; Ratio enim hominum illius compotem sibi cogit obtemperare; qui secus, ac illa exigit, exequitur; sibi haud dubiè inuidet hominis naturam. Nullũq; argumentum potentiùs valet apud hominem rationis legibus obnoxium, quam fieri certiorem de Dei mente, ac consilio; vbi enim agnouerit humanæ libertati consulere Filij sui interitu, placuisse Numini, nihil aliud reliquum sit, nisi maioribus, maioribusq; gratijs tantum prosequi beneficium. Quod verò nostram sibi mortalitatem Deus induerit, perspectum satis reddidimus in prima huiusce operis parte. Quod vitam nostris commodis nuncuparit; quod mortẽ oppetierit in hominũ gratiã; quod Sanctissimũ id fuerit, atq; absolutissimũ, & Diuinæ Sapientiæ opus; In altera

tera hac parte ad plenum explorauimus. Supereſt itaq; ad tanta Dei beneficia haurienda certatim aduolare: *Omnes ſitientes venite ad aquas, & emite abſq; argento.* *Iſai. 55.*

CCXXXII. Satis quidèm conſtat, decretum Numinis eſſe nunquã refigendũ, Iſraeliticũ Populũ in tempus bene longũ à Deo victurũ alienũ; & extabeſcente iam Orbe, ſe ad illum rursùs traducturum; vt eſt Oſeæ Oraculum. Verũ non totus hanc infelicitatem incurret Populus: quemadmodũ docet Apoſtolus: *Cæcitas enim ex parte contigit in Iſrael.* Si quis verò roget quare hæc Iudæorum conuerſio veſpertina adeò futura ſit Diuino permiſſu? Si quando, cur modo temporis non reſipiſcant? Eam iam nunc amare Deum, reſpondeo; non per Deum itaq; ſtat, quod non ſuæ è veſtigio felicitatis ſatagant; ſed illorũ eſt ſceleri tribuendũ; non enim Sacrorum Librorum Oraculis fidem habent; nec Rabbinorũ ſuorũ iudicijs credulitatem addicũnt; ſed toti voluptatum illecebris deliniti, & nimium amantes ſui ad ſenſuum fidem confugiunt; nec acquieſcere volunt Sacris in Literis, quæ, quidquid de Chriſti Cruce docuimus, præmonſtrarunt haud obſcurè; Ipſi verò ea tantum de Cruce credunt, quæ offendunt oculis; & quam debebant mandare rationi prouinciam, credunt illis. Ea propter tàm lento illis gradu remedium iure adhibebitur. Qua de cauſa Thomæ perfidiæ tandiù Chriſtus non fecit medicinam? Octo ipſos dies perſtitit Thomas, quin Magiſtri anaſtaſi fidem adiungeret. Quo conſilio non admouetur oppidò vlceri medicamen? Nullã cæteri trahunt in credendo moram; Vnus Thomas tandiu obfirmatus perſiſtit? Et merito ità plectitur, qui ſenſibus explorandum cõmiſerat, quod vni licebat rationi. Monebant aſſiduè Apoſtoli reuixiſſe Seruatorem, quẽ ſuiſmet oculis vidiſſe teſtabantur; adiungeret fidem dictis. Et cum ità locuples eſſet teſtimonium, non acquieuit monentibus; ni ſuis oculis facti vſurparet Fidem: *Niſi videro, & mittam digitos in loca clauorum, non credam.* Fidem verò ſenſibus æſtimare, non verò ratione perpendere, vel eſt obſtruere conuerſioni viam; vel remedio moram obtendere; vt Thomæ dies octo contigit, & Iu-

Nõ omnes Iſraelitæ obſtinationis damnabuntur.

Ad Rom. 11.

Iudæi, quæ debebãt ratione æſtimare, oculis credunt iudicanda.

Ioan. 20.

dæis tot seculorum decursu Christum induent; haud nego, aliquot, siquidem ità nos monent Oracula; Sed quando temporis? *ad vesperam conuertentur*. Quippè qui neq; Christi Crucem amplecti, neq; rationis iudicijs obtemperare, neq; Sacrarum Literarum authoritati subscribere student; sed sola sensuum tarditate ducuntur. Hominem contemplantur contemptum, affixum Cruci, ab inimicis immisericorditer occisum; huic hærent cortici, neq; se se altius insinuare contendunt: non causam diligentius perscrutantur, cur ageretur in Crucem; neq; Sacrosanctæ Paginæ Oracula inuestigant, quæ apertè admodum prænunciarunt, Christum efflaturum in Cruce animam; probro ducunt Deum colere, quem inuidioso affectum supplicio hominẽ vident expirantem.

Psalm. 58.

CCXXXIII. Verùm enim verò, si peccantis Thomæ vestigia insistunt, mutent cum pœnitente factum: subsequuti sunt perfidum; ament fidelem. Adspirent ad Thomæ facinus; nec vile erit operæ pretium: Aliquid maius planè eminet in Thomæ confessione, quod alijs in Apostolis desideratum est in Resurrectione Seruatoris. Alij simul illius aspectu iam immortalitatis induti luce sunt perfruiti, Dominum solummodo appellarunt: *Vidimus Dominum*, Thomas verò, & Deum, & hominem profitetur: *Dominus meus, & Deus meus*: Seruatoris ad pedes prouolutus, facti conscientia perstrictus effabatur in hæc verba: *Dominus meus, & Deus meus*. Te & Dominum metuo, & Deum veneror; geminam in te naturam libens agnosco, Diuinam alteram, alteram humanam: Verè hominem, & verè Deum fateor non inuitus. Sed vnde, Deus immortalis! tàm sapienter resipuit Thomas? Alij apertè saltem non tantum detulere Seruatori. Nempè hi Christi vulnera summis, quod aiunt, labris attigere: *Ostendit eis manus, & latus*, Thomas in illorum penetrale se se abdidit: *Infer digitum tuum huc: mitte manum tuam in latus meum*. Attenta, accurataq; contẽplatione Christi vulnera inspexit Thomas, quæ negligẽter, & leui inspectæ brachio minus indicant; at diligenti meditatione perspecta, maius quid exhibent. Christum homi-nem

Christi vulnera accurata cogitatione perspecta eum Deũ probant.

Ioan. 20.

nem tantum prima fronte demonstrant : Christum re vera Deum intimo sensu edicunt. Id est, si Christi cruciatus, ac plagæ attrectantur manibus, videntur oculis, nec longius hinc prouehitur; tot hominem circunuentum dolororibus eæ indicabunt plagæ: Si verò quæ ibi latent mysteria, cogitatione eruuntur; Si percipiuntur penitissima consilia; quę Christum ijs patere in Cruce vulneribus, impulerũt; si Aeterni genitoris gloria; mundi vtilitas, delictorum pretium, illius nominis cultus repetatur; Deum indubiè prædicant hominem tanto hominum captum amore, qui nostram omnium salutem tanto redemerit impendio. Enim verò iccircò tot pereunt Iudæorum, iccircò non amplectuntur Christianam Fidem, quia non in intimam Christi vulnerum cogitationem se se penetrant. Sed grata aliquando superueniet hora, qua suâ emergant perfidiâ; etsi continget id vesperi. Ad summam Orbis diem se aggregabit Israeliticus Populus ad Crucifixi Fidem: quemadmodùm ex Osea docuimus, quin hanc felicitatem non omnes, sed aliquot tantum obtinebunt: vti explanauit Paulus. Perpauci quidem numerabuntur, qui Christum induant, & lentè admodum; est tamen huiusmodi mora suæ vitium peruicacitatis. Clementius enim, quam pro illorum meritis, cum illis egit, agitq; Deus. Cum enim Deus primum florem, decus præcipuum, ac præstantiorem Orthodoxæ Ecclesiæ fructum inde decerpserit; non à Fide prorsùs abhorret, Deum indies maiores inde prouentus in Ecclesiæ granaria colligere numerò quidèm haud multos, sed præstantia non contemnendos. Animaduertimus cum Ruperto, Iacob, simul atq; benedictione est donatus, altero claudicasse pede, ità in patre filiorum euentum prædocente Deo; è quibus alij lectissimi Filij illum semper debita Religione afficerent; alij ad claudi Parentis ingenium claudicarent. Nunc addere cũ Augustino placet, id re vera euenisse; atq; in Iacob fæmore ab Angelo contrito illius generis seriem fuisse adumbratam. Iacob felicibus, beneq; ominantibus verbis perfunctus Liberos illos exprimebat; de quibus apud Prophetam. Israelis Reliquiæ litabunt Saluti. Iacob

verò

verò affectus pede illos referebat; de quibus scriptum est: suis in vijs claudicauerunt. Itaq; eundem Iacob, & felicē vidimus, & claudum, in Liberorum quosdam transfusa felicitate; affecta in quosdam valetudine.

CCXXXIV. Quapropter nominibus omnibus, cui Euangelicæ lucis radius affulserit, patenti debet animo excipere, quo tenebræ, & obducta Iudaismi caligo funditùs dissipentur. Nihil enim æquè testatum esse valet, ac Mundi Redemptio; ex infinita enim testimoniorum vi vnū abūdè monstraret, Christum esse terrarum Seruatorem; Testimonij quippè Author erat Numen. At enim si quis adhuc suæ noctis amans nobis obstrepit: is secum attentè reputet prædictionum absolutionem, prodigiorum Radios, Idololatriæ euersionem, alienationem Populi, disciplinæ perfectionem, Martyrum Triumphos; si enim hæc libero animo secum attentè voluerit, dicet haud dubiè Vate cum Regio: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet Sanctitudo Domine in longitudinem dierum*: Et quidèm Testimoniorum fide dominabitur Fidei lux; quod æquum, fasq; est, impigrè exequentur. Diuinitatis honorem Christo affixo Cruci adscribent: in lege promissum Messiā fatebuntur, Israelis gloriam, Populi felicitatem, Dei Filium, Vniuersitatis salutem tot seculis expetitam, & concessam mortalibus diù gratulabundi amplectentur.

Psal. 92.

CAPVT TERTIVMDECIMVM.

Os inter, & cor in Fidei professione Harmonia.

Iudæi nonnulli affirmāt sibi licere Christum ore fateri, negare corde.

CCXXXV. EO vsq; deuenit Iudaismi stultitia, vt dixerit bellatoris vindicis Fidem, cuius in spe sunt, satis esse, vt sibi Dei beneuolentiam cōcilient; & salutem; licèt verbis, operibus, ac cultu Religionem prorsùs aliam, & fateatur, & profiteatur. Non irrepsit

in Iudæos omnes error huiuſmodi; ſed apoſtatas inceſſit,ac rudes; non multum diſcrepat ab Helchicitarum hæreſi;quę anno ab Redempto Orbe ducenteſimo in lucem prodijt: Affirmabant flagitioſiſſima hæc capita:non in magno ponēdum diſcrimine Chriſtum in cruciatibus eiurare; modo Chriſtiana Fides corde retineretur. Noſtrę ætatis Iudæi cōtra, ac illi; inquiunt enim, licere ſibi Chriſtum verbo tenus fateri; & negare corde. Quod quàm è regione aduerſetur Sacræ Paginæ doctrinæ,non modò noui Teſtamenti,& omnium Conciliorum, communiq; Orthodoxæ Eccleſiæ ſententiæ:(Iudæos quippè euincere qui ſtudet,illorum armis, hoc eſt,Sacris Veteris Teſtamenti libris incorruptis tamen, vtendum ei eſt) ſed Sanctiſſimis etiam ipſis Literis, quas ipſi amplectuntur, quàm è regione, inquam,aduerſetur,nemo ſanus non videt. Sacra enim volumina paſſim docebunt, eum, qui Fidem verè colit, intimo, extimoq; ſemper cultu eam fuiſſe profeſſum. Et quantumuis affirmatiua, vt aiunt,Lex nec ſemper,nec vbiq; eandem obtineat vim;attamen nullo vnquam tempore eorum quiſpiam, qui Fidei verè nomen dedit, peccauit in Fidem; aut ſibi id vnquam licere credidit.

CCXXXVI. Quam Religionem, ac cultum Fidei confeſſione Deo exhibent illius cultores, argumento eſt; Diuino ipſos amore, Deiq; præceptis inſiſtere; Ille enim Fidus æſtimandus eſt, qui, quam ſequitur Fidem enarrat:ille credendus eſt amare, qui, quo teneatur amore, exponit. Suam olim Fidem Deo probabat Elias; quem, aiebat ipſe,ſe vnū ſequi: *Derelictus ſum ego ſolus*. Me planè fugit, qui id verum habeat? cum meminerint Sacræ Literæ, Abdiæ operà centum delituiſſe Prophetas, vt graſſantem Achabi Regis furorem ſubterfugerent. Deus deinde Eliæ dixit, ſeptem Sanctorum hominum millia ſibi incolumes retinere. Si tot igitur enumerabantur, qui ſe totos dicauerant Numini, quid ſe vnum huiuſmodi officio non deeſſe gloriatur Elias? Priuatim alij; publicè Elias victitabat; Sanctimoniæ alij ſtudioſi quidèm, at in vmbra; in Sole, & puluere Elias. Quam animo legem alij complectebantur,non proferebant

Qui verè fidus eſt, Fide ore fatetur.

3. Reg. 14.

in.

in apertum; illam, & animo, & verbis commendabat cæteris Elias. *Derelictus sum ego solus*, addit ſcholion è purpuratis Senatoribus Caietanus; *Verum dicit, inter Dei Prophetas tunc manifeſtat*. Cœleſtes illi, quos Iſaias vidit, Angelorum apices nec pectori, nec linguæ alarum obtentu ibant obuiam. Cor enim pectore ſedem locauit ſuam; & ſua in corde Regna habet amor; hic vero obducendus minimè eſt; latè ſui debet copiam facere. Quam piè in Deum, Deiq; Legem animatus eſſe valet, qui cum res, aut tempus aliud exigit, eam in pectoris penetralia amandat! Omnes eam detegere, ac confiteri apertè iure obſtringi, inſitum natura lumen dilucidè admodum patefacit. Enim verò cum cuncta hominis vis in animo, & corpore ſita ſit, vtrũq; ſummi Conditoris obſequio addicere, vehementer eſt æquum; nec abſolutus ille æſtimandus eſt cultus, quem alterum tantum adhibuerit. Hinc Sanctiſſimus Hilarius huius nobis Conſilij author eſt. *Extra querelam iniuriæ eſt Cæſari redhiberi, quod Cæſaris eſt; Deo autem, quæ eius ſunt propria, reddere nos oportere, corpus, animum, voluntatem; ab eo enim hac perfecta, atq; aucta retinemus, & perinde condignum eſt, vt ei totum reddant, qui debere ſe recolunt, & originem, & profectum*: Si id, quod res eſt, noſtris ſe mentibus ſpontè ingerit, nec, non niſi ſtultè, repudiari valet; quo ferenda eſt pacto illorum inſania, quæ blaterat, poſſe Deo Religionem corde exhiberi à qua tamē diſcrepent verba? vel contra, gratum eſſe Numini honorem, qui verbis ipſi defertur; licèt aliud ſibi cor retineat? Hancce ſtultitiam damnat inſitum rationis lumen, & minimè fieri poſſe, contentioſe ſuadet; nec multis literarum ſtudio impenſis opus eſt annis; aut Sacris Theologiæ ſententijs medullitus opus eſt imbui, hanc veritatem vt quis aſſequatur. Quiuis, ſimul ac rationis lumen affulſerit, ni affecto ſit animo, damnabit erroris hanc ſententiam, & malo ortam dæmone iudicabit. Diuina neſcit Fides perſonata incedere; eſt enim longè Diuinis id moribus alienum. Dum Chriſtus inibat cum Diſcipulis viam, qui ſe Emmaus conferebant, æſtimarunt alienum, & hominem aduenam Chriſtum: *Tu ſolus Peregrinus es in*

Debemus Deo obſequi, et animo, et corpore.

Luc. 24.

es in Ierusalem. Summo licèt studio exponendis Sacris Literis operam impenderet, quò illos faceret de veritate certiores: *Interpretabatur illis scripturas*. Quid ergo in tanta literarum luce cæcutiunt, cum eæ Christo præsertim cognoscendo destinentur? Paucis attigit rem Marcus: *Ostensus est in alia effigie*. Alius, quam qui erat, Discipulorum oculis obijciebatur. Et à Numine adeò abhorret, aliud reipsa esse, & aliud, quam quod est, apparere, vt sui etiam familiares in illius hæreant cognitione; quidquid Sacrorum voluminum clamet authoritas; istius Fidem eleuabat, quā sibi Christus personam induerat. Si hanc sui ipsius dissimilitudinem, atq; adeò simulationem concoquere nequit Deus, qui sua patietur in Fide? Quo me feret animo pectoris sensa ementiri verbis, & me à me diffidere; hoc est, aliud in lingua promptū; aliud in pectore clausum habere. Neq; id exequitur Deus; neq; à nobis fieri amat. Verum enim verò, ne nobis dicam Iudæi impingant, quod noui in ipsos Testamenti vtamur argumentis; ad Vetus vt veniamus, res exigit; indeq; petitis sententijs extorqueamus ab ipsis victoriam. Principem igitur locum obtineat Princeps hominum Parens. *Marc. 16.*

CCXXXVII. Protoplastum, hoc est, communem mortalium Parentem Adamum effinxerat summus rerum opifex Deus. Vitæ illum munere afficere studens: *Inspirauit*, inquit Sacra Pagina, *in faciem eius spiraculum vitæ*. Aptius, credat quis, Moses diceret, (Sacrorum quippè Annalium scriptor Moses) vitam fuisse à Deo Adami cordi afflatam. Compertum siquidèm perspectumq; liquido est, humanum Cor vitæ auspicari initia. Primum vitam init, decedit postremum. Cordi ergo debuit Adamus, quod primum viueret; cùm Deus se rerum exigentiæ soleat attemperare. Quo igitur consilio in Adami faciem vitam inspirauit, quā iam inspirauerit cordi? Erat hæc vita beneficium Numinis; quo ex Dei præscripto vitam Adamus institueret; qui verò ad Dei voluntatem, ac nutum vitam conformat suam, haud secùs viuit. Legendum exhibet in facie pectus: non duplicem instat viuendi viam: Non aliud vultu simulat, aliud

premit corde; Idem Deo prorsùs, qui hominibus est; Hos in Adamo mores amabat Numen: in his acquiescebat. At cùm plerumq; homines non ad Diuinam se voluntatem effingant, alijs, quam ius exigit, moribus victitant; iccircò nō ijsdem, qui sunt æstimantur, vt horum temporum Iudæi egregij adeò dissimulatores, ac subdoli, vt, cum Lupi sint feritate immanes, agni videri ament mansuetudine amabiles; Mosen sinu intimo amplectuntur; Christum induunt in speciem; Cordis aras sacrant Iudaismo, Oris verba Christianismo: Se inter Christi Euangelium, ac sancita Mosis partiuntur; at speciem Christo, animum dedunt Mosi. Cum aliud Ratio, Deusq; ab ipsis exigat. Suam ipsius imaginem expressit in homine Deus: *Creauit Deus hominem ad imaginē suam; ad imaginem Dei creauit illum.* Et hoc quidèm in Adami molitione. Quid verò rei accidit in Euæ effinctione? Facturus Euam Deus, eam Adamo persimilem, inquit Sacra Pagina, effinxit: Dixitq; Dominus Deus: *non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.* Quàm obuius cuiq; nodus! ad imaginem Dei Adamus; ad Adami imaginem effingitur Eua? *adiutorium simile sibi.* Ipsa nascendi initia discriminis causam produnt. Euam ex Adami latere fabrefecit Deus: *tulit vnam de costis.* Bellè igitur inde hausit similitudinem, vnde originem duxerat: quæ Adami è latere prodierat Adami imaginem iure induit: ne alij latus, similitudo alij referatur accepta: quippè si Deo imago, latus homini responderet, nullam hæc inter se inirent societatem. Sectiones fierent, quas damnat Numen; vel totum immolandum Deo est; vel prorsùs nihil; & res, & species, & animus, & facies dicanda Numini sunt; neq; enim nouit Deus socios cultu ferre, aut partem alteram homini, sibi alteram deferri patitur; & multo ægrius, si Mosi componatur, quemadmodum nostræ memoriæ Iudæi exequuntur, qui Christo vultum ac speciem, Mosi animum vouent, ac amorem. Paulum accipiant disertis admodùm verbis sanam, ac Catholicam doctrinam inculcantem: *Corde creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem.* Vos, inquit Apostolus, velim monitos, Fidem, quò Deum arctè

Margin notes: *Genes. 2.* (beside "pressit in homine Deus"); *Genes. 2.* (beside "num esse hominem solum"); Fides debet, et verbis, et corde ferri. (beside "exequuntur"); *Ad Ro. 10.* (beside "de creditur ad iustitiam")

arctè demereamini, amplexuros vos esse corde; ea enim Princeps est vestræ sanctimoniæ basis: Sed cauete, vestro munere esse defunctos, existimetis. Verbis etiam prædicanda vobis est Fides; nè vllo vnquam tempore illam prodatis; secùs salutis periculum adibitis. Et quantumlibet Iudæi non hocce argumento admodùm torqueantur, vtpotè quod nostro ex Apostolo petiuimus; ipsi autem nouo Fidem abrogant testimonio; dùm tamen ingenitum mentis lumen illius partes agit; mirèq; concinit veteris Paginæ Oraculis, vt iam docuimus, docebimusq; postmodum, quò ipsos planiùs profligemus; haud segniter illos impellit, & trahit ad Christum; modo sint rationis compotes, & illius frenis obediant. Ex huius veritatis præscripto, neq; Daniel, neq; Danielis Socij, quos à vulgo secreuerat Sanctitas, vetitis vt vterentur cibis, adduci vnquam potuerunt: sed frugibus, parabili quidèm victu, ad explenda naturæ desideria contenti; nè Diuinam Fidem, aut Legem viderentur deserere, extrema omnia experiri, quàm Ethnicis ritibus obsequi, malebant. Quid actum Danieli est, cum Legem sanxit Darius, vt omnes ad se preces intenderent, præterea ad nullum Deum? nonnè solemne suum obtinuit? & die eadem domicilij fenestram reserauit; ac defixis in Cœlum oculis totus ad rerum Conditorem effusus in preces est? Cum tamen imminere sibi supplicium nosceret, & Leonibus obijciendum se sciret. Quid actum Matathiæ, ipsiusq; Liberis, vbi illa fœdissima tempestate, quam in veterē Synagogam exciuit Antiochus, acceperunt impium Regis decretum? Nonnè omnes concordissimè conspirarunt animas citius relinquere, quàm Dei sancita deserere? Quid actum Eleazaro nonagenario, Viro præstantissimo, Diuinisq; Literis cum primis versato; qui illorum, quibus maximè assueuerat, suasum parui duxit; Seni consulebant amici, vt vitam, non Legis quidèm contemptu, sed contemptus specie vitam redimeret, nonnè, quominus cuipiam prauo foret documento, vitæ voluit spoliari lumine? *Non enim ætati nostræ dignum est fingere; vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam*

Dan. 1.

Daniel, illiusq; Socij vetitis vti cibis nolunt.

1. Mach. 2.

2. Mac. 6.

alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem decipiantur.

CCXXXVIII. Quibus prosequar laudibus virilem plane fœminam, septemq; illius Liberos, Fide, ac animo, ità nobilem, vt istam elegerit Romana Ecclesia, quam in suos annales adscriberet, & noui testamenti Sanctissimos inter Athletas enumerauerit vnà cum Liberis. Quos non subiere vultu impauido cruciatus? quàm nihil ad crudelitatem in ipsos reliquum factum est? quas tyranni illecebras? quas felicitates? quæ promissa fecere parui? nè quid in Dei Legem admitterent? Inter Ethnicos seruitutem seruiebat Tobias, quem sui asperè accipiebant, monebantq; neu curaret excedentium funera, vt præsens periculum vitæ effugeret, decreuerat enim, Rex, nequis demortua corpora terræ mandaret; & ipse quidèm Tobias de hoc iam fuerat cōdemnatus: Cui Sacræ Literæ hòc dant testimonium: *At Tobias magis timens Deum, quam Regem, rapiebat corpora occisorum, & medijs noctibus sepeliebat.* Nè sibi deesset, officio minimè defuit.

Tobias ab incepto nō desistit ob Regis minas.

Tob. 2.

CCXXXIX. Egregij hi sanctimonia Viri disciplinæ huius adepti sunt didascalum tùm Dei exemplum, tùm consilium. Exemplum; Dei enim verba nihil quicquam à corde discrepant. Consilium; vno quippè, & altero Testamento, Nouo, & Veteri hanc suis tradidit disciplinam. Primi Dauidem appello testem. Vate interprete effatur in hunc modum Deus: *Eructauit cor meum verbum bonum.* E corde Dei, Dei Verbum egreditur, non è lingua; cum hominū verba è lingua exoriantur, non è corde; in Deo quippè pectoris sensa linguæ sermonibus musicè consonant; idem corde sentit, quod sonat ore; consentit enim mirum in modum Diuino cum sermone Dei Voluntas. *Verbum*, pulchrè inquit, *bonum*; id quippè bonum æstimandum, quod cordi adeò concinat. *Verbum*, ait Ioannes, *erat apud Deum.* At quam insederat Dei partem? non Ioannem fugit. *Vnigenitus qui est in sinu Patris.* Sed qui Verbum sinum occupat? Non aptior Sedes est lingua? Illud quidèm est. Sinū cor incolit; & suum è corde Verbum egredi docet Numen,

Et exēplo, et consilio hāc oris cū corde harmoniā Deus nos edocet.

Psal. 44.

Ioan. 1.

quò

quò suadeat mortalibus, tantum inter suam voluntatem, ac sermonem consensum interuenire, vt cor ipsum linguæ vices expleat. Hoc Dei Documentum.

CCXL. Modo ad Consilium: Acceperat à Deo in mãdatis Israeliticus Populus: *Veste, quæ ex duabus texta est, non indueris*. Ex vsu futurum videtur, si id genus veste vteretur Populus; neq; enim incederet, aut deliciosus, aut rusticus, quin potius mediocritatem præ se ferret. Sed quis credat hæc temerè imperasse Numen? quàm candidos amabat suos! quàm veros, tùm dictis, tùm factis edocere contendit: ne corde aliud retinerent, vultu aliud simularẽt: antiqui essent homines moris. Id genus panni aliud cęlat, tenue nempè, aliud detegit nimirùm crassum; illud linum, hoc lana est: *linum interius celat* (inquit Diuus Gregorius) *lanam in superficie demonstrat: Vestem lana, linoq; contextam induit, qui in locutione, vel actione, qua vtitur, intus subtilitatem malitiæ, quam operit, & simplicitatem innocentiæ foris ostendit*, ex quo patesit consilij causa, quod suis in Euangelio Apostolis tradidit Christus; ne videlicet duas haberent vtendas tunicas: *Neq; duas tunicas habeatis*. Difficilem planè Legem! nimium haud dubiè iussum? Si ciuilitatis, si munditiæ est gemina tunica vti; & neq; ciuilitas, neq; munditia virtuti officit; quid causæ est, cur eam discipulis Legẽ Christus iniunxerit? Nodum soluit acutè Cardinalis Vitriacus in primis magnus: *Prohibitum est Apostolis, ne duas tunicas habeant, id est, vt simpliciter, & non dupliciter ambularent*. Morum candorem edocuit suos hoc cõsilio Seruator; Iussit, vt fidum cordis interpretem lingua ageret; vt concinerent animis verba; id enim est eadem tunica, intima nimirum, & extima vti. Si contra, Iacob voce; manibus, & corde referrent Esau; ascitis coloribus pigmentatas imagines deforis, fraudibus, ac dolis refertas intus statuas iure dixeris. In Dei voluptate odoranda sagacissimæ erant prudentiæ tres illi ex Hebræis pueri; de quibus memoriæ proditur, ardentes inter fornacis ignes creaturarum genus omne Diuinas ad laudes lacessisse; non tamen meminisse Iridis. Inuitarunt Solem, Lunam, ac stellas ad egregiæ pieta-

tis

Vti veste ex duabus texta prohibetur Iudæus.

Leuit. 19.

L. 1. moral. c. 21.

Matth. 10.

Ser. 2. post Epiph.

tis officium, quo consilio cœlestem arcum non ad id muneris prouocarunt? cum illum præsertim ad Deum laudibus prosequendum Ecclesiasticus mortalibus addat tanquam stimulos: *Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo.* Sanctissimo Isidoro debebo priuatæ huiusce dubitationis decisionem. *Dicitur Iris* (inquit ille,) *quasi aeris, id est, quod per aerem ad terram descēdit; hic autem à Sole resplendet, dum cauæ nubes ex aduerso radium Solis accipiunt, & arcus speciem fingunt.* Iridis lux, ficta cum sit, ambitiosè amat æstimari vera; aliud, quàm quod est, præsefert: lucis speciem obtinet, sed reuera vmbra est: quid igitur Diuinas ad laudes deprędicādas inuitaretur? cum oderit pessimè Deus callidè simulantem, quod re ipsa est. Eo id tempore accidisse fertur, cum tres illi pueri, quam sinu fouebant Fidem, euulgabant verbis, quin Tyranni sancitum, quo Statuæ Diuinos honores tribuere imperabat, eis aliquid terroris offunderet: qui non suam Deo Fidem probarent, si laudum socios admisissent, qui alios fallerent simulatione.

l. 3. Etym. c. 10.

Grauissime Deus fert simulationem.

CCXLI. Duplici præsertim de causa maximo habenda sunt odio, & fraus, & dolus in ijs præcipuè, qui Fidei dedère nomen. Prima est causa, in quam incidit, Dei inuidia, simulator. Altera qua homines afficit, iniuria. Deum adeò pungit scelus hoc, vt quoduis aliud minoris pendat. Fecere iniuriam Christo Caiphæ domi Iudęi: Fecere, & Ethnici Pilati in Prætorio. Qui grauius læserint Numen rogetquis? Iudæi haud dubiè de sententia Toleti Cardinalis apprimè docti, Iudæi quippè obuoluta veluti facie Christo inferebant probrum. *Velauerunt eum,* aperta Ethnici fronte: illi prætexebant crimen: hi euulgabant. *Iudæus velata facie: Gentilis aperta eum percutiebat.* Herodem dixit vulpem Seruator: *ite dicite vulpi illi*: cur non potius rapacem Lupum, aut ferocissimum Leonem, qualem se prestitit in Magni Baptistæ cæde? Acriùs nempè illius fraudes, quam immanitates pungebant Numen. *Versipellis enim ille Iudaicæ Legis se sectatorem profitebatur, non Religionis gratia; sed vt hac occasione sibi plebis animos conciliaret.* inquit Thomas

Luc. 13.

mas Beauxanus in Sacrosanctæ Scripturæ harmonia: Vnde illa Christi sententia apud Lucam lucem accipit. Immundus, inquit, spiritus è domo pulsus septem spiritus, quos sibi improbitate nouit superiores, conuocat, vt nouas domui machinas admoueant: *Assumit septem alios spiritus nequiores se*. Qui vero iniquior, aut tetrior esse valet spiritus, quam qui nihil suadet nisi impudicum, ac fœdum. Aptè Diuus Prosperus: *Spiritus malus est spiritus superbiæ: nequior illo simulatio humilitatis. Spiritus malus spiritus inuidiæ: nequior illo simulatio charitatis. Spiritus malus spiritus mendacij; nequior illo simulatio Veritatis*. Inflari superbia, inuidia vri, mendacio vti, non pessimum omnium facinus est æstimandum: Illud profectò est; his nimirum vitijs scatere; illa tamen virtutum coloribus ementiri; nihil enim Diuinam ad æquè iram lacessit.

Luc. 11.

De Prom. & Predict. p. 2. c. 39.

CCXLII. Iniquè etiam consulit sibi, suæq; famæ, qui alios capit dolis. Exemplo est homo post natos homines infidelissimus, is Iudas extitit. Rupta per viscera eflauit animam: *Suspensus crepuit medius*: quid solitam effugit viã; facilem animæ præbet egressum os. Est hoc beneficij collatum ori: Iudam euentus absoluit iniuria, quam acceperat ab anima; quæ ipsi imperauerat, vt in quem ferebatur odio inexpiabili, necessitudinis, ac pacis signum prætenderet. Dedecori sibi futurũ os credidit turpissimam animã emittere; quippè quæ cum intus odij flagraret incendijs; foris prætulit amoris tesseram: iure igitur munire viam noluit animæ; quæ illam infide admodum fefellerat. Non abs re hoc loci erit causam inuestigare, cur tantum, & sibi, & honori suo detrimenti pariant, qui vni student dolo, ac fraudi. Ea planè est; monstrum creat à natura nullatenus effictum. Id iampridèm insimulauit Ecclesiasticus: *Væ duplici corde, & labijs scelestis*. Aliquot corporis partes à suis abhorrere legibus finit natura; at nunquam id cordi licuit. Duplex sæpè alij caput innascitur; monstrosi alij pedes; manus cuidam solito plures; duplex tamen cor vni inesse homini patitur nunquam natura; cum enim vitæ faciat initiũ Cor, vt gemini vitæ fontes, vni, eidemq; esse nequeant, ità

Sui, suæq; famæ hostis est mendax.

Act. 1.

Monstrum creat, qui fraude vtitur.

neq;

neq; duplex inesse cor. At ea, quæ ferre nescit natura, mō-stra creat simulator;& in morum vsum gemina inducit corda,quæ in naturalem ordinem irrepere natura non patitur. Si enim verba animi non produnt sensa,vt rerum exigit ordo,duplex haud dubiè cor esse improbitatis arte argumento est: alterum, â quo aliena sunt verba; cui concinunt,alterum.

Iudæi horum tēporum monstra sunt,et lingua, et corde destituta.

CCXLIII. Suæ indolis indicia animantibus vniuersis scripsit natura: Leoni vngues: cornua Tauro: pedes Aquilæ: Homini linguam: Itaq;qui cordis sensus simulat dictis, infimum animantes inter locum obtinet, corde enim destituitur, & lingua, vt expromat animi sensa,quæ tamen sortitur, vt mentiatur. Ijs viuunt moribus horum temporum Iudæi, qui Legem aliam ore, corde aliam amplectentes, vtramq; negligunt; Christianam,quia corde amandant;Mosaicam, quia ore proscribunt. Vnde illos non iniuria dixeris ex leges. Ora gerant cordi concordia; dicta animis consona proferant, & officio respondebunt suo.

Lex cur ad Arcæ latus adseruari iubebatur.

Exodi. 32.

CCXLIV Placet è sua ipsorum Lege argumenta petere. Conderet in Testamenti Arca Diuinam Legem, pro imperio dixit Deus Mosi; sed ad Arcæ latus illam apponeret: *Tollite librum istum, & ponite eum in latere Arcæ fœderis*. Digna animaduersione, quæ Deus è vestigio addidit: *Vt sit tibi contra te in testimonium*. Vt ingratissimo Populo damnationi sit? an Lex Iudaicum erat Populum damnatura? si nostra id fieret memoria, nullum faceret admirationi locum, illius quippè cultores sibi inde damnationē capiunt,omnem enim iam exuit sanctimoniam,& nefariam induit superstitionem: At temporibus illis illi adspirabant salutem, qui se totos ad Legis sancita effingebant. Qui igitur futuram, inquit, ad damnationem testimonium eam Legem, quæ assequendæ saluti destinabatur. Vlla nè Lex est, quæ exitium pariat,dum proba est? Fieri id nè vnquàm potest? haud secùs fiet, si in latereità condatur, vt in labris, quando res exigit, non versetur. Expendamus lentiùs Dei verba; & faciemus sententiæ fidem: *Tollite librum istum.* is erat Legis liber, qui Deuteronomium inscribitur.

Quid

Quid deinceps? *Ponite eum in latere Arcæ Domini*, id eſt, claudite prorsùs Legem, Lex verò clauſa in latere, non ſalutem, damnationem creat; non tibi ad ſalutem teſtis; in te ad perniciem teſtimonium eſt: *Vt ſit tibi contra te in teſtimonium*. Quò Lex ſalutem pariat, obſeruandam haud diffiteor, ſed condendam pernego; ad hoc liber ille Chriſti Euangelium, quemadmodùm interlinearis, vt vocant, gloſſa inquit, exprimebat: *Tollite librum, hoc eſt, Euangelium Chriſti*. Nec Diuinum Chriſti Euangelium ſalutis ſpem affirmat, ſi in latere ità condatur, vt non ſe ſe aperiat, cum ius exigit. Obfirmatè adeò Euangelicam Legem cæteris occludere, vt nunquam in publicum proferatur, id eſt, nulla ſalutis ſpe teneri, ſed certæ damnationis infelicitatem incurrere: *In teſtimonium contra te*. Illud itaq; Pauli conſilium ſupereſt exequendum: Chriſtianæ videlicet Legi, & cor dicare, & os: cor ad Sanctimoniam: os ad ſalutem: *Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Ad Rō. 10.

CCXLV. Et quò pateſcat liquidiùs, quàm mendax, & iniqua ſit illorum ſententia; quæ aliam in corde, in ore aliá poſſe Legem perſtare, affirmat; quàmq; rationi non naturali modò, ac Diuinæ, vt docuimus ſupra; ſed communi, ac tritæ optimi cuiuſq; Rabbini diſciplinæ obſtrepat; legant, velim, gloſſam magnam, quam appellant Bereſit Raba, in capite altero, & quadrageſimo. Hanc edidit Rabbi Adarſanus, ad illa verba: *Dixit Pharao ad Ioſeph: ego Pharao*. Ibiq; reperient in quæſtionem vocari, *an de Deo, ſeu de Meſſia dici poſſit, quod ſit acceptor perſonarum, & reſpondetur, abſit: ſed omnes confitentes ei corde, ore, opere ſaluabuntur: ſicut ſcriptum eſt Ieremiæ 33. In diebus illis ſaluabitur Iuda*. Et qua propter cæteris præſtat Iuda? Cur ſalutem vniuerſitati communem ſibi arrogabit Iuda? quia, vt inquit gloſſa, Iuda, Id eſt, confitentes; ea eſt Iudæ notio: qui quod corde amplectitur, verbo exprimit: Sermonem Hic Prophetes exequitur de Meſſiæ aduentu; illoſq; tantùm, ait, euaſuros ſalutis compotes, qui Iudæ nomen, & omen impleuerint omni ex parte: *Confitentes ei, corde, ore, & opere ſaluabuntur*. Illi ſempiternam adſpirabunt fœlicitatem, qui Ierem 33.

 Chriſtia-

Christianam ad Fidem adiungentes se se, operibus cor, & cordi linguam adsociauerint, quod simul patratum fuerit, explebitur Isaię eloquium: *Dedi te in lucem gentium, vt sis*
Isai.49. *salus mea vsq; ad extremum terræ*. Hanc planè doctrinam vtpotè quæ naturali iuri maximè conformis, ab Hebræis magni nominis Rabbinis inculcari indubitatum est; quam etiam Doctores Catholici docent, ac tenent.

CCXLVI. Et quod caput est, à Summo omnium Magistro, Diuinaq; Sapientia traditur. Quæ nos exemplo perdocuit, quam debemus disciplinam amplecti. Christi no-
Psal.39. mine eloquitur Psaltes Regius: *In capite libri scriptum est de me, Deus meus volui, & Lex tua in medio cordis mei.* Tuis, inquit Christus, Dauide interprete, Tuis, Deus meus, totum me dedo legibus; vtq; palam faciam, quam ex animo in illis acquiescam, in corde descripsi meo: *Et Lex tua in medio cordis mei*. Satis hoc, quis forsan existimaret. At secùs Dominus idem, ac Seruator. Rursus per eundem Va-
Psal. 2. tem: *Ego autem*, inquit, *constitutus sum Rex ab eo prædicans præceptum eius*. Diuinam perpetim Legem verbis profiteor, ac verso: *Prædicans præceptum eius*. Sed eam cordis etiam adito ritè colo: *Lex tua in medio cordis mei*. Non satis Legem amplecti, vel corde, vel lingua: vtrumq; occupet, necesse est. Amicè debet cor inter, & linguam conuenire; idem enim præceptum, quod eulgant verba, debet animus intùs fouere; & quam pectus Legem amat, hanc debet lingua commendare; iniquum quippè est aliud dictis exprimere, corde aliud premere: eadē quæ animus sentit, ore legi, æquum est. Vt Vaticinio hoc loci, reipsa post modùm, monstratum est.

Cur igneis linguis D. Spiritus in Pētecostes die affulserit.

CCXLVII. Re ipsa postmodùm monstratum est; hunc enim euentum sortitæ sunt linguę, quibus Diuinus Spiritus latè radians se Pentecostes die in Christi Discipulos peramanter effudit: quo die indici cæpit hominibus Christiana Lex: *Apparuerunt*, inquit Lucas, *dispertitæ linguæ tanquam*
Act. c. 2. *ignis*. Cur igneas linguas induerit, Gregorius Antistes Sūmus edocuit: *Et foris*, ait, *apparentibus linguis igneis intùs facta sunt corda flammantia*. In Iordane Christi super verticē

vertice Diuinus Spiritus ſub columbæ imagine ſe ſe prodidit: in Cænaculo ſuæ Anaſtaſeos luce Diuinum Spiritum ſub auræ ſpecie Apoſtolis inſpirauit: *Inſufflauit: & dixit: accipite Spiritum Sanctum*: Columbæ, antea, & auræ imaginem acceperat, & poſtmodùm linguarum inſtar amplectitur; quæ igni vndiq; ſcintillabant: *apparuerunt linguæ*. Quod tanto ſubeſt diſcrimini myſterium? Planè non exiguum. In Iordane Chriſti in Baptiſmate; in Cœnaculo Chriſti in Reſurrectione nō irrogabatur mortalibus Euangelica Lex, quæ promulgata poſtmodùm fuit in Pentecoſte. Quàm bellè igitur Diuinus Spiritus Legem hancce enunțiaturus in ignem amabilem, ac micantes linguas conuertitur: incendia nutriat in corde flamma: lingua euulget Legem: fiat omnibus planum, Legem eandē, quam cordi amor inſcripſit, à lingua promulgari veriſſimè. Iſtæ enim ſunt fidi cuiuſq; partes verbis aſſiduè commendare, quod penitus corde inſeuit: quas ſi non impleat, ſuo credat defuiſſe muneri: qui enim ſuam Deo Fidem probare enititur; nec dicet contra, ac ſentit; nec prorsùs ſentiet, ac dicit. Si hoc quippè admittit, ſecùs credit, ac debet; ſi illud, ſecùs dicit, ac Fides exigit. Si abhorreant à ſenſu verba, Fidei obſtrepit; ſi à verbis ſenſus, obluctatur Rationi. Diuini Spiritus linguæ, ac amor noſtræ adhuc cauſæ fauent. Lenta rem premamus manu. Diſcipulorùm capita petierunt hæ linguæ, quas vibrauit è Cœlo Numen. *Apparuerunt diſpertitæ linguæ, tanquam ignis, ſeditq; ſuper ſingulos eorum*: Inſedere capita linguæ! alienum planè inuolarunt locum: Os linguæ ſedem deſtinauit Natura; non verticem; hanc enim ſibi arcem delegit ratio. Quid igitur tàm benè conueniunt, atq; vna in ſede morantur, & lingua, & ratio? Diuinum haud dubiè documentum! & noſtræ aptiſſimum orationi: De eo nos admonere ſtuduit Deus; de quo nos in præſens Iudæos edocemus; nimirùm eam ſe linguam ad rationis præſcripta religioſiùs conformare; quæ ea tantum nouit docere, quæ ſentire didicit, quæ rem proferre neſcit, cùm aliena eſt corde; quin potiùs fidum agit interpretem, indicemq; veriſſimam, quæ intima cordis ſenſa demonſtrat, ea

Ioan. 20.

candidè fatens; quæ animus medullitùs sentit. Iccircò igneæ linguæ; quæ Euangelicam Legem mortalibus auctorabant, Diuino planè consilio non se in ora, sed in capita contulere, quippè cōtenderunt palam hominibus facere, non se tàm ab ignis violentia rapi, quam allici à rationis præscripto; atq; ideò quam legem fouebat sinus; eam se venisse doctum; vtpotè quas ratio ipsa regebat. Nulla est iniquior post conditum Orbem iniuria, quàm Legem aliam pectore condere, verbis aliam prodere: Et nunquàm prudentiùs ratio operatur, quàm cum Legem eandem, & corde profitetur, & lingua. Fidem deniq; deserere, quam sequi teneor, in rectam Fidem hæresim est admittere: non ea, quæ credo, fateri, alligari est hæresis in rectam rationem. Si huius sancitis lingua adhæreat, adsociabitur vtriq; cor.

Noua adeò est hęc oris, et cordis harmonia, vt prodigio dáda sit.

CCXLVIII. Verum quidèm est, non omnes hanc exequi disciplinam; & omnium negligentissimè Iudæos: Ijs tantùm, qui eam percipiunt, eam operari contingit: Illi verò percipiunt, quibus Diuinæ lucis radius illuxerit. Adeò præter morem huiusmodi res mortalibus solet accidere, vt Conditor idem, ac Seruator eam duxerit vertendam prodigio; quod in suæ Fidei testimonium perpetraret. Pergite, hortatur Discipulos apud Marcum Assertor: Pergite, & totum, quantus est, Orbem peragrate; mei facitote Euangelij sementem: *Euntes in Mundum Vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Qui se ad Fidem aggregarint, & lustralibus Baptismatis aquis fuerint expiati, litabunt saluti; qui verò obstinato ad impietatem animo, Fidem non admiserint, damnationi addicentur. Pergit è vestigio Christus prodigia enumerare, quibus facienda Euangelio fides erat: & postquam fugandos Dæmones dixit, sermonis nouitatem adiunxit: *In nomine meo dæmonia eÿcient, linguis loquentur nouis.* Tunc excepit euentus Oraculum; inquit Nicolaus Lira; cum in Apostolos effusus est Diuinus Spiritus. *Hoc factum est*, inquit ille, *in Apostolis, & alÿs credentibus, qui erant cum eis, quando per gratiam Spiritus Sancti in die Pentecostes receperunt donum linguarum.* Ego quidèm linguas hasce haud nouas dicerē; diuersas potiùs affir-

Marc. 16.

affirmarem. Eæ enim Medorum, Arabum, Romanorum, aliarumq; nationum erant, quæ ex vniuersis Terrarum plagis, illùc confluxerant, vt author est Lucas; *Audiuimus eos loquentes nostris linguis, Parthi, & Medi, & aduenæ Romani, &c.* Quæ quidèm linguæ vsu amiserant nouitatem; vna tantùm ipsis inerat diuersitas, & hæc, quæ maxima. Quò igitur pacto nouas eas nuncupat Liberator humani generis, & non modò nouas; verum, & prodigio tribuendas? Credo; non linguæ naturam, sed sermonis vsum commendat Seruator. Supra docuimus cum Diuo Gregorio igneas has linguas cordis indicem castissimè egisse, quippè quæ protulere in apertum, quidquid Discipulorum animis, ac corde agebatur. Quæ flamma se se in cordis penetralia insinuauerat, eadem emicabat in linguis: quæ Fides pectus insederat, eadem verbis disseminabatur; ità vt nihil lingua vulgaret, quod cor non sentiret: ità sibi inuicem amicè adeò, & cor respondebat, & lingua: *Et foris apparentibus igneis linguis, intùs facta sunt corda flammantia.* Quod ità insolens mortalibus est, vt prodigium addat nouitati. Cordi consentire linguam, sibiq; reciproco respondere concentu, ità vt nihil quidquam lingua enuntiet, quod è corde manasse non credatur; ità magnæ molis res est, vt prodigij loco sit habenda: Miraculo igitur ducendas, & nouitati asseruit Seruator linguas, quas posset diuersas appellare: Nouas dixit, quæ antiquæ erant: nouũ quippè est prodigij genus, linguam reperire fidelem cordis interpretem. Quæ sanè miracula vna Christi Lex continenter edit, cùm enim vera omninò sit, fidos apprimè interpretes adipiscitur. Act. 2.

CCXLIX. Quam de se opinionem conciperent, rogauit Discipulos Christus: *Vos autem quem me esse dicitis.* Matth. 16. Et quantumuis ad omnes intenderet interrogationẽ; vnus tamen Petrus excepit: *Tu es Christus Filius Dei.* Quid verò non in hanc Petri sententiam, suũ Discipulorum quisq; rogatus calculum addidit? Si cum de aliorum iudicijs quæsitum est; *Quem dicunt homines esse Filium hominis*? omnes reddidere responsum, cur modo ad silentium obfirmantur? cur mentem quisq; suam non prodit? aderat nimirum Iudas,

das, qui longè alia, quam Petro, alijsq; Discipulis mens erat; *Iudas quod corde non crediderat, ore confiteri non poterat*, inquit Pulchrè Diuus Gaudentius. At Christus nullatenùs patitur, eum, qui suæ disciplinæ nomen dedit, aliud, ac corde credit, profiteri verbis; amat enim cordis, & linguæ concentum.

CCL. Quò igitur argumento nitantur falsæ huius disciplinæ authores, scire sanè velim, vnde nam hæc somnia nobis venditent? posse scilicet Legem aliam corde, ore aliam coli? omnia alia nos hactenus docet,& ratio,& exépla, tùm veteris Testamenti,tùm Noui sibi inuicem ad miraculum vsq; respondentium. Id quidèm certum est, eiusmodi sententias,ac dogmata commenta prorsus esse inania. Vbi enim aut in veteri Pagina,aut in illius Sanctissimorum hominum documentis hæc traditur simulatio? Sanguinem, ac carnem habuere haud dubiè huiusce disciplinæ præceptorem; de quibus Diuinus Spiritus, *Quod nequius*, inquit, *quàm quod excogitauit caro, & sanguis*. Quid aliud hoc dixerim, quàm quod ament edomitis pudicitiæ frænis in omnes se voluptatum illecebras licentiùs immergere, & effrenatiùs viuere, vt iuuencus non Iugi adhuc labore domitus, sed qui principio illud rupit, aufugitq; Id vnum Iudæi enituntur Diuinæ Legis iugum excutere; quemadmodùm de illis Isaias loquitur: *Dicunt videntibus, nolite videre; & aspicientibus: nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt; loquimini nobis placentia: videte nobis errores: auferte à me vi viam: declinate à me semitam: cesset à me Sanctus Israel*: àn apertius de horum dogmatum Authoribus, ac Sectatoribus debuit Prophetes eloqui? Non abit à re Ieremias: *Sermonem, quem locutus es nobis in nomine Domini, non audiemus ex te; sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur ex ore nostro*. Et quò Diuina vnius, & alterius Testamenti Harmonia suauiùs ederetur, inquit apud Ioannem humanæ libertatis Vindex: *Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor, & vos quæ vidistis apud Patrem vestrum, facitis. Quare loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem meum: Vos ex patre Diabolo estis, & desiderium*

Eccl. 17.

Isai. 30.

Ierem. 44.

rium patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initiò, & in veritate non stetit, quia nō est veritas in eo: cū loquitur mendacium, ex proprio loquitur, quia mendax est, & pater eius.

CCLI. Idem mortalium Conditor, ac Seruator veritatis Magister, atq; adeò ipsa veritas Author nobis est, nè, si lucem attingere laboremus, carnis voluptatibus seruiamus, hæc enim, vtpotè cæca ad perniciem trahit, ac mortem; quin Christi disciplinam insistamus; quippè quæ felicitatis, ac vitæ caput est: *Caro non prodest quicquam, verba quæ ego loquor, Spiritus, & vita sunt.* Quam ob rem suo ipsius nomine, ac quos instituebat, Discipulorum nos Apostolus monebat: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, nè fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Et quotquot inter Philosophos Ethnicos præstantioris notæ fuere id vnum mortalibus suadere impensè nitebantur, animi imperio, corporis seruitio magis vti: *Corpori tantum indulgeo, quantum sat est, & aliquantò illud duriùs tracto, vt Spiritui obediens fiat*, scripsit Seneca. Et hanc institere viam antiqui Pythagoræ, Platones, Socrates, Aristoteles, Zenones, alijq; inter Græcos maiorum gentium Philosophi. Hanc Catones, Varrones, Eccij, Cicerones, cæteriq; quos inter Latinos prisca secula adorarunt: qui omnes eum tantùm inter homines referendum censuere, qui toto in virtutem pectore incumberet, & obtemperaret rationi: quia iure Sanctissimi Orthodoxæ Ecclesiæ Doctores præcisè illis subscripsere. *Omnes magni homines sublimem montem ascendunt; non enim cuicunq; Propheta dicit: ascende in montem excelsum, qui euangelizas Sion: exalta in virtute vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem; non vestigijs corporalibus, sed factis sublimioribus in hunc montem si ascendas; sequeris Christum, vt ipse esse mons possis.*

Si lucē attingere amamus, voluptatibus eamus obuiam.

Ioan. 6.

1. Corint. 9.

CCLII. Harmonica Euāgelicæ Legis ducti veritate superamus sublimem montem; cùm enim tota spiritalis Lex sit, nos de veritate apprimè edocet: Et Christi mores, quo ad eius fieri possit, ad assequendos nos adhortatur, ac deinde fateri verbis quod corde profitemur, imperitat. Si quidèm Lex spiritalis nobis traditur; vixerunt sanctissimè illius

Docto-

Doctores, quam nauiter adeò, ac constanter tenuere, vt eam non modò verbis, sed ipso etiam sanguine firmauerint. Secùm igitur Iudæi attentè cogitent, ac versent suorum præceptiones Rabbinorum, & quibus ab illis virtutibus edoceantur, & occurret videlicet Christi Seruatoris iudicium:

Ioan. 10. *Omnes quotquot venerunt, fures fuerunt, & latrones: fur non venit, nisi vt perdat, & mactet; Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Si tantum itaq; discriminis vnam inter, & alteram Legem interest, vt illa figuram egerit; hæc verò Christum obtinuerit, quem illa præfigurauerat: illam sui ipsius Doctores clanculùm furum de more docent; Hāc Christus palam in Templo, Synagogis, ac toto deniq; terrarum ambitu promulgauit, & suo, ac Discipulorum interitu Legis veritati testimonium dedit; quæ tetrior reperiri valet caligo, quàm illustrem adeo splendorem effugere, & se se in obductas tenebras volentes, videntesq; abdere; ità vt Lex, quæ euanuit instar vmbræ simulatione colatur.

CCLIII. Tria velim Iudæos præmonitos. Primum hāc Vniuersitatis molem, ibiq; humanum genus effinxisse Deum eo potiùs modo, quem ipse iam indè ab ipsa æternitate pręuidit, elegit, atq; decreuit: potuisse deindè hominem producere ea gratiæ vbertate, vt omnes vni tantùm sanctimoniæ se se dederent, ac morum integritatem nauiter insisterent, indeq; fierent sempiternæ felicitatis compotes; Verùm rem aliter instituisse penitissimis Sapientiæ suæ cōnsilijs; & sibi duxisse longiùs felicitatem demetere ex infortunio, quàm mortalium res in eum modum componere, vt cuncta prorsùs mala tollerentur. Eodem iam Consilio vsus, cum in lucem edidit Angelos, ingentem adeò illorum vim se dare inpræceps permittens. Alterum, quandoquidem nihil fuit, aut est opis, quæ rem huiusmodi à cursu retineret, omnes nos iræ Filios, & æternis addictos ignibus fuisse natos. Tertium, vt communis cataclismi periculo euolemus, nihil aliud nobis posse subire auxilio, quā Diuini Noemi, hoc est, Christi IESV mortalium Assertoris Arcam conscendere; illiusq; gratiam ad demerendam studio quanto maximo eniti, quo æternæ tranquillitatis portum possimus felicissimè appellere.

Tribus

CCLIV. Tribus hisce rebus ad plenũ exploratis, perspe-
ctisq; Iudæus, Hæreticus, atq; Ethnicus in eam deueniẽt co-
gnitionẽ, nẽpè hanc Diuini Noemi Arcam ijs tantũ patere,
qui Catholicæ Romanæ Ecclesiæ, quã suauissimã vt sponsã
vnicè amat, nomina sua profitentur; hæc enim ianua est, quã
nobis suo Christus sanguine aperuit, in terrisq; reliquit, vt
nos in Cęlũ penetraremus: quemadmodũ expedijt Seruator
apud Ioannẽ: *Alias oues habeo, quæ nõ sunt ex hoc ouili; & il-* Ioan. 10.
las oportet me adducere, & fiet vnũ ouile, & vnus pastor. Et a-
pud Matthæũ. *Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ec-* Matth. 16.
clesiam meã, & portæ inferi non praualebunt aduersus eã. Itaq;
si vt cõmunis eluuionis superstites reddamur, si vt cœleste
Regnum assequamur, id vnũ patet ostium, Iudæos etiã atq;
etiã hortor, vt monenti Deo audientes sint: *Proijcite à vobis* Ezech. 18.
*præuaricationes vestras, & facite vobis Cor nouum, & quare
moriemini Domus Israel?* Si secùs præstiterint, & suis seruie-
rint erroribus à Christi disciplina, Ecclesiaq; amoti eter-
nùm Dei consortio interdicentur.

CCLV. Nulla verò infelicitas miserior potest accidere, Nihil infelicius, quã Dei gratia excidere.
quã Dei societate, ac amicitia deijci. Necẽ intulit Caimus
Abel; cũq; Diuini sit iudicij suppliciũ æstimare ex scelere,
non morti, sed exilio damnauit Caimũ Deus: *Vagus, & pro-* Gen. 4.
fugus super terrã. Leui ità brachio plectitur crimen adeò
graue, vt illi tellus ipsa quodãmodo videatur irasci, contẽta
Cęlum voce lacessens ad vindictam? *Vox sanguinis Fratris
tui clamat ad me de terra.* Merito Caimus supplicio afficitur,
à Dei enim societate, ac cõspectu proscribitur; ait Ambrosi-
us: *Repulit eum à facie sua.* Si extremũ suppliciũ nefariũ Cai- l. 1. de Ab. c. 9.
mi scelus meretur, si Abel sanguis perpetim clamat, vt Cai-
mo irrogetur mors; id Deus haud secùs exequitur, cũ à suo
Caimũ cõspectu egit exulẽ: nihil quippè quidquã discrepat
Dei inter alienationẽ, ac interitũ; cũ deficiat animus, vbi sui
conspectus copiã Deus nõ facit. Tẽperauit à lachrymis Ia-
cob, cũ Deus sub Angeli imagine vulnus ipsi inflixit: *tetigit* Gen. 32.
neruũ fęmoris eius: quas tamen effudit, vbi demitti rogauit
Numẽ. Fleuit, & rogauit eũ. Opportuniores effluerẽt lacry- Ose. 12.
mæ, cũ vulnus accepit Iacob; Nulli enim dedecori est forti-

tudini dolore pungi. Cōmodiùs ergò lacrymis parcat ſauciatus, quā demiſſus: *Demitte me.* Tēpori Iacob indulſit lacrymis. Has quippè ſolet excire maior calamitatū vis: maiorē verò calamitatē Iacob æſtimabat Dei cōſpectui ſubduci, quā vulneribus perfodi: neminē acriùs dolor vrit, ac cum Dei arcetur intuitu: ex hoc igitur maximū Iacob dolorē capiebat: nihil intereſt aduerſa corporis valetudine vti; at Diuini cōſortij iacturā facere, tota in eo dolēdi cauſa vertitur. Quā nobis huiuſce veritatis exēplo eſt ex elemētis tardius, quę eſt Tellus: *Ecce terramotus factus eſt magnus.* Tota cōcuſſa eſt tellus, cū Chriſtus emerſit è tumulo Triūphator. Quid tātus tellurē inceſſit terror, vt penè in ruinā trahi videretur? *Sepulchrū accepto corpore territo, quod Patris theſaurū recepiſſet, depoſitū cū tremore reddidit.* Verū quidē eſt ſe venerationis ergò cōtraxiſſe tellurē, cū ſe vt tantū hoſpitē, Deum ſcilicet, ſuo ſinu exciperet, videret delectā; tamen quid Dei ſocietate eſſet perfrui, quantūuis tarda fuerat experta: creditū modò pignus reddere cogitur; quamobrē ſe in fruſtra præ dolore cōtendit rūpere; infelicitatū enim ea eſt infeliciſſima Dei arceri cōſpectu. Quā phanatica, lymphataq; mēte Iudæi viuunt! Dei viuunt proſcripti cōſortio, & ſibi viuere perſuadēt! Si tota à Deo vita, ſi tota à Deo felicitas pendet, qui Deo caret, qui valet obtinere, aut vitā, aut felicitatē? Spiritus, quos efflāt, vitæ indices, interitus sūt paroxiſmi. Impetrēt omnes ſibi vt credāt ſe demortuos, dū Deo viuūt alieni, & ij sūt, quos ſcīngit à Chriſto perfidia; qui enim Chriſto Fidē abrogat, Deū pernegat: *Cui veritas cognita ſine Deo, cui Deus ſine Chriſto:* inquit Tertullianus. Exeat tandē Synagoga ijs, quibus implicatur, erroribus; ſiquidē donec Chriſtū Meſſiā verè agnoſcat, & colat, Dei excidet beneuolētia. Palā deniq; fiat Iudęo, & perfido, & rudi, ſe, ni Chriſto, & tū Cor, tū verba ſacrauerit, neq; Fidē adepturū, nec Legē, quò enim Deo familiariſſimè aſſueſcamus, quò illius Legē caſtiſſimè obſeruemus, certò eſt certius viā ad id munire Euāgelicā Veritatē, quā nos Orthodoxa Eccleſia edocet iuxta cœleſtē veteris, nouiq; Teſtamēti Harmoniam. *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas requirentibus Teſtamentum eius.*

F I N I S.

Math. 28. — Chryſ in Pſal. 2. — l. aduerſ. Iud. — Pſal. 24.

INDEX RERVM

In quo prior numerus Partem, paragraphum alter indicat.

cem

Effica-

Ani-

Qui-

Messiam

Quæ-

FINIS.

